

T. C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM SEVİYESİNDE DEDE KORKUT HİKÂYELERİ VE
CUMHURİYET ÖNCESİ YAZARLARDAN ÇOCUKLARA HİKÂYELER ADLI
KİTAPLARDA BULUNAN HALK BİLİMİ UNSURLARI

TEZİ YAZAN
Dilek KAVİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sevin ARSLAN
Jüri Üyesi: Doç.Dr. Begüm KURT
Jüri Üyesi: Doç.Dr. Ayhan KARAKAŞ (Çukurova Üniv.)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / HAZİRAN 2024

ONAY SAYFASI
T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

20212012026 numaralı öğrencimiz olan **Dilek KAVİ** tarafından hazırlanan “**İLKÖĞRETİM SEVİYESİNDE DEDE KORKUT HİKÂYELERİ VE CUMHURİYET ÖNCESİ YAZARLARDAN ÇOCUKLARA HİKÂYELER ADLI KİTAPLARDA BULUNAN HALK BİLİMİ UNSURLARI**” başlıklı bu tez çalışması jürimiz tarafından oy birliği ile Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. İçi - Asıl Üye - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Prof. Dr. Sevin Arslan

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. İçi - Jüri Asıl Üyesi: Doç. Dr. Begüm Kurt

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. Dışı - Jüri Asıl Üyesi: Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ

(Çukurova Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

24 / 06 /2024

Doç. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Sevgili Aileme...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

24/06/ 2024

Dilek KAVİ

TEŐEKKÖR

Gerek yüksek lisans dersleri sırasında gerekse tez konusu seçerken, isteklerimi dikkate alıp çalışma sürecim boyunca desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen saygıdeğer danıőmanım **Prof. Dr. Sevin ARSLAN**'a, derslerinde ve ders dışı zamanlarda sorduğum sorulara büyük bir sabır ve özenle cevap veren değerli hocam **Doç. Dr. Begüm KURT**'a, dostluğu, samimiyeti ile tez sürecime katkı gösteren **Görkem ADIYEKE** ve her daim bana destek olan eőime teőekkürlerimi sunarım.

ÖZ**İLKÖĞRETİM SEVİYESİNDE DEDE KORKUT HİKÂYELERİ VE
CUMHURİYET ÖNCESİ YAZARLARDAN ÇOCUKLARA HİKÂYELER ADLI
KİTAPLARDA HALK BİLİMİ UNSURLARI****Dilek KAVİ****Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sevin ARSLAN****Haziran 2024, 210 sayfa**

Bu çalışma; daha önce 100 Temel eser içerisinde bulunan, günümüzde 1000 Temel Eser arasında yer alan İslamiyet öncesi- sonrası ve Cumhuriyet Dönemi öncesi-sonrasında yer alan “Dede Korkut Hikâyeleri ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler” adlı kitaplarda bulunan halk bilimi unsurlarının tespiti ve değerlendirmesini yapmak amacıyla hazırlanmıştır. Söz konusu hikâyelerde halk bilimi unsurlarına yer verilip verilmediği belirlenerek, halk bilimi unsurlarının bu hikâyeler yoluyla hayatın içerisinde ne oranda yaşatıldığı ve ilköğretim düzeyindeki çocuklara gelenek-göreneklerini tanıtmak, değerlerine sahip çıkmanın önemini vurgulamak amaçlanmıştır. Halk bilimi alanında pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen, ilköğretim düzeyinde daha önce 1000 Temel Eser arasında yer alan, Türk yazarlara ait öykülerde halkbilimi unsurlarının çalışılmamış olması, eğitim alanında halkbilimi kullanımına yönelik araştırmaların fazla olmadığı, gözlemlenmiştir. Bu eksiklikten yola çıkılarak, çalışmada “Dede Korkut Hikâyeleri ve Cumhuriyet Dönemi Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler” kitaplarındaki halk bilimi unsurları belirlenmiş, bu unsurların toplum hayatında ne oranda yer aldığı ve ilköğretim düzeyindeki çocuklara, toplum kültürüne ait değerleri doğru bir biçimde aktarmanın neden önemli olduğunu göstermek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halk kültürü, halkbilim unsurları, hikâye, Dede Korkut Hikâyeleri, Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler.

ABSTRACT**FOLKLORE ELEMENTS FOUND IN BOOKS CALLED DEDE KORKUT
STORIES AND STORIES FOR CHILDREN FROM PRE-REPUBLICAN
WRITERS AT PRIMARY EDUCATION LEVEL****Dilek KAVI****Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature****Advisor: Prof. Dr. Sevin ARSLAN****June 2024, 210 pages**

This work; Folklore in the books of Dede Korkut Stories, Stories from Pre-Republican Writers to Children, which were previously included in the 100 Basic Works and are now among the 1000 Basic Works. It was prepared to identify and evaluate the elements. It was aimed to determine whether folklore elements were included in the stories in question, to what extent the folklore elements were kept alive through these stories, and to emphasize the importance of acquainting primary school children with their traditions and customs and protecting their values. Although many studies have been carried out in the field of folklore, it has been observed that folklore elements have not been studied in the stories of Turkish writers, which were previously included in the 1000 Basic Works at the primary education level, and that there are not many studies on the use of folklore in the field of education. Based on this deficiency, the study aimed to determine the folklore elements in the story books of Turkish writers before and after Islam and during the Republican Period, to what extent these elements affected social life, and to accurately convey the values of society's culture to primary school children.

Keywords: Folklore elements, folk culture, storie, Dede Korkut Stories, Stories from Pre-Republican Writers to Children.

ÖN SÖZ

Geçmişten günümüze insanlığın yaşam biçimi değişmiş, teknolojinin etkisiyle farklı bir tarza bürünmüştür. Halk bilimi ile birlikte toplumların gelenek ve görenekleri, yaşam biçimleri kayıt altına alınmış bu sayede geleceğe aktarılması sağlanmıştır. Halk bilimi, yaşam içerisindeki geçiş dönemlerini, toplumun çeşitli durumlar karşısındaki tavırları, inanç sistemini, geleneklerini inceleyen bir bilim dalı olarak çok geniş bir alanı kapsamaktadır.

Toplumsal değerlerin çocukların yaş seviyeleri düşünülerek, ilköğretimde çeşitli dönemlere ait hikâye kitaplarıyla çocuklara aktarma imkânı bulmuştur. Toplumlar, halk bilimi unsurlarının çocuklara aktarılması için yeni nesil araçlardan da yararlanarak çocuklara ulaşmaktadırlar. Halk kültürü, her zaman birçok araştırmacı ve yazarın ilgisini çeken zengin bir kaynak olmuştur. Halk kültürü unsurları, hayatın her döneminde, doğumdan ölüme kadarki süreçte çeşitlenip farklı türler içerisinde günümüze kadar ulaşmıştır.

Halk bilimi alanında pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen, ilköğretim düzeyinde daha önce 100 Temel eserde yer alan, Türk yazarlara ait öykülerde halk bilimi açısından çalışılmamış olması, eğitim alanında halkbilimi kullanımına yönelik araştırmaların fazla olmadığı gözlemlenmiştir.

Bu eksiklikten yola çıkılarak, çalışmada “Dede Korkut Hikâyeleri ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler” kitaplarındaki halk bilimi unsurları belirlenmiş literatüre göre sınıflandırılmış, söz konusu hikâyelerin yararları ve sınırlılıkları açıklanmaya çalışılmış, halkbilimi unsurlarının en çok bulunduğu hikâyeler belirlenip, bu hikâyelerin halkbilimi alanında nasıl işleneceği konusunda öneriler verilmiştir.

Çalışmada, daha önce 100 Temel Eser içerisinde bulunan günümüzde ise 1000 Temel Eser arasında yer alan İslamiyet öncesi ve sonrasına ait dönemi içine alan “Dede Korkut Hikâyeleri” ve Cumhuriyet dönemi öncesi doğumlu yazarlara ait hikâyelerden, “Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler”, kitaplarının halk bilimi açısından incelenip bulguların tespiti ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu hikâyelerde halk bilimi unsurlarına yer verilip verilmediği belirlenerek halk bilimi unsurlarının, bu hikâyeler yoluyla hayatın içerisinde ne oranda yaşatıldığı ve çocuklara hangi ölçüde aktarıldığının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	I
ONAY SAYFASI	II
İTHAF	III
ETİK BEYANI	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZ	VI
ABSTRACT.....	VII
ÖN SÖZ	VIII
İÇİNDEKİLER	IX
KISALTMALAR.....	XIII
EKLER LİSTESİ	XIV
1. GİRİŞ	1
2.YÖNTEM	5
3. BULGULAR.....	10
3.1.Dede Korkut Hikayeleri ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikayelerde Halkbilimsel Unsurlar	10
3.1.1. Geçiş Dönemiyle İlgili Unsurlar	10
3.1.1.1. Doğum.....	10
3.1.1.1.1. Doğum Öncesi.....	11
3.1.1.1.1.1. Kısırlığın Giderme ve Gebe Kalma.....	11
3.1.1.1.2. Doğum Sırası.....	13
3.1.1.1.3. Doğum Sonrası.....	13
3.1.1.1.3.1. Ad Verme	14
3.1.1.2. Evlenme	17
3.1.1.2.1. Evlenme Biçimleri:	17
3.1.1.2.2.Evlilik Çağı- Evlilik Yaşı- Evlenme İsteğini Belli Etme	19
3.1.1.2.3. Evlilik Öncesi.....	22
3.1.1.2.4. Evlilik Sırası.....	26
3.1.1.2.4.1. Düğün.....	26
3.1.1.2.5. Düğün Sonrası.....	28
3.1.1.2.6. Düğün Adetleri ve Evlenmeyle İlgili Ritüeller	29
3.1.1.3. Ölüm	32

3.1.1.3.1. Ölüm Öncesi	33
3.1.1.3.2. Ölüm Sırasında ve Sonrasında Yapılan İşlemler:	33
3.1.2. Halk Bilgisi.....	37
3.1.2.1.Halk Hekimliği.....	37
3.1.2.2. Halk Takvimi / Halk Meteorolojisi.....	45
3.1.2.3. Halk Botaniği	45
3.1.2.4. Halk Zoolojisi	47
3.1.2.5. Halk Taşıtları	50
3.1.2.6. Halk Müziği	51
3.1.2.7. Halk Hukuku	53
3.1.2.8. Halk Ekonomisi	58
3.1.2.8.1. Meslekler.....	60
3.1.2.8.2. Paralar ve Değerli Eşyalar.....	63
3.1.2.9. Halk Mimarisi	64
3.1.2.9.1. Konut-Mekân Çeşitleri ve Konut Bölümleri.....	64
3.1.2.9.2.Konutlarda Aydınlatma ve Isınma	67
3.1.2.9.3.Konutların Döşenmesi, Kullanımı ve Ev Eşyalar	68
3.1.2.9.3.1. Geleneksel Eşyalar	69
3.1.2.10. Halk Mutfağı.....	70
3.1.2.10.1. Mutfak Araç ve Gereçleri.....	70
3.1.2.10.2. Yiyecek Türleri ve Yapılışları.....	71
3.1.2.10.3. İçecek Türleri ve Yapılışları	74
3.1.2.10.4. Keyif Verici Maddeler	75
3.1.2.11. Giyim – Kuşam İle ilgili Unsurlar	76
3.1.2.11.1. Geleneksel Kadın Kıyafetleri.....	76
3.1.2.11.2. Geleneksel Erkek Kıyafetleri	78
3.1.2.12. Bayramlar, Törenler, Kutlamalar	80
3.1.2.12.1. Dini Bayramlar.....	81
3.1.2.12.2. Törenler	82
3.1.2.12.3. Dini Ve Milli Kökenli Törenler	82
3.1.2.13. Halk İnanışları.....	84
3.1.2.13.1. Tabiat Olaylarıyla İlgili İnanışlar.....	84
3.1.2.13.2. Canlı Varlıklarla İlgili İnanışlar	85
3.1.2.13.3. Cansız Varlıklarla İlgili İnanışlar.....	87

3.1.2.13.4. Uğur, Bereket	89
3.1.2.13.5. Büyü	91
3.1.2.13.6. Nazar, Nazarlık	91
3.1.2.13.7. İnanç Merkezleriyle İlgili İnanışlar.....	92
3.1.2.13.8. Rüya	94
3.1.2.13.9. Adak	96
3.1.2.13.10. Kurban.....	97
3.1.2.13.11. Sayılarla İlgili İnanışlar / Formulistik Sayılar.....	99
3.1.2.13.12. Renklerle İlgili İnanışlar	102
3.1.2.13.13. Dinsel Kişilikler / Kutsal Sayılan Kişi.....	103
3.1.3. Oyunlar / Eğlenceler.....	106
3.1.3.1.Çocuk Oyun ve Eğlenceleri	106
3.1.3.2. Yetişkin Oyun ve Eğlenceleri	107
3.1.4. Kalıplaşmış Sözler, Dil ve Anlatım.....	110
3.1.4.1. Ağızlar.....	110
3.1.4.2. Atasözleri	112
3.1.4.3. Deyimler	113
3.1.4.4. Dualar (Alkışlar)	132
3.1.4.5. Beddualar (Kargışlar).....	135
3.1.4.6. Hitaplar – Unvanlar.....	136
3.1.4.7. Nasihatler	139
3.1.4.8. Küfürler ve Argolar.....	141
3.1.4.9. Lakaplar	143
3.1.4.10. Selamlar ve Vedalaşmalar.....	146
3.1.5. Anonim Halk Edebiyat.....	148
3.1.5.1. Manzum Türler	149
3.1.5.1.1. Ağıt.....	149
3.1.5.1.2. Türkü.....	155
3.1.5.1.3. Mani	155
3.1.5.1.4. Tekerleme.....	156
3.1.5.1.5. Ninni.....	157
3.1.5.2. Mensur Türler	157
3.1.5.2.1. Masal.....	157
3.1.5.2.2. Destan.....	160

3.1.5.2.3. Bilmece	162
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	163
KAYNAKÇA.....	169
İNTERNET TABANLI KAYNAKLAR.....	177
EKLER.....	178

KISALTMALAR

C	: Cilt
CÖYÇH	: Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikayeler
DKH	: Dede Korkut Hikayeleri
s	: Sayfa Sayısı
yy	: Yüzyıl

EKLER LİSTESİ

EK A. Etik Kurul Onay Belgesi.....	178
EK B. Tez Etik Kurulu İzin İstek Yazısı	180
EK C. Etik Kurul Kararı	181
EK. D. Dede Korkut Hikâyeleri.....	182
EK. E. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler.....	185
EK.F. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyelerin Özetleri ve Yazarları	187

1. GİRİŞ

Halk bilimi, toplumun yaşamına dair her ayrıntının bilimsel metotlarla derlenip, toparlanarak değerlendirilmesidir. Edebiyat ise okuyucunun duygu ve düşüncelerini hedef alarak, değer yargılarını gözeten, farklı bakış açısı kazandırmayı amaçlayan bir sanattır. Edebiyat; sosyoloji, felsefe, psikoloji ve tarih gibi bilimlerle iç içedir ve bunlardan ayrı düşünülemez. Tüm bu alanlar insan kaynaklı olduğu için ve insan, zamana ayak uydurarak değişen, dinamik bir yapıya sahip olduğu için, insana dair her detay halk biliminin ilgi alanına girer. Halk bilimi tepeden tırnağa giyimden yeme içme kültürüne, davranış ve yaşayış biçimlerine kadar insana ait tüm bulguları inceleyen bir bilimdir. Edebi eserler de insanı konu alan ve insanlığa dair her detayı kayıt altına alan nitelik taşıması yönüyle halk biliminin kapsamlı içeriğinin etkisini bünyesinde barındırır.

Geçmişten günümüze kadar geçirilen süreçte insan sosyolojik, psikolojik, teknolojik, olarak çok büyük oranda değişimler yaşamıştır. Bu değişim insanların beraberinde pek çok varlığı hatta doğayı da etkisi altına almıştır. Etki altına giren yaşamın tüm döngüsü, halkbilimi kapsamına girmiş ve girmeye de devam etmektedir. Temel hedefi insan olan halk bilimi, insanın var olduğu her alandaki etkisi düşünüldüğünde, oldukça kapsamlı bir bilim dalı olarak karşımıza çıkar.

Folklor; halka ait her şeyi içine alır. Giyim, kuşamdan tutun da, yeme-içme, doğum-ölüm, kız isteme, evlenme, halk oyunlarına kadar, yaşama ve insana dair her konu, halk bilimini ilgilendiren dallardır. Biz, bunlardan birini, "sahibi bilinmeyen sözlü halk verilerini" alıyoruz.

"Güney'e göre, folklorik edebiyat, halkın duygu, düşünce ve hayal gücünün ortak ürünü olan halk hikayeleri, masallar, efsaneler, fıkralar, bilmeceler, atasözleri, deyimler, maniler ve türküler gibi çeşitli unsurları içeren en zengin kısmımızdır ve bu unsurlar belirli sanatçıların değil, halkın kolektif yaratımıdır ve sahipleri belirsizdir (1971)".

"Çeşitli halk bilimi çalışmalarının yanı sıra, edebî eserlerdeki halk bilimi unsurlarının tespit edildiği çalışmalar; halk kültürü unsurlarının sonraki nesillere aktarılması yönüyle önemli yer tutmaktadır. Bu değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında "hikâye" türü büyük önem taşımaktadır. Hikâyeler, gerçek veya gelecekte olacak gibi görünen olayları ölçülü bir şekilde anlatarak, okuyucuda heyecan ve zevk uyandıran metinlerdir. Bu yazılar, hayali olaylarla dolu olup insanın ilgisini çeker ve hareketli bir içeriğe sahiptir. Okuyucuyu kendine yakın hissettirir ve bir an için olsa bile hayal dünyasına

götürür. Zihinsel gelişimi teşvik eder ve geniş bir hayat anlayışı ile yüksek idealler sunar (Karaalioğlu, 1999)”.Dünyada hikâyenin gelişmesinde öncü isimlerden ikisi Maupassant ve Çehov’dur. Hatta her ikisinin adı ile anılan hikâye çeşitleri vardır. Öykü ile bizim karşılaşmamız Tanzimat ile başlar. Edebiyatımız 19. yüzyılda büyük bir değişim içerisine girer. Batılı tarzda bir değişim sanattan kültüre, kurumlardan edebiyata kadar her alanda etkili olmuştur. Roman ve hikâye de çeviriler aracılığı ile Türk edebiyatına girmiştir. Ahmet Mithat Efendi’nin yazdığı “Letaif-i Rivayet” ve Sami Paşazade Sezai’nin “Küçük Şeyler” en önemli örneklerdendir.

”Çocuk ve gençlik edebiyatı, çocuk ve gençlerin dil gelişimini ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ve geliştiren ürünlerin genel adıdır (Sever, 2003, s. 9).”

“Şener’e göre, çocuklar ve gençler, bu ürünleri okuyarak kendi zevklerini geliştirdikçe ve okuma isteği arttıkça, okuma alışkanlığının gelişmesi beklenir ve çocuk kitapları, dil, edebiyat, sanat ve estetik değerlerini taşıyarak, iyi okuyucular ve duyarlı bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Çocukluk döneminde, dinleme, okuma, yazma, düşünme ve eleştiri kültürünü kazanma süreçlerinde en etkili uyarıcılarıdır (2007)”.

Hikâyelerle ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında genel itibariyle karakter incelemeleri, hikâye anlatıcılığı ve hikâyelerin çözümlemesi, Mehmet Kaplan’ın hikâye tahlilleri, zaman ve mekân unsurları, hikâyelerin Türk diline kazandırdıkları, dini ve ahlaki değerler açısından incelenmesi, hikâyelerin çocuk edebiyatındaki yeri, çeşitli yazarlara ait hikâyelerde halk bilimi unsurlarının incelenmesi, hikâye anlatıcılığının dinleme becerisine etkisi, hikâyelerin toplumsal cinsiyet rollerine etkisi, okul kitaplarındaki hikâyelerin çocukların gelişimi ve eğitimi üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri vb. gibi içeriklere sahiptir.

MEB’in kararına göre kurumlarda milli ve kültürel değerlere aykırı, öğrencilerin psikososyal gelişimlerine katkı sağlamayacak etkinliklerin yapılamayacağı kararı alınmıştır. Özel okullarda düzenlenen Noel, Cadılar Bayramı, Paskalya gibi etkinliklere ilişkin Aralık 2023’te, bazı medya kuruluşlarında yer alan şikâyetlerin ardından bu etkinliklere yer verilmemesi gerektiğine karar verilmiştir. Bu karar, öz değerlerimize sahip çıkılması, yeni neslin kültürel değerlerini koruyup bunların yaşatılması konusunda bilinçlendirilmesi gerektiği amaçlanmıştır.

100 Temel eserde halk bilimi unsurları alanında yapılan akademik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Yapılan çalışmada, hikâye türünde hazırlanan tezler incelenmiş

bunların arasında Abdurrahman Kızılkaya “100 Temel Eser içerisindeki hikâye ve romanlarda işlenen ahlaki konuların eğitsel yönden değerlendirilmesi” adlı tez çalışması konumuzla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Adil Alper Bakıcı “Dede Korkut Kitabı’nda yer alan Basat’ın Tepegöz’ü öldürdüğü destanının 6.sınıf öğrencilerinin görsel yaratıcılıklarına etkisi” adlı çalışması ilköğretim seviyesindeki çocukların kişisel gelişimlerine yönelik olması yönüyle çalışmamızla ilgili görülmüştür. Hakan Karasu’nun “İlkokula uyarlanmış Dede Korkut hikâyelerinde değerler eğitimi” adlı çalışması, ilköğretim seviyesindeki çocuklara kültürel zenginliğimizi aktarma adına araştırmamızla ilgili bir çalışmadır. Nahide İrem Azizoğlu’nun “7. Sınıf öğrencilerinin dinleme, izleme ve okuma becerilerine yönelik karşılaştırmalı bir araştırma: Dede Korkut Hikâyelerinden seçme iki örnek” adlı çalışması da ilköğretim düzeyindeki çocukların psikolojik ve kişisel gelişimine katkı sağlaması bakımından araştırmamızla paralel nitelik taşımaktadır. Birsen İlbaylı, “2023 Ortaokul Türkçe ders kitaplarında halk bilimi unsurları” çalışmasıyla ilköğretim seviyesindeki öğrencilere kültürümüzün ne oranda yansıtıldığını inceleyen bir çalışma yapmıştır. Diğer çalışmalar daha çok romanlar üzerinden yapılan, kişisel çalışmalar olduğu tespit edilerek, içeriği itibariyle daraltma yoluna gidilmiştir.

Çalışmamızda daha önce 100 Temel eser içerisinde bulunan, günümüzde 1000 Temel Eser arasında yer alan bu iki hikâye kitabının seçilmesinde amaç, İslamiyet öncesi ve sonrasını; Cumhuriyet Dönemi öncesi ve sonrası dönemleri içine alan hikâyeler olmasıdır. İki farklı dönemi kapsayan “Dede Korkut Hikâyeleri (DKH) ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler (CÖYÇH)” kitaplarının halk bilimi açısından tespiti ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu hikâyelerde, halk bilimi unsurlarına yer verilip verilmediği belirlenerek halk bilimi unsurlarının bu hikâyeler yoluyla hayatın içerisinde ne oranda yaşatıldığının belirlenmesinin yanı sıra kültürümüzü yansıtan değerlerin ilköğretim seviyesindeki çocuklara aktarılması ve sürdürülmesi gerektiğini vurgulamak amaçlanmıştır. Araştırma bu yönüyle İslamiyet öncesi ve Cumhuriyet Dönemi öncesine ait seçilmiş hikâyelerin halk bilimi açısından değerlendirilmesi ve düzenlenmesine, bu unsurlara okuma kitaplarında yer verilmesinin, çocuklara nasıl faydalı olabileceğinin ve hangi problemlerde hangi öykülerden yararlanılması gerektiğini tespit etmesi, öneriler sunması bakımından önemlidir. Aynı zamanda ilköğretim düzeyinde olan seçilmiş bazı hikâyelerdeki halk bilimi unsurlarının değerlendirilmesine, incelenmesine yönelik ilk tez çalışması olması nedeniyle önemlidir.

Bu araştırma, ilköğretimde farklı dönemlerde yazılmış olan “Dede Korkut Hikâyeleri, Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler” adlı hikâyelerdeki, halk bilimi unsurlarının belirlenmesi ile sınırlıdır. İlköğretim düzeyinde olan, farklı dönemlerde kaleme alınan, Türk yazarlara ait hikâyelerde halk bilimi unsurlarında metin analizi yöntemiyle incelenen tez çalışmasının olmaması aynı zamanda, geçmişten günümüze kadar halk biliminin devamlılığının ne oranda bulunduğunu ortaya koymaya çalışmak çalışmayı sınırlandıran bir başka unsurdur.

Geçmiş dönemlerde 100 Temel Eser arasında yer alan, günümüzde ise 1000 Temel Eser arasında bulunan “Dede Korkut Hikâyeleri” Bilgin Adalı tarafından sadeleştirilerek kaleme alınmıştır. Bilgin Adalı bu kitapla, ilköğretim düzeyindeki çocuklara değerlerimizi, Türk’ün öz benliğini açık, anlaşılır kılmak adına eseri kaleme almıştır. Bu kitabı seçmemizde amaç, İslamiyet öncesi ve sonrasına ait dönemleri içine alması ve öz değerlerimizin sözlü kültür dönemindeki temellerini, bünyesinde barındırıyor oluşudur.

“Adalı’ya göre "Dede Korkut Hikâyeleri" kitabı, bilimsel bir araştırma değil; genç nesillerin Dede Korkut öykülerini sevmelerini ve anlamalarını sağlamak amacıyla yapılmış bir uyarlama olarak nitelendirilebilir. Öykülerin temel yapısına sadık kalınmış, ancak tekrarlar önlenmiş ve metin günümüz okuyucularının daha iyi anlayabileceği şekilde kısaltılmış, eski ve anlaşılması zor kelimeler günümüzdeki karşılıklarıyla değiştirilmiştir (2017)”.

Bilgin Adalı bu çalışmada, Muharrem Ergin’in orijinal eserinden faydalanarak yayımlanmış olduğu çalışması olan, Dede Korkut Kitabındaki 12 hikâyeyi, sadeleştirerek kaleme almıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma ve metin analizi yöntemlerinin yanı sıra tündengelim ve tümevarım yöntemlerine de yer verilmiştir.

“Nitel araştırma, nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı ve algıların, olayların doğal ortamında gerçekçi ve kapsamlı bir şekilde sunulduğu bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi teknikleri içerir ve olayların detaylı bir şekilde incelenmesine odaklanır (Yıldırım & Şimşek, 2008).”

“Metin çözümlene ve yorumlama yönteminin başlangıcında metnin birtakım unsurlar açısından betimlenmesi ve metinden çıkarılacak sonuçların bu veriler ışığında yapılması gerekmektedir. Metnin betimlenmesini “daha sonra yapılacak çözümlenmenin ve yorumlamanın üzerine kurulacağı, hareket noktasını oluşturacağı sağlam bir temel elde etmek için metin genelinde nesnel olarak bazı gözlemlerde bulunmak” olarak tanımlamaktadır (Günay, 2003, s.55).”

Bu çalışmada, kronolojik olarak geçmişten günümüze kadar halk bilimi unsurlarının yoğunluğu ve uğramış olduğu değişiklikler incelenmiş olup, İslamiyet öncesi – sonrası ve Cumhuriyet dönemlerine ait olan seçilmiş hikâyelerde metin analizi yöntemi uygulanmıştır.

Dede Korkut Hikâyeleri ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler adlı eserlerindeki halk bilimi unsurları Sedat Veyis Örnek’in (1977) “Türk Halkbilimi” adlı eserindeki halk bilimi sınıflandırması temel alınmakla birlikte farklılıklar da mevcuttur. Örnek’in söz konusu sınıflandırması şu şekildedir:

I. Köy, Kasaba ve kent yaşamı (monografiler)

II. Yerleşim-yerleşim türleri

1. Sürekli yerleşim (köy, kasaba, kent)

2. Geçici yerleşim (yaylak, kışlak)

III. Barınak-konut (Halk mimarisi)

1. Tipleri

2. Yapım teknikleri ve kullanılan araç-gereç

3. Ev eşyası; türleri, yapımı, kullanışı

IV. Aydınlanma, ısınma

1. Işık elde etme; ışık araç ve gereçleri
2. Isı elde etme; ısı araç ve gereçleri

V. Taşıtlar taşıma teknikleri

1. Kara taşımacılığı
2. Deniz taşımacılığı

VI. Ekonomi Türleri

A. Hayvancılık

1. Bakımı, beslenmesi, korunması
2. Çobanlık
3. Hayvansal ürünlerin elde edilişleri
4. Hayvancılıkla ilgili araç-gereçler

B. Tarım-rençberlik

1. Ekme, biçme, ürün alma
2. Tarım araç-gereçleri

C. Avcılık

1. Av türleri (kara, deniz avları)
2. Av araçları ve teknikleri

D. Arıcılık

VII. Halk ekonomisi

1. Üretim
2. Tüketim
3. Pazarlama

VIII. Beslenme-mutfak-kiler

A. Besin Türleri

1. Hayvansal besinler
2. Bitkisel besinler

- B. Besin elde etme, hazırlama, koruma
- C. Mutfak düzeni, araçları
- D. Kiler, depo, mahzen
- E. Yemek çeşitleri
- F. Sofra Düzeni

IX. Ölçme, tartma, hesaplama birimleri; zaman ve mesafe kavramları

X. Halk sanatları ve zenaatları

1. İşleme, örme, dokuma, basma işleri
2. Ağaç, taş, maden, toprak, cam, deri işleri
3. Halk resmi

XI. Giyim-kuşam-süs

A. Giyim-kuşam

1. Erkek giyimi
2. Kadın giyimi
3. Çocuk giyimi
4. Günlük giyim
5. Törensel giyim
6. Meslekleri ve yaş gruplarını belirleyen giyim-kuşam

B. Süslenme

XII. Halk bilgisi

- A. Halk hekimliği-halk baytarlığı
- B. Halk botaniği-zoolojisi
- C. Halk meteorolojisi-halk takvimi
- D. Halk hukuku

XIII. Halk İnançları; törenler, âdetler, gelenekler, görenekler

XIV. Geçiş dönemleri

1. Doğum
2. Çocuk
3. Evlenme
4. Ölüm

XV. Bayramlar-karşılamlar-uğurlamalar

1. Dinsel nitelikli bayramlar
2. Yerel nitelikli bayramlar
3. Karşılama ve uğurlamalar

XVI. Kalıp hareketler (tavırlar, jestler, mimikler)-kalıp sözler ve sesler

1. Günlük yaşamla ilgili olanlar
2. Törensel yaşamla ilgili olanlar
3. Isık çalma, çağırma, ses çıkarma

XVII. Dernekler, kuruluşlar; dayanışma ve yardımlaşma

1. Esnaf dernekleri
2. Dinsel kuruluşlar (tarikatlara)
3. Cins ve yaşa dayalı örgütler
4. Komşuluk

XVIII. Dinsel-büyüsel içerikli inançlar, işlemler

1. Ziyaretler, yatırlar, türbeler, mezarlar
2. Fal, rüya yorumu, gelecekte haber verme
3. Büyücülük; türleri ve teknikleri

XIX. Halk edebiyatı

1. Destanlar
2. Efsaneler
3. Masallar
4. Halk hikâyeleri
5. Halk şiiri
6. Halk türküleri
7. Fıkralar
8. Atasözleri-Deyimler
9. Tekerlemeler
10. Bilmeceler
11. Alkışlar, kargışlar
12. Ağıtlar

13. İlâhiler

14. Maniler

XX. Halk tiyatrosu (geleneksel tiyatro)

1. Ortaoyunu
2. Karagöz
3. Kukla
4. Meddahlık
5. Seyirlik köylü oyunları

XXI. Halk oyunları (dansları)

XXII. Halk müziği ve müzik araçları

XXIII. Çocuk oyunları ve oyuncaklar

1. Temsili nitelikteki oyunlar
2. Beceriye ve yeteneği amaçlayan oyunlar
3. Oyuncak türleri ve nitelikleri

XXIV. Halk eğlenceleri; sporlar

XXV. Adlar

A. İnsan adları

1. Asıl adlar
2. Soyadları
3. Lakaplar-takma adlar

B. Yer, su, dağ, köy, meydan, cadde, sokak, ev adları (1977, s.17-20).

Örnek'e ait bu tasnif temel alınmakla birlikte, Dede Korkut Hikâyeleri ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler adlı eserlerde halk bilimi unsurlarıyla bu sınıflandırmaya yer verilmiştir.

Halk bilimi araştırmalarına katkı sağlayacağı düşünülen bu incelemede, hikâyelerde geçen halk bilimi unsurlarının tespiti, sınıflandırılması ve bu tespitlerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

3. BULGULAR

3.1.Dede Korkut Hikayeleri ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikayelerde Halkbilimsel Unsurlar

3.1.1. Geçiş Dönemiyle İlgili Unsurlar

İnsan dünyaya geldiği andan itibaren yaşamında geçirmiş olduğu önemli döngüler bulunmaktadır. Bu döngülerin en önemlileri “geçiş dönemleri” olarak ifade edilen doğum, evlilik ve ölüm evreleridir. Bu evrelerde insanlar kendilerine özgü çeşitli inanışlar geliştirmiş ve bu inanışların sonunda çeşitli ritüelleri yaşamlarına yerleştirmişlerdir.

“Örnek’e göre doğum, evlenme ve ölüm, insan yaşamının temel geçiş dönemleridir ve her biri içinde çeşitli alt kategorilere ayrılmaktadır. Bu dönemlerde çeşitli inançlar, adetler, gelenekler, törenler ve ritüeller bulunmaktadır. Bu uygulamaların amacı, kişiyi bu önemli geçişlerde kutsamak ve aynı zamanda bu dönemlerde ortaya çıkabilecek görünmez tehlikelerden korumaktır. Bu geçiş dönemlerindeki ritüeller genellikle bölgenin geleneksel kültürünün temelini oluşturur (2014).”

Geçiş dönemlerine bakılarak halkın kültürel yapılarını çözmek mümkündür. Bu dönemlerde yapılan halk eğlenceleri ve törenlerle, toplumların öz değerlerini, yeme-içme kültürlerini ve iletişim biçimlerini tanımaları yönüyle önemlidir.

3.1.1.1. Doğum

Doğum, kadının toplumdaki yerini, saygınlığını arttıran bir geçiş evresidir. Bu onun, aile, içindeki yerini de koruyup sağlamlaştırır. Erkekler için çocuk sahibi olmakla hem geleceğe güvenle bakar, hem de çevresinde saygınlık kazanmış olur. Türk halk kültüründe, kısır kadın doğuramadığı için, çevresi tarafından küçümsenir hatta uğursuz olarak nitelendirilip, çevresi tarafından küçümsenirken çocuk sahibi olanlar tam tersi yüceltilmektedir. Erkeklerin kısır olması, toplumsal ve ruhsal olarak ezik hissetmeye neden olmaktadır. Çocuğun doğumu saygınlık ve sevincin en önemli nedenidir.

“Bir çocuğun doğması biyolojik bir olaydır. Çocuk doğduğunda yalnız fiziksel bir varoluşa sahiptir. Henüz ailesi tarafından tanınmamış, cemaat tarafından da kabul edilmemiştir. Yeni doğan çocuğun tam anlamıyla “canlı” statüsünü ancak doğumdan

hemen sonra ritüeller sayesinde canlılar cemaatiyle bütünleştirecektir (Eliade, 1991, s.161).”

“Çağlar boyu doğuma ve onun kendi bünyesi içindeki evrelerine bir takım geçiş töreleri ve törenleri eşlik eder. İnançlar ve gelenekler insanları gebelik öncesinden başlayarak birtakım adetlere uymaya ve bu adetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır. Doğumun çevresinin yüzlerce adet, inanç, dinsel ve büyüsel özlü işlemlerle örülü olduğunu görüyoruz (Örnek, 1995, s. 132).”

“Anneye benlik, babaya güven ve akrabaya, soya sopa güç kazandıran ve yaşamın başlangıcı sayılan doğum olayı, toplumda önemlidir. Doğumun etrafında ve evrelerinde bir takım geçiş töreleri ve törenleri oluşur. Doğum etrafında oluşan geçiş töreleri ve törenleri ve bunların bünyesinde yer alan inançlar ve gelenekler, gebe kadını daha doğum öncesinden, çocuk sahibi olma isteğinden başlayarak bir takım adetlere uymaya ve bu adetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlar (Çobanoğlu, 2009, C.3 s. 1079-1084).”

3.1.1.1.1. Doğum Öncesi

3.1.1.1.1.1. Kısırlığın Giderme ve Gebe Kalma

Anadolu'da çocuk sahibi olmayan çiftler, çeşitli yöntemlere başvururlar. Bu bazen tıbbi müdahalelerle olurken bazen de geleneksel ve dini uygulamalarla gerçekleşir. Dede Korkut Hikâyelerinde de doğum sahnelerinde dikkat çeken bir nokta çocuksuzluktur. Hikâyelerde, çocuğu olmayan beyler diğer beylerden dua etmelerini isterler.

“İlk hikâyede Boğaç Han'ın doğumu şöyle gerçekleşir: Yılda bir kere Hanlar Hanı Bayındır Han toy verip, Oğuz Beylerini misafir ederdi. Bir gün Kam Gan oğlu Han Bayındır yine ziyafet vermişti; bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ ve bir yere de kara otağ kurdurmuştu. Ve şöyle emir vermişti: “Kimün ki oğlu kızı yok kara otağa kondurun, kara kiçe altına düşen, kara koyun yahnısından önüne getirün, yir-ise yisün yimez-ise tursun-gitsün dimiş-idi. Oğlu olanı ağ otağa kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlu kızı olmayanı Allah Ta'ala kargayupdur, biz dahı kargaruz bellü bilsün.” (Ergin, 1997, s. 78).

Çocuk sahibi olmayanların toplum tarafından dışlandığını, hatta lanetlenerek yok sayıldığı görülmektedir. Bu durum uğursuzluk olarak algılanır, bu insanlarla temas etmekten bile kaçınılmaktadır. Dede Korkut Hikâyelerinde çocuğu olmayan insanların ayrı odalarda oturtulduğu görülmektedir. Çocuk sahibi olmak her dönemde kişilerin

tolumdaki değerini belirleyen önemli bir olgu olarak sayılmaktadır. İslamiyet öncesinde de oldukça önemli görülen çocuk sahibi olmak insanların oturacakları otağın rengine kadar derecelendirilmesine sebep olmuştur.

- Tanrı sevmez oğlu ile kızını olmayanı... (DKH, s.18)
- “Ak” otağın oğlu olanlara, “kızıl” otağın ise kızını olanlara ayrılmasında “ak” ve “kızıl” renklerinin olumluluk ve üstünlük sembolü olarak kullanıldığı görülmektedir.
- Bir ak, bir kızıl, bir kara otağ kurduymuştu...(DKH, s.17)
- Hikâyelerde çocuksuz kalan beylerin, bu durumu aşmak için çeşitli çareler buldukları gözlemlenmektedir. Bu çözüm yolları arasında, toy düzenlemek, açları doyurmak, fakirleri giydirmek, borçluların borçlarını ödemek gibi adımlar yer alır. Ardından yapılan dualar sonucunda çocuk sahibi oldukları anlatılmaktadır.
- Aç görürsen doyur, çıplak görürsen giydir, Borçluyu borcundan kurtar. Aygır kestir, buğra kestir, koç kestir; Tepe gibi et yığıdır, göl gibi kırmızı sağdır, Şölen çağır tüm Oğuz beylerini, dilek dile Ola ki gelir dileği yerine, Bir ağzı dualının duasıyla, Tanrı bize bir oğul verir (DKH, s.20).
- Dirse Han, hanımının isteği üzerine büyük bir toy verir. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirir. İç Oğuz ve Dış Oğuz beylerini çağırır, aç görse doyurur, çıplak görse donatır. Borçluyu borcundan kurtarır ve hep birlikte Dirse Han için dua ederler. Bir ağzı dualının duası ile Dirse Han'ın hanımı hamile kalır ve Allahüteâlâ bir oğlan verir (DKH, s.21).
- Hikâyelerdeki doğum örneklerinden biri ise Tepegöz'ün doğumudur. Bu doğum, Tepegözün tek gözlü olması ile olağanüstü bir özellik taşımaktadır. Bu anlamda Tepegöz 'ün doğumu normal bir doğum olarak değil olağanüstü özellik gösteren masalsi bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Olay şöyle gelişir:
- ...Konur Koca Sarı Çoban, burada gördüğü peri kızlarından birini tutarak ilişkiye girer ve bunun sonucunda peri kızını, pınarın kenarında tepesinde tek gözü olan bir çocuk dünyaya getirir (DKH, s.48).

Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması Hikayesinde, hamilelik sürecinin gerçek süresi olan dokuz aylık dönemin, Dede Korkut Hikayelerinde de aynı şekilde işlendiği

görülmektedir. Burada Şöklü Melik'e esir düşen Burla Hatun, Uruz'a "Dokuz ay karnımda götürdüğüm oğul" diye seslenmektedir. Tepegöz'ün bir yıla yakın bir hamilelik süreci sonunda doğması olağanüstü özellik göstermesidir. Periler ve cinler dini olarak da vardır. Melekler, cinler ve periler; melekler nurdan, cinler ve periler ateşten yaratılmıştır. Masalımsı özellik taşıdığını burada da görülmektedir. Dede Korkut hikâyelerinde, doğum süreci normal bir doğa olayı olarak dokuz ay olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Hikâyeler kitabında doğum öncesi bulguya rastlanmamıştır. Buna dair sadece "Ferhunde Kalfa" hikâyesinde "gebe" sözcüğü doğum öncesi bulgu olarak tespit edilmiştir.

- Gelin hanım gebe imiş...(CÖYÇH, s.36)

3.1.1.1.2. Doğum Sırası

Hamile kadınların doğum sırasındaki güçlüklerini gidermek, onların kolay doğum yapmasını sağlamak için pek çok inanış ve pratikler vardır. Bunlar doğumun kolay gerçekleşmesine yönelik pratiklerdir.

"Gebe kadının sancısıyla birlikte doğum hazırlıklarına başlanır. Biyolojik bir olay olan doğum, hayatın geçiş evrelerinden biridir. Doğum olayının gerçekleşmesi sırasında doğum odasında ve doğum anında birçok adet ve inanma uygulanır. Uygulanan pratiklerde doğumun kolay olabilmesinin amaçlanmasının yanında doğacak çocuğun ve annesinin tehlikelerden korunması ve kutsanması gerekmektedir (Başçetinçelik,1998, s. 47)".

İncelemiş olduğumuz Dede Korkut Hikâyelerine bakıldığında ilköğretim düzeyinde, sadeleştirilmiş olup herhangi bir doğumla ilgili detay verilmemiş olup sadece Tepegöz 'ün masalımsı özellikleriyle doğum olayının anlatıldığı görülmektedir. Bu masalımsı anlatımda çocukların yaş grubunun dikkate alınarak sadeleştirildiğini görmekteyiz.

- Geline pınarın başına, gördüler kümeyi onlar da. Birkaç yiğit indi, tekmeledi bu tuhaf şeyi. Tekmeyi yedikçe şişti, büyüdü küme. Aruz Koca'nın mahmuzu deyince, küme yarıldı,
- Bir oğlan çıktı içinden, gövdesi insan, tek gözü var tepesinde...(DKH, S.148)

3.1.1.1.3. Doğum Sonrası

“Artun’a göre doğum, hayatın başlangıç noktası olup birçok adet ve inancın uygulandığı bir evredir; bu uygulamalar genellikle, bir kadının gebe kalma isteğinden başlayarak, gebelik öncesinden doğum anına kadar olan süreçte yer alır ve anne, bu süreç boyunca birçok adet, inanç, gelenek ve göreneğe göre şekillenir (2018)”.

Eserlerde doğum sonrası âdetlere rastlanmamış olup, doğan çocuğun bakımına özgü bulgulara rastlanmıştır. İncelenen eserlerde doğum sonrası unsurlardan elde edilen bulgular şunlardır:

- Oğlu olanı ak otağda ağırlayın, kızı olanı kızıl otağda. Kimin ki oğlu kızı yok, kara otağda ağırlayın onu. Kara keçe serin altına, kara koyun yahnisi sunun, yerse yesin, yemezse kalkıp gitsin. (DKH, s.17)
- Altın bezeli beşikte belediğim oğul. (DKH, s.44)
- Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında yer alan doğum sonrası bulgu olarak sadece “Ferhunde Kalfa” hikâyesinde küçük bir detaya rastlanmıştır.
- Zıbınlarını, gömleklerini çitiledikçe çamaşırlıktan sesi işitilirdi... Ferhunde ninni söyleyerek beşiği salladıkça aylar da birer birer akıp geçerek... (CÖYÇH, s.37)
- Yukarıda verdiğimiz örneklerde dikkat çeken bir diğer husus da erkek çocuklarına verilen değerın kızlara oranla daha fazla olduğudur. Erkek çocuğı olanların “ak otağ” da oturtulması, erkek çocuğunun altın bezeli beşikte büyütülmesi gibi örnekler, erkek çocuğuna verilen önemin büyüklüğünü ortaya koymaktadır.
- Bir dadı geldi verdi memesini ağzına. Bir emdi oğlan, olanca sütünü içti bitirdi; İki emdi, kanını da birlikte götürdü; Üç emdi, canını aldı dadının. Hepsini öldürdü gelen dadıların. Gördüler olmayacak sütle beslediler oğlanı. Günde bir kazan süt yetmiyordu doyurmaya. (DKH, s.148- 149)

Basatın Tepegözü Öldürdüğü hikâyede, masal unsuru olan tek gözlü bir varlık olmasına rağmen doğum sonrasında onun da normal bir çocuk gibi sütle beslendiğı görülmektedir.

3.1.1.1.3.1. Ad Verme

“Anadolu'da çocuklara ad verme, geleneklere göre, büyük baba veya büyük anne gibi ailenin en büyüğüne aittir. Bunlardan sonra hak babanıdır. Baba ve anne çocuğa verilecek adda anlaşamazlarsa ailenin yakını olan bir komşuya veya hocaya başvurulur. Hoca üçkâğıt parçasına birer ad yazarak kura çeker; ilk çıkan ad çocuğa verilir (Çobanoğlu, 2009, s. C.3, s. 1079- 1980).”

Geleneksel kültüre göre, çocuğa ad vermenin bir takım adetleri bulunmaktadır. "Siz kıyamet gününde kendi isimleriniz ve babalarınızın isimleri ile çağrılacaksınız. Onun için isimlerinizi, güzel isimler koyunuz." hadisinden (<https://diyanet.gov.tr/tr-TR/Content/PrintDetail/11720>) dolayı dayanarak, çocuklara genellikle "ecdat" adlarından seçim yapılır ve bu, birinci dereceden büyük baba veya büyük anne adının çocuğa verilmesi anlamına gelir.

“Duymaz’a göre ad koyma işleminin belirli bir törenle gerçekleştirildiği ve bu törenin, çocuğun yetişkinliğe eriştiği ve kutsandığı anlamını taşıdığını belirtmek gerekir. Dede Korkut hikâyelerindeki boylardaki ad koyma törenleri de oldukça dikkat çekicidir (1999).”

Dede Korkut Hikâyelerinde çocuğun ad alabilmesi için önce bir kahramanlık göstermesi gereklidir. Çocuk kahramanlık sergiledikten sonra, Dede Korkut gelir ve ona adını verir ve “Adını ben verdim, yaşını Allah versin.” diyerek niyazda bulunur.

- Bayındır Han meydanında cenk etmiş, boğa öldürmüş senin oğlun adı Boğaç olsun. (DKH, s.22)
- Ad konmazdı oğlanlara o zamanlar kan döküp baş kesmeden. (DKH, s.53)
- Dedem Korkut gelsin bu oğlana ad koysun. (DKH, s. 22)

İkinci ad verme olayı, Bamsı Beyrek Hikâyesi'nde yaşanır ve adı verilen kişi hikâyenin kahramanı olan Bamsı Beyrek'tir. Hikaye şu şekilde ilerler: Duaların sonucunda, Pay Püre Bey'in bir oğlu olur. Aradan on beş sene geçer ve çocuk delikanlı bir genç olur. Bir gün av için babasının tarlasına gelirken, İstanbul'dan dönen tüccarlar Kara Dervend geçidine gelirler. Ancak, Evnük kalesinin kâfirleri tüccarlara saldırıp mallarını yağmalarlar. Bu sırada bir tüccar, Oğuz'a kaçarken tarlada gördüğü cesur gençten yardım ister. Genç, kâfirleri yakalar ve malı kurtarır. Önce genç, sonra da tüccarlar Pay Püre Bey'in evine gelirler.kurtardı bizi köle olmaktan, o kurtardı malımızı çapulculardan. Sen oğlunu Bamsım diye okşarsın; onun adı boz aygırlı Bamsı Beyrek olsun, adını ben verdim, yaşını Tanrı versin. (DKH, s.56)

- Güçlü Oğuz beyleri, kutsadılar bu yiğidin adını... (DKH, s.56)

Dede Korkut Hikâyelerinde Bozkurt Efsanesindeki gibi destansı unsurlara da rastlanmıştır. Bir insanoğlunun aslan yatağında yaşayıp büyümesi, aslan gibi özellikler taşıması açısından hayvanlarla bağlantı kurularak Bozkurt Destanı özelliği yansıttığı görülmektedir.

Hikâyelerde Dede Korkut'un adını verdiği bir diğer kahraman ise Basat'tır. Hikaye şu şekildedir: "Oğuzlar göç ederken, Aruz'un küçük oğlunu düşürürler. Çocuğu bir aslan bulup alır, onu besler ve büyütür. Aslanın aldığı çocuk büyüdüğünde, sazlıktan çıkıp atları öldürmeye başlar, kanlarını emer. Topluluk çocuğu sazlıktan çıkarıp getirir, ancak her seferinde çocuk kaçıp yine aslan yatağına gider."

- Oğul, bir insansın sen, hayvanla yoldaş olma, bin güzel atlara, güzel yiğitlerle at koştur. Kıyan Selçük'tür büyük kardeşinin adı. Basat olsun senin de adın. Adını ben verdim, yaşını Tanrı versin. (DKH, s.147)

"Doğumdan sonra çocuğun gelişimi sırasında diğer bireylerle ve toplumsal çevreyle ilişkisini düzenleyen çeşitli adetler bulunmaktadır ki bunlardan birisi de çocuğa ad verilmesidir. Yeni doğan çocuğa gelişigüzel ad konmaz. Çocuğa konacak adın; kişiliğini, geleceğini, toplum içindeki yerini ve başarısını damgalayacak, biçimlendirecek, simgesel bir öz taşımasına özen gösterilir. Ad bir bakıma ruhsal varlığı da simgeler. Adın sözcük anlamının, o adı taşıyan kişiye geçtiğine inanılır. Bir çocuğa Demir adı verilirken, o çocuğun demir gibi sağlam ve dayanıklı olması beklenir (Başçetinçelik, 2009, s.116)."

- İsim ararken kamus bana ne kadar boş gelmişti. Ona ışıl ışıl, kâinat gibi manalı bir kelime bulmak istiyordum. Sonunda Ömer dedik. Bu da ona yakışmıştı. Onu tarihe girmiş bütün Ömerlerin ikbaline layık görüyordum.(CÖYÇH, s.177)

Hikâyelerdeki ad verme olaylarında, çocukların sergiledikleri kahramanlıklar önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle dikkat çeken bir nokta, çocukların genellikle on beş yaşında ad almasıdır. Bu yaşa geldiklerinde, çocuklar büyümüş ve bir kahramanlık gösterecek çağa erişmiş olurlar, bu da ad almalarının bir sonucudur.

Cumhuriyet dönemi öncesinde artık, çocuklara verilen isimlerin kendi anne babaları tarafından verilmesinin yanı sıra, özenle üzerinde düşünülen, anlam derinliği taşıyan, özellikle de tarihte iz bırakmış kişilerin isimleri çocuklara verilmiş, bu durumun çocuğun geleceğine olumlu etki edeceği inancının hâkim olduğunu görülmektedir.

3.1.1.2. Evlenme

Evlilik, toplumumuzda kişilerin kendi varlığını, saygınlığını ortaya koyması ve aile birliği oluşturması açısından çok önemli bir yer tutmaktadır. Gerek dini anlayış, gerekse örf ve adetlere olan bağlılık, evlilik dışı birlikteliğe izin vermemektedir, toplum tarafından kabul görmemektedir.

“Türk kültüründe, yaşamın önemli geçiş dönemlerinden biri evliliğdir. Evlilik, karşı cinsler arasında gerçekleşen ve üreme, aile oluşturma, ekonomik ve sosyal birliktelik kurma amacıyla yapılan bir sözleşmedir. Yaşamın ikinci geçiş dönemi olan evlilik, aileler arasındaki dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkileri belirleyip düzenlemesi bakımından her zaman ve her yerde önemli bir olay olarak kabul edilmiştir. Aile yapısının toplumsal yapıya temel oluşturması, evlenme olayına evrensel bir nitelik kazandırmıştır (Yolcu, 2016).”

“Aile ve akrabalık, kültürel antropolojinin temel konularından biridir ve bu kurumların oluşması için evlilik şarttır. Evlilik, evrensel bir kurum olmasına rağmen, gerçekleşmesinde mensup olunan toplumun değer yargıları belirleyicidir. Eş seçimiyle başlayıp evlilik töreninin son aşamasına kadar olan süreçte, toplumlar arasında çeşitli seremoniler, ritüeller ve uygulamalar görülmektedir (Bekki, 2009).”

Evlilik, dünya genelinde farklı kültürlere özgü kurallar ve kalıplar içinde birçok uygulama ve geleneklere sahne olur. Toplumların tarihleri, kültürleri ve ekonomik yapılarına bağlı olarak evlilik biçimleri belirlenir.

3.1.1.2.1. Evlenme Biçimleri:

Evlilik, insan hayatında iki gencin hayatını birleştirmesiyle oluşan önemli geçiş dönemlerinden biridir. Evlilik ile ailenin temeli atılmaktadır.

“Evlilik kurumu daha önce gençlerin anne ve babalarının verdiği kararlarla kurulurdu ve bu karara karşı gelindiğinde gençler kaçarak evlenirdi. Günümüzde gençlerin kararlarına anne ve baba onay vermektedir. Bundan dolayı kaçarak evlenme eskiye göre azalmıştır. Her ne kadar anne ve baba gencin düşüncelerini dinleyerek, onun evlilik

kararına destek verse de yaşadığı toplumun gelenek, görenek, töre ve yasalarına uymak zorundadır (Altun, 2004, s. 226).”

Dede Korkut Kitabı ve halk hikayelerinde; görücü usulüyle evlenme, kız kaçırarak evlenme, beşik kertmeyle evlenme, çok eşli evlilik, kayınbiraderle evlilik, ilk görüşte aşk gibi çeşitli evlilik şekilleri tanımlanmıştır.

- Pay Piçen Bey, Oğuz beylerine hitaben; “Beyler Allah Taâla bana bir kız verecek olursa, siz şahit olun benim kızım Pay Püre Bey’in oğluna beşik kertme yavuklu olsun, dedi (DKH, s. 51)

Ergin’in Dede Korkut Hikâyeleri incelemelerinde, cümleler orijinal metinlerden yararlanarak olduğu şekliyle yansıtılmıştır. İncelediğimiz Dede Korkut Hikâyeleri kitabı ise ilköğretim düzeyinde, sadeleştirilmiş bir kitap olduğundan, halk bilimi unsurlarını açık bir biçimde görebilmek adına, önce orijinal şekliyle ardından sadeleştirilmiş haliyle yer vermeye çalışılmıştır.

“Dede Korkut Kitabı'nda, tam olarak olmasa da Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu'nda görücü usulüyle evlilik konusu geçmektedir. Hikâyede, Kanglı Koca oğlunun evlenmesi gerektiğini ifade edince, Kan Turalı da babasına şu şekilde cevap verir: “Baba ben yerimden kalkmadan o kalkmış olmalı, ben kara koç atıma binmeden o binmiş olmalı, ben kanlı kâfir eline varmadan o varmış, bana baş getirmiş olmalı dedi. Kanglı Koca der: Oğul sen kız istemezmişsin, bir yiğit bahadır istermişsin, onun arkasında yiyesin içesin hoş geçesin. Der: Evet canım baba öyle isterim, ya varasın bir cici bici Türkmen kızını alasın, birdenbire kayayım üzerine düşeyim, karnı yırtılsın dedi. Kanglı Koca der: Oğul kız görmek senden, mal rızk vermek benden dedi (Ergin, 2001, s. 124).”

- Madem beni evlendirmek istersin, Bilesin, bana eş olacak kız, Ben yerimden kalkmadan kalkmış olmalı, Ben atıma binmeden atına binmiş olmalı, Ben düşman iline ulaşmadan, o ulaşmış olmalı, Baş kesip bana getirmiş olmalı. (DKH, s.115)

“Metinden anladığımız kadarıyla, Kan Turalı, kendi gibi cesur bir kadınla evlenmek istiyor ve babasının söylediği gibi kendine bir eş arıyor. Ancak, yanında kırk yiğit ile dolaşmasına rağmen Oğuz illerinde aradığı kızını bulamıyor. Sonra Kanglı Koca,

kocalarıyla birlikte önce İç Oğuz'u, sonra Dış Oğuz'u geziyor, fakat oğlu için uygun bir eş bulamıyor. Yolu Trabzon'a düşüyor ve Trabzon tekfurunun son derece güzel bir kızı olduğunu öğreniyor. Buna karşılık Kanglı Koca, "Oğluma haber vereyim, eğer yeteneği varsa gelsin alsın, yoksa evdeki kızla yetinsin" demektedir (Ergin, 2001)."

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında "Ferhunde Kalfa" hikâyesinde de görücü usulü evlilik biçimine rastlanmaktadır. Bu da bize hem İslamiyet öncesi dönemlerde hem de Cumhuriyet Dönemlerine ait eserlerde görücü usulü evliliğin, yaygın bir evlenme şekli olduğunu göstermektedir.

- Onun için Hasna'ya görücüler gelmeye başlayınca Ferhunde gizli bir sevinç duydu, bu görücüler kendine de bir evlenme habercisi gibi geliyordu...(CÖYÇH, s.30)
- En önemli görev onundu, misafirlere kahve verirdi ve bu tören için Ferhunde Kalfa da giyinir kuşanırdı... Sonra küçük hanım önde, Ferhunde Kalfa arkada görücülerin karşısına çıkılırdı. Kahveleri verdikten sonra Ferhunde gider, ta küçük hanımın sandalyesine paralel bir yerde gözlerini indirerek, içten gelen bir utanç duygusuyla kızarak, kalbinden gelen titremeye elinde kahve tepsisi bekler, burada beş on dakika küçük hanımla beraber görücüye çıkmış bir kız hayatını yaşardı.(CÖYÇH, s.31)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında, "Ferhunde Kalfa" adlı hikâyede görücülerin karşısına çıkan hanımının hemen arkasında kendini göstermeye ve beğendirmeye çalışan Ferhunde karakterine rastlamaktayız. Ferhunde, hanımına gelen görücülerin karşısında bir anlamda kendini de görücüye çıkmış gibi düşünüp hareket etmektedir. Kahve verme âdetinin o yıllardan günümüze kadar yaygın bir biçimde, süregelen adetlerden olduğu da dikkat çekmektedir.

3.1.1.2.2.Evlilik Çağı- Evlilik Yaşı- Evlenme İsteğini Belli Etme

İslamiyet'in yayılmaya başladığı dönemlerden, Cumhuriyet Dönemi yıllarına kadarki süreçte ve sonraki süreçlerde de yer alan eserlere bakıldığında, evlilik çağına gelen, genç erkek veya kızların evlenme isteklerini çevrelerine çeşitli yollarla göstermeye çalıştıklarına rastlamaktayız. Dede Korkut Hikâyelerinde Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Destanı' nında bunun örneğine rastlamaktayız.

- Madem beni evlendirmek istersin, Bilesin, bana eş olacak kız, Ben yerimden kalkmadan kalkmış olmalı, Ben atıma binmeden atına binmiş olmalı, Ben düşman iline ulaşmadan, o ulaşmış olmalı, Baş kesip bana getirmiş olmalı. (DKH, s.115)
- Kız sen beni bir yıl bekle, bir yılda dönmezsem iki yıl bekle, iki yılda dönmezsem üç yıl bekle, gelmezsem o vakit, aygır atımı boğazlayıp aşımı ver, kimi tutarsa gözün, gönlün kimi severse, git onunla evlen. Yiğidim ben seni bir yıl bekleyeyim, Bir yılda gelmezsen iki yıl bekleyeyim, iki yılda gelmezsen üç dört yıl bekleyeyim, dört yılda gelmezsen beş yıl altı yıl bekleyeyim, altı yol ayrımına çadır dikeyim, gelenden gidenden haber sorayım, hayır haber getirene at elbise vereyim, kaftanlar giydireyim, şer haber getirenin başını keseyim, erkek sineği üzerime kondurmayayım, murat ver murat al öyle git yiğidim (DKH, s.185)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında Ferhunde karakteri bize o dönemin gençlerinin evlenme isteklerini çeşitli davranış şekilleriyle ortaya koyduklarını yansıtmaktadır. Ferhunde, hanımının düğün hazırlıklarında sıranın artık kendisine gelme ümidi ve sevinciyle, telaşlı ve heyecanlı davranışlarla, evlenme isteğini her defasında etrafına belli etmeye çalışmaktadır. Evlilik insanlar için doğal bir süreçtir çünkü sevme ve sevilme arzusu ile kendi yuvasını kurmak istemesi insanlar için psikolojik bir ihtiyaçtır. Ferhunde Kalfa 'da da bunu görüyoruz, o da kendi yuvasını ailesini kurma arzusundadır. Bu sebeple hanımının isteme töreninde oldukça heyecanlı ve sevinçli haller içerisine girmiş, sıranın kendisine geldiğinin heyecanını ve ümidini herkese yansıtmıştır.

- Ferhunde Kalfa” hikâyesinde yer alan Ferhunde karakteri de evlenmeyi öyle çok istemektedir ki hanımına gelen tüm görücüler onun için bir umut kaynağı olmuştur. Bu sayede kendini gösterme şansı bulmaktadır. “Onun için Hasna’ya görücüler gelmeye başlayınca Ferhunde gizli bir sevinç duydu, bu görücüler kendine de bir evlenme habercisi gibi geliyordu...(CÖYÇH, s.30)
- En önemli görev onundu, misafirlere kahve verirdi ve bu tören için Ferhunde Kalfa da giyinir kuşanırdı... Sonra küçük hanım önde, Ferhunde

Kalfa arkada görücülerin karşısına çıkılırdı. Kahveleri verdikten sonra Ferhunde gider, ta küçük hanımın sandalyesine paralel bir yerde gözlerini indirerek, içten gelen bir utanç duygusuyla kızarak, kalbinden gelen titremeye elinde kahve tepsisi bekler, burada beş on dakika küçük hanımla beraber görücüye çıkmış bir kız hayatını yaşardı.(CÖYÇH, s.31)

Cumhuriyetin ilanından önceki ve sonraki dönemlerde yazılmış bu hikâyelerde, görücüye karşı gösterilen ihtimam ve saygı dikkat çekmektedir. “Ferhunde Kalfa” hikâyesinde görücü geleceği zaman özenle giyinip kuşanılması, görücüye kendini beğendirme çabaları, kızların evlenme isteğini belli etmeye çalıştığı diğer davranış şekillerinin açık örneğidir.

Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemlerde, kız isteme merasimlerinde “kahve” ikramı isteme töreninin en temel unsurudur. “Türk kahvesi” toplumun her kesiminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Kahve, kişilere duyulan saygı, sevgi, hatır, dostluk gibi pek çok kavramı çağrıştıran önemli bir içecektir. Kız isteme törenlerinde evlenecek kızın kahveyi yapıp ikram etmesi, gelen görücünün karşısına çıktığı ilk anı yansıtmaktadır ki Ferhunde Kalfa hikâyesinde bu gelenek açıkça ortaya konmuştur.

“Adana ve çevresinde evlenme çağına gelen gençler birtakım davranışlarla ailelerine bu isteklerini belli ederler. Kızlar asabileşir, sorulan sorulara bağırıp çağırır, söz tutmaz olur. Bulaşıkları yıkarken kapları birbirine vurur, ev işleri yaparken -ölsün de kurtulsam-gibi sözler eder, yaşı geçmişse içi geçmiş karpuzu annesine gönderir. Erkekler de kızlar gibi huysuzlaşır, yalnızlıktan, soğuktan şikâyet eder. Alıp başını gideceğini, evden ayrılmak istediğini söyler. Sofrada pilava kaşık batırır, ah çeker Çankırı'da evlenmek isteyen delikanlı eve geç gelir, sabah geç kalkar, yemek beğenmez, her şeye kusur bulur. Daha olmazsa annesinin ayakkabısını nal çivisiyle eşiğe çıkarır. Sinop'ta ise erkekler babalarının ayakkabılarını ters çevirerek iki ayakkabıyı birbirine sürterek; kızlar yemek yemeyerek, kimseyle konuşmayarak, somurarak evlenme isteklerini belli ederler (Başçetinçelik, 1998, s.120).”

- Düğüne karar verildikten sonra ufak bir korku ile sevinmedi denemezdi... Kiskanmıyor aksine o beklenen sıranın çabuk gelmesi için herkesten çok o telaşlanıyor, her sabah çarşıya çıkmak gerektiğini küçük hanıma o hatırlatıyordu. (CÖYÇH, s.32)

- Bu düğün onun düğününün başlangıcı sayılabilirdi. Böyle sevinç ve telaş içinde kalabalığın içinde koştukça kendisine de bir parça gelin oluyor gözüyle bakıyordu.(CÖYÇH, s.35)

Eski dönemlerden günümüze gençler, evlenme isteklerini çeşitli şekillerde yansıtmışlardır. Evin içerisinde öfkeyle bağırıp çağırarak “bıktım bu hayattan” gibi isyankâr söylemlerle de bu isteklerin ifade edildiği görülmektedir. Ferhunde Kalfa hikâyesinde Ferhunde karakteri, hanımının düğün hazırlıklarında da sıranın artık kendisine gelme ümidi ve sevinciyle, telaşlı ve heyecanlı davranışlarla, evlenme isteğini her defasında etrafına belli etmeye çalışmaktadır.

3.1.1.2.3. Evlilik Öncesi

“Erkek tarafının, gelin adayını beğenmesinden sonra erkek tarafı aile büyükleriyle, yakınlarıyla kız istemeye gider. Bu ziyarette kızın akrabalarından, ortak komşularından da yanlarına aldıkları insanlar olmaktadır. Kız arama, bulma, beğenmede kadınlar ön plandayken dünür gitmede ise erkekler ön plandadır. Kız evindeyken oturulur oturulmaz kız istenmez, kızını dünürçülerin en yaşlı ve itibarlı olanı -Allah'ın emri, peygamberin kavliyle kızınız Fatma'yı oğlumuz Mehmet'e istiyoruz- diyerek kız tarafından ister (Nahya, 1987, s. 258).”

Geleneksel kültürde, evlilikler genellikle görücü usulüyle gerçekleşir. Bu tip evliliklerde belirli kriterler bulunmaktadır. Bunlar, gelin seçimi görücülük ve kız isteme gibi unsurları içerir. Dede Korkut Hikâyelerinde de Cumhuriyet Öncesi Hikâyelerde de “Allah'ın emri, peygamberin kavliyle...” cümlesiyle, kız isteme geleneğinin geçmişten günümüze sürdürüldüğü dikkat çekmektedir.

- Tanrı'nın buyruğu ile Peygamberin kavli ile aydan arı, güneşten güzel kız kardeşin Banu Çiçek'i Bamsı Beyrek'e istemeğe gelmişim dedi.” “Dede Korkut'u uygun buldu kız istemeye. (DKH, s.60)
- Tanrı'nın buyruğuyla, peygamberin sözüyle, kızını almaya gelmişim. (DKH, s.121)
- Delikanlılığında kız kardeşini Tanrı'nın emriyle isteten bir oğlanla...(CÖYÇH, s.212)

Eski dönemlerde kız istemeye karşı, kızını vermek için, özellikle masalarda, birtakım görevlerin yerine getirilme şartı ortaya konmaktadır. Dede Korkut Hikâyelerinden “Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Destanı’nda bunun örneklerine rastlanmaktadır. Canavarları yenme karşılığında kızını verme şartı konmuştur.

- Duyurmuştu ki, kim yenersen bu üç canavarı, ona verecek kızını.(DKH, s.117)
- Varıp haber vereyim oğluma, hüneri varsa gelsin alsın bu kızını, yoksa razı olsun evdeki kızlardan birine.” (DKH, s.117)
- Buldun mu bana yarar bir kız? Buldum oğul, varsa hünerin...(DKH, s.117)
- Üç canavar beslemişler o kız için. Kim ki bastırır, yener o üç canavarı, ona verirler kızını. (DKH, s.118)
- Hikâyede kız istemeye Dede Korkut’un gitmesine karar verilince Dede Korkut, Banu Çiçek’in Deli Karçar adında bir ağabeyinin olduğunu, kız istemeye gelenleri öldürdüğünü haber verdi. Dede Korkut'a iki at verdiler. O da Banu Çiçek'i istemeye gitti. ‘Tanrı’nın buyruğu ile Peygamberin kavli ile aydan arı, güneşten güzel kız kardeşin Banu Çiçek’i Bamsı Beyrek’e istemeğe gelmişim dedi.” “Dede Korkut’u uygun buldu kız istemeye.’ (DKH, s.60)

İslamiyet öncesi dönemlerden bu yana “Dede Korkut Hikâyelerinin” de yer alan kız isteme ritüellerinde, erkek tarafından istenen çeşitli armağanlar, ortaya konan şartlar, bir anlamda günümüzdeki başlık parasıyla eş değer olan unsurlardır. Bugün, başlık parasının önemi büyük ölçüde azalmış durumda diyebiliriz. Ancak, kırsal bölgelerde hala bu geleneğin bazı izleri görülebilmektedir. Modern yaşamın gereklilikleriyle birlikte, evlenecek çiftler arasında erkek tarafının ev tutması ve kız tarafının da ev eşyalarını alıp düzenlemesi gibi uygulamalar, başlık geleneğinin farklı biçimlerde devam ettiğini göstermektedir. Ancak günümüzde, maddi durumlara bağlı olarak bu uygulamalar değişiklik gösterebilmektedir. Maddi olarak hangi tarafın imkânları yerindeyse, masrafların çoğunu karşılayan taraf olmaktadır.

- Kız kardeşim için istediğim armağanları verir misiniz?” (DKH, s.61)
- Bin buğra isterim, dişi görmemiş.

- Bin aygır getirin, kısarak görmemiş.
- Koyun görmemiş bin koç getirin.
- Kuyruksuz kulaksız bin köpek getirin.
- Bin de pire isterim bunun yanında. Getirirsen kızını veririm, getirmeyecek olursan, bu kez acımam, seni öldürürüm. (DKH, s.61)
- Deli Karçar öyle mal ister ki saymakla bitmez. (DKH, s.61)
- Altın akça mı ister, katır mı, deve mi ister baba? Hüner ister oğul, hüner ister. (DKH, s.117)
- Canavarların sultanı aslandır, göstereyim onunla da oyunu, ondan sonra verelim kızını. (DKH, s.123)
- Oğul senin istediğin kız değil bir yoldaş, bu da Bay Bican Bey'in kızını Banı Çiçek olmalı. (DKH, s.59)
- Bir kardeşi var Banı Çiçek'in kızını isteyen öldürür. (DKH, s.59)
- Karşıda duran kara dağı aşmaya geldim, geniş eteğine, dar koltuğuna sığınmaya geldim, Tanrı izin verirse, aydan arı, güneşten güzel kardeşin Banı Çiçek'i Bamsı Beyrek'e istemeye geldim. (DKH, s.60)
- Otuz dokuz yiğide kız verdi Han Kazan'la Bayındır Han. Yedi kız kardeşini yedi yiğide verdi Beyrek. Kırk yere otağ dikildi. Otuz dokuz kız, talihli talihlisine gitsin diyerek birer ok attı. (DKH, s.86)
- Kan Turalı derler bir yiğidin, kızını istemeye geldiğinin. (DKH, s.120)
- Yarın sabah kızını bana veresin. Verimkârdı Tekfur... Verin bre kızını, kentimizden sürün bu herifi, çıkıp gitsin. (DKH, s.123)
- Dostum ver kızını bana' dedi. (DKH, s.120)
- 'Getirin kızını, verin şu yiğide, gözüm gördü, gönlüm sevdi, ister gitsin, ister kalsın bizimle' dedi Tekfur.(DKH, s.125)

Görücü usulüyle gerçekleştirilen evlilik biçimi İslamiyet'in kabulünden önceki dönemler de dâhil olmak üzere halen süregelen adetlerdendir. Bu evlenme biçiminde kız seçme işi, genellikle ailenin akıl ve yaş olarak ileri gelen, sayılan kişilerce yapıldığı görülmektedir. Evlenecek olan kızın beğenmesi tek başına yeterli değildir. Aile üyeleri tarafından onaylanması da oldukça önemlidir. Kız seçiminde, ailesinin toplumdaki yerinden, kızın ağırbaşlılığı, güzelliği, namus gibi kavramlara kadar her detay değerlendirildikten sonra isteme gerçekleşir.

- Onun için Hassa'ya görücüler gelmeye başlayınca Ferhunde gizli bir sevinç duydu, bu görücüler kendine de bir evlenme habercisi gibi geliyordu...(CÖYÇH, s.30)

“Çeyiz kızın baba evinden götürdüğü mal ve mülktür. Geleneksel kültürümüzde kız çocukları ergenlik çağına gelmeden çeyiz hazırlıklarına başlanır. Ailenin ekonomik durumuna göre birkaç yatak ve yorgan, iç çamaşırları, giysiler, kilim, halı, bakır, kap kacak kıza verilen çeyiz eşyaları arasındadır. Kızın ailesinin ekonomik gücü ve günümüzün yaşam koşulları kızın çeyizini de etkilemektedir. Bugün yukarıda bahsettiğimiz eşyaların dışında ailenin ekonomik gücünün yettiği ölçüde kızların çeyizinde elektrikli ev aletleri de yer almaktadır (Başçetinçelik, 1998, s.167-173).”

Günümüzde nişan çoğunlukla kız evi tarafından düzenlenir. Oğlan tarafı takılar alır ve bunları kıza takar. Daha önceden seçilmiş yüzükler, nişan sırasında bir yetişkin tarafından kız ve oğlanın parmaklarına takılır.

Dede Korkut Kitabı'nda evlenme törenleri Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek hikayesinde "küçük düğün" ve "büyük düğün" olarak iki kısma ayrılır. "Küçük düğün" nişan merasimini ifade ederken, "büyük düğün" ise asıl düğün merasimini ifade eder. Yalancıoğlu Yaltacuk, Beyrek'in öldüğü haberini getirdiğinde Banu Çiçek'le evlenmek için Bayındır Han'dan izin ister. İzin aldıktan sonra, Yalancıoğlu Yaltacuk nişan töreni olan küçük düğünü yapar ve asıl düğün için bir süre belirler.

- Sarıldı öptü sevdiğini Bamsı Beyrek, çıkarıp altın yüzüğünü kızın parmağına taktı. Düğünümüz kutlu olsun han kızı, nişanımız bu olsun. (DKH, s.59)
- Yine aynı hikâyede Bamsı Beyrek, Banu Çiçek'le yaptığı at yarışı, ok atama ve güreş sonrasında Banu Çiçek'in kimliği ortaya çıkınca “Kız der: Yiğit Pay Piçen'in kızı Banu Çiçek benim, dedi. Beyrek üç öptü, bir dişledi, düğün kutlu olsun han kızı diye parmağından altın yüzüğü çıkardı, kızın parmağına geçirdi. Aramızda bu nişan olsun han kızı dedi. (DKH, s.59)
- Altın yüzüğü parmağına geçirmedi mi. Seviştiğin Bamsı Beyrek ben değil miyim? (DKH, s.82)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlara ait Hikâyelerde yüz görümlüğü, çarşıya çıkılıp yapılan çeyiz alışverişi gibi detaylar, önde gelen geleneklerden biri olarak kabul edilmektedir ve oldukça önemlidir. Günümüzde bu ritüel halen devam etmektedir.

- Bu çarşıya çıkışlarda hanımlara o eşlik ediyordu, o işlenmiş terlik kutuları, türlü türlü kumaş paketleri, sırmalı bohçalar, havlular kollarının arasında biriktikçe bunların başkasına taşıtırılmasına müsaade etmeyerek, kucağından taşan eşya ile hanımların arkasından koşuyordu. Bunları koltuğunun altında göğsünün üzerinde taşıdıkça, sıktıkça evlenmeye yavaşça yaklaşıyor, onlardan ruhuna bir ümit kokusu, bir mutluluk müjdesi geliyordu... “Bunlardan, bütün bu kumaşlardan, işlenmiş eşyadan, gümüş kaplardan kendisine daha az, daha ucuz daha sade bir çeyiz düzenlerdi içinden... (CÖYÇH, s.33)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında “Menekşe Kalfa’nın Savunması” hikâyesinde “yüz görümlüğü” kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Ve yine çünkü bir dolmanın geçerlikteki satın alma değeri adeta fakirce bir yüz görümlüğüne denk geliyor. (CÖYÇH, s.23)

3.1.1.2.4. Evlilik Sırası

3.1.1.2.4.1. Düğün

Düğün, evlilik sürecinin en belirgin ritüellerinden biridir. Geleneklere uygun bir şekilde düzenlenmesi için çaba harcanır. Medeni nikahın ardından gerçekleştirilen düğün, gelinle damadın evliliğini resmi olarak ilan etmek ve toplum tarafından onaylanmasını sağlamak amacıyla yapılır. Düğün aynı zamanda bu birlikteliği kutlamak ve kutsamak için düzenlenir (Örnek, 1995). Düğün, Türk kültüründe de olduğu gibi dünya genelinde insanların mutluluklarını kutladığı bir törendir (Artun, 2004).”

“Dede Korkut metinlerinde evlenme merasimiyle ilgili olarak şu cümlelerin geçmesi, Türk kültüründe geçmişten günümüze, düğüne verilen önemi bir kez daha ortaya koymaktadır: “Yeşil, alaca, güzel çimene çadır dikti. Attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kestirdi. Düğün etti, kudretli Oğuz beylerini ağırladı” (Ergin, 1988, s. 148).”

- Bamsı Beyrek eve döner ve elçi gönderir. Elçilik, dünürçülük, derken büyük macera ve gayretlerden sonra düğün başlar. Büyük toy verilir. Ozan, kopuz, davul, zurna eşliğinde kırk gün kırk gece düğün dernek yapılır, Bamsı Beyrek ile Banı Çiçek evlenir. (DKH: 86)

Toplumumuzun geçmişten günümüze getirdiği örf ve adetlere bakıldığında zaman içinde farklılıklara, şekil değişikliklerine tanık olunmaktadır. Temelde devam ettirilen çeşitli ritüellerin dönemlere göre farklılıklar barındırması bize toplumsal değerlerin statik değil dinamik unsurlar olduğunun kanıtıdır. Halk kültürünü, değişen zamana ve insanlara ayak uyduran değerler bütünü olarak düşünmek yanlış olmaz.

“Artun, düğünlerde misafirlere verilen yemekler halkın kaynaşması ve misafire verilen değerın göstergesi anlamında önemli bir detaydır. Artun, bu tür etkinliklerin toplumun birbirini daha yakından tanınmasına ve aralarında sevgi bağlarının oluşmasına yardımcı olduğunu ifade eder (2018).”

“Çok sayıda bölgede gözlemlenen düğünde yemek yapma geleneği günümüzde hala yaşatılmaya çalışılmaktadır. Bu geleneğin ortak özelliği, düğün yemeğinin herkesin katkısıyla hazırlanması ve genellikle erkek tarafından yapılmasıdır. Diğer bir özellik ise, o bölgenin ünlü ve zorlu yemeklerinin düğün yemeği olarak tercih edilmesidir (Artun, 2018).”

Göçebe yaşamın izlerinin açıkça görüldüğü Dede Korkut Hikâyelerinde de, düğünlerde müzik eşliğinde halka yemekler sunulduğuna tanık olunmaktadır.

- Bamsı Beyrek eve döner ve elçi gönderir. Elçilik, dünürçülük, derken büyük macera ve gayretlerden sonra düğün başlar. Büyük toy verilir. Ozan, kopuz, davul, zurna eşliğinde kırk gün kırk gece düğün dernek yapılır, Bamsı Beyrek ile Banı Çiçek evlenir. (DKH, s. 86)
- Davullar çalındı gümbür gümbür, tunç borular öttürüldü, büyük otağlar dikildi o gün; attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kesildi... Yediler, içtiler, eğlendiler. (DKH, s.194)
- ‘Dostum ver kızını bana’ dedi. Akça çadır kurup alaca halı serdiler, ak koyun kesip yedirdiler, yedi yıllık şarap içirdiler, alıp bunları tekfura getirdiler. (DKH, s.120)

Düğünler, geçmişten günümüze, toplumların sevinç kaynağı olarak karşılanmış, halen yeme, içme ve eğlenme anlamında devamlılığını koruyan önemli geçiş dönemlerinden sayılan unsurlardan biridir.

3.1.1.2.5. Düğün Sonrası

Dede Korkut Hikâyeleri içerisinde nikâh akdinin yapılmasına rastlanılmamıştır. İlköğretim düzeyindeki Dede Korkut Hikâyelerinde sadeleştirildiği için, düğün sonrasına ait detaylara yer verilmemiştir. Bu yüzden Ergin'in yapmış olduğu çalışmadan hareketle, "nikâh" kelimesinin kavram olarak geçtiği cümleye yer vermek uygun olacaktır.

"Evlilik törenlerinden gerdek gecesi, en önemli olanlardan biridir. Bu gece gelinle damadın birlikteliğinin ilk günüdür. Köksal'a göre Türk kültüründe, bu özel geceyle ilgili birçok inanç ve uygulamanın olduğu belirtilmektedir. Bu gecede gelin ve damadın yanında çeşitli görevleri üstlenen kişiler bulunmaktadır; örneğin, Türkmen oymaklarında gerdek gecesi genellikle iki yenge kız evinden, iki yenge de erkek evinden gelir ve gerdek sabahı gelinle damadı yataktan kaldırma görevini üstlenirler; ancak, şehirleşme süreciyle birlikte bu sayının azaldığı görülmektedir (1997). Gelinin yanında gerdek gecesinde bir yenge bulunmaktadır. Yenge, gelin ile güveyi el ele tutuşturup gelini güveye teslim ettikten sonra dışarı çıkar. Bu arada gelin hiç konuşmaz ve güvey, gelini konuşurmak için çeşitli yöntemlere başvurur. Güveyin gelini konuşurmasının tek yolu ise "yüz görümlüğü" denilen hediye vermesidir. Bu arada gelin ayakta beklerken güvey iki rekat namaz kılar. Kızla gelen yenge birleşmenin işaretini aldıktan sonra kız evine gidip müjdeyi verir (Santur, 2004, s. 12)."

"Yüz görümlüğü gelinin ilk gece konuşması ve yüzünü açması için yapılan bir ritüeldir. Bu ritüele Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyelerde yer alan eserlerde rastlanmamaktadır. Gelinin konuşmasıyla tılsımın bozulacağına inanılır; bu yüzden gelin, ağırlık almadan -yüz görümlüğü- yüzünü açmaz ve konuşmaz. Damat, hızlıca işin içinden sıyrılmak veya çabucak sona erdirmek için gelini konuşurmaya çalışabilir. Sonunda, kızın ağırlığını alır ve yüzünü açar. Bu sırada, damadın yengesi tepsiyle içeri girer; iki fincan kahveyi damada ve gelin ile sunar; onlara mutluluklar diler ve odadan çıkar (Balaman, 1983)."

- Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek" destanında Oğuzların düğün dernek geleneğini bütün incelikleri ile görmek mümkündür. "Yavuklusu varıdı, tez

düğün dernek etdiler. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdurdular. Oğlanı gerdeğe koydular. (DKH, s. 63)

- Düğünden bu yana geçen zamanın hesabını yapmaya çalışırdı. Kendi kendine ‘Mevlitten sonra idi, o yıl yazın Kadıköy’üne gittik...(CÖYÇH, s.36)

Cumhuriyet öncesi dönemlere ait eserlerde, düğün sonrasında yapılan “Mevlit” törenlerine rastlanmıştır. Bu törenlerde Kuran okutularak düğünün, özellikle geline dair tüm sorumlulukların yerine getirildiğinin göstergesi olarak kabul edilmektedir.

3.1.1.2.6. Düğün Adetleri ve Evlenmeyle İlgili Ritüeller

“Dede Korkut Kitabı’nda da düğün merasimlerine yönelik ritüeller görülmektedir. “Medeni veya dinsel nikâhtan sonra gelinle güveyin bir araya gelmelerine gerdek denir. Böylece gelinin ve güveyin evliliği yasa, din ve bağlı buldukları toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur. Nikâhtan sonra çiftin kalacağı yere "gerdek evi", "gerdek damı", "gerdek odası" gibi adlar verilmektedir. Güvey, gerdek odasına sağdıç ve arkadaşları tarafından şamatayla ve yumruklanarak sokulur. Geleneğin ve dinseliliğin ağır bastığı yerlerde güvey namaz kıldıktan sonra gerdek odasına girer. Gelinle güveyin karı koca oldukları geceye "gerdek gecesi" ya da "zifaf gecesi" denir. Kentlerde, maddi olanakları el veren çiftler, gerdek gecesini bir otelde veya başka bir kentte geçirmektedirler ki buna balayına çıkma denmektedir” (Örnek, 2000, s. 197-198).”

İncelenen Dede Korkut Hikâyeleri kitabı, sadeleştirilmiş olup ilköğretim düzeyinde olduğundan düğün sonrasına ait ritüellere ya yer verilmemiş ya da oldukça yüzeysel biçimde değinilmiştir. Bu sebeple ilk olarak Ergin ve Gönen’in orijinal metni temel alarak yapmış olduğu incelemelere yer verilmiş olup ardından incelenen kitapta yer alan bulgular verilmiştir.

“Bamsı Beyrek ile Banu Çiçek’in evlenmesi, düğün töreninin başlangıcıdır. Deli Karçar’ın isteklerini yerine getirmesiyle birlikte düğün hazırlıkları başlar. Düğün hazırlıklarının ilk adımı, gerdek çadırının kurulmasıdır. “Oğuz zamanında bir yiğit ki evlense ok atardı, oku nereye düşse orada gelin odası dikerdi. Beyrek Han da okunu attı, dibine gelin odasını dikti” (Ergin, 2001, s. 69). Daha sonra Beyrek’e Banu Çiçek gelin hediyesi olarak bir kırmızı kaftan gönderir.”

Ok atarak gerdek çadırının dikilmesi ile damat adayının kırmızı kaftan giymesi Oğuzlarda bir gelenek olduğu hikâyelerden anlaşılmaktadır.

“Beyrek, emir üzerine düğün yemeğinin servis edildiği yere gelir ve yemeği dağıtır. Daha sonra, kadınların eğlendiği yere geçer. Burada, kopuz çalarak gelin kızı oynamaya davet eder. Önce Kısırca Yenge, ardından Boğazca Fatma gelin olduklarını belirterek oynamaya başlarlar. Beyrek, onların hatalarını dile getirdiğinde kadınlar utana utana yerlerine otururlar. Sonunda Banu Çiçek, kırmızı kaftanını giyer ve dans etmeye başlar. Bunun üzerine Bamsı Beyrek kimliğini açıklar. Bu olayda üç önemli unsur bulunmaktadır: Kadın ve erkeklerin ayrı alanlarda eğlenmesi, düğün misafirlerine yemek ikram edilmesi ve gelin kızın gelinliği giymesi. Özellikle düğünlerde yemek ikramı Anadolu’da önemli bir gelenektir. Bazı bölgelerde düğün yemeği için özel bir menü bulunur ve bu menüden dışarı çıkılmaz. Hatta bazı yörelerde bu yemeklerin belirli bir sırası bile vardır (Gönen, 2006).”

- Düğün hazırlığına başladı. Oğuz zamanında bir ok atardı evlenecek yiğit, düştüğü yere okun, gelin çadırını kurardı. Öyle yaptı Beyrek Han’da attığı okun düştüğü yere bir güzel çadır dikti. Sözlüsünden gelen kırmızı kaftanı geçirdi sırtına, gitti kırk yoldaşının yanına... (DKH, s.62- 63)

Yukarıdaki örnekte dikkat çeken bir diğer husus “kırmızı kaftan”dır. Kırmızı renk bakireliğin sembolüdür, bu yüzden eski dönemlerde yapılan düğünlerde gelinlere, beyaz gelinlik yerine kırmızı kaftan giydirilmektedir.

“Ögel’e göre Dede Korkut hikâyelerinde en sevilen renk, gençliğin, mutluluğun ve isteğin sembolü olan kırmızıdır (1991). Kaplan’a göre güzellik sembolü olan yanakların rengi, duvak, şarap ve şarabın keskini alan renklidir. Deli Dumrul, kılıcı ile ona doğru ilerlediğinde, kanatları kırmızı olan Azrail bir güvercine dönüşür ve pencereden uçar gider (1958).”

“Kız çocuklarının gireceği otağın rengi kırmızıdır. Develerin tüyleri kırmızıdır. Bay Püre'nin evine bir hizmetçi kız girdiğinde, onun elleri kına yakılmaz ve elleri beyaz olur. Beyrek'e nişanlısından ergenlik çağına girmesiyle kırmızı bir kaftan gelir, o da bu kaftanı giyer. Oğuz Türkleri'nde, damatlar ve nişanlılar kırmızı/kızıl kaftan giyerken, bekarlar genellikle beyaz kaftan giyer (Heyet, 1996; Yılmaz, 2003).”

- Karalar giydi al gelinliğini çıkarıp. (DKH, s. 64)
- Göğsü kızıl düğmeli...(DKH, s.32)

- Gördü ki düğünde güveyi, beylerle ok atıyor... (DKH, s.76)
- Otuz dokuz yiğide kız verdi Han Kazan'la Bayındır Han. Yedi kız kardeşini yedi yiğide verdi Beyrek. Kırk yere otağ dikildi. Otuz dokuz kız, talihli talihlisine gitsin diyerek birer ok attı. Kırk gün, kırk gece toy düğün eylendi. (DKH, s. 86)

İlköğretim düzeyinde olan Dede Korkut Hikâyeleri kitabında, sadeleştirilmiş haliyle aşağıda verilmiştir.

- Vallah bu yiğidi gözüm gördü, gönlüm sevdi kırk yere otağ, kırk yere kızıl gelin odası diktirdi. Gelin odasına koydular Kan Turalı'yla Selcan kızı. (DKH, s. 128)
- Gür ala çimene çadır diktirdi, attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi; düğün yapıp ağırladı güçlü Oğuz beylerini. (DKH, s.136)

Uşun Koca Oğlu Segrek Destanında Türk masallarında rastladığımız bir unsur olan erkeğin kılıcını yatağın ortasına koyma unsuru, oğlanın kıza ilişmeyeceği anlamına gelmektedir. Ağabisi olduğunu ve tutsak olduğunu öğrenen Uşun Koca Oğlu Segrek ağabeyini kurtarmadan kıza dokunmayacağına yemin vererek, yatağın ortasına, gelinle kendi arasına kılıç koymuştur.

- Hemen düğün dernek ettiler. Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdiler; oğlanı gelin odasına koydular. Kız ile ikisi aynı döşeğe yattılar. Kılıcını çıkardı oğlan, kızla kendi arasına koydu... (DKH, s.184)

Gerdek gecesinde gelinin yanında bulunan kişiye sağdıç adı verilmektedir. Bazı kesimlerde bu kişi yenge olarak adlandırılır. Bu kişi gelin ve damadın birleşme işaretini alarak kız evine müjde veren kişidir.

- Yediler, içtiler, eğlendiler... İki kardeş birbirine sağdıç oldu, gelin odalarına koştu. (DKH, s.194)

Kırmızı kaftan, günümüz düğünlerinde halen kullanılan geleneksel giysilerimizdendir. Özellikle kına gecelerinde gelinin eline kına yakılmadan önce,

geline üzeri işlemeli kırmızı bir kaftan giydirilir. Beyaz kaftanın yerini düğünlerde giyilen beyaz gelinlik almıştır ki, eski dönemlerde bekârlığın simgesi olan beyaz renk yerini, sonraki dönemlerde saflığın, temizliğin sembolü olan beyaz gelinliğe bırakmıştır. Bu durum bize geleneklerimizin zaman içerisinde de geçerliliğini sürdürdüğünü, çeşitli farklılıklarla yaşatılmaya devam ettirildiğini, bunun sebebinin de değişen, gelişen insanların çağın yeniliklerine göre değişkenlik göstermesi olarak düşünülebilir. Tüm bunlar kültürümüzün dinamik yapısını gözler önüne sermektedir.

3.1.1.3. Ölüm

“Boratava göre ölüm, insan hayatının sona ermesi olarak tanımlanır. İnsan topluluklarının inançları ve gelenekleri içinde, ölüm bir doğum veya düğün gibi önemli bir geçiş aşaması olarak kabul edilir; ölüm sonrasında da ölen kişinin yaşayanlarla ilişkileri ve iletişimi devam eder (2013).”

“Hayatın son durağı olan ölüm, insanı korkutan, çaresiz kılan ve sırrına erişilemeyen bir geçiş dönemidir. Ölüm insanı o kadar çaresiz kılar ve korkutur ki insanlar çevresindeki olup biten olayları, eşyanın şu ya da bu şekilde duruşunu ölümün ön belirtisi saymıştır. İnsan bunun için kendine ölümü sezdiren olaylardan ve nesnelere uzak durmuştur (Örnek, 2000, s. 208).”

“Hayatın geçiş dönemlerinden sonuncusu olan ölüm, bir son gibi görünse de, gerek eski Türk dinlerinde, gerekse Türklerin mensubu oldukları İslam dininde bir yok oluş olarak algılanmamış, ölümle her şeyin bitmediğine, sadece bu dünyadan geçildiğine inanılmıştır (Çıblak, 2002, s. 474). Türk kültüründe insan ölürken canının bir kuş gibi uçup gittiği var sayılmaktadır. Orhun Abidelerinde ölmek, “uçmak, uçup gitmek” olarak anlatılmıştır. Herhangi birinin ölümden söz ederken ölmek kelimesi yerine “kuştı uçtu” ifadesi kullanılmıştır (Şener, 2003, s. 61).”

Dede Korkut Hikâyelerinde ölüm kavramı “dünyadan göç etmek, gelimli gidimli dünya, ecel aldı yer gizledi” gibi kavramlarla belirtilmiştir. İnsanın ölümlü olduğu, dünyanın kimselere kalmadığı, esas olanın ölümden sonra olduğu vurgusu sık sık yapılmıştır.

- Hani, dediğim bey yiğitler, Dünya benim!” diyenler? Ecel aldı, yer gizledi, ölümlü dünya kime kaldı? Gelimli, gidimli dünya, sonucu ölümlü dünya, uzun yaşın ucu ölüm, sonu ayrılık. (DKH, s.224)

Ölüm, insan yaşamının sona ermesidir. İnsanlar ölüm gerçeğini, sevdiklerinden ve yaşamdan kopmayı kabullenebilmek, ölen kişinin diğer dünyaya mutlu gidebilmesi için çeşitli inanışlar yaratmışlardır. “Ölümlü dünya” kavramı Dede Korkut Hikâyelerinin tamamında vurgulanmaktadır. Dünyadaki yaşamın gelip geçici olduğu, günün birinde herkesin öleceği belirtilerek insanlara, yaşamlarını buna göre düzenlemeye, ölüm gerçeğini unutmamak gerektiğine dair mesajlar verilmiştir. Halk ölümü, ölüm öncesi, ölüm esnası ve sonrası olmak üzere belirli inanışları yaşatarak, hayattan göç etmeyi kabullenme yoluna gitmiştir.

3.1.1.3.1. Ölüm Öncesi

Dede Korkut Hikâyeleri içinde, Oğuzların ölüm karşısındaki tavrı ve tepkileri en güçlü biçimde Kam Püre oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesinde yer almaktadır. Hikâyede, Bayburt Hisarı'nın beyi ve askerleri, Beyrek'in gelin çadırına saldırır ve onu kaçırlar. Sabah olunca, Beyrek'in ebeveynleri gerdek çadırının yıkıldığını görürler ve büyük bir üzüntü ve çaresizlik içinde feryat ederler:

- Düşmanlar getirdiler Uruz'u et çengelinin altına, Uruz ile ağaç söyleşmek istedi, övgüler düzdü önce ağaca, sonra bir dilek diledi... (DKH, s.45)

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanında ölüm meleği Azrail İslami unsur olarak dikkat çekmektedir.

- Buyurdu Azrail'e benzini sarartıp canını almasını Deli Dumrul'un. Kırk yiğitle yiyip içerken Deli Dumrul çıkageldi Azrail ansızın kimseye görünmeksizin. (DKH, s.105)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında ölüm öncesine dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3.1.1.3.2. Ölüm Sırasında ve Sonrasında Yapılan İşlemler:

“ Hayatın en önemli geçiş dönemlerine ait uygulamaların çeşitli yönleri ve bu dönemlerle ilişkili tutumlar ve davranışlardaki farklılıklar, kültürlerin sınırlarını belirleyen önemli unsurlardan biridir. Özellikle ölümle ilgili tavırlara bakıldığında, her kültürde benzer davranışlarla ifade edilen üzüntüyü göze çarpmaktadır. Bu ifade

biçimleri, sözlü veya yazılı anlatım, müzik veya çeşitli giysi ve renkler aracılığıyla gerçekleştirilir (Durmuş, 2009).”

“Azrail, ölüm meleği olarak bilinen ve dört büyük melekten biri olan varlıktır. Allah'ın iradesini en çok yansıtan melek olarak kabul edilir ve insanların canını alma görevini yerine getirir. Oğuzlar İslam'a geçiş döneminde oldukları için melekleri tam olarak anlayamazlar. Anlatıcı, en etkili melek olan Azrail'i hikâyenin ana karakteri olarak seçer ve onun gücünü kullanarak Allah'ın gücünü göstermeyi amaçlar. Diğer yandan, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul, insan iradesinin gücünü temsil eder. Bu iki güç bir gün karşı karşıya gelir; insan iradesini simgeleyen Deli Dumrul, mutlak güç olarak bilinen ölüm meleği Azrail'e karşı mücadele eder ve sonunda Azrail'in üstünlüğünü kabul eder ve yenilir (Genç, 2014).”

- Buyurdu Azrail'e benzini sarartıp canını almasını Deli Dumrul'un. Kırk yiğitle yiyip içerken Deli Dumrul çıkageldi Azrail ansızın kimseye görünmeksizin. (DKH:105)
- Yaşlı anam beni sana sorarsa... Bir ayda, iki ayda, üç ayda dönmezsem geri o zaman öldüğümü bilsin, aygır atımı boğazlayıp ölü aşımı versin...”(DKH, s. 98)

Burada verilen mesaj, Uruz' un babası aracılığı ile annesine, kendisini üç yıl kadar beklemelelerini, bu süre içerisinde yurda dönmediği takdirde öldüğünden emin olmalarını ve ölü aşını vermelerini istemektedir. Dede Korkut Hikâyelerinde, sefere giden yiğide üç yıl mühlet verirler. Üç yıl içerisinde geri dönmezse, eşinin bir başkasıyla evlenmesine izin verildiği görülmektedir.

- Beyreğin babasıyla ak pürçekli anası inerken yaş döküp “Oğul oğul” diye, yedi kız kardeşi akları çıkardı, kara giydi; gülüp eğlenecek yerde ağlaşmaya durdular. Haberi alınca Banı çiçek, karalar giydi al gelinliğini çıkarıp, tırnaklayıp yırttı al yanağını boydan boya acı içinde. (DKH, s. 64)

Yukarıdaki hikâyede görüldüğü üzere alınan acıklı bir haberden sonra duyulan üzüntüye tepki olarak kabul edilen sarıgi yere çalma hareketi, günümüzde Anadolu insanının ölüm haberini aldığı anda vermiş olduğu bir davranış biçimidir. Ölen kişinin yakınlarının, giysilerini yırtmaları, yüksek sesle ağlamaları, yüzlerine tırnak çizmeleri,

yanaklarını çizmeleri ve saçlarını yolmaları gibi davranışlar, Oğuzların ölüme tepkilerinde ortak bir tutum olarak öne çıkmaktadır. Bu davranış biçimleri, insanların ölüm karşısında son derece duygusal ve zayıf olduklarını, aşırı duygusal tepkilerle duygularını ifade ettiklerini göstermektedir.

- Aş verdiğinizde ölülerinize, ellerinden alıyorum. (DKH, s. 197)

“Oğuzlar, sevinç ve yas tutmayı da kültürlerinin bir parçası olarak benimsemişlerdir. Yas tutma, karşılaşılan bir ölüm olayının ardından obadaki herkesi etkileyen en önemli davranışlardan biridir (Genç vd., 2014). Erkeklerin yas tutma şekli ile kadınların yas tutma şekli genellikle birbirine benzer. Bir yiğidin ölüm haberinin obayı derinden etkilediği görülmektedir.”

İslamiyet'in kabulünden sonra yaşanan kanlı gömlek hikâyesinin benzerine Dede Korkut Hikâyelerinde de rastlanmaktadır. Hz. Yûsuf'un (a.s) üvey kardeşlerinin planı nedeniyle, babası Hz. Yakub'tan (a.s) ayrılmak zorunda kalarak kardeşler, Hz. Yakub'a (a.s) gelerek Hz. Yûsuf'u (a.s) yanlarına çölde oyun oynamaya veya koyun olatmaya çağırırlar. Dönüşte, kardeşler, Hz. Yakub'a (a.s) sahte kanla kirletilmiş bir gömlek giydirerek Yûsuf'u (a.s) kurt yediği yalanıyla üzerine sahte kan bulaşmış gömlekle getirirler ve ayrılığın haberini bu şekilde verirler.

“Ölü aş geleneği, günümüzde Türk dünyasında farklı uygulamalarla yaşatılan bir geleneğe sahiptir. Bu geleneğin temelinde, ölü için kesilen bir kurbanın verilmesi ve gerçekleştirilen bir sunak töreni bulunmaktadır. Türk kültüründe bilinen ölüye aş verme geleneğinin, Türk olmayan toplumlarda da mevcut olması dikkat çekicidir. Abdülkadir İnan'a göre, Şamanizm'in güçlü olduğu dönemlerde, yog aş veya ölü aş, ölünün doyurulması ve memnun edilmesi amacıyla yapılmıştır. Bugün dahi Altay Dağları'nın ormanlarında yaşayan Şamanistler, ölüye "Ye, iç. Bize ve hayvanlarımıza dokunma" diyerek bu yog ayinini gerçekleştirirler (İnan, 1995). Bu yaklaşımın diğer komşu milletlerde de bulunması, kültürler arası etkileşim olarak değerlendirilebilir. Aynı hikâyede Uruz, eğer istenirse, eşinin ailesinden yabancı biriyle evlenmesine izin vermelerini talep etmektedir.”

Dede Korkut Hikâyelerinde bu örneklere bakıldığında, ölüm karşısında sergilenen tavırların kalıplaşmış, benzer davranışlar olduğu sonucuyla karşılaşılmaktadır.

- Oğul diye, kardeş diye, dost diye ağladı oba halkı, büyük yas oldu, feryatlar koptu obada. (DKH, s.104)
- Gördüm, senin oğlun tutsak de! Kolundan ak elleri bağlı, de! Kara kıldan urgan boynuna takılı, de! Anacığım benim için kaygılanmasın. Bir ayda, iki ayda, üç ayda dönmezsem geri, O zaman öldüğümü bilsin. Aygır atımı boğazlayıp aşımı versin, elkızı sözlüme izin versin, bana sakladığı gelin odasına başkası girsin. Benim için kara giyininip mavi sarınsın anam. Güçlü Oğuz ili yasımı tutsun. (DKH, s.98)
- Beyrek Tanrı'sına kavuştu, sen sağ olasin Han'im...(DKH, s.221)
- Odasına girdi Kazan, divana yedi gün çıkmadı. ... Bir yiğit eksildi aramızdan vasiyeti var. (DKH, s.222)

İlköğretim düzeyindeki Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında, çocukların yaşları ve psikolojik durumları dikkate alındığından, ölüm kavramına ayrıntılı olarak verilmemiş, ölen kişiyi gömmekten ve ölen kişinin ardından yapılan duadan kısaca söz edilmiştir.

- Nihayet getirdiler, onu buraya gömdüler; üç gece üst üste kabrine nur indi. (CÖYÇH, s.88)
- Ele talkın verip kendi salkımı yutmak kolay... (CÖYÇH, s.155)
- Cumhuriyet öncesinde yazılmış hikâyelerde yine “dul” kavramı ile karşılaşılmaktadır. Kocasını ölen kadınlara “dul” adı verilmektedir.
- Öküzsüz çalışmış, gündeliğe gitmiş, dul kadınların tarlalarını sürmüş... Üç sene çalışmış ve nihayet iki şişman kocaman dombay(manda) almıştı. (CÖYÇH, s.64)

İslamiyet öncesi dönemlerden günümüze kadarki dönemlerde ölüyü yıkama âdeti sürdürülmektedir. İncelemiş olduğumuz hikâyelerde, nasıl yapıldığına dair bir bilgi verilmemiştir. İslamiyet'in yayıldığı dönemlerden itibaren, Cumhuriyet yıllarına kadar ki dönemlerde verilen eserlere bakıldığında ölümlerle ilgili ritüellerin, temelde benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu ritüellerin temelinde yatan mantık, ölümden sonra ruhun yok olmadığı, başka bir boyutta yaşamaya devam ettiği inancıdır. Hikâyeler ilköğretim düzeyinde olup çocukların yaş ve algı seviyesine ve psikolojisine göre düşünülerek, sadeleştirilmiş eserler olduğundan bulgular çeşitlilik göstermemektedir. İlköğretim

seviyesinde olan çocukları olumsuz etkilememek adına, ayrıntıya yer verilmeden, yüzeysel olarak, ölünün yıkandığı bulgusuna rastlanmıştır.

- Köyden hiç kimse ne anası, ne babası, ne ölüyü yıkayanlar bu yarayı görmediklerini söylerler (CÖYÇH, s.88)
- Bu kara haber, bütün köyü yas içinde bıraktı; yedi yaşındaki çocuktan yetmiş yaşındaki ihtiyara kadar kadın, erkek ağladı durdu... Gariptir ki bu haber Emine'ye fazla keder vermedi; hatta ağlatmadı, haykırtmadı bile... Yalnız birkaç gün yemedi, içmedi, kimseye söz söylemedi, elini hiçbir işe sürmedi, mahzun mahzun dolaştı... (CÖYÇH, s. 86)

“Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında sadeleştirilmiş olarak yer alan “Ses Duyan Kız” hikâyesinde mezara nur inmesi İslami inanç göstergesidir. Tasavvuftaki Vahdet-i Vücûd Teorisinde akla ışık veren Tanrının nurudur. İslâm tarikatları arasında nur, Tanrıdan bir işaret olarak addedilir. Dayanağını Kur’ân’dan alan teoride nur bir ilahi ışıktır (Kur’ân 24: 35). Tanrı nuru ile yerleri ve gökleri aydınlatır (Banarlı 1987, s. 115-125).”

- Nihayet getirdiler, onu buraya gömdüler; üç gece üst üste kabrine nur indi. (CÖYÇH, s.88)

3.1.2. Halk Bilgisi

3.1.2.1.Halk Hekimliği

“Halk hekimliği tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Hayvanların içgüdüleriyle yaptıklarını gözlemleyen insanoğlu, daha sonra bunları kendine uygulayarak kendi kendinin doktoru ve eczacısı olmuştur. Bu dönemlerde hastalıkların nedenlerinde ve tedavisinde insanoğlu yetersiz kalmış ve hastalıklar ay ve güneş tutulmaları, yıldızlar, fırtınalar ve şimşek çakması gibi doğa olaylarına bağlanmıştır. Bu nedenle eski eski çağlarda insanlar hastalıklarını tedavi etmek için büyüden yani sihirden yararlanmışlardır. Zamanla ilk insan bu tür varlıkları kutsal tutmaya başlamış ve böylece totem-klan anlayışı doğmuştur. Tedavi amacı olarak totemin sembolü olan muskalar, sihir ve düğmeler kullanılmıştır (Şar, 1989, s.219).”

İlköğretim düzeyinde olan, sadeleştirilmiş şekliyle verilen Dede Korkut Hikâyeleri kitabında halk bilimi unsurlarını yeterli şekilde görme adına, Ergin'in orijinal metin incelemeleriyle birlikte yer verilmiştir.

“Hızır oğlana hazır oldu/ (...) tağ çiçeği anan südiyle senün yarana mehlemdür didi (Ergin, 1994: 88). Böyle degeç kırk ince kız yayıldılar, tağçiçeği divşirdiler. Oğlanun anası emçeğin bir sıdkı südi gelmedi, iki sıdkı südi gelmedi, üçüncide kendüye zarb eyledi, katı toldı, sıkdı, südile kan karışuk geldi. Tağ çiçeği ile südi oğlanun yarasına urdılar (Ergin,1994, s. 90).” Hikâyedeki oğlanın annesinin sütünün ilaç niyetine kullanılışı annenin doğurganlığından öte; şifa dağıtıcı, kutsal özelliğini ortaya koymaktadır.

“Hızır'ın kutlu kişiliğine bağlanan birçok sağaltma ve korunma işlemleri de var. Başkaca dileklerin yanında çocuksuz kadınlar, Hıdırellez gecesı, çoğu kez bir gül dalının dibine küçük bir salıncak asarlar (Boratav, 1997, s.125).”

Dede Korkut Hikâyelerinde Hızır'ın şifacı özelliğiyle karşılaşılmaktadır.

- Hızır geldi, dağ çiçeği, ana sütü sana merhem dedi, bu yaralardan ölüm yok bana. Dağ çiçeğiyle ana sütünü sürdüler yaraya, göturdüler hekimbaşının yanına. (DKH, s. 26)

Anne sütünün, günümüzde de son derece faydalı ve tedavi edici olduğu görülmektedir. Doğum yapan kadınların bebeklerini anne sütüyle beslemeleri gerektiği konusunda, Sağlık Bakanlığının çeşitli bilinçlendirme çalışmaları sürdürdüğü görülmektedir.

Dede Korkut Hikâyelerinde kan sembolü oldukça önemli sayılan şifa olduğuna yönelik inanışlar vardır aşağıdaki örnekte bunun kanıtı olarak gösterilebilir. Serçe parmağın kanatılması kavramı da şifa verme açısından önemli olduğu görülmektedir.

- Kanatsın serçe parmağını, mendile silsin kanını, gözüme süreyim. Açılırsa gözlerim, oğlum Beyrek'tir. Sürünce mendili, açıldı gözleri Bay Büre Bey'in. (DKH, s. 84)

Cumhuriyet öncesinde yer alan eserlerde halk hekimliği unsuru olarak, baş ağrısını giderdiği inancıyla limon dilimlerinin kahveye batırılıp başa sürülmesi örneğine rastlanmaktadır.

- Oğün Ferhunde'nin başına ağrı geldi, dilim dilim limon keserek kahveye batırdıktan sonra başına bağladı ve akşama kadar böyle dolaştı. (CÖYÇH, s.35)

Mehmet Seyda hikâyelerinde yine halk hekimliği bulgularından balık yağının, zayıf ve iştahsızlığı gidermeye yönelik kişilere iyi geldiği inancı bulunmaktadır ki bu inanış günümüzde de etkisini sürdüren bir tedavi yöntemidir. İştahsız, direnci düşük olan çocuklara balık yağı verilmektedir.

- Gül Hanım'a balık yağı içirilmek istenmiş. (CÖYÇH, s.49)

Kuduz hastalığı tedavisinin özellikle geçmiş yıllarda, aşının yaygın olmadığı, tıp ilmine tam olarak güven duyulmadığı süreçlerde ilginç tedavi yöntemleriyle sağlandığı görülmektedir. Öyle ki bu ilginç tedavi yöntemi "kuduz düğünü" olarak adlandırılan, oldukça acı içeren bir tedavi yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Mehmet Seyda'nın ele aldığı hikâyelerden Ahmet Naim'e ait olan "Kuduz Düğünü" adlı hikâyede bunun örneğine rastlanmaktadır.

"Bir kişi kuduz hastalığına yakalanırsa, kırk gün boyunca bu durumda sayılır ve kırkıncı gün "kuduz gecesi" olarak adlandırılan bir etkinlik düzenlenir. Bu gece, tanıdıklar ve yakınları kuduz hastasıyla bir araya gelir ve çeşitli eğlenceler düzenlenir. Kuduz hastası bu gece boyunca uyumaya zorlanır ve yıldızlara bakması engellenir (Alparlan, 1940)."

- Sakın kuduz olmasın? ... Kalktı, körüğün üzerinde duran Simsiyah bir sicimle çilesini aldı ve çocuğun tam diz kapağının hizasından baldırını morartıncaya kadar boğdu. Bu işi bitirince çıraklarına çocuğu göstererek 'Kavrayın bakalım şunu! Dedi. Biriniz bir yandan biriniz, öbür yanından... Mengene gibi kavramalı... Çocuğun yaralı bacağını odun parçası gibi yakaladı ve tam köpeğin dişlediği yerden sanki çetele kertiyormuş gibi, bir alttan, bir üstten sustalıyı bastı Kasım Usta bir hamlede seğırtti ve tavlı ocağa sokulu çubuk demirlerden birini kaptı... Yaraya bastı 'Köpeğin dişlediği yeri çakıyla oydum, sonra da kızgın demirle dağladım. (CÖYÇH, s. 96-97)

- ...Sizin de onun da çabuk kurtulması için bir çare var... Üzerine su eleyin. (CÖYÇH, s.102)
- Çaresiz Rasim Ağa bir kovaya su doldurdu, eline bir kalbur aldı ve damın üstündeki odaya çıktı Rasim Ağa suyu kalburun üzerine dökerek hastanın üzerine elemeye başladı. (CÖYÇH, s.102)
- İslamiyet'in yayılmaya başladığı dönemlerden itibaren, ateşin mikrobi öldürdüğü, yaraları iyileştirme özelliği olduğuna inanıldığı, yara tedavisinde çokça kullanılan bir yöntem görülmektedir.
- Ateş yakıp yarasına kül bastı. (DKH, s. 37)

“Ateş, güneş ve ay gibi gökten indiğine inanılan ve kutsal kabul edilen bir unsurdur. Batı Göktürkler, ateşe büyük bir saygı duyarlar ve ateşin arındırıcı gücüne inanırlar. Kırgızlar, ‘Ateş en temiz şeydir. Ateşe düşen tükürmek, her şeyi temizler’ şeklinde ifade ederler. Altaylılar arasında ise ateşi suyla söndürmek veya ateşle oynamak kesinlikle yasaktır. Şaman törenlerinde, "ateş ana" ya kurbanlar sunulur ve şu dua okunur: "Sen ateş ana, açları doyurdun, üşüyenleri ısıttın. Karanlık gecelerde bizi kötü ruhlardan korudun. Siyah yanaklı beyaz koç sana kurban olsun. (Avcıoğlu, 1995).”

“Hıdırellez’de görülen en yaygın adetlerden birisi Türklerdeki ateş kültü ile ilgilidir. Eski Türk inanç sisteminin belli başlı kültlerinden birisi de ateş kültüdür. Türklerde dünyanın yaratılışı, bahar ve ateş arasında bir bağ kurulur. Ateşin yeryüzünde güneşin temsilcisi olduğu kanaati da yaygındır. Tanrının bir armağanı olarak kabul edilen ateşe atfedilen bu kutsiyetten dolayı gerek eski Türk topluluklarında, gerekse günümüz Türk topluluklarında ateşe tükürmek, ateşe küfretmek, ateşi su ile söndürmek, ateşle oynamak kesinlikle yasaktır. Ateşin devamlı yanması ve ocağın tütmesi için "kor" lar kül içinde saklanır (Riştvanoglu, 1978, s. 168).” “Ateşin, kötülükleri, hastalıkları, kovduğuna yok ettiğine de inanılırdı. Hıdırellez, Hıdır Nebi törenlerinde de sık sık bahsedildiği gibi Türkler arasında günümüzde de hayli yaygın olan ateş üzerinden atlama geleneği doğrudan doğruya ateş kültü ile ilgili olup, kötülüklerden temizlenmek amacıyla yapılmaktadır (Riştvanoglu, 1978, s. 169).”

Hastaların alazlanması, tütsü yakılması, kurşun dökülmesi, üzerlik yakılması hastalıkları kovmak için yapılan adetlerdendir.

- Devaların en iyisinin ateş olduğuna ve ateşin her şeyi temizlediğine inanırım. (CÖYÇH, s. 98)
- Korkusu geçsin diye demirlere su verdiği bulanık sudan bir iki yudum içirdi. (CÖYÇH, s.95)
- Ve yine İlyas Dayı'nın "Atla" komutasıyla ateşin alevleri arasından sıçradı. Bu hareket kırk defa tekrarlandı. (CÖYÇH, s.100)
- Gazino sahibi bir bardak su getirdi. Ömer'i eline döktüler, yüzünü yıkadılar... (CÖYÇH, s.130)

Kuduz düğünü tedavisi, akla uygun olmayan bir tedavi şeklidir. Bir çeşit işkence tedavisidir.

"İnsanlık, çeşitli ritim sazlarını icat etmiş ve bu sazlardan çıkan sesleri düzene, sıraya ve ölçüye koymaya başlayarak ilk müziklerini oluşturmuştur. Bu ilk sazların atası olarak davul kabul edilir ve insanların ilk dönemlerinde en önemli ritim sazi olarak kullanılmıştır (Aydın, 1999)."

"İcat edildiği zamandan beri, dini törenlerde, ayinlerde kötü ruhları kovmak, dansa eşlik etmek, düşmanı ya da avı korkutmak, haberleşmek, duyuru yapmak, kutlama yapmak, toplantı bildirisi yapmak, yangın duyurusu yapmak, belli yerlerin kapanış saatini veya sahur vaktini duyurmak gibi birçok amaç için kullanılan davul, neredeyse ritim kavramının doğuşundan bu yana hayatımızın bir parçası olmuştur ve farklı şekillerde birçok ülkede görülmektedir. Şamanlar, davulu kutsal kabul eder ve ayin sırasında, şamanın ruhunun dünyayı dolaşmasına yardımcı olması için davulun bir araç olarak kullanıldığına inanılırdı. Bu davullar, tanrıdan dünyaya gönderildiği kabul edilen kutsal kayın ağacından yapılır ve şaman öldükten sonra, davul bir ağaca asılır ve şaman bu ağacın altına gömülürdü (İnan, 1954)."

- Üç günden beri kuduz düğünü yapıyordu. Gece harman yerinde meşaleler yanıyordu. Sırayla değişen davulcular ve çiftçiler davullarını gümbürdeterek, çiftelerini dolu nefes üfleyerek ortalığı inletiyorlardı. Kuduz düğününün dehşetli gürültüsüyle üç günden beri uyutulmayan çocuğun gözleri kan çanağına dönmüştü... Sonra cebinden çıkardığı kibrit kutusu içindeki üç tane kunduz böceğini canlı olarak çocuğa yutturdu... (CÖYÇH, s. 100)

“Parpılama sözcüğü Türkiye’nin değişik bölgelerinde parpılma, parpilma, parpullama, palgurtlama olarak da kullanılmaktadır. Bu sağıltmalarda hastaların vücutları çizilir, delinir, dağlanır, kesilir ya da vücutlarına değnekle vurulur. Örneğin; hastanın ustura ile çizilen baş kısmının üzerine papatya çiçeği tozu serpilir ya da birtakım sihirsel sözcükler söylenirken hastanın dilinin altı kesilir (Artun, 2023, s.251).”

- Palgurtçu İlyas Dayı Köpek leşiyle ona paralel olarak yakılan ateşin arasında yer aldı, sopasını hazırladı. Ellerinden tutanların yardımıyla önce köpek leşinin üzerinden, leşi tekmeleyerek geçti. Kuduz köpek leşinin kuyruğundan, belinin ortasından, kulaklarının arkasından birer tutam tüy yolunup ateşe atılarak çıkan dumanla çocuk tütsülendi. (CÖYÇH, s.100)

Kuduz tedavisinde kullanılan yöntemler arasında rastladığımız tütsüleme yöntemi kullanılarak da, insanları olumsuz durumlardan, kötü ruhlardan arındırdığı inancının hâkim olduğuna rastlanmaktadır.

- Havva üç gündür hasta. Ne yaptıksa kar etmedi... Kimi sürgün dedi kim humma... Annem günlük yaktı... Bir de okutsak mı acaba...(CÖYÇH, s.234)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında yer alan “Kaymaklı Tereyağı” hikâyesinde “Sarılık” tedavisinde çeşitli bitkisel karışımlarla yapılan bir tedavi yöntemine rastlanmıştır.

- bütün fakir semt halkı doktordan çok komşu teyzelerine inanıyorlardı. Onların ilaçlarını daha hasiyetli buluyordu. Sarmısakla kabak çekirdeğini dövüp, sabahları yutturdular mı, yüzünün sarılığı da giderdi, karnının şişliği de inerdi. Hadi bilemedin solucan şekeri yedirirdin. Bak o zaman bir şeysi kalır mıydı oğlanın... Harp çıkmasaydı bu çocuk böyle mi olurdu? Ona yatarken 250 gram süt içirse, sabahları tereyağcığını, yumurtasını, reçelini yedirse, yanakları böyle solar mıydı? (CÖYÇH, s.139)

Kurtuluş savaşı yıllarında halkın çok büyük sıkıntılar çektikleri eserlere de yansımıştır. Yeteri kadar besin bulunamamasının yanı sıra ilaç konusunda da yokluk çekilmiştir fakat bu dönemde dikkat çeken diğer bir husus artık insanların bilime güven duymaya başlayarak hastalıkları tıbbi yöntemlerle iyileştirmeye başlamalarıdır.

- Dispanserin gözlüklü doktoru... İştahsızlığı için bir şurup, kanlanması için de iğneler veriyordu. ‘Mümkün olursa günde üç dört yumurta yedirmelisiniz.’ Dedi (CÖYÇH, s.140)

Hastalıkların tedavisi için kimi zaman ev ortamında, tedavi yöntemlerinin uygulandığı görülmektedir. Bununla birlikte ağır rahatsızlıkların tedavisi için ocaklara başvurulduğu da görülmektedir. Modern tıbbın çözüm bulamadığı durumlarda da şifacılar başvurulduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla halk hekimliği bazen ilk bazen de son tercih olabilmektedir.

- Bay Naci Duru, ilaçları “Şifa”da yaptırdı... Bu çeşit çeşit kavanozlar, mavi, kırmızı yenedünyalar, garip garip şişeler, camekânlı dolaplar ve ilaç kutuları ona hastalıkların yanıp kül olacakları bir âlem gibi geliyordu. (CÖYÇH, s.140)

“Renklerin insan psikolojisi üzerinde etkileri oldukça önemlidir. Renkler, bir anlam ve bir çağrışımı sembolize etmek, dikkat çekmek, akılda kalmak, etkilemek, yön vermek, farklılaşmak, fark edilmek ya da fark edilmemek, tutum ve davranışları yönlendirmek, rahatlamak, rahatlatmak ya da heyecanlandırmak için kullanılabilir. Bazı renkler insanı sakinleştirirken kimileri heyecandırır, bazı renkler ise kendine güveni, bazıları da içe kapanıklığı arttırabilir. Birbirine yakın renklerin etkileri de birbirine benzemektedir. Örneğin, sıcak renkler insanda sıcaklık hissi uyandırırken, soğuk renkler de bir serinlik ve soğukluk hissi uyandırmaktadır. Pazarlamada algı üzerine, renklerin önemli etkileri bulunmaktadır (Odabaşı ve Barış, 2013).”

- Eczaneden “iğneleri ve şurupları” aldıkları zaman ellerinde yüz yirmi beş kuruşları kalmıştı. (CÖYÇH, s.141)

Cumhuriyet Öncesine ait olan hikâyelerde diş ağrısı için kullanılan bir sağaltmaya rastlanmıştır.

- Dişim acıyo dedim, çok mu dedi, çok dedim... Çürük mü dedi, çürük dedim, tuz bastın mı üstüne dedi, bastım dedim... (CÖYÇH, s.213)

Geçmişten günümüze kadar saç uzatma yöntemi olarak düşünülen saç usturaya vurma-kazıtma- yöntemi Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyelerde yer alan “Havva” hikâyesinde de görülmektedir.

- Annem ustura ile iki defa kazıttı saçlarımı, uzasın diye ama uzamadı, kısa kaldı. (CÖYÇH, s.231)

“Halkın, hastalıkların nedenleri, belirtileri, süreleri konusundaki görüş ve inanışlarıyla hastalıkları geçirmek ve onları sağaltmak için kullandıkları geleneksel, yöresel ilaçların, büyüsel ve geleneksel işlemlerin, uygulamaların tümü halk hekimliği ve eczacılığı olarak adlandırılır. Türk halk kültüründe halk hekimliği ile ilgili geleneksel inanış ve işlemlere örnek olarak; balık ve sütü ürünlerin beraber yenilmesinin zehirlenmeye yol açtığına inanılması, zehirlenene sarımsaklı yoğurt yedirilmesi, rahatsızlaşıp, durgunlaşan birisine nazar değdiğiğine inanılması, çeşitli duaların okunup üflenmesi veya kurşun döktürülmesi gibi "kocakarı ilacı" olarak adlandırılan uygulamalar verilebilir. Bunlara geleneksel yöntemlerle diş çekimi, kınk ve çıkıkların geleneksel "sınıkçı" lar tarafından iyileştirilmesi, sünnet yapım yöntemleri ve benzerleri eklenebilir (Çobanoğlu, 2009, C.3, s. 1063).”

Çeşitli zehirlenmelere karşı zehirlenen kişiye bolca yoğurt yedirilmesi de hikâyelerde karşılaşılan halk hekimliği bulgularından biridir.

- Maltızdaki kömür vurmuş... Sarımsaklı yoğurt yedirdik... (CÖYÇH, s.233)
- Halkın kendi yöntemleriyle yaptığı tedaviler sonrasında toplumsal gelişmenin etkisi bilimsel çalışmaların artmasıyla halkın bilime duyduğu inançta artış göstererek artık hastalıklarla tıp ile çözüm arayışlarına yöneliş gösterildiği görülmektedir.
- Doktor Havva'nın koluna iğne yaptı... (CÖYÇH, s.235)

3.1.2.2. Halk Takvimi / Halk Meteorolojisi

Yaşam kaynağını tarım ve hayvancılıkla sağlayan toplumlarda halk, doğaya özgü bir yaşam şekli benimser. Halk, özünde barındırdığı tecrübelerle kendilerine ait yerel takvimlerini oluştururlar. Yerel takvimler klasik takvimlerle farklılık gösterir.

“Halkın bir yıl içinde arka arkaya gelen günlerle toplumsal, hukuksal, ekonomik, tarımsal, siyasal, kültürel, dinsel ve büyüsel oluşumları tespit etmek amacıyla kullandığı geleneksel bilgi ve uygulamaları “halk takvimi” (halk gün bilgisi) olarak adlandırılır” (Artun, 2018: 266).

- Kışta yazda başı karlı Kazılık Dağı’na vardı önce... (DKH, s.25)
- Bir gün... (DKH, s.32)
- Karanlık basınca günü doğan...(DKH, s.39)
- Ala sabah yağından kalkan kızlar. (DKH, s.74)
- Sabah sabah kalkmışsın... (DKH, s.77)
- Sabahın alacasında sapa yerde... (DKH, s.139)
- İkinci vakti yiyeyim. (DKH, s.154)
- Sabahları dükkânını ikide(alaturka sabah- öğle arası bir zaman) açar, öğleyin kapar, ikindiye doğru yine açar, namaz vakti kapının çengelini yeniden iliştirirdi. (CÖYÇH, s.91)
- Renksiz, sessiz ve serin kuşluk vakti...(CÖYÇH, s.175)
- Karlı bir şubat gecesi doğmuştu. (CÖYÇH, s.177)
- Ay batıdaki ovaya doğru inmiş, bir ucu toprağı deiecek gibi. Neredeyse kızarıp batacak. Doğudaki dağların arkasından ince, ak bir ışık kümesi fişkırırcasına usulden usulden dağların tepeleri ağarıyor. Köyün sığırları böğürmeye, köyde her şey canlanmaya başlıyordu. (CÖYÇH, s.222)
- Göçebe hayatı yansıtan ilköğretim düzeyindeki Dede Korkut Hikâyeleri ve Cumhuriyet Öncesine ait yazarlardan çocuklara Hikâyeler kitabında halk takvimi ve meteorolojisine yönelik kullanımlar kavramsal boyuttadır.

3.1.2.3. Halk Botaniği

“Uçar, halk botaniği veya halk bitki bilimi, halkın bitki dünyasıyla ilgili bilgi ve uygulamalarını derleyip değerlendiren bir bilgi alanıdır. Bu alanda, halkın bitkilere verdiği özel adlar, bitkileri sınıflandırmada kullandığı kriterler, bitkilerden nasıl

faydalandıkları, inanışlar ve uygulamalar gibi konular ele alınır. Halk botaniği araştırmalarında, evlerde veya doğada yetişen tüm çiçekler, meyveler ve sebzeler araştırma kapsamındadır (2017, s.139).”

İncelenen hikâyelerde halk botaniğine yönelik bulgulara fazla yer verilmemekte Dede Korkut Hikâyelerinde “kaza benzetilen bir çiçek” örneği bulunmaktadır. Dede Korkut Kitabı’nda da yer alan bitkiler, gerçek anlamlarından ziyade benzetme unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir. Oğuz beylerinin sevdiği kızların güzelliklerinin yanı sıra oğullarına övgü amaçlı kullanılan bitkiler kendisine benzetilen unsur olarak yer almıştır.

- Kaza benzer çiçeğimin dikenini oğul. (DKH, s.84)

“Halk edebiyatının hemen hemen bütün türlerinde üzümü çeşitli özellikleriyle buluruz. Üzüm; destan, masal, halk hikâyesi ve efsane gibi anlatmaya dayanan türlerin dışında atasözlerine, bilmecelelere, mânilere, ninnilere, türkülere vs. de konu olmuştur (Şenocak, 2008 S. 76, s. 165).”

- Bizim dağlarımızda bağlarımız var. Bağda üzüm olur, üzüm şarap olur. Şarap içen sarhoş olur. Şarap içtim duyamadım, ne söyledim bilemedim, Beylikten usanmadım, yiğitliğe doyamadım. (DKH, s.107)

Türk kültüründe evlat, soyun devamlılığı açısından oldukça önemli yer tutmaktadır. Dede Korkut Hikâyelerine bakıldığında da soyun devamlılığı çocukla sağlanmaktadır. Geleneksel kültürde soyun devamının erkek çocukla sağlandığı inancı hâkimdir. Bu sebeple hikâyelerde erkek çocuğa verilen önem daha vurguludur. Bu bakış açısı günümüzde de hâlâ devam etmektedir. Türk kültüründe ve farklı geleneklerde çocuk sahibi olamayanlar için, özellikle de erkek çocuk isteyenler için çeşitli bitkilerden çeşitli karışımlar yapılır, farklı uygulamalara başvurulur. Bu sebeple bitkilerin deva anlamında önem taşıdığına inanılmaktadır. Deva olarak kabul unsurlardan biri de “üzüm”dür.

Üzüm suyu hamile kalmada önemli olan doğum öncesine ait bir uygulamadır. Dede Korkut Hikâyeleri kitabında böyle bir tedavi şekliyle karşılaşılmaştır sadece şarap yapımında kullanılan, bitki adı anlamının dışına çıkmadığı için gerçek anlamda kullanılmış bir bitki olarak verilmiştir.

Bu cümleler bize Oğuz diyarında üzüm yetiştirildiğini göstermenin yanı sıra bu üzümlerden şarap yapımında faydalandığını göstermektedir.

- Dünyanın ilerlemesine patlıcan kızartmaktan başka kaç paralık hizmet etmiştir? (CÖYÇH, s.23)
- Özellikle renk renk güller, kızıl karanfiller, mor menekşeler ve beyaz yaseminler. (CÖYÇH, s.53)
- Ekmek isteriz, askeri ambarlarda buğday var, bir saat ötede. (CÖYÇH, s.61)
- Cumhuriyet Öncesi Hikâyelerde meyve çeşitliliği de dikkat çekmektedir ve yine gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır.
- Ancak yazın civar köylerden kara üzüm, kavun, karpuz, getiren beş on köylüyü... Bugün kış armudu satan köylü de yoktu. (CÖYÇH, s.106)
- Lahanaydı bunlar ama gündüz olduğu için yapraklarını açmamışlardı. (CÖYÇH, s.206)
- Kızıyla küçük oğlu gündelikle pamuk toplama gitmişlerdi. (CÖYÇH, s.208)

Cumhuriyet öncesi Hikâyelere bakıldığında yerleşik hayatla birlikte tarımın daha yaygın olduğu, halkın geçimini toprağı işleyerek çeşitli ürünler elde ettiği görülmüştür. Mehmet Seyda kitabında bulunan hikâyelerde yer verilen bitkilerin gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır. Özellikle buğday en önemli ürünler arasındadır çünkü ekmek o dönemin hatta günümüzün dahi vazgeçilmez temel besin kaynağıdır. Şifa amacıyla kullanıma rastlanmamıştır.

3.1.2.4. Halk Zoolojisi

Geleneksel kültürlerde halk, geçimini büyük ölçüde tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır. Geçimini hayvancılıkla sağlayan, yemek kültürünün büyük oranda hayvan ürünleriyle sağlayan, kırsalda yaşayan halkı, hayvanlarına evinde yaşayan bireylere verdiği değer kadar değer vermektedir. At, avrat ve kılıç kavramları Türk tarihinde erkeğin bütünleştiği, tamamlandığı çok önemli ve büyük yer tutan kavramlardır. At, Türk kültüründe kişilerin yoldaşı, dostu hatta kardeşi olarak görülmektedir. Türklere at, kişilerle o kadar özdeştir ki tarihte ölen kişinin atıyla birlikte gömüldüğüne dair izlere rastlanmıştır.

Malazgirt Savaşı sonucunda Anadolu'ya yerleşmeye başlayan Türklerin geçmişten bu yana yaşattıkları hayvancılık bilgileri halk bilgilerimizin temelini oluşturmuştur.

“Roux, eski Türklerde atın insanın ayrılmaz bir dostu olduğunu ve bu yüzden özel bir kişiliğe sahip olduğunu ifade ederek ata bir kişilik yüklemiştir. “Eski Türk’e at, insan ruhunu okşayan iki beşerî imkân sağlamıştır: Biri, at üstünde insanın kendini başkalarından daha üstün hissetmesi, ikincisi atın sürati sebebi ile kısa zamanda istenilen yere ulaşabilme iştiağının tatminidir (2012, s. 135).”

“Aleksyev’e göre atın hızı, gücü, çevikliği ve asaleti, bozkır uygarlığının tarihinde ve kültüründe ayrıcalıklı bir konuma sahiptir (1981). Atın hızlı olması, baskınlar ve avcılık gibi faaliyetlerde ona önemli bir rol verilmesini gerektiriyordu. Avcılıkta at, giyecek ve beslenme sağlamak için yapılan avlarda önemli bir rol oynuyor ve konar-göçer yaşam tarzı için temel ihtiyaçların bir kısmı at kullanılarak karşılanıyordu (Çoruhlu, 1997; Eberhard, 1980).” “ Bu sebeple de bozkırlarda birçok at sürüsü yetiştirilir ve bu atlar yaz aylarında yaylak ve geniş otlaklarda, kış aylarında ise soğuktan korunmak için kışlaklarda barındırılırdı (Ögel, 19779).”

Türk geleneğinde atı olmayanın hiçbir kıymeti yoktur. Kahramanlıklarının atlara borçlu olduğunun inancı vardır. At ayrıca yemek olarak da önemli bir besin kaynağıdır.

- 0 tavlalarından bin aygır, develerinden bin buğra, sürülerinden bin koç seçerken, kuyruksuz kulaksız bin köpek ile pireyi buldu geldi Dede Korkut. (DKH, s.62)
- Aygırları gördü, beğendi, buğraları gördü beğendi, koçları beğendi. Köpekleri görünce “pirelerim nerede?” diye tutturdu. (DKH, s.62)

Türklerin beslenme, giyinme, yeni yerleri keşfetme ve fethetme aracı olan bu varlık, sosyal hayat içerisinde insanın kolu-kanadı, kardeşi, yoldaşdır. Bunu Türk destanlarında olduğu gibi Dede Korkut Hikâyelerinden de anlıyoruz. Bamsı Beyrek’in on altı yıl tutsak kaldığı Bayburt kalesinden kurtulduktan sonra gördüğü ilk varlık; otuz dokuz yoldaşı, anne veya babası değil, boz aygırır. Atına kavuşmak veya atlı olmak düşmandan kurtuluşun ilk anahtarıdır. Bamsı’nın deniz kulunu boz aygıra söylediği;

“At dimezem sana kartaş direm kartaşumdan yig

Başuma iş geldi yoldaş direm yoldaşımdan yig” (Ergin, 1994, s. 136)

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında Beyrek’in atına verdiği değeri ona yaptığı övgülerle anlamak mümkündür.

- Beyrek'i tanıyan boz aygır şaha kalkıp kişnedi. Beyrek atına övüler düzdü, dedi: Açık alanlara benzer senin alıncığıın. ışık saçan mücevhere benzer senin gözlerin. İbirişime benzer senin yelediğın. İkiz kardeşlere benzer senin kulacığın. Erini muradına erdirir senin arkacığın. At demem sana, kardeş derim kardeşimden yakın. Başıma iş geldi, yoldaş derim yoldaşımdan daha üstün. (DKH, s.69)

“Dede Korkut Hikâyelerinde Boğaç, bir boğayı öldürüp “ad kazanmasına” kadar sokakta âşık oynayan çocuktur. Onun bu kahramanlığı kendisine bir ad, bir atak (beylik unvanı), bir de “at” kazandırmıştır. At sahibi olmak; kapalı mekânlardan açık mekânlara, belirli bir merkezden uçsuz bucaksız bozkırlara, “av avlamaya, kuş kuşlamaya”, daha sonra düşman topraklarına doğru harekete geçmeye zemin hazırlar (Çınar, 1999, s. 99).”

“Bamsı Beyrek'in atı boz aygır “kara koç at” (Ergin, 1994, s. 124) biçiminde sıfatlandırılır. Bayındır Han'ın biri keçi başlı, diğeri toklu (koç) başlı iki değerli atı vardır (Ergin, 1994, s. 125). Atların koç veya keçi başlı olması bir yandan başın kuruluşunu, sertliğini ifade ederken, diğeri yandan küçükbaşlı atların tercih edildiğini de gösterir.” (Çınar, 1999, s. 102 - 103)

Hikâyelere bakıldığında birçok yerde “kara koç at” ifadesiyle karşılaşmaktayız. Buradaki koç kelimesi gerçek anlamından uzaklaşarak atın gücünü vurgulamaktadır.

- Bin buğra isterim, dişi görmemiş. Bin aygır getirin, kısarak görmemiş. (DKH, s. 61)
- Tavla tavla atlarını, katar katar develerini...(DKH, s.34)
- Koç atlarını, kızıl develerini biz götürdük... (DKH, s.35)

“Domuz sözü neredeyse bütün dinlere de olduğu gibi, Dede Korkut hikâyelerinde de hakaret ve küfür olarak kullanılır. Beyrek zindandan kurtulup da Oğuz'a döndüğünde bir yalan düzerek nişanlısını almaya kalkışan Yalancı oğlu Yaltacuk'u “hay domuz oğlu domuz” diye aşağılar. Kâfirler yakaladıkları Oğuz beylerini, onlara hakaret olsun diye domuz damına kapatır ve onlara kara domuz etinden yahni yedirir. Kazan Bey,

kendilerini övmek şartıyla serbest bırakmak isteyen kâfirleri küçücük domuz şölenli diye aşağılık görür.(Gökyay, 1973,s.1157)”

İslami inanışta domuz, uğursuz ve makbul olmayan hayvan olarak kötü sayılan bir hayvan olarak kabul edilmektedir. Bunun sonucu olarak da domuzun hakaret sözcüğü olarak kullanıldığını görüyoruz.

- Domuz oğlu domuz... (DKH, s.76)
- Öküzüz çalışmış, gündeliğe gitmiş, dul kadınların tarlalarını sürmüş... Üç sene çalışmış ve nihayet iki şişman kocaman dombay(manda) almıştı. (CÖYÇH, s.64)
- Çoban Köpeğiyim ben... Yağmurlu havalarda kulağına su kaçsın uyumasın diye kulaklarım kesildi... Yatarken kulaklar açık olmalı. (CÖYÇH, s.65)

Eserlerde hayvanlara dair tedavi yöntemlerine rastlanmamıştır. Cumhuriyet Öncesi Yazarlara ait Hikâyelerde halkın, hayvanları işleriyle ilgili çeşitli alanlarda kullandığına rastlanmaktadır. Bu anlamda hayvanların önemi büyüktür. Hayvanlarla ilgili bakım ve tedavi yöntemlerine yer verilmemiştir. Bu hikâyelerde öküz, at, kedi, köpek, kuş türündeki hayvanların yer bulduğu dikkat çekmektedir.

Dede Korkut Hikâyeleri kitabı sadeleştirilmiş olduğundan hayvanlara sınırlı oranda yer verilmiştir. Metnin orijinal kaynaklarında çok daha çeşitli hayvanlara yer verildiği bilinen özelliğidir. At, köpek, deve, buğra, koç, şahin, doğan gibi hayvanlar hikâyelerde en çok karşılaştığımız hayvanlar arasındadır.

At, yüzyıllardan beri devam eden önemini günümüze kadar sürdürmüştür. At, kahramanın en büyük destekçisi olmasının yanı sıra kahramanın başarısı da atın başarısı olarak kabul edilmiştir.

3.1.2.5. Halk Taşıtları

Türk toplumu yerleşik düzene geçmeden evvel göçebe hayat sürmekteydi. Bu göçebe hayatı kolaylaştıran en önemli varlık olarak hayvanlar kullanılmıştır. Türklerin hayvanları ehlileştirilmesi, hayatlarında büyük oranda kolaylık sağlamıştır. Türklerin taşıt olarak kullandığı en önemli varlık atlardır. At, Türk edebiyatının hemen her alanında önemli yer tutmuştur. Türklerle özdeşleşmiş bir varlıktır. Türklerin hayatının hemen her alanında beslenmeden, avcılığa, dostluktan, yoldaşlığa, kahramanlık göstergesi olmaya kadar oldukça önemli yer tutar.

- Atladı yağız kırsağının sırtına... (DKH, s. 28)
- At sürüp yetiştiğinde... (DKH, s.28)
- Yağız al atını çektirdi... (DKH, s.34)
- Atlarına bindi tüm Oğuz beyleri... (DKH, s.34)
- Tavla tavla atlarını, katar katar develerini...(DKH, s.34)
- Koç atlarını, kızıl develerini biz götürdük... (DKH, s.35)
- Altındaki yağız atı ver bana... (DKH, s.41)
- İzmir Ortaokuluna gitmek üzere, o gece vapura bindi. (CÖYÇH, s.67)
- Onu bir trene koydular... (CÖYÇH, s.73)
- Tatlı bir hava çalmaya başladı tankın üstünde ... (CÖYÇH, s.195)
- Hacı Selmanların tarlasında traktörle çift süren...(CÖYÇH, s.204)

Modern çağa doğru eserlerde yerleşik hayatın getirdiği ihtiyaç çeşitliliğinin artması, sonucunda motorlu taşıtlara yer verilmesinin yanısıra kurtuluş mücadelesi yıllarında savaş taşıtlarına da yer verildiği dikkat çeken diğer bir husustur. İncelemiş olduğumuz Cumhuriyet Öncesi Hikâyelerde trenden vapura, arabadan traktöre kadar pek çok motorlu taşıta yer verildiği görülmektedir.

3.1.2.6. Halk Müziği

“Modern çağ ve yaşam anlayışı içinde, sanayileşme alanında gelişen insan, maddi değerlerin kendini ifade etmedeki tek başına yetersiz olduğunu çok önceden fark etti ve bu eksikliği hızla sosyal ve kültürel anlamda gidermek için çaba harcadı. Bu süreçte çeşitli iletişim araçları kullandı. Bu araçlar arasında, insanoğluna özgü değerleri temsil edenler, amaçlara ulaşmada daha etkili oldu. Bu araçlar arasında en önemli olanı ise "sanat" ve "sanatın gerekliliği “ne duyulan ihtiyaçtı. Sanat aynı zamanda iletişim ve etkileşim aracıdır ve duygu, düşünce, tasarım ve izlenimleri, belirli bir güzellik anlayışına göre işlenmiş gereçlerle birleştirilerek belirli bir amaç ve yöntemle ifade eden özgün, estetik bir bütündür (Uçan, 1996).”

“Dede Korkut'un boylardaki temel işlevi, kopuz çalarak boyun soyunu ve kahramanlarını anlatmaktır. Boyların hikâyelerini anlatmaya "boy boylamak", hikâyelerin içindeki manzum kısımları belirli bir melodiyle okumaya ise "soy

soylamak" denir. Dede Korkut, her boyun sonunda boyun soyunu ve kahramanlarını anlatır, onlara dua eder ve onlara ad verir (Ercilasun, 2002)."

Oğuzların geleneksel törenlerinde, çalgıcılar davul, zurna gibi enstrümanlarla çeşitli müzik türleri icra ederken, ozanlar da kopuzlarıyla şarkılar söyleyip oyun havaları çalarak kadınları ve kızları dans ettirirler. Oğuz toplumunda kopuza karşı büyük bir sevgi ve saygı vardır. Kopuz, ozanlar arasında özel bir öneme sahiptir ve Dede Korkut'un çalgısı olarak kabul edilerek kutsal bir değere sahiptir.

- Hem çaldı kopuzunu hem söyledi. (DKH, s.22)
- Verin şu uzun kollu kopuzumu... (DKH, s.28)
- Dedem Korkut kopuzuna saygıdan kılıcımı vurmam... (DKH, s.191)

"Oğuz destanlarında, yüksek medeni değerlerden biri olan "sanata ve müziğe saygı" oldukça belirgindir. Segrek gibi Oğuz kahramanları, ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kaldıklarında bile düşmanlarının ellerinde kopuz gördüklerinde bu sanata duydukları saygıyı dile getirirler. Segrek, "Dedem Korkut'un kopuzunu çalmadığım için özür dilerim, ey kâfir! Eğer elinde kopuz olmasaydı, seni ağam başım için ikiye bölerdim" diyerek bu saygıyı ifade eder (Gökyay, 2000)."

"Dede Korkut'un Oğuz destanlarına göre, Oğuzların düğünlerinde müzik, dans, eğlence ve kutlama gibi unsurlar bulunmaktadır. "Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek" destanında, Oğuzların düğün geleneğinin tüm detaylarıyla sergilendiği görülmektedir. Örneğin, bir çiftin nişanlanmasıyla hemen düğün hazırlıklarına başlarlar. Deve, at ve koyun gibi hayvanlardan kurbanlar kesilir. Oğlan düğüne hazırlanır ve gerdeğe girer (Gökyay, 2007)."

"Şaman kültürünün ve inancının temelinde, insanın doğayla uyum içinde olması ve evrenin, dünyanın, insanların, bitkilerin ve hayvanların bir bütün olduğu fikri bulunur (Bayat, 2006). Alaskan'a göre bu ritüellerde şaman dans eder ve ses ile çalgılarla müzik yapar. Bu çalgılardan en önemlisi vurmali çalgılar arasında olan davuldur (2012). Davul bir şamanın hayatının önemli bir parçasıdır."

- Yer içerken, Beyrek' e kopuz çaldırıyordu Bayburtlular. (DKH, s.67)
- Neşeli havalar çaldı kopuzuyla. Deyiş dedi destan söyledi. (DKH, s.86)
- Davullar dövüldü gümbür gümbür. (DKH, s. 93)
- Alca kopuzumu alın, beni övün. (DKH, s.124)

- Davullara vurdurtup... (CÖYÇH, s.9)
- Çoğu geceler kaval çalardı sabaha kadar. (CÖYÇH, s.208)
- Zurnacıyı, davulcuyu kovdu. (DKH, s.79)

Dede Korkut Hikâyelerinde kopuzun yanı sıra davullara, tunç boru ve zurna adı verilen müzik aletlerine de rastlanmaktadır. Aynı şekilde Cumhuriyet Öncesi yazarlardan Çocuklara Hikâyelerde de “kuduz düğünü” adı verilen tedavi yöntemi uygulanırken de davul kullanıldığı görülmektedir. Yine bu hikâyelerde kaval gibi çalgı aletlerine de rastlanmaktadır. Bu hikâyelerde davulun kullanım amacı bize Şamanizm kültürünün etkisini göstermektedir. Şaman kültüründe davulun, ruhsal ve bedensel sağlıkta kullanıldığı, tedavi açısından iyileştirici bir özelliği olduğuna inanılmaktadır. Bu hikâyelerde amacın çocuklara atalarımızın geçmişte kullanmış olduğu müzik aletlerinin neler olduğunu ve ne değer taşıdıklarını kavramsal olarak vermektir. Kopuz bu hikâyelerde çok kıymetli saygı duyulan bir müzik aleti olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.2.7. Halk Hukuku

Geçmiş dönemlerde insanlar, yaşamlarında, çözemedikleri durumlarla karşılaştıklarında, sorunlarını kendi yöntemleriyle ya da dini yaptırımlarla gidermeye çalışmalarına halk hukuku denmektedir.

“Dede Korkut’ta ceza hukuku ile ilgili oldukça bol malzeme bulunmaktadır. Hangi suçların hangi ceza ile tecziye edileceği açık açık ifade edilmektedir. Mesela, meşru müdafaa hakkı bunlardan biridir. Suç unsurunun ortadan kaldırılması için Dirse Han’ı azmettiren 40 kişi, azmettirme veya zorlama fiilini meşru kılmak için, “oğlun seni onu öldürmeden sen oğlunu öldürmeğe bak” (Ergin, 2003, s.28) diyerek tehlikeyi ortadan kaldırmanın suç olmayacağını belirtmekte oğlunu öldürme fiilini haklı göstermeye çalışmaktadırlar.”

İncelenen ilköğretimin 1000 temel eser arasında bulunan Dede Korkut Hikâyelerinde halk hukukuna dair bulgular farklı cezai yaptırımlarla, göçebe kültürü yansıtır niteliktedir. Elleri bağlamaktan tutun da, ağaca asmak, zindanda esir tutmak, boynunu vurmak gibi halkın kendince yaptırımlarını içeren pek çok hukuki bulgulara rastlanmaktadır. Göçebe kültür yazılı olmayan pek çok kuralı bünyesinde barındırmaktadır ki bu yaşam şekli, sözlü kültürün kanıtı olarak gösterilebilir.

- Kara sicimle bağladılar ellerini... (DKH, s.27)
- Kıl sicimden kement taktılar boynuna... (DKH, s.27)
- Kuşandı kılıcını yayını... (DKH, s.28)
- Gerek yok can alıp can vermeye... (DKH, s.28)
- Öz oğlumı öldürmüşüm, suç benim. (DKH, s.30)
- Kiminin boynunu vurdu Boğaç Han, kimini esir etti, babasını kurtardı. (DKH, s.31)
- Esir ettiler ince belli kırk kız ile... (DKH, s.34)
- Kocamış anacığını deveboynunda asılı götürdüler. (DKH, s.34)
- Eli bağlı, boynu bağlı götürdüler. (DKH, s.34)
- Kazan'ın atını, altınını, devesini yağmaladık, ince belli kırk kızını ile hatununu tuttuk, oğlu Uruz ile yiğitlerini esir ettik, bir öcümüz kaldı alacak... (DKH, s.34)
- Kapalı Dağ geçidinde on bin koyunu vardır Kazan'ın alıp götürsek onları da öcümüz tam olurdu. (DKH, s. 35)
- Sapanını eline aldı, beklemeye başladı...(DKH, s.35)
- Üstüne varıp ok serptiler ya... (DKH, s.36)
- Karaca Çoban bir taş attı üçünü yıktı yere, her atışta üç beş düşman yıkıldı. (DKH, s. 36)
- Düşman onu yakalamış, tutsak gitti. (DKH, s.40)
- Ben de kardeşlerimin kanını almaya giderim. (DKH, s.42)
- Kazan'dan sıkı bir öğ almak gerek... (DKH, s.43)

Yapılan çalışmada cezalar sadece eli kolu bağlamakla, zindana atıp esir tutmakla değil öldürerek yapılan cezalar, hukuki uygulamalar da bulunmaktadır. Hatta öldürmeyle yetinmeyip tutsak kişinin etinden yemek yapmaya kadar ağır uygulamalar karşılaşılmıştır.

- Getirin oğlunu çengele asın, kıyma yapın ak etinden, kavurma pişirin. O etten yiyeni bırakıp yemeyeni alıp getirin, odur anası oğlanın, içki sunsun bize. (DKH, s.43)
- Ağzından burnundan kan akıtır, can tatlılığını gösterirdim sana... (DKH, s.44)

- Bırak beni çengele vursunlar, etimden kıyma, kara kavurma yapsınlar, kırk bey kızının önüne iletsinler. (DKH, s.44)
- Keşişin oğlundan bir oğlu doğar, sana hasım yapar üstüne yollarım. (DKH, s.47)

“Türkler İslamiyet’i kabul ettikten sonra İslami kurallara uygun olarak yemin etmeye yönelmişler ancak, eski geleneğin kalıntıları olan kimi yeminleri de devam ettirmişlerdir. Dede Korkut Kitabı'nda "kargış" mahiyetinde eski geleneğin devamı olan antlar yanında, “Mushaf” üzerine ve “ekmek” üzerine de ant içildiği görülmektedir. Anadolu'da bıçak ve kılıcın üzerinden atlamak ise en kuvvetli antlardan biridir. Her çağın ve çevrenin kutsal ya da değerli saydığı çeşitli ant kahramanları buldurmaktadır. Bunlar; Kur'an-ı Kerim, nimet yani; tuz-ekmek, cami, sin, yatır, ana, eş ve oğul gibi kavramlar olup, antlarda en çok değinilen kavramlardır (Albayrak, 2004, s. 18).”

- Ant içti Beyrek, sağlıkla varırsam Oğuz iline gelir seni alırım. (DKH, s.69)
- Ağabeyimin başına ant içtim. Dönmem geri... (DKH, s.185)
- Ant iç, düşmanlığa gelmeyeceksin bizim ilimize, öv bizi, Oğuz’u yer... (DKH, s.199)

Dişe diş kana kan mantığına uygun yaptırımlar da bu hikâyelerde karşılaşılan bulgular arasındadır.

- Birini eksik bulursam yerine on öldürürüm; onunu eksik bulursam, yerine yüz öldürürüm! (DKH, s.70)

Geleneksel hukukun, bir başka örneği “Kazan Bey Oğlu Uruz Bey’in Tutsak Olduğunun Destanın ”da vardır. O da şöyle anlatılmaktadır:

- Uruz esir oldu babasının haberi yok. Öyle sandı ki düşman yenildi. Atın gemini çevirdi, geri döndü. Geldi oğlunu bıraktığı yerde bulamadı. A beyler oğlan nereye gitmiş olabilir, dedi. Beyler der: Oğlan kuş yürekli olur, kaçıp anasına gitmiştir, dediler. Kazan karardı, döndü der: Beyler Tanrı bize bir hayırsız oğul vermiş, varayım onu anasının yanından alayım, kılıç ile

paralayayım, altı bölük edeyim, altı yolun ayırımında bırakayım, bir daha kimse yaban yerde arkadaş koyup kaçmasın, dedi. (DKH, s.94)

- Yakalayıp tutsak ettiler Kazılık Koca'yı... Kalede on altı yıl tutsak kaldı Kazılık Koca... (DKH, s.138)
- Beş gün geçti aradan, Begil divana çıkmadı... (DKH, s.167)
- Yiğitlerini öldürdüler, tutsak alıp Egrek' i Alınca Kalesi'nde zindana attılar. (DKH, s.180)
- Varmayınca ağabeyimin tutulduğu kaleye, ölmüş müdür, diri midir bilmeyince, ölmüş ise öcünü almayınca, Oğuz iline geri dönmem. (DKH, s.183)

Dede Korkut Hikâyelerine bakıldığında, görünmez kurallardan oluşan, halkın kendi bilinciyle oluşturduğu, inandığı ve uyguladığı yasalarla adaletin sağlandığını görülmektedir. Aşağıda bunun örneği verilmiştir.

- Ben kılıcımla doğranayım, kendi okumla delineyim, oğlum doğmasın, doğarsa on yaşına varmasın, yüzünü görmeyince ağabeyimin, ölmüş ise kanını almayınca, girersem bu gelin odasına. (DKH, s.184)
- Bir deli var koruda, ekmeğini alıyor yolcunun, yola gidenin, çobanın, çoluk çocuğun. Tut öldür o deliyi, bırakalım seni, var git. (DKH, s.189) (Egrek zindandan çıkarılır.)
- Götürüp domuz damına, hapse tıktılar. (DKH, s.204)
- Aruz bir Kuran getirtti ortaya, beylerin tümü el basıp ant içtiler, 'Senin dostuna dost, düşmanına düşmanız' dediler. (DKH, s. 216-217)
- Kanımı Aruz'a bırakmasın' dedi." (DKH, s.221)
- Koymayın kanımı yerde... Söyle ağama, gidelim, haklayalım düşmanı... (DKH, s.222)

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında kurultayın karşılığı Cumhuriyet Öncesinde Yazarlardan Hikâyeler kitabında meclis olarak yer aldığı düşünülebilir.

- Üçüncü gün divana(meclis) çıkararak bütün dostlarıyla konuşup, nice bin adet kurbanlar kesilip, yoksullara dağıtılmıştı. (CÖYÇH, s.10)

“Dede Korkut hikâyelerinde tespit edilen bir başka hukuki yaptırım da halkın belleğinde manevi gücüyle yer eden “ilahi adalet” kavramını ortaya çıkaran olaylardır. “Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek” adlı hikâyede Deli Karçar, toplumun ulusu Dede Korkut’a karşı gelince Tanrı tarafından cezalandırılır. Dede Korkut’a kalkan eli havada asılı kalır. Deli Karçar, Dede Korkut’tan özür diledikten sonra eli çözülür (Ergin 1997, s. 126).”

Deli Karçar olayından da anlaşıldığı üzere İslamiyet’in yayıldığı o dönemlerde ilahi gücün büyüklüğünün yanı sıra Dede Korkut’un kutsal bir bilge olarak kabul edildiği görülmektedir ki bu da manevi güçlerin büyüklüğünün halk tarafından yaptırım gücü olarak kabul edildiğinin göstergesidir.

- Dede Korkut, “O kılıcı indirirsen, elin kurusun” dedi. Kurudu kolu Deli Karçar’ ın, kaldı havada. (DKH, s.61)

“Konargöçer Oğuz beylerinin yüceltip, kutsallaştırdığı Dede Korkut; Oğuzların her sıkıntısını çözen, gaipten haber veren, bozkır yaşamının geleneklerini, askerlik törelerini çok iyi bilen ve bu geleneklerin uygulanması aşamasında kendisine danışılan, kabile teşkilatını koruyan; halkın atası, kabilenin reisi, ulusun ozanı bilge bir kişidir (Gökyay 2000, s.CXXVI- CXXVII, Ergin 1997, s. 26).”

On iki hikâyenin tamamının sonunda Dede Korkut dua kılan, hakkın hukukun âdeta koruyucusu konumundaki kişidir. Bu dualarla Dede Korkut’un var olan düzeni sürdürmek istediği söylenebilir.

- Sen adeta gazete yazarlarından birine karşı dava açmaya kalkarak beyi avukat yapmak istiyorsun. (CÖYÇH, s.25)
- Vekâletini aldığım kadının ağzından yazdığım şu savunma, bir müddet sonra, komşu hanım da varken, aile karşısında okundu. (CÖYÇH, s.27)
- Mahkeme kaleminin hükümet avlusuna bakan yerde... Kelepçelemişler... İki bileğine vurmuşlar kelepçeyi...(CÖYÇH, s.188)
- Adliye kapısına karşı durdum, salona girmelerini bekledim. (CÖYÇH, s.188)

- Yazılı kanunlar, bir anlamda, suç oranlarının arttığı, suç niteliğinin çeşitlilik kazandığını, toplumsal düzen sağlamada ne kadar gerekli olduğunu kanıtıdır.
- Katilden, ırza geçmekten, uyuşturucu madde kullanmaktan sanık yirmi otuz kişi kapatılmışlardır o parmaklıkların arkasına. (CÖYÇH, s.191)

Cumhuriyetin Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında artık yazılı kanunların hüküm sürdüğünü, hukuk kavramlarının, avukat, mahkeme, adliye, dava, kelepçe... vb., hikayelere yansıdığını, halkın çeşitli davalarının artık anayasal düzende, yazılı kanunlarla işlemeye başladığı görülmektedir. Yazılı olan ve yazılı olmayan kanunların İslamiyet'in yayılmaya başladığı dönemlerden günümüze kadarki süreçte farklılıklar gösterdiğini bu iki kitabımızda açıkça görmekteyiz. Dede Korkut Hikâyeleri kitabında da sözlü kültür dönemine ait olan örf adet, gelenek ve görenekleri kapsayan, yazılı olmayan kanunlar olarak adlandırılan, kurallarla toplumsal düzenin sağlandığı görülmektedir.

3.1.2.8. Halk Ekonomisi

Halkın yaşamını sürdürebilmek için yapmış olduğu mücadelelerin tamamına halk ekonomisi denir. İslami dönemlere ait olduğu düşünülen Dede Korkut Destanlarına, göre göçebe yaşamın etkisiyle halkın geçimini düzenledikleri çeşitli toylarda av ve akınlarda elde ettiği ganimetlerle sağladığı anlaşılmaktadır.

Dede Korkut Kitabı'nda Kam Gan oğlu Bayındır Han ile Salur Kazan'ın akın toyları düzenleyen Dirse Han Oğlu Boğaç Han, Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek, Kazılık Koca Oğlu Yiğenek, Begil Oğlu Emren hikâyelerinde Bayındır Han'ın toy verilmesi gerektiğini söyleyerek Oğuz beylerine akına çıkma görevi verildiği söylenebilir. Salur Kazan'ın ise aktif bir biçimde savaşımlara, avlara katıldığı ve akınları yönettiği görülmektedir.

Salur Kazan, bir toy düzenler ve bütün Oğuz beylerini toya davet eder.

- Keski şarabı içince Ulaş oğlu Salur Kazan, Doğrulup beylerine dedi: Dediğimi anlayın beyler, dinleyin sözümü. Sırtımız ağrıdı yata yata, belimiz kurudu dura dura. Kalkın yürüyelim a beyler, av avlayalım, kuş kuşlayalım, yiyelim, içelim, eğlenelim. (DKH, s.33)

“Dede Korkut Kitabı'nda, yağma törenine en uygun örnek olarak gösterilebilecek hikaye, "İç Oğuz Dış Oğuz Asi Olup Beyreğin Öldüğü" hikayesidir. Bu öykü, yağma geleneğinin ihlal edilmesini ve bunun sonucunda İç Oğuz'un Taş Oğuz'a karşı isyanını, ardından çıkan iç çatışmada Dede Korkut'un sevilen kahramanı Beyrek'in ölümünü anlatır (Duymaz, 2005).”

- Üç Ok, Boz Ok bir araya gelse Kazan evini yağmalatırdı. Kazan tekrar evini yağmalattı. Amma Dış Oğuz beraber bulunmadı. Sadece İç Oğuz yağmaladı. Ne zaman Kazan evini yağmalatsa helallisinin elini tutar, dışarı çıkardı, ondan sonra yağma ederlerdi. Dış Oğuz beylerinin Aruz, Emen ve diğer beyler bunu işittiler, dediler ki: Bak bak, şimdiye kadar Kazan'ın evini beraber yağma ederdik, bu kez niçin çağırılmadık. Topluca anlaştılar, Kazan Han'ın huzuruna gitmediler, düşmanlık gösterdiler.” (DKH, s.213)
- Sonra yiğit beylerle görüştü Yigenek, yürüdüler aldılar kaleyi, ne var ne yok yağmaladılar, Bayındır Han'a beşte bir pay çıkardılar, gerisini yiğitlere bağışladılar... (DKH, s.145)
- Gürcistan'ın yolladığı haraç geldi beyler söyleşirken, Bir at, bir kılıç, bir de güzrdü gelen... Altın akça gelirdi her yıl, dağıtırdık yiğitlere, beylere, hatırları hoş olurdu. (DKH, s.161)

“Halk ekonomisi, halk kültürünün en önemli unsurlarından biridir ve kültürel yapıyı temel düzeyde belirleyen bir faktördür. Anadolu'nun kırsal kesimlerinde, insanların geçimini sağlamak için başvurduğu faaliyetlerin büyük bir kısmı tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Halk ekonomisi adı verilen bu çabalar, halkın yaşamını etkileyen birçok alanı doğrudan etkiler ve kültürel yapıyı şekillendirir. Çobanlık, arıcılık, yaylacılık, göçebe yaşam, avcılık, el sanatları ve zanaatlar gibi birçok faaliyet, halk ekonomisinin birer parçası olarak görülür (Çobanoğlu, 2009).”

- Birer yeşil kundağa sarılmış birkaç aylık düşük boyundaki çocuk boyundaki yaprak dolmalarını tencere içinde sokağa yatırır. Tanesini beş paraya, müşteri bekler.Yağı, pirinci, soğanı, pişirme ücreti, el emeği filhanı... (CÖYÇH, s.29)

Cumhuriyet öncesi yazarlardan çocuklara hikâyeler kitabında yer alan “Atatürk Galatasaray’da hikâyesinde ekonomiye dair konuşmalara yer verilmiş olması halkın var olan düzeni koruma kaygısı ve daha ileriye taşıma çabası olarak değerlendirilebilir.

- Bütçe nasıl yapılır? Vasıtalı vergiler. Biz bütçenin nasıl yapılacağını da, vasıtalı vergilerin nasıl toplanacağını da az buçuk biliyorduk...(CÖYÇH, s.165)
- Tarlaya geldiler. Daha gün doğmamış... Orak makinesinin düzgün sıraladığı desteler çiğli Ot ve ıslak ekin kokusu... Kızağı atı koşup, desteleri yüklemeye başladılar. Kızakta çift yerine tek at koşulu. Atın başını Osman çekiyor, kızak dolar dolmaz, kuş gibi, harmana götürüp getiriyor. (CÖYÇH, s.225)

Dede Korkut Hikâyelerinde düzenlenen bu toylarda amaç, akınların ve avın, halkın ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla yapıldığı düşünülebilir. Bu sayede beylerin ve halkın hanın düzenlediği bu toylarda bir araya gelerek, dayanışmanın gücünü de ortaya koydukları söylenebilir.

Yerleşik düzene geçtikten sonra, halkın ihtiyaç çeşitliliğinin artması sonucu, geçim kaynakları, değişik iş ve meslek alanlarının yaratılması sonucunu doğurmuştur. Cumhuriyet öncesi dönemlerde yazılan eserlerde geçim kaynaklarını temelde tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır fakat bunların yanı sıra çeşitli meslek grupları da karşımıza çıkmaktadır.

3.1.2.8.1. Meslekler

Dede Korkut Hikâyelerinde, çobanlık, dadılık, ozanlık, davulculuk, zurnacılık... vb. gibi mesleklerle karşılaşmıştır.

- Akşamın karanlığı basınca kaygılı **çoban!** (DKH, s.35)
- **Dadısı** Kısırca Yenge, gitti. (DKH, s.57)
- Oğuz iline geldiğinde Beyrek bir **ozan** gördü giden... (DKH, s.70)
- **Çobanlar** dedi... (DKH, s.71)
- **Zurnacıyı, davulcu** kovdu. (DKH, s.79)
- Bir güzel kızı vardı Trabzon **Tekfuru**'nun. (DKH, s.116)

- Bir gün, haber getirdi Bayındır Han'ın **at çobanı**... (DKH, s.146)
- Bizimkiler dedi **tüccarız**. (DKH, s.206)

“Halk ekonomisi öncelikle toplayıcılık, avcılık, balıkçılık, hayvancılık, arıcılık, yaylacılık, göçebelik, bağcılık, bahçıvanlık, meyvecilik, çiftçilik, esnafılık ve işçilik gibi temel üretim ve tüketim tarzlarını ele alır. Özellikle kapalı ekonomi adı verilen ve "çerçi" olarak adlandırılan esnafın uyguladığı mal, eşya değiş tokuşuna dayalı ekonomi biçimiyle halkın her türlü geleneksel yöntemlerle parasını değerlendirme ve ticaret şekilleri halk ekonomisi içinde yer alır (Çobanoğlu, 2009, C.3, s. 1063-1084).”

Halk nüfusunun artması, ihtiyaçlarının çeşitlilik kazanmasıyla birlikte mesleki anlamda da çeşitlilik oluştuğu Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında yer alan hikâyelerde görülmektedir.

- Turna adlı bir **ip cambazı** geldi. (CÖYÇH, s.9)
- Adeta bir **kuyumcu** vitrini önem ve itibarını alan bu sergilerden birini göstererek.(CÖYÇH, s.23)
- Menekşe, on dört yıl önce bizde **aşçılık** etmişti. (CÖYÇH, s.24)
- Vaktin **vekillerinden, vezirlerinden** bu lostralanmış videla suratlı ağanın huzurunda... Başta bir tilkikuyruğu, yaka, göğüs katır boncuğu ve benzeri kabuklarla donanmış, elde kuru kabaktan uzun saplı bir tambur: ‘Ayşe kadın dolma pişirme burnuna sokarım, Ayşe kadın aside pişir, entari yaparım.’ Sözleriyle kabağın zımbırtısını birbirine karıştırarak sokak sokak dolaşır. (CÖYÇH, s.28)
- Bakkal Hacı’ ya, kapı önünden geçen **dilencilere**...(CÖYÇH, s.46)
- **Eskici** başını hayretle işinden kaldırdı... (CÖYÇH, s.75)
- **Öğretmenler** bu altın sarısı gözlerinde mahzun...(CÖYÇH, s.80)
- ...okulun **hademesi, kapıcısı**...(CÖYÇH, s.80)
- Gamsız haline göre **hasta bakıcılığı** bile etmiş...(CÖYÇH, s.80)
- **Oyuncakçı** Affan Efendinin bütün sermayesi idi. (CÖYÇH, s.91)
- **Demirci** Kasım Usta'nın oğlunu köpek daladı. (CÖYÇH, s.95)
- ...yukarıda **deri tüccarı** Hollandalı var...(CÖYÇH, s.120)

- Kokulu **Berber** Osman barıştı Kubra ablanla...Dönme Bekir'in topal kızı vardı ya Evlendi Çerçi Hasanla!.. **Nalıncı** Bahri'nin oğlu da parasız yatılı imtihanı kazandı...(CÖYÇH, s.133)
- **Muhallebici** önünden geçiyorlardı. (CÖYÇH, s.142)
- Sabun yapım evleriyle küçük **tamir atölyelerinin**...(CÖYÇH, s.146)
- Birkaç aylak **berber, kahveci, bakkal**...(CÖYÇH, s.200)
- Bir **ressam** bunun portresini yapsa...(CÖYÇH, s.25)
- Sen adeta gazete yazarlarından birine karşı dava açmaya kalkarak beyi **avukat** yapmak istiyorsun. (CÖYÇH, s.25)
- Çocuk terbiyesi uzmanı... **Pedagogmuş**. (CÖYÇH, s.153)
- Kapının önüne birikmiş insanlar, **polisler** geliyordu. (CÖYÇH, s.144)
- **Mühendis** Ahmet Bey... (CÖYÇH, s.120)
- **Bilginlerimiz, artistlerimiz, politikacılarımız**, çeşitli sanatlarla geçinenlerimiz vardır...(CÖYÇH, s.27)
- Bu zifirilerin **diplomatlarına** gelince...(CÖYÇH, s.27)
- Kamyonda İstanbul **gazetecileri** vardı. (CÖYÇH, s.59)
- Birçok okuyucuların **muharrirlerle** karşı karşıya geldikleri zaman...(CÖYÇH, s.126)
- Onu **başöğretmenlikten** atarlar...(CÖYÇH, s.133)
- **Öğretmenler** bu altın sarısı gözlerinde mahzun...(CÖYÇH, s.80)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında farklı mesleklere de rastlanmaktadır, bu mesleklerin halk bilimiyle ilgisi yoktur. Gelişen zamana göre insanların ihtiyaç çeşitliliğinin artmasıyla farklı meslek gruplarının oluşması dikkat çekicidir. Cumhuriyet öncesine ait hikâyelerde “bakkal, kahveci, berber, muhallebici, aşçılık, ip cambazlığı, kuyumculuk... gibi mesleklerin zaman içinde azalması, bize gelişen ve değişen ekonomi ile halkın kendine özgü olan mesleklerden uzaklaştığını, kültürün dinamik yapısı ile zamana ayak uydurmak zorunda kaldığının kanıtıdır.

3.1.2.8.2. Paralar ve Değerli Eşyalar

İnsanların hayatlarını sürdürebilmek için beslenme ve barınmaya ihtiyaçları vardır. Eski dönemlerde, paranın henüz bulunmadığı zamanlarda, bu ihtiyaçlar takas usulüyle karşılanmıştır. İnsanların ihtiyaçlarının çeşitlenmesiyle birlikte değerli madenler ekonomide kullanılmaya başlanmıştır.

İlköğretim seviyesinde olan 1000 Temel arasında bulunan sadeleştirilmiş “Dede Korkut Hikâyeleri” kitabında para kavramı olarak altın, akça, hazine, ganimet olarak adlandırılan bulguların yanı sıra, değerli eşyalar olarak da savaşı ve göçebe bir kültürün vazgeçilmez eşyalarından at, kılıç, mızrak, ok... gibi çeşitli bulgulara rastlanmıştır.

- Sandık dolusu altınlarını talan ettiler. (DKH, s.34)
- ...hazinesini, altınını, biz yağmaladık. (DKH, s.35)
- Elindeki mızrağınla mı övünürsün? (DKH, s.36)
- Kızılıktan sopam kadar bile etmez. (DKH, s.36)
- Belindeki kılıçla mı övünürsün? (DKH, s.36)
- Baş eğri bastonum kadar bile etmez... Okluğundaki oklarla mı övünürsün? (DKH, s.36)
- Uzun saplı sapanım kadar bile etmez. (DKH, s.36)
- Talan olmuş altınların buradan gitti. (DKH, s.40)
- Karaca Çoban'ın bir sapanı vardı dana derisinden... (DKH, s.46)
- Bölüştü ganimeti... (DKH, s.50)
- Aldı çoluğunu çocuğunu hazinesini... (DKH, s.50)
- Ortada kalacak tacımla tahtım. (DKH, s.52)
- Çıkarıp altın yüzüğünü kızın parmağına taktı. (DKH, s.59)
- Altın akça mı vereyim...(DKH, s.78)
- Beyrek' in taktığı yüzük göründü parmağında. (DKH, s.81)
- Altın yüzük benimdir, ver onu kız. (DKH, s.82)
- Armağanlar bağışlıyordu konuklara; kaftan, otağ, katar katar deve. (DKH, s.87)
- Otuz üç akça alırdı köprüyü geçenden, kırk akça alırdı döve döve köprüyü geçmeyenden. (DKH, s.104)
- Elmastan yapılmış mızrak gibi... (DKH, s.122)

- Al şu yüzüğümü, tak parmağına, ok ve kılıç değmesin sana. (DKH, s.155)
- Milli banka hisse senetlerin, hazine bonoların varsa korkma, bağıra bağıra söyle.(CÖYÇH, s.27)
- Tanesine beş paraya müşteri bekler...(CÖYÇH, s.29)
- Ver beş kuruş! (CÖYÇH, s.109)
- 10 lira, 1926’larda gerçekten de büyük para idi. (CÖYÇH, s.135)
- Düğününden kalma üç beşbirliğini bozdurdu. (CÖYÇH, s.177)
- Zeynep teyze ben büyüyünce sana altın küpe alacağım...(CÖYÇH, s.227)
- İçinde her şey olacaktı: altın kılıç, zümrüt gerdanlıklar, yakut yüzükler, inciler daha neler neler. (CÖYÇH, s.239)

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında kullanılan akça, altın gibi değerli madenler Cumhuriyet yıllarında artık yerini para, hisse senedi, hazine bonoları gibi kavramlara bırakmıştır ki bu unsurlar halk bilgisi unsurlarının dışındadır. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında halk bilgisi bulgusu olarak “beşbirlik, kuruş, altın kılıç, zümrüt, yakut, gibi değerli madenlere az da olsa rastlanmıştır.

3.1.2.9. Halk Mimarisi

“Halk mimarisi, özellikle kendine özgü örnekleriyle öne çıkan ve halk kültürü açısından büyük öneme sahip olan maddi kültürel değerlerden biridir. Günlük yaşamın her detayı için organik bir dekor sağlayan halk mimarisi, çeşitli araç gereç ve kullanım eşyalarını içeren zenginlikle adeta etnografik bir müzeye dönüşür (Baran, 2006).”

Halk mimarisi, toplumların içinde bulunduğu döneme göre, coğrafyaya göre, farklılıklar gösteren, halkın yaşam biçimiyle ilgili büyük oranda fikirler veren bir kültürdür. Zaman içerisinde mimari yapı, yaşamların sürdürüldüğü evlerden başlayarak, toplumların ortak yaşam alanlarını sağlayan yapılarla çeşitlilik göstermiştir. Bu da halk kültürünü yansıması açısından, halk bilimi unsurları arasında oldukça önemli yer tutmuştur.

3.1.2.9.1. Konut-Mekân Çeşitleri ve Konut Bölümleri

“Geleneksel halk mimarisinin karakteristik özelliği, sofa merkezli bir tarzda inşa edilmiş olmasıdır. Sofa özellikle geniş ailelerin birlikte yaşadığı yapılarda, tüm odaların açıldığı bir merkez oda olmanın yanında diğer katların geçişini sağlayan yardımcı bir

alandır. Geleneksel halk mimarisinde bahçesiz ev yok gibidir. Bahçeye “avlu” da denilmektedir. Avlunun yapının içine alındığı yapılara iç avlu ya da karnıyarık denir. Genellikle giriş katı servis alanı gibi işlev görür. Ahıra ve bahçeye buradan çıkılır (Şenol, 2013, s.131).”

“Çetinkaya’ya göre Dede Korkut Hikâyelerindeki mekânlar, coğrafi, kültürel, güç ve otorite, ve bireysel olmak üzere dört farklı sınıfa ayrılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre mekânlar, karşılıklı etkileşim alanları, statü kazanılan alanlar, güvenlik sağlanan bölgeler, güç ve rekabetin yaşandığı alanlar, eğlence mekanları, çatışma alanları, ve duyguların paylaşıldığı alanlar gibi çok yönlü işlevlere sahiptir (2015).”

“Toplumsal ve kültürel mekanlar açısından, otağlar genellikle kadın ve erkek meclislerinin ayrıldığı alanlar olarak tanımlanır. Bu ayrımın temel örneklerinden biri, Banu Çiçek ile Yalancık oğlu Yaltacuk arasındaki gerçekleşen düğünde kadın ve erkeklerin ayrı otağlarda bulunmasıdır. Bu ayrımın İslamiyet’in etkisi altında şekillendiğini düşünüyoruz (Ergin, 2011).”

- Otağcığını kurmuşsun, adını gelin odası koymuşsun. (DKH, s.78)
- Kırk yere otağ dikildi. (DKH, s.86)

“Türkler, geçmişte konargöçer yaşam tarzının hakim olduğu dönemlerde barınma ihtiyacını karşılamak için çadır tipi evleri tercih etmişlerdir. Bu dönemlerde en yaygın kullanılan çadır tipi, keçeden yapılan ve yurt adı verilen çadırlardır. Göçebe yaşamdan yerleşik düzene geçiş yapılırsa da, geleneksel Türk mimarisinin oluşumunda yurt tipi çadırların bazı özellikleri belirleyici bir rol oynamıştır (Turan, 1990).”

- Sabah kalkanlar gördü ki gelin çadırı yok yerinde. (DKH, s.64)
- Koşup gittiler çadır paralanmış. (DKH, s.64)
- Çadır dikip bol çimenli düzlüğe konakladılar... (DKH, s.90)
- Gidip çadır kurdu düşmanın sınır boyuna... (DKH, s.119)
- Gür ala çimene çadır diktirdi. (DKH, s.136)
- Altın başlı otağ ver bu oğlana...(DKH, s.22)
- ...senin de bir güzel odan var ise... (DKH, s.29)
- Ak otağlar yıkılınca izi kılmış. (DKH, s.38)
- Bayındır Han’ın divanına geldi. (DKH, s.65)

- ...kara yer üstüne diktirdi otağlarını...(DKH, s.87)
- Köprünün yanında bir oba kondu günlerden bir gün...(DKH, s. 104)
- Kara mutfağımın yerinde sönmüş ocak kalmış. (DKH, s.38)

Göçebe kültürün izlerini yansıtan Dede Korkut kitabında farklı olarak “meyhane, köşk, mescit, kilise” kavramları da dikkat çekmektedir bu da bize artık yerleşik düzene geçildiğinin işaretidir.

- Meydanda bir köşkü vardı kızın. (DKH, s.120)
- Beylerbeyi Kazan Han’ın divanında kapalı bir kapı yoktu... (DKH, s.178)
- Yeme içme yapıldı meyhanede... (DKH, s.179)
- Girersem bu gelin odasına. (DKH, s.184)
- Kilisesini mescit yaptım. (DKH, s.201)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında gelişen çağın etkisiyle modern hayatın, etkileri daha yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır. Halka ait bulgulardan “kahvehane, kır kahvesi...” gibi bulgulara az oranda rastlanmıştır. Bu da bize halkın öz kültüründen uzaklaşmaya başladığını düşündürmektedir.

- Oyuncakçı Affan Efendinin dükkânı bazı akşamlar özel bir kahvehane gibi olurdu. (CÖYÇH, s.92)
- Yalnız bir tek kır kahvesi vardır. (CÖYÇH, s.115)
- Saray meydanı kapılarını, yukarı merdiven kapılarını kapasınlar. (CÖYÇH, s.13)
- Molla Mehmet’in suyu köşk odasının ancak tabanına çıktı. (CÖYÇH, s.14)
- Samatya’da üç odalı bir evi vardır. (CÖYÇH, s.24)
- Yapı önleri, cami kapıları gibi halkın toplandığı yerlerde, başından yükünü indirir (CÖYÇH, s.29)
- Otelin sahiplerini, aşçılarını, müşterilerini, herkesi tanıyordu. (CÖYÇH, s.46)
- On metre yukarısında bir apartman terası kadar...(CÖYÇH, s.116)
- Galata’da bir yazıhanesi vardı. (CÖYÇH, s.117)

- Konuk kabul salonuna doğru yöneldim. (CÖYÇH, s.132)
- Okulun denize bakan yönüne, bizim her zaman serbestçe girip çıkamadığımız mermer sütunlu tören kapısından çıktım. (CÖYÇH, s.132)
- Doğru büyük resim salonuna. (CÖYÇH, s.172)
- Oğuz'un bir gün fakültenin üçüncü katındaki çalışma odasının penceresinden çıkıp... Yandaki odanın penceresini çaldığı... Çatı katındaki dairelerin terasında... Daracık beton korkulukların üstünde...(CÖYÇH, s.198)

Halk bilimi unsurlarını ele alırken öngörülenlerin yanı sıra, modern hayata dair unsurlar da değerlendirilmiştir. Göçebe yaşamdan uzaklaşıp yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte insanların konfor alanlarının artması dikkat çekmektedir. Eserlere bakıldığında, geniş, çok odalı evlerin yanı sıra çok katlı binalara yer verildiği hatta bina içlerinde farklı amaca hizmet amacıyla çeşitli bölümler oluşturulduğu görülmektedir.

En çok kullanılan kavramlar otağ, çadır ve yine oda ve perde anlamın gelen gerdek kelimeleridir.

3.1.2.9.2.Konutlarda Aydınlatma ve Isınma

- Güneşin altına gölgelikler dikildi...(DKH, s.55)
- Bir gün önce kar sulu sepken yağmış, sonradan açan güneşe, yerdeki karı çamura döndürüp, havayı ıltmamıştı. (CÖYÇH, s.181)
- Gün tepeye doğru yekindi. Ortalık ışığa boğulmuş. Işıltılar iplik iplik sönüyor. (CÖYÇH, s.225)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyelerde bu unsurların daha az kullanıldığı dikkat çekmektedir. Dede Korkut Hikâyeleri ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitaplarında yapılan incelemelerde konutlarda aydınlatma ve ısınmaya dair her hangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3.1.2.9.3.Konutların Döşenmesi, Kullanımı ve Ev Eşyalar

Toplumlar, kültürel yapısı doğrultusunda, yaşam koşullarını daha iyi sağlayabilecekleri oranda eşyalar kullanmaya, imkân dâhilinde yer vermektedir. Bu ihtiyaçlar karşılanırken, temelde yaşatılan değerler de aynı oranda öz kültürde devamlılık sağlamıştır. Zamanın dinamik yapısı içerisinde bu ihtiyaçları karşılayan ev eşyaları çeşitlilik içerisinde artış göstermiştir.

Dede Korkut hikâyelerinde pek çok kez “gerdek” sözcüğü kullanılmıştır. "Gerdek" terimi, sadece çadır anlamıyla değil, aynı zamanda oda ve perde anlamlarında da kullanılmıştır. Ancak burada bahsedilen "gerdek", hikâyelerde çadır anlamıyla kullanılan bir terimdir. Evlerin içindeki bölümlerden birini ifade eden "oda" terimi de hikâyelerde çadır veya çadırın parçalarından birini ifade etmek için kullanılmıştır.

- Kırk yirde otak dikdürdi, kırk yirde kızıl ala gerdek dikdürdi. (DKH, s.32).
- Altın başlı geniş otağ gider ise... (DKH, s.29)
- Doksan yere ipek halı döşetti. (DKH, s.32)
- Yıktı altın tuğlu otağını... (DKH, s.34)
- Alıp döşegine götüreceksin. Senin etinden yiyeyim mi oğul, yemeyip düşmanın döşegine götürüleyim mi? (DKH, s.44)
- Otağını kurdu yeniden, altın tahtını dikti. (DKH, s.50)
- Diktirmişti kara toprak üstüne ak otağını...(DKH, s.51)
- İpek halıları döşenmişti bin yere...(DKH, s.51)
- İçine halılar serildi. (DKH, s.55)
- Yerleri döşedi bin ipek halıcıkla, yükseltti gökyüzüne alaca gölgeliğini. Altın kadehler, sürahiler dizdirdi. (DKH, s.87)
- Akça çadır kurup alaca halı serdiler, (DKH, s.120)
- Alaca halı, serdiler oturdu. (DKH, s.120)

Görüldüğü üzere göçebe kültürü yansıtan “Dede Korkut Hikâyeleri” kitabında eski döneme ait pek çok bulguya yer verilirken, yerleşik düzenle birlikte yeni dönemi yansıtan Cumhuriyet Öncesi Hikâyelerde bu unsurların azaldığı daha az kullanıldığı dikkat çekmektedir.

- Öğrenci yurduunun önündeki sokaktan gireceksin...(CÖYÇH, s.181)

- Gömme dolabın kapağını açarak...(CÖYÇH, s.183)

3.1.2.9.3.1. Geleneksel Eşyalar

İncelemiş eserlerde geleneksel eşyalara özgü sınırlı oranda bulguya rastlanmaktadır bu da ele aldığımız kitapların ilköğretim düzeyinde kısaltılarak verilmesi sebebiyledir. Sözlü kültür dönemini yansıtan Dede Korkut Hikâyeleri kitabında Cumhuriyet Öncesine göre daha fazla geleneksel eşyaya rastlanmaktadır.

- Doksan yere ipek halı döşetti. (DKH, s.32)
- Alıp döşegine götürecek. Senin etinden yiyeyim mi oğul, yemeyip düşmanın döşegine götürüleyim mi? (DKH, s.44)
- Yerleri döşedi bin ipek halıcıkla, yükseltti gökyüzüne alaca gölgeliğini. Altın kadehler, sürahiler dizdirdi. (DKH, s.87)
- Alaca halı, serdiler oturdu. (DKH, s.120)
- Başımdaki külah kadar bile etmez. (DKH, s.36)
- Sözlüsünden gelen kırmızı kaftanı geçirdi sırtına... (DKH, s.63)
- Baş sağ olursa börk bulunmaz mı olur? ... (DKH, s.130)
- Çizmesinin koncuna soktu Basat'ı, yatıp uyudu. (DKH, s.153)
- Başında altın miğfer, sırtında kaftanın yok. (DKH, s.164)
- Hem çaldı kopuzunu hem söyledi.(DKH, s.22)
- Verin şu uzun kollu kopuzumu...(DKH, s.28)
- Dedem Korkut kopuzuna saygıdan kılıcımı vurmam... (DKH, s.191)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında az da olsa geleneksel eşyalara rastlanmıştır. Bunlar aşağıda verilmiştir:

- Bu yeşil kaya parçalarının üstüne doğru uzanan dalların birinden kırık dökük bir kandil sarkıyor, bu kandilin sarktığı dalda rengârenk yüzlerce bez parçaları, biraz ötede ayakta (CÖYÇH, s.85)
- Gözü pek tanınmış erkeklerin seslerini kısar, ya o oda kapısı kilitli, sürmeli fakat elde kama, bıçak, kulaklı(bir tür bıçak), kubur (tabanca), piştov(tabanca), bunlardan biri yoksa sopa (CÖYÇH, s.19)
- Terazisi, para çekmecesi, diviti, Mesnevisi yanı başında idi. (CÖYÇH, s.91)

- Sonra seccadesini sofaya kurarak namaza durdu.”(CÖYÇH, s.175)
- Gömme dolabın kapağını açarak...(CÖYÇH, s.183)
- Entari giyerdi... Mavi püsküllü feslerimizi, çoraplarımızı...(CÖYÇH, s.122)
- Sabahın beşinde çalar saatin sesiyle uyandığını, gaz ocağına çaydanlığı oturttuğunu. (CÖYÇH, s.149)

Dede Korkut Hikâyelerinde geçen altın kadehler, altın beşik, ipek halı, gibi kavramlar bizlere sınıf ayırımını ve erkek ile kız çocuk arasında yapılan ayırımı düşündüren bulgulardır.

3.1.2.10. Halk Mutfağı

Halk bilimi unsurları bölgelere göre farklılıklar göstermektedir. Görülen bu farklılıkların coğrafi şartlara göre değişkenlik gösterdiği düşünülmektedir. İklim koşullarına bağlı olarak meyve ve sebze çeşitliliğinin değiştiği, bölgelere göre değişkenlik gösterdiği fark edilmektedir.

- “Yemek, fiziksel bir ihtiyacın tatminine yönelik doğal bir işaret olmanın yanı sıra, bir araya gelme, fikir alışverişi yapma ve toplumsal kabulleri hatırlatma gibi sosyal işlevlere de sahiptir. Tanıdık insanların birlikte yemek yedikleri sofralar, bir toplumun sosyal yaşamı, gelenekleri ve alışkanlıkları hakkında bilgi veren ortak mekânlardır. Bu kamusal alanlarda sunulan yemekler, toplumsal yapının güçlendirilmesine ve devlet otoritesinin sağlamlaştırılmasına önemli katkılarda bulunur. Bu bağlamda yemek, mekana işlevsellik kazandırır ve diğer unsurlarla birlikte mekanı tamamlayan bir gösterge haline gelir (Gottdiener, 2005).”

3.1.2.10.1. Mutfak Araç ve Gereçleri

“Türk mutfağında malzemelerine göre başta madeni kaplar olmak üzere cam, şişe, ahşap, pişmiş toprak, deri ve çeşitli bitkilerden kaplar üretilmiş ve kullanılmıştır. Bu kaplar kullandıkları yere göre değişik büyüklükte; üretildikleri şehirlere göre değişik formlarda tasarlanmışlardır (Koz, 2003, s.402).”

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında yer alan mutfak gereçlerine bakıldığında yerleşik düzeni yansıtan birkaç bulguya rastlanmıştır.

- Seksen yerde büyük **kazan** kurdurdu. (DKH, s.32)
- Altın **kadehlerle sürahiler** dizdirdi. (DKH, s.32)
- **Kadeh** dolaştırıyordu Oğuz beylerine... (DKH, s.33)
- Kara **mutfağının** yerinde sönmüş **ocak** kalmış. (DKH, s.38)
- Güçlü Oğuz beylerine altın **kadehlerle**...(DKH, s.87)
- **Çömlekteki** gömeçten ne var? (DKH, s.43)
- Doksan yerde ala halı **ipek seccade** döşemişti. Seksen yerde badyalar kurulmuştu.
- **Altın ayak sürahiler** dizilmişti (DKH, s.32-33).
- **Gaz ocağına çaydanlığı** oturttuğunu, bulaşıkları yıkadığını...(CÖYÇH, s.149)
- **Sefer tasına** benzeyen hanlardan birinin...(CÖYÇH, s.146)
- **Semaveri** gösteriyordu. (CÖYÇH, s.157)
- Mutfığa geçti... **Mangala ve semavere** kömür koydu...(CÖYÇH, s.175)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Hikâyeler kitabında ise artık yerleşik düzen esastır bu durum da pek çok eşya ve gereçlerle ortaya konmaktadır.

3.1.2.10.2. Yiyecek Türleri ve Yapılışları

“M. Kutlu'ya göre, göçebe mutfığında et ve süt gibi besinlerin öne çıkmasının sebebi, hayvan sürülerinin her zaman erişebilecekleri bir kaynak olmalarıdır (1992)”

Yahni, en önemli et yemeklerinden biri olarak şölen ve toyların vazgeçilmezleri arasındadır. Ergin; kavurma, şölenlerde servis edilen yemekler arasında değil, Salur Kazan'ın evinin yağmalandığı hikâyede düşmanın acımasızlığını ve öfkesini ifade eden korkutucu bir unsur olarak öne çıktığını belirtmektedir. Ergin'e göre, Kazan Bey'in oğluna kâfirlerle ilgili verdiği uyarıda, onların "adam etini yahniye dönüştüren aşçılar" olduğunu ifade etmiştir (1997).”

- Kara koyun yahnisi sunun...(DKH, s.17)
- Kara domuz etinden yahni yedirdin, dayanamadım. (DKH, s.70)

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında yer alan besinlere bakıldığında, hayvansal gıdaların çoğunlukta olduğu görülmektedir ki bu da göçebe kültürde avcılığın, yaşamın devamı için hayvanların ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Dede Korkut Hikâyelerinde “sofralar, meydan, otağ” gibi yerlerdir.

- Sütü peyniri bol kaymaklı çoban! (DKH, s.35)
- Gecedен pişirdiğim bir kuzu var. (DKH, s.42)
- Kavurma pişirin... (DKH, s.43)
- Çömlekteki gömeçten ne var? Peynir gibi katılaşan yoğurttan ne var? Yahnileri sağına soluna saçtı.” (DKH, s.78)
- Ak koyun kesip yedirdiler.” (DKH, s.120)
- Çevirmesini yapın bunun bana. İkinci vakti yiyeyim. (DKH, s.154)
- Yaban geyiği, kaz, tavuk kesip yediler, içtiler. (DKH, s.179)
- Teknedeki ekmeğinden ne var? (DKH, s.74)

“Türkler arasında süt ve süt ürünlerinin önemli bir yeri bulunmaktaydı. Özellikle hayvancılıkla uğraşan Türkler için yağ temel besin maddesi olarak görülmekteydi. Tereyağı süttен ziyade yoğurttan elde edilirdi. Tereyağından başka iç ve don yağı da kullanılmaktaydı (Ögel, 2000, s. 14). Konargöçer yaşamdan yerleşik yaşama geçilmesiyle birlikte tarımla uğraşmaya başlayan Türklerin yetiştirdiği başlıca ürünler, buğday, çavdar, arpa ve darıdır. Buğdayı zamanla bir temel besin olarak gören Türkler, genellikle ekmeklerini buğdaydan yapmaktaydılar (Közleme, 2012, s. 105).”

- Kadıncağız, getirdiği bulgurdan yağsız bir çorba yaparken...(CÖYÇH, s.110)
- Peynir ekmekle domates yiyordu... Bisküvi, çikolata, kâğıtlı şeker, zeytinyağı...(CÖYÇH, s.146)
- Ama bu yıl patlıcan dolmasının değerini onu yiyemeyenlerden sormalıdır. (CÖYÇH, s.22)
- Dünyanın ilerlemesine patlıcan kızartmaktan başka kaç paralık hizmet etmiştir? (CÖYÇH, s.23)
- Yanımızda ihtiyaten alınmış yarım çuval peksimet vardı. (CÖYÇH, s.62)

- Arabasında yumurta varsa keselim yoksa bırakalım. Ninem yolda yesin diye iki yumurta haşladıydı. (CÖYÇH, s.65)
- Kadın elindeki reçelli ekmekten parçalar koparıp...(CÖYÇH, s.69)

“Orta Asya Türkleri Çin’in temel besin kaynağı olan ve etkisiyle pirinci yetiştirmeyi öğrenden Türkler eski zamanlardan beri kullanmaktaydılar (Gürsoy, 2005, s. 77). Ayrıca sebze olarak Türklerin kullandığı yiyecekler, kabak, pancar, pırasa, havuç, soğan, sarımsak, şalgam, turp, patlıcan, dağ ıspanağı, salatalıktır. Ancak Türklerin sebzelere olan ilgisinin o dönemde az olduğu da söylenmektedir. Meyve ve kuruyemişlere de Türklerin ilgi gösterdiği bilinmektedir. En çok kullanılan meyve ve kuruyemişler, erik, kayısı, şeftali, elma, kavun, karpuz, şeftali, iğde, dut, fıstık, armut, üzüm, fındık ve ceviz gibi ürünlerdir. Ayrıca üzümünden pekmez, sirke ve şarap yapılmaktaydı (Alpargu, 2008; Kılıç ve Albayrak, 2012).”

- Yanında biraz yufka, birkaç soğan, bazen de yarım testi pekmez getiriyordu. (CÖYÇH, s.107)
- Yapacağı pilavın hazzıyla...(CÖYÇH, s.117)
- Kirli patateslerin, kokulu soğanların... Patlıcan kızartmaktan başka hizmeti...(CÖYÇH, s.22-23)
- Erik, çağla, şu bu...(CÖYÇH, s.192)
- Lahanaydı bunlar ama gündüz olduğu için yapraklarını açmıyorlardı. (CÖYÇH, s.206)
- Garson iki tavukgöğsünü getirdiği sırada... Tavukgöğsünü muhallebici tabaklara koymuştu da üzerine bir parça da kaymak koymuştu... (CÖYÇH, s.143)
- Fasulye pilakisi...(CÖYÇH, s.169)

“Lokum ve baklava” gibi yiyecek türü olan tatlılar, Türk kültüründe özel günlerin, düğün, kız isteme, cenazelerin, vb., sembolik yiyecekleri olarak oldukça önemli bir yeri vardır.

- Dört kilo lokumu yemiş. (CÖYÇH, s.216)
- Baklava dedi .(CÖYÇH, s.235)

Türk kültüründe “ekmek” çok önemli bir besin kaynağı olmasının yanı sıra, nimet olarak da kutsal sayılan, Yaradan’a minnet duygusu olarak sayılan, kıymetli bulunan besinlerin başında gelmektedir. Dede Korkut Hikâyeleri kitabında da ekmek oldukça önemli, hatta yiyecek türü olarak kutsal sayılan besinlerdendir. İç Oğuz’un Taş Oğuz’a Asi Olduğu Hikâyede Bamsı Beyrek’in Kazan’a başkaldırmayacağını dile getirdiği cümlelerde “Ben Kazan’ın ekmeğini çok yemişim ”ifadesi yer almaktadır. Burada “ekmeğini çok yemişim” ifadesinde “ekmek” ifadesi genel anlamda yapılan iyiliği, emeği unutmamak, bunlara ihanet etmemek anlamlarında kullanılmaktadır. Bu durum da ekmeğin manevi değerinin toplumsal kültürde ne kadar önemli olduğunun kanıtıdır.

3.1.2.10.3. İçecek Türleri ve Yapılışları

“Ergin’ e göre, Dede Korkut Hikâyeleri"nde sıkça bahsedilen "süt", hem sağlık açısından önemli bir besin kaynağı olarak hem de kadının "anne" figürüyle ilişkilendirilerek onun saygınlığını ve kutsallığını artıran bir sembol olarak görülmektedir. Örneğin, "Berü gel gil ak südin emdügüm kadunum ana / Ağ pürçeklü izzetlü canum ana" ifadesi, erkek evlat üzerinde annenin emeğini sembolize eden bir ifade olarak kabul edilir (1997).”

İncelemiş olduğumuz Dede Korkut Hikâyeleri kitabında en çok yer alan içecek bulguları aşağıda verilmiştir:

- Anacığı ak göğsünden süt sağdı. (DKH, s.26)
- Bir kıyıda keskin şarap içmekteydi. (DKH, s.28)
- Keskin şarabı içince. (DKH, s.33)
- Dökülen ayrıanı şapur şapur içen. (DKH, s.39)
- Burla Hatun’a içki sundurmak gerek. (DKH, s.43)
- Şarap sunuyordu altın kadehlerle. (DKH, s.87)
- Yedi yıllık şarap içirdiler. (DKH, s.120)
- Keskin şarap vurunca başına, çöktü dizlerinin üstüne. (DKH, s.137)
- En önemli görev onundu, misafirlere kahve verirdi ve bu tören için Ferhunde Kalfa da giyinir kuşanırdı. (CÖYÇH, s.31)
- Akşam çayını içiyorlardı. (CÖYÇH, s.69)
- Kahvesini kendi eliyle pişirirdi. (CÖYÇH, s.91)
- Ayrılarla dolu olan güğüm...(CÖYÇH, s.104)

- ...kahveyi orta şekerli mi yoksa sade mi içtiğini anlayabilirim. (CÖYÇH, s.169)
- ...oğlumun çayını gizlice hiç sevmediği limonla doldurdu. (CÖYÇH, s.179)

Kültürel miras olan “kahve” her dönemde Türkler’ in yaşam biçimini belirleyici bir nitelik taşır. Türk geleneğinde önemli bir yere sahip olan kahve; toplumun her kesimine hitap edebilen, birleştirici özelliğiyle, kısa ziyaretler, kız isteme törenleri, misafirlik, arkadaş ortamı gibi çeşitli durumlarda muhabbet etme gerekçesiyle, toplumda sosyalleşmenin önemli bir aracı olarak değerlendirilebilir. “Kahve” kavramı, sohbet, misafirperverlik, hatır, saygı, dostluk gibi pek çok değeri bünyesinde taşıyarak hüznü ve sevinci de paylaşmaya aracılık eder. Türk kültüründe kız isteme törenlerinin olmazsa olmazıdır. Kahvenin hatırının kırk yıl süreceği inancı taşıyan toplum, kız isteme töreninde kahve ikramı ile evlenecek çiftlerin ve ailelerin dostluğunun kırk yılı aşması umudu taşır. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında çeşitli ortamlarda içilen kahve kültürümüzdeki yerini ve önemini gözler önüne sermektedir.

3.1.2.10.4. Keyif Verici Maddeler

- Bağda üzüm olur, üzüm şarap olur, Şarap içen sarhoş olur. Şarap içtim duyamadım, ne söyledim bilemedim. (DKH, s.107)
- Yedi yıllık şarap içirdiler. (DKH, s.120)
- Keskin şarap vurunca başına, çöktü dizlerinin üstüne... (DKH, s.137)
- Burla Hatun’a içki sundurmak gerek. (DKH, s.43)
- Bir kıyıda keskin şarap içmekteydi... (DKH, s.28)
- Arı gönlünde keder varsa şarap yüreğini açar. (DKH, s.165)
- Bey Begil’in evinde içiyorlardı... (DKH, s.174)
- Kuşağının arkasından bir tütün tabakası çıkarıp bana uzattı...(CÖYÇH, s.85)
- Ta sonuna kadar içtiği sigarasının kalın ağızlığını üfledikten sonra...(CÖYÇH, s.86)
- Yemek öncesi içkileri sundu. (CÖYÇH, s.151)
- Ben senin içkiden ne umduğunu biliyorum. (CÖYÇH, s.178)
- Sökül bakalım rakı parasını...(CÖYÇH, s.215)

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında “şarap” sık kullanılan içeceklerdendir ve eğlence ortamlarının vazgeçilmeyen, keyif verici bir içecek türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında “tütün, sigara, rakı...” kavramları keyif veren maddeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.2.11. Giyim – Kuşam İle ilgili Unsurlar

“Türkoğlu’na göre giyim, insanın bedenini kaplayan kıyafetler, aksesuarlar, makyaj ve bunların kullanım biçimi olarak düşünülmektedir. Coğrafi koşullar, cinsiyet, yaşam tarzı ve kültürel etkiler gibi faktörler giyimin tarih boyunca değişim göstermesine neden olmuştur. Kültür, geleneksel giyim tarzlarını etkilemiş, sosyal hiyerarşi, ekonomik durum, toplumsal statü, meslekler ve bireylerin ilgi alanları giyim tarzını belirleyen faktörler arasında yer almıştır (2002).”

“Ergin’e göre, Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikâyesi’nde "dülbend", Boğaç Han'ın babasını kurtarmak için kırk yiğidini harekete geçirmek için kullandığı bir işarete dönüşmüştür. Bu giysi, işareti bekleyenler için uyarıcı bir işaret olarak işlev görmekte ve bu sayede habersiz olanlar için gizli bir iletişim aracı haline gelmektedir (1997).”

- Der demez, dülbendini salladı Boğaç Han ardından gizlice gelen kırk yiğide. (DKH, s.31)

3.1.2.11.1. Geleneksel Kadın Kıyafetleri

“Özdemir’e göre özel zamanlar, mekânlar, kişiler ve olaylar, giysinin ilettiği anlam düzeyini değiştirir, çeşitlendirir veya daha belirgin hale getirir. Bu bağlamda, "özel gün törenleri, kutlamalar ve eğlenceler, bir toplumda veya sosyal grupta giyim tarzını belirleyen temel dinamiklerden biri" olarak görülmektedir (2005).”

- Beyreğin babasıyla ak pürçekli anası inerken yaş döküp “Oğul oğul” diye, yedi kız kardeşi akları çıkardı, kara giydi; gülüp eğlenecek yerde ağlaşmaya durdular. Haberi alınca Banı çiçek, karalar giydi al gelinliğini çıkarıp, tırnaklayıp yırttı al yanağını boydan boya acı içinde. (DKH, s.64)
- Göğsü kızıl düğmeli, saçı arkadan örgülü...(DKH, s.32)
- Başımızdan örtümüzü almaz oldu. (DKH, s.75)

- Boynuzu burma koçlarımızı almaz oldu. (DKH, s.75)
- Yolladılar, Banı Çiçek’i ortaya, kırmızı kaftanını giydirerek... (DKH, s.81)
- Ellerini yenine çekti görünmesin diye. (DKH, s.81)
- Yanındaki kızlar sarı, kendisi al giyinmişti. (DKH, s.120)
- Saçı arkadan örgülü...(DKH, s.32)
- Kara gözlü, örme saçlı, elleri bileğinden kınalı... (DKH, s.87)
- Işıl ışıl ışıldayan ince giysilim, kırk belikli kurum gibi kara saçlım. (DKH, s.135)

Dede Korkut Hikâyelerinde kadının görünüşü ve kıyafetlerinden sıklıkla söz edilmektedir. Kanturalı Hikâyesinde;

- Parıl parıldayan ince giysilim (DKH, s.135).
- Göğsü kızıl düğmeli, elleri bileğinden kınalı, parmakları nigârlı... (DKH, s.32-33).

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında geleneksel kıyafetlere yer verilmiştir.

- Hala kırmızı pelüş hırkası, mercan gerdanlığı, küpeleri, yüzükleri, bilezikleri bütün üzerindeydi. (CÖYÇH, s.24)
- Pabuçlarımızı muhafaza etmek... Gömleğimizde görecekle lekeleri saklamak. (CÖYÇH, s.122)
- Entari giyerdi... Mavi püsküllü feslerimizi, çoraplarımızı...(CÖYÇH, s.122)
- Sırtında kırmızı bir atkı vardı. (CÖYÇH, s.125)
- Terlik, pantufla gibi şeyler satmaya başladı...(CÖYÇH, s.125)
- Zeynep teyze ben büyüyünce sana altın küpe alacağım...(CÖYÇH, s.227)

Dede Korkut Hikâyelerinde giyim-kuşam, düğün, yas gibi özel zamanların anlam dolu göstergeleri olarak ön plana çıkar. Özellikle yas durumlarında kullanılan semboller- kara giymek, kızıl kına yakmak- giyim-kuşam ve diğer ritüellerle anlam yoğunluğu vurgulanmaktadır.

3.1.2.11.2. Geleneksel Erkek Kıyafetleri

“Ergin’e göre, Kazılık Koca Oğlu Yegenek Hikâyesi'nde, "çargab çuha" adlı bir savaş ganimeti, Bayındır Han'a kazanılan bir zaferin ardından sunulur. Begil Oğlu Emren Hikâyesi'nde, "çargab çuha" adı verilen bir cübbe, yiğidin kazandığı bir zaferin ardından elde ettiği beylik sembolü olarak kullanılır. Kur kurma kuşağın dikkat çekici ve özenle işlenmiş olması, el işçiliğinin değerini gösterir. Kulağa takılan altın küpe, yiğidin kullandığı aksesuarlardan biri olmasıyla birlikte, beyin statü ve zenginlik seviyesini ifade eden önemli bir unsurdur (1997).”

- Çalımlı, kartal gibi hünerli, kulağı altın küpeli yiğit Oğuz beyleri... (DKH, s.49)

Dede Kokut Hikâyelerinde erkek giysilerinde bazı süslemeler de dikkat çekmektedir.

- Omzu kuşlu giysi ver bu oğlana... (DKH, s.22)
- Başında altın miğfer, sırtında kaftanın yok. (DKH, s.164)
- Başındaki tolgayla mı övünürsün? (DKH, s.36)
- Altmış ögeç postuyla kürk yapılsa topuğuna inmeyen, altı ögeç postuyla külâh yapılsa kulaklarını örtmeyen... (DKH, s.49)
- Altınlı ince keten bezini beline sardılar. (DKH, s.121)
- Yenler, yakalar diktireyim senin için. (DKH, s.170)
- Altın işlemeli kaftan giydirdi ağır kumaştan. (DKH, s.176)

Bu bulguların dışında “mendil, kaftan, gömlek, yen, çizme, dizlik ve kolluk gibi erkeğe özgü giysilere rastlanmaktadır.

- Der demez, mendilini salladı Boğaç Han... (DKH, s.31)
- Başındaki külâh kadar bile etmez. (DKH, s.36)
- Sözlüsünden gelen kırmızı kaftanı geçirdi sırtına... (DKH, s.63)
- Söylendi yiğitler biz ak kaftan giyerken sen kızıl kaftan geçirmişsin üstüne...(DKH, s.63)
- Beyrek bir gömlek armağan etmişti buna bir zamanlar. (DKH, s.65)

- Giyecek bir eski kaftan istedi Beyrek kızlardan; Düğünde bana bir kaftan verirler, getirir veririm kaftanınızı geri. (DKH, s.74)
- Bulduğu bir deve çuvalını geçirdi sırtına...(DKH, s.76)
- Zırhını kuşandı kimi. (DKH, s.97)
- Baş sağ olursa börk bulunmaz mı olur? ... (DKH, s.130)
- Çizmesinin koncuna soktu Basat'ı, yatıp uyudu. (DKH, s.153)
- Sırtı sağlam demir zırhını ver bana, yenler, yakalar diktireyim senin için. (DKH, s.170)
- Kara giysili düşman...(DKH, s.180)
- Dizlikleriyle kolluklarını bağladı... (DKH, s.184)
- Attan inip tüccar giysisi giydiler. (DKH, s.205)
- Abdal Han ise hemen onun kispetini giyip... (CÖYÇH, s.9)
- Hemen yıldırım gibi seğirterek sarık tülbenti üzerine sıçrayıp geçince, tülbentte en küçük bir kıpırdama görülmemiştir. (CÖYÇH, s.11)
- Molla Mehmet o kirli pirlı palas sarığı, keçe hırkası ile geldi. (CÖYÇH, s.11)
- Bu peştamalı beline dolayan... (CÖYÇH, s.12)
- Arkasındaki samur kürkünü çıkarıp Molla Mehmet'e armağan etti.”(CÖYÇH, s.13)
- Beyaz dardağani sarığı belirir belirmez, yanları çember usulünde... Çoğunlukla cübbe yerine giydiği şal taklidi, renkleri soluk kollu Haydari'den uzunca hırkası, hem gömlek, hem de saat cebinin bulunmasından dolayı yelek hizmetini gören gömleği, belindeki Tosya şalı, kuşak, kurşuni şalvarı, ayağının ev örmesi çorabının yarı yarıya içinde kaybolduğu siyah kavaf işi namaz ayakkabıları, kış ise başındaki vişneçürüğü atkısı, sırtındaki kırk yıllık abası, babasından kalma kürkü, mes kundurası da beraber çıkardı. (CÖYÇH, s.20)
- Siyah cübbeli, beyaz sarıklı, adam...(CÖYÇH, s.60)
- Kocaman kurt derisi gocuk, kalın çizmeler, yün başlık artık ısıtmıyor, yakıyordu. (CÖYÇH, s.62)
- Kalem efendileri Şam hırkaları ile itfaiye zabitleri mintanlarının üstüne avniyelerini (kolsuz asker kaputu) çekerek birer ikişer toplanırlardı. (CÖYÇH,s .92)

- Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Hikâyeler kitabında dönemin etkisiyle, zamana ayak uydurulmaya çalışıldığının kanıtı olarak, şapka, kravat ve adamlık adı verilen takım elbisenin yaygınlaştığı görülmektedir.
- Sınıfta arkadaşlarımın tek tük kravat takmaya başladıkları sene, evimizde derin bir değişiklik oldu. (CÖYÇH, s.125)
- Küçük Engin'e adamlıkları giydirildi. (CÖYÇH, s.140)
- Şu beyaz elbiseli adam, niçin bu kadar çok tatlısı olduğu halde yemiyordu. (CÖYÇH, s.143)
- Başından şapkasını çıkardı...(CÖYÇH, s.143)
- Gözlerim tulumunun geniş cebindeki cam masketlere ilişti. (CÖYÇH, s.148)
- Fikri Beyin kol saatinin kurgu yuvarlağını gösteriyordu. (CÖYÇH, s.157)
- Elbiselerini masanın üstüne atıvermiş, pijamasının ceketini giymişti. (CÖYÇH, s.176)
- Sırtında pijaması, ayaklarında şıpidik terliklerle... Koştı. (CÖYÇH, s.186)
- Önünde çömelip gömleğini pantolonunun içine yerleştir. (CÖYÇH, s.189)

Cumhuriyet öncesi dönemde yazılan hikâyelere bakıldığında, din adamlarının sarıklı olarak, devlet görevlileri, cüppeler, kürkler ve başlarına ise kavuk giydikleri tespit edilmiştir. Hem erkek hem kadın giysisi olan feraceler ile kaftanlar belirgin olarak göze çarpmaktadır.

3.1.2.12. Bayramlar, Törenler, Kutlamalar

“Bayram, ‘1. Milli ve dini bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler. 2. Sevinç 3. Özel olarak kutlanan gün.’ Anlamına gelmektedir (T.S.,1998, C.1, s.250). Tören ise, ‘Bir toplulukta, üyelerin belli bir olayı, kişiyi veya değeri ayırt edip sembolleştirmesi, bunların anlam ve öneminin güçlendirilmesi gibi amaçlarla düzenlenen hareket dizisi, merasim’ anlamına gelmektedir (T.S.,1998, C.2, s. 2244).”

“Artun, bayramların milli ve dini açıdan önem taşıyan ve kutlanan günler olduğunu ifade etmiştir. Bayram kelimesi, ilk kez XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud'un "Divan"ında ortaya çıkmıştır. Kaşgarlı, kelimenin kökeninin "bedhrem" olduğunu ve Oğuzların bu kelimeyi "beyrem" şeklinde kullandığını belirtmektedir. Bayram, Kaşgarlı'ya göre, eğlenme, gülme ve sevinme günüdür. XI. yüzyılda Türk toplumunda bayramlar genellikle "bayram yeri" adı verilen bir alanda kutlanmaktaydı (2014).”

- Talebe Bayramı günüydü.”(CÖYÇH, s.78)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler” kitabında milli bayram bulgusuna rastlanmamıştır. Sadece “Gamsız” adlı hikâyede okulun ilk günü olduğu için yapıldığı düşünülen, öğrenci bayramı olarak kabul edilen bir bayram örneğine rastlanmıştır.

“Sakaoğlu’na göre okula yeni başlayacak olan öğrenciler, eğitim hayatlarına "Âmin Alayı" ritüeliyle başlamaktadır. Bu ritüel, haftalar ve hatta aylar öncesinden hazırlıkların yapıldığı bir merasimdir. Toplumun üst tabakasından gelen ailelerde bu merasim "Bed-i Besmele" olarak bilinir ve neredeyse düğün merasimleri kadar önemli görülür ve değer verilir (2008).”

Günümüzde de okulun ilk günü, gerek aile gerekse çocuklar için oldukça önem taşımaktadır çünkü çocuk artık ev ortamından çıkıp sosyal bir ortama dâhil olmaktadır. Osmanlı döneminde “âmin alayı” olarak hazırlanan bu merasimler günümüzde oryantasyon(uyum) haftası ile eş olarak düşünülebilir ki bu durum, çocukların okula uyum sağlaması açısından önemlidir. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyelerde “ talebe bayramı” kavramı bize “âmin alayı” törenini hatırlatmaktadır.

3.1.2.12.1. Dini Bayramlar

İncelenen “Dede Korkut Hikâyeleri” kitabı ve “Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler” kitabı ilköğretim düzeyinde olup kısaltılmış hikâyelerdir. Dini bayramlara özgü bulguya fazla rastlanmamıştır. “Kandil, bayram” gibi ifadeler kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu özel günlerde dikkat çeken, saygı ifadesi olarak kabul gören el öpme geleneğinin önemli vurgulandığı dikkat çekmektedir.

- Annem kandillerde beni el öpmeye gönderirdi.” (CÖYÇH, s.20)
- Hasna’ya bayram için söz gelimi pembe ipekliden bir kumaş alınsa Ferhunde için yünlü ya da basma fakat mutlaka pembe bir şey alınırdı... (CÖYÇH, s.30)
- Yılın Berat Kandilinde...(CÖYÇH, s.93)
- Hocam bayramlaşmaya geldik... Önümüz Kurban Bayramı ya, ikinci günü öğleden sonra gelin toplaşalım bu bahçede...(CÖYÇH, s.181-182)

- Gömme dolabın kapağını açarak, orada sakladığı lokum kutusunu bir şekerliğe aktararak, öğrencilerine sundu. (CÖYÇH, s.183)
- Hikmet Bey'in elini öptüler, ama oturacak yer kalmadığından odaya giremediler. (CÖYÇH, s.184)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında yer alan Bayramlaşma ve Ferhunde Kalfa" hikâyelerinde bayramlarda temiz ve yeni kıyafetlerin giyilmesi, büyüklerin elini öpme, gelen misafirlere lokum, şeker veya sigara ikram edilmesi gibi bulgulara rastlanmaktadır.

3.1.2.12.2. Törenler

3.1.2.12.3. Dini Ve Milli Kökenli Törenler

“Gökyay’a göre Dede Korkut, Oğuz destanlarına göre, Oğuzların yaşamında düğünlerin, eğlenceler ve ziyafetlerin oldukça önemli yer tuttuğunu belirtmektedir. Bu etkinlikler, sosyal hayatın önemli bir parçasını oluşturur. İlk Oğuz destanının ilk paragrafında, Oğuz beyleri ve hanlarının yılda bir kez düzenlediği törenlerden bahsedilmektedir. İkinci Oğuz destanında, Salur Kazan'ın düzenlediği görkemli bir düğünün betimlemesiyle başlar. Oğuz beyleri bir araya gelir, büyük bir düğün yapılıp, yemekler yenir, içilir ve eğlenceler düzenlenir (2007).

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında bayram, tören ve kutlamalara çokça yer verilmiştir. Çocuğa ad verme töreni gibi, çeşitli sebeplerle düzenlenen toylar, bu kutlamalara örnek olarak gösterilebilir.

- Yılda bir kez toy eder, Oğuz beylerini ağırlardı Bayındır Han... Sağ salım bulunca karşısında oğulcuğunu, düğün bayram etti Dirse Han...(DKH, s.17-31)
- Şenlik kuruldu, yedi gün yeme içme oldu Han'ım hey, Dedem Korkut geldi destan söyledi, deyiş dedi...(DKH, s.50)
- gün bayram vardı Bayburt 'ta.” (DKH, s.67)
- Konukladı Han Begil'i Bayındır Han; Yağız at, güzel kaftan, bol harçlık verdi, 'Begil' i üç gün av etiyle ağırlayalım' dedi, beylere av çağrısı yaptı.” (DKH, s.162)

- Ne zaman av hazırlığı yapılırsa, kimi atını, kimi kılıcını, kimi ok atışını överdi. Salur Kazan ne atını övdü, ne de kendini, tutup Begil'in hünerini söyledi. (DKH, s.162)
- Kırk gün kırk gece toy düğün eylendi. Dedem Korkut geldi Han'ım hey; Neşeli havalar çaldı kopuzuyla. Deyiş dedi, destan söyledi. Hayır duaları etti, Bu Oğuznam de Beyrek'in olsun" dedi. (DKH, s.86)
- Gür ala çimene çadır diktirdi, attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi; düğün yapıp ağırladı güçlü Oğuz beylerini...(DKH, s.136)
- Kazan Beg, Yedi gün yedi gece yeme içme oldu. (DKH, s.103)
- Kazan Beg, Oğuz beylerine büyük bir toy düzenler...(DKH, s. 90)

Toplumumuzda evlatlarının sünnet edilmesi aileler için büyük önem taşımaktadır. Bu yüzden çeşitli hazırlıklarla, şenlik havası içerisinde hazırlanan törenlerle sünnet eylemi gerçekleştirilir. Eş, dost, akrabalar eşliğinde, çeşitli hediyeler ve takılar getirilerek çocuk ödüllendirilir. Bir anlamda erkek olmanın göstergesi olarak düşünülür.

“Sünnet kelimesinin sözlük anlamı " 1.Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz. 2. (Erkek çocukta) Erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi. 3. Sünnet düğünüdür (T.S., 1998, s. 2051). Kelimenin ikinci anlamı birinci anlamıyla da ilişkilidir. Sünnet görünüşte bir erkeğin cinsel organından bir miktar derinin cerrahi müdahale sonucu alınması gibi görülmektedir; fakat işin bir de dini ve bilimsel yönü bulunmaktadır. Dini yönden sünnet, Hz. Muhammed'in buyruklarıyla Müslümanların uyguladığı bir dini vecibe olarak görülmektedir. Sünnetin çocukluk döneminde yapılması tavsiye edilmiştir (Şişman, 2002, s.453).”

Cumhuriyet öncesi döneme ait hikâyeler de sünnet törenlerine ait bulgulara rastlanmaktadır.

- Gecesi, fakir ve öksüz çocuklar kışla boyunda sünnet edileceklerdi. (CÖYÇH, s.94)
- Sünnet düğünümde babamın şerefi için yularını elime teslim ettikleri tayı, ancak o gün bir defacık görebilmişim. (CÖYÇH, s.123)

3.1.2.13. Halk İnanışları

“Halk inancı, kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesidir. Halkbilimi, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp, yaşadığı çağdaki yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler, yeni anlatışlarla oluşturduğu, inanışlarla ilgilenir. Halk inanışları din, ahlak kuralları gibi kesinlik ve katılık taşımazlar ve yerden yere, topluluktan topluluğa değişiklikler gösterirler (Boratav, 1997, s.7)”

3.1.2.13.1. Tabiat Olaylarıyla İlgili İnanışlar

Türk inanç sisteminde tabiatın kutsal olarak kabul edilmektedir. Dede Korkut hikâyelerinde tabiat inancı en güzel şekliyle yansıtılmıştır.

Dede Korkut hikâyelerinde ağaç önemli bir yer tutar. Dede Korkut hikâyelerinin son yapılan dualarda da gölgelik kaba ağacın kesilmesin ifadesiyle ağaca verilen önem yansıtılmaktadır. Çünkü ağaç aileyi temsil eden bir unsurdur. Ağacın kesilmesi, ailenin yok olmasını ifade eder. Anadolu kültüründe ağaca olan inanç devam etmiştir.

Geleneksel Türk kültüründe su da önemli bir anlam taşımaktadır. Bu çerçevede su kaynakları, pınar, ırmak ve göl gibi, su ilgili olan her kavram kutsal kabul edilmiştir. Su, Türk din tarihi içerisinde, temizlik ve saflık sembolü olarak düşünülmektedir. Dede Korkut hikâyelerinde de su inancına rastlanılmaktadır. Dede Korkut hikâyelerinden Salur Kazan'ın evinin yağmalanması hikâyesinde “su hak yüzünü görmüştür” ifadesi suya kutsallık atfetmektedir. Günümüzde halen Hıdırellez gününde kadınların, çeşitli dilekler yazıp dileklerini suya atmaları ile suya olan inancın devam ettiğinin bir göstergesidir. Yaşamın sürekliliği için elzem bir ihtiyaç olan su, Türk kültüründeki kutsal var oluşunu devam ettirmektedir.

Basat'ın babasının adını kaba ağaç söylemindeki ağacın hayat ağacı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Basat sıradan bir ağacı ata gösteremez ve bu ağacın Tanrısal özelliklerinin olması gerekmektedir.

- Babamın adını sorar olsan kaba ağaç. Anamın adını dersen kükremiş aslan. Benim adımlı sorarsan Aruz oğlu Basat'tır. (DKH, s.158)
- İyice bağladı çobanı bir ulu ağaca... (DKH, s.42)

“Ergin, Dede Korkut hikâyelerinin neredeyse tamamının sonunda yer alan dua, genellikle şöyle başladığını ifade eder: "Yerli kara dağlar yıkılmasın, gölgeli büyük

ağaçlar kesilmesin, taşkın akan güzel sular kurumasin”. Dede Korkut, Oğuz beylerinin yurtlarının zarar görmemesi için bu duayı yapmıştır. “Dağın yıkılması, ağacın kesilmesi ve suyun kuruması, yurttan yaşamın sona erdiğini simgeler (2010).”

İncelenen “Dede Korkut Hikâyeleri” kitabı ilköğretim düzeyinde olup sadeleştirilerek kısaltılmış hikâyelerden oluşmuş bir kitaptır. Bu sebeple elde edilen bulgular sınırlı olduğundan Muharrem Ergin’in orijinal metninden faydalanarak yapmış olduğu çalışmalardan alıntılarla birlikte yer vermeye çalışılmıştır.

- Kayalardan çağlayarak çıkan su, ağaçtan gemileri oynatan su, yağız atların gelip içtiği su, kızıl develerin aşır geçtiği su, ak koyunların kıyısında yattığı su, haberin varsa yurdumdan anlat bana, karabaşım kurban olsun suyum sana. (DKH, s.38)

3.1.2.13.2. Canlı Varlıklarla İlgili İnanışlar

“ İnsanın ilk yaratılışı ile ilgili halk arasında birçok inanış olduğu gibi yaratılışın varlıklarından biri olan insan üzerine de birçok inanış vardır. Bunların birçoğu gene İslam dini öğretilerine uyar. İnsan yaratılmışların en şerefliisidir; ona bütün melekler secde etmişlerdir vb. Bununla birlikte bazı inançlar, halkın düşüncesinde dini niteliklerini genişletip zenginleştirmişlerdir (Boratav, 1997, s. 25).”

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında masal unsuru olan canavar, ejderha, peri, üç gözlü varlık olan Tepegöz gibi kavramlara rastlanmaktadır.

- Üç canavarı vardı Tekfur’un. (DKH, s.116)

Masal unsuru olarak olağanüstü varlıklardan ejderha kavramına, Salur Kazan’ın tutsak olduğu hikâyede rastlanmıştır.

- Yedi başlı ejderhaya yetişip vardım.” (DKH, s.201)
- **Hızır** geldi, dağ çiçeği, ana sütü sana merhem dedi, bu yaralardan ölüm yok bana. Dağ çiçeğiyle ana sütünü sürdüler yaraya, götürdüler hekimbaşının yanına (DKH, s.26)
- Sen **şeytanı** lanetledin.(DKH, s.175)
- **Cebrail**’e buyurdu Tanrı...” (DKH, s.175)

- Ey **Cebraïl**, git götür ona.”(DKH, s.176)
- Buyurdu **Azrail**'e benzini sarartıp canını almasını Deli Dumrul'un. Kırk yiğitle yiyip içerken Deli Dumrul çıkageldi Azrail ansızın kimseye görünmeksizin. (DKH, s.105)
- Konur Koca Sarı Çoban, burada gördüğü peri kızlarından birini tutarak ilişkiye girer ve bunun sonucunda **peri** kızı, pınarın kenarında tepesinde tek gözü olan bir çocuk dünyaya getirir. (DKH, s.48)
- Gelip peri anası bir **yüzük** taktı parmağına. Dedi: “Oğul, ok batmasın sana, kılıç kesmesin tenini.” “Adam yolladılar üstüne; ok attılar batmadı, kılıç vurdular kesmedi, mızrak sapladılar, o da işlemedi. (DKH, s.149)
- Gelince pınarın başına, gördüler kümeyi onlar da. Birkaç yiğit indi, tekmeledi bu tuhaf şeyi. Tekmeyi yedikçe şişti, büyüdü küme. Aruz Koca'nın mahmuzu deyince, küme yarıldı, bir oğlan çıktı içinden, gövdesi insan, tek gözü var tepesinde... (DKH, s.148)

“Gökyay’ a göre, Dede Korkut hikayesinde, Basat'ın Tepegöz'e karşı mücadele ettiği sırada, soya ilişkin bir ifade olan "Atamın adını sorarsan kaba ağaç!" cümlesini kullanması dikkat çekicidir (1975).”

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında “ağaç” kutsal bir varlık olarak kabul edilir ve ağacın insan yaşamının sembolü olduğu inancı görülmektedir. Ağacın kesilmesi yaşamın son bulması anlamına gelmektedir.

- Gölgelice ulu ağacım kesilmiştir. Bu ifade de Beyrek'in öldürüldüğü düşüncesiyle “ulu ağacım kesilmiştir” ifadesi kullanılmıştır. (DKH, s.73).
- Babamın adını sorar olsan kaba ağaç. (DKH, s.158)
- İyice bağladı çobanı bir ulu ağaca...(DKH, s.42)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında soyut olan canlı varlıklara az da olsa rastlanmaktadır.

- “(İyi saatte olsunlar) dan, cin, peri ile dev, cadı, hortlak, evliya bu kanunun maddesinin aslı faslı olmayan eklemelerindendir. (CÖYÇH,, s.18)

- Uf olursun! Gözdağı verilir; en sonunda umacı gelir, giderdi. (CÖYÇH, s.18)
- Fakat cin, peri, evliya gibi çarpıp yangın bakırı gibi eğri büğrü, yamru yumru etmediği gibi, devler gibi bir atılıştta insanı dışinin kovuğuna tıkar, hortlak gibi parçalayıp mezarlıklarda yer, cadı gibi ateşli kırbaçlarla savurur, ... (CÖYÇH, s.21)
- Fatma gece merdivenden inerken gölge görmüş, bu cindir demiş...(CÖYÇH, s.47)
- Bilsem, seni şeytanlar mı dürtüyor! (CÖYÇH, s.49)
- Çocukluğumun duymuş olduğu peri masalları içinden... Eski zaman cadısı, titrek, dişleri dökük” (CÖYÇH, s.56)
- sıralar her gece peri kızını görüyordu Sülo. (CÖYÇH, s.207)

Canlı varlıklarla ilgili inanışlar, soyut ve somut kavramlar olarak değerlendirilmiştir. İncelemiş olduğumuz Dede Korkut Hikâyeleri kitabında “Azrail, Cebail, Hızır, şeytan, peri ”gibi kavramlar soyut canlılar olarak değerlendirilebilir ve bunlar İslami inanışlardır.

3.1.2.13.3. Cansız Varlıklarla İlgili İnanışlar

“Canlı yaratıklar gibi cansız varlıklar da halkın geleneğinde, törenlerinde olumlu veya olumsuz yargılarla değerlendirilmiş, derecelenmiştir. Kimine, kut ve uğur taşıdığı inancı ile saygı gösterilir; kimi, uğursuz ya da pis sayılıp çekinme ve tikslenme konusu olur; kimisi ise olumlu veya olumsuz bir değer taşımayan nesnelere kümesinde kalır. Çift değerli olanlar, yerine göre olumlu ya da olumsuz sayılanlar da vardır (Boratav, 1997, s.64).”

Gökyay’a göre Dede Korkut Kitabı'nda, Kanturalı'nın Selcen Hatun ile birlikte katıldığı şölenin ardından uyumasından bahsedilirken, "O zamanlarda Oğuz beylerine herhangi bir kötü olay gelirse uykusundan uyanırdı." şeklinde ifade edilmiştir (1975).

“Köse, Dede Korkut Kitabı'ndaki ilk öyküdeki Buğaç Han'ın toy başlangıcını ve şölenlerde içki tüketiminin vurgulanmasını, bir tür kaotik ortamın belirtisi olarak değerlendirir. Gökyüzünün katmanlardan oluştuğu inancı Dede Korkut'ta “Duha Koca Oğlı Deli Dumrul Boyu”nda görülmektedir. Azrail’e meydan okuyan Deli Dumrul’un canından olmaması için canını vermeye razı olan eşinin “Arş tamğ olsun kürsi tamğ

olsun/ Yir tanığ olsun gök tanığ olsun/ Kadir Tanrı tanığ olsun/ Menüm canum senün canuna kurban olsun.” şeklindeki sözleri bu inancın tezahürüdür. (2020).”

İncelemiş olduğumuz Dede Korkut Hikâyelerinde “yer ve gök” kavramlarının şahit tutulduğu inancı gösteren bu cümle, oldukça sadeleştirilmiş şekliyle aşağıda verilmektedir:

- Yer tanık olsun, gök tanık olsun, yüce Tanrı tanık olsun, benim canım senin canına kurban olsun. (DKH, s.113)

“Geleneksel kültürde “ekmek” kavramı da çok değerli hatta kutsal sayılan inançlardandır. Ekmek, besinler arasında en çok saygı gören nesnedir. Onu yere atmamak, yerde görünce kaldırıp öptükten sonra ayak basmayacak bir yere koymak gerekir. Ekmek ve her çeşit yiyecek baş açık yenmez; suyu da baş açık içmek günah sayılır. Keza ayakta yemek, içmek de iyi sayılmaz: şeytan çeker, götürür; yenilenden, içilenden vücuda fayda gelmez" denir. İç Oğuz'un Taş Oğuz'a Asi Olduğu Hikâyede Bamsı Beyrek'in Kazan'a başkaldırmayacağını dile getirdiği cümlelerde “Ben Kazan'ın ekmeğini çok yemişim...”ifadesi yer almaktadır. Burada “ekmeğini çok yemişim” ifadesinde “ekmek” ifadesi genel anlamda yapılan iyiliği, emeği unutmamak, bunlara ihanet etmemek anlamlarında kullanılmaktadır. Bu durum da ekmeğin manevi değerinin toplumsal kültürde ne kadar önemli olduğunun kanıtıdır. (Boratav, 1997, s. 64).”

- Teknedeki ekmeğinden ne var? (DKH, s.74)
- Ağızınızın ekmeği helal olsun size. (DKH, s.71)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında “Ses Duyan Kız” hikâyesinde cansız varlıklara inanış olarak ağaca bez bağlama inanışına rastlanmıştır.

- Bu yeşil kaya parçalarının üstüne doğru uzanan dalların birinden kırık dökük bir kandil sarkıyor, bu kandilin sarktığı dalda rengârenk yüzlerce bez parçaları, biraz ötede ayakta (CÖYÇH, s.85)

Çok eski dönemlerden günümüze kadar su insan hayatının tamamıdır hatta yaşamın kendisidir. Çeşitli eserlerde, deyimlerde ve günlük dilde bunun vurgusu hep yapılmıştır

ve su kutsal, her derde deva olarak görülüp kabul edilmiştir. Cumhuriyet öncesi yazarlardan Çocuklara Hikâyelerde de bunun örneğine rastlanmıştır:

- Korkusu geçsin diye, demirlere su verdiği fiçidaki bulanık sudan bir iki yudum içirdi. (CÖYÇH, s.95)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında kuduz tedavisinde kullanılan ateş bize ateşin mikrobu öldürdüğü inancının hâkim olduğunu göstermektedir.

- Ateş yakıp yarasına kül bastı. (DKH, s. 37)
- Kızgın demirle yarasını dağladı. (CÖYÇH, s.38)

İslamiyet'in kabulüyle birlikte dini inancın gereği olan "Kur'an ı Kerim" e inanış da cansız varlıklara örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Karım, Kuran'la vadedilen saadetini sanki asırlardan beri beyhude bekliyordu. (CÖYÇH, s.175)

3.1.2.13.4. Uğur, Bereket

"Latince "augure" sözcüğünden dilimize geçen uğur, mutluluk getireceğine inanılan nesne olarak tanımlanır. Türkçe bir sözcük olarak uğur, yol ve talih açıklığı anlamına gelir. Bazı nesnelere uğur bulunduğu inancı neredeyse tüm toplumlarda görülen bir inançtır. Üzerinde taşıyana mutluluk getirdiğine inanılan uğurluklar, muskadan farklı olarak olumsuzluğu önlemez, olumlu etki bırakır. Olumsuz etkilerden korumaması yönüyle etkin değil, edilgen bir yapıya sahiptir. Rastlantı sonucu ortaya çıktığından uğurluk, çoğunlukla bir deneye dayanır. Bu nedenle sadece nesnelere değil davranışlar da uğurlu sayılmaktadır: bir hayvanın sesi ya da davranışı, bir davranışı belli bir sayıda tekrar etmek vb. Tıpkı bir nesne ya da davranışın uğurlu sayılması gibi uğursuz sayılması da rastlantısaldir: baykuşun ötüşü vb. (Hançerlioğlu, 2010, s. 526-527)."

Geleneksel kültürde İslamiyet'in kabulünden itibaren duaların gücüyle bereketin artırılacağı inancı yaygındır. Dede Korkut Hikâyelerinde dua inancıyla bereketin artacağı, dualarla birlikte çocuk sahibi olma inancı önemli yer tutmuştur.

Çocuk sahibi olmayanların toplum tarafından dışlandığını, uğursuz sayılarak lanetlendiğini, yok sayıldığını görüyoruz. Bu durum uğursuzluk olarak algılanır, bu insanlarla temas etmekten bile kaçınılmaktadır. Dede Korkut Hikâyelerinde çocuğu olmayan insanların ayrı odalarda oturtulduğunu görmekteyiz. Çocuk sahibi olmak her dönemde kişilerin toplumdaki değerini belirleyen önemli bir olgu olarak sayılmaktadır. İslamiyet öncesinde de oldukça önemli görülen çocuk, insanların oturdukları otağın rengine kadar derecelendirilmiştir.

- Tanrı sevmez oğlu ile kızı olmayanı... (DKH, s.18)

"Ak" otağın oğullara, "kızıl" otağın ise kızlara ayrılmasında, "ak" ve "kızıl" renklerinin olumlu ve üstün niteliklerini simgelemek amacıyla kullanıldığı görülmektedir.

Dede Korkut Hikâyelerinde “domuz” uğursuz, pis, kötü olduğuna inanılan bir hayvandır. İslami inanişaya göre de domuz haram olduğu inancı yaygındır. İncelemiş olduğumuz hikâyede domuz kavramının argo ve küfür anlamlarıyla yer verilmiştir.

- Domuz oğlu domuz... (DKH, s.76)

“Teyek’e göre, Kam Böri’nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu’nda, deli ozanın kınayıcı sözleriyle Boğazça Fatma, Beyrek ile Banı Çiçek’in durumunu düşünmüş ve bir kızın, biriyle evlilik sözleşmesi yapmışken, ölüm olayları sonrasında başka biriyle evlenmeye teşebbüs etmesini uğursuz bir davranış olarak görmüştür. Bu tutum, aynı zamanda kınanmış bir davranış biçimini ifade etmektedir (2013).”

Geleneksel kültürde gelin alınan kızın ayağının uğuruna inanıldığına Dede Korkut Hikâyelerinde rastlanmaktadır ki bu inaniş günümüzde de devam etmektedir.

- Kız dedi: “Ayağı uğursuz gelin diyeceklerine, utanmaz gelin desinler...(DKH, s.186)
- Bu kız kedi canlı gebermez... Domuz gibi yiyor... Nerden de görmüş fesat...(CÖYÇH, s.233)

3.1.2.13.5. Büyü

“Arapça sihir kökünden dilimize sihir biçimiyle geçen sözcüğün anlamı TDK Türkçe Sözlükte büyü, bağıdır (TDK, 1998, s. 1980).” “Bağı sözcüğünün karşılığı olarak da büyü, sihir; bağıcı için ise büyücü ve baştan çıkarıcı ifadeleri gösterilmiştir (TDK, 1998, s. 193).” “Sihirli sözcüğü büyüünün temelindeki doğada bulunan gizli gücü dile getirme amacıyla kullanılmaktadır. Arapça ve Farsça karışımı biz sözcük olan sihirbaz, büyücü anlamını taşımaktadır (Hançerlioğlu, 2010, s.460-461).”

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında “büyü” kavramına rastlanmamıştır sadece peri kızının Tepegöze verdiği sihirli yüzük dikkat çekmektedir.

- Gelip peri anası bir yüzük taktı parmağına. Dedi: “Oğul, ok batmasın sana, kılıç kesmesin tenini. Adam yolladılar üstüne; ok batmadı, kılıç kesmedi, mızrak sapladılar, o da işlemedi. (DKH, s. 149)
- Kocalarını kıskanan hanımlar bizim büyücülükteki ustalığımıza can atıyorlar.(CÖYÇH, s.28)

İncelenen hikâye kitapları ilköğretim düzeyindeki çocuklara yönelik olduğu düşünülerek büyü ile ilgili unsurlara fazla yer verilmemiştir. Cumhuriyet öncesindeki hikâyelerde de sadece kavramsal olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.2.13.6. Nazar, Nazarlık

“Yunanca matisma, Arapça isâbet-i ayn, Fransızca mauvais oeil, Almanca Böser Blick, İngilizce Evil eye olan nazarın temelinde, gözde, hastalık ve ölüme neden olan bir gücün bulunduğu dair inanç yer alır. Bu gücü etkisiz kılmak için Eski Mısır, Bâbil, Mezopotamya, Yunan, Roma gibi geçmişten günümüze pek çok toplumda nazarlık kullanılmış, büyü uygulamalarına başvurulmuştur (Hançerlioğlu, 2010, s. 359).” Nazar inancı Anadolu’da günümüzde varlığını koruyan bir inançtır.

“Nazardan korunmanın yollarından biri nazar degeceğine inanılan kişi ya da nesne üzerinde nazarlık bulundurmadır. Nazarlıklar muska niteliği taşımaktadır. Boncuk, at nalı, sarımsak, yumurta kabuğu, kuru diken, çocuk pabucu, akik, kurt dişi, tosbağa gözeği, deniz kabukları, mercan, çörekotu, çakıl taşları, hurma çekirdeği Kur’an’da geçen sözcüklerin yazılı olduğu ve kutsal sayılan eşyalar nazara karşı büyümlü etkiye sahip olduğuna inanılan nesnelere arasında yer alır (Beydili, 2005, s. 426- 247; Hançerlioğlu, 2010, s. 360).” “Nazardan korunmanın bir başka yolu ise kurşun dökme

(S. Karabulut; H. Y. Sucu; S. Temur; A. Uğur; İ. Yücel), tuz çevirme (G. Elmacı; H. İlhan; F. Kaya; M. Topçu; Z. Tütüncü) gibi büyü uygulamalarıdır.”

“Nazarla ilgili olarak Artun, bir kişi beğendiği birine veya bir şeye Maşallah demezse nazar değer diye düşünmektedir. “Çocukların beşiklerine veya omuzlarına takılmak üzere, yakınlarının hediye ettikleri, altın veya gümüşten "maşallahlar", muska ile nazarlık arası koruyucu nesnelerin süse dönüşmüş biçimleri sayılabilir. "Maşallah" yazısı, bezekli biçimlerde, evlerin kapılarına da aynı düşünce ile konulur. Bahçelere dikilen at başı, ev kapılarına çakılan at nalı da birer nazarlık görevi yüklenmişlerdir (Artun, 2005, s. 255).”

“Faruk Sümer'e göre, Dede Korkut Hikâyeleri'nde, Oğuz Eli'nde bazı yiğitlerin yüzlerinin peçeli olduğu ifade edilmiştir. Bu kişiler; Kan Turalı, Kara Çekür ve oğlu Kırk Kınuk ile boz aygırlı Bamsı Beyrek'tir. Bu gençlerin, son derece yakışıklı oldukları için yüzlerini peçe ile örttükleri anlaşılmaktadır ve bu durumun nazar değmesi inancıyla ilişkili olabileceği düşünülebilir (1972).”

- Maşallah, yarılamaştı bile...(CÖYÇH, s.143)
- Annem de günlük yaktı.”(CÖYÇH, s.234)

“Günlük” nazardan koruduğuna inanılan bir tütsü çeşididir. “Havva” hikâyesinde Havva'nın tuhaf davranmasına yönelik günlük yakıldığı hikâyenin küçük bir yerinde geçmektedir. İncelenen hikâyelerden ilköğretim seviyesinde, sadeleştirilerek kısaltılmış olan Dede Korkut Hikâyeleri kitabında nazar kavramına rastlanmamıştır. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında ise kavram olarak, ayrıntısız şekliyle karşımıza çıkmaktadır.

3.1.2.13.7. İnanç Merkezleriyle İlgili İnanışlar

Dede Korkut Hikâyeleri kitabı göçebe kültürün yaygın olduğu henüz yerleşik kültüre tam olarak geçilmediğini yansıtan, İslamiyet'in yeni yeni yayılmaya başladığını yansıtan bir döneme aittir. Bu nedenle inanç merkezlerine yönelik bulguya rastlanmamaktadır.

“Connerton'a göre ritüeller, ortak hafızada muhafaza edilmek istenen değerleri aktaran ve gelecek nesillere ileten önemli araçlardır. Toplum üyeleri arasında paylaşılan değerleri ileterek, insanlar arasındaki gerilimin azaldığı bir ortam oluşturarak toplumsal istikrarın sağlanmasına yardımcı olurlar (2014).”

Ritüeller, geçmişi hatırlamanın ve onaylamanın yanı sıra yüceltmenin ve pekiştirmenin bir yolu olarak işlev görür. "Ses Duyan Kız Türbesi"ndeki ritüeller bu bağlamda ele alınabilir. Erkeklerin türbeye adaklar sunması ve kadınların askerdeki eşlerinin hayatta olup olmadığını öğrenmek için türbeye giderek Ses Duyan Kız'a sorular sorması, inanç sisteminin türbeyle somutlaştırıldığını gözler önüne sermektedir.

- Fakat dedi, günün birinde Emine'ye bir hal oldu: Benzi limon gibi sararmaya ve gözleri ateş gibi parlamaya başladı. İki de birde boynunu öne doğru uzatıyor, etrafındakilere, 'Susun susun!' diyor ve hiç kimsenin işitemediği bir sese kulak veriyordu...“...Bu yeşil kaya parçalarının üstüne doğru uzanan dalların birinden kırık dökük bir kandil sarkıyor, bu kandilin sarktığı dalda rengârenk yüzlerce bez parçaları, biraz ötede ayakta...(CÖYÇH, s. 85)
- Nihayet getirdiler, onu buraya gömdüler; üç gece üst üste kabrine nur indi... Bütün köy civarı onu ziyarete gelirler. Askere giden delikanlılar buraya uğramadan geçmez sağ salim gidip dönmek için adaklar adarlar... Kocaları veya nişanlıları harpte olan kızlar, kadınlar, yüzlerini Ses Duyan Kızın Türbesine doğru çevirip haykırırlardı...(CÖYÇH, s.88)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyelerde “tapınak, türbe” gibi inanç merkezleri kavram olarak geçmektedir. Bu durum bize savaş yıllarında Yahudilerin ve Müslümanların birlikte yaşadığının göstergesidir. Çünkü tapınak Hristiyanlığa özgü bir inanç merkezidir türbe ise Müslümanlığın inanç merkezlerindedir.

- Çünkü mektebe gitmiyorum idiysem de kulaklarımla işitiyordum: Daha yaklaşılmadan önce çok kalabalık havrayı(Yahudi tapınağı) andıracak surette...(CÖYÇH, s.20)
- Aman beyefendi, oraya bağlamayın; altında bir türbe var. (CÖYÇH, s.84)
- Cennet içimizdeydi sonra biz de bu cennetten, engellemesi elimizde olmayan bir günah için bu acı dünyaya düştük. (CÖYÇH, s.52)
- Kaygusuz İbrahim Baba ile Karacaahmet Sultan'ımı ziyarete giden kadınlara okunmuş, üflenmiş adak mumları satmaktan öteye geçmedi.”(CYÇH, s.93)

3.1.2.13.8. Rüya

“Dş, gerçekleşmesi imknsız durum, hayal ve gerçekleşmesi beklenen ve istenen şey, umut olarak açıklanmıştır. Rüya ilk çağlardan bu yana insanı meşgul eden bir konudur. Tüm semavi dinlerde rüyanın önemli bir yeri vardır (Albayrak, 2004, s. 450).”

Dede Korkut Hikâyelerinde yaşamın doğadan ayrı düşünülemediğini rüya tasvirlerinde görmekteyiz. Rüya tasvirlerine bakıldığında tabiatın insan hayatıyla bütünleştiği ve doğayla uyum içerisinde yaşıyor olmanın insanların bilinçaltını da büyük oranda etkilediği dikkat çekmektedir.

- Kara kaygılı bir dş gördü...(DKH, s.35)
- gece kara kaygılı bir dş gördü Kazan Han: Şahinin öldüğünü, yıldırımın düştüğünü gördü. Ordusuna ken sisi, evine dalan kuduz kurtları, saçının uzadığını, elinin kana bulandığını gördü. (DKH, s.37)
- Kara bulut senin devletindir. Kar ile yağmur askerindir. Sa görmek kaygıdır. Kan görmek uğursuzdur. Kalanını yoramam Tanrı yorsun. (DKH, s.37)

“Karabaş’a göre Salur Kazan'ın rüyası, tamamen karanlık bir atmosfer içerir. Bu rüyada, görüşü engelleyen bir sisin içine düşer ve kara bir deve tarafından yakalanır. Kara saçları uzar ve gözlerini kapatarak onu tamamen karanlık bir ortamda bırakır. Oğlunun esir alındığını hissetmesiyle gördüğü bu rüya, gözlerinin ışığınyı kaybetmesini, yurdunda karanlığın hüküm sürmesini simgeler. Karabaş da bu rüyadaki baskın siyah rengin "kötü haber, kötülük ve yıkım" anlamına geldiğini belirtir (1996).”

Geleneksel kültürden günümüze kadarki dönemlerde rüyalara anlam yüklemek, geleceğe dair işaret olduğu inancı Şamanist kültürün izlerinin yansımasıdır. Şamanizm’de bu kötü ruhlar ile açıklanmaktadır.

- gece bir dş gördü Yiğenek, varıp dşn yoldaşlara anlattı: Beyler, karabaşım habersiz, gözüm uykudayken bir dş gördüm. Ala gözümü açtım da dünyayı gördüm. Ak boz atlarını koşturan yiğitler gördüm. Ak tolgalı yiğitleri aldım yanıma. Aksakallı Dede Korkut oğtler verdi bana... (DKH, s.140)

- Ötedeki kara dağın yanında, Alın başı parıldayan bir er gördüm. Doğrulup yerimden kargı dilli mızrağımı kaptım, vuruşmak üzere yanına gittim. Göz ucuyla baktım ki o ere, dayım dedi: ‘Koşar iken yel yetişmezdi yedi uçar atıma, yedi bayırın kurtlarına benzer idi yiğitlerim,
- Yedi kişiyle kurulurdu benim yayım, sadağımda kayın dalı som altınlı benim okum! Yel esti, yağmur yağdı, tipi koptu, yedi kez sardım o kaleyi, alamadım, geri döndüm! Benden yiğit olamazsın Yigenek’im dön geri. Yigenek düşünde dayısına demiş: Kalkıp yerinde doğrulduğunda, ala gözlü yiğit beyleri almadın yanına! Adı belli beyler ile at koşturmadın. Beş akçalı ulufeci askerleri yoldaş ettin kendine... (DKH, s.141)
- ...nedenle o kaleyi alamadın...”“Yigenek gördüğü düşü yoldaşlarına böyle anlattı...(DKH, s.142)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında yapılan incelemeye göre rüya inancının insanların hayatlarını büyük ölçüde etkilediği dikkat çekmektedir. Dede Korkut Hikâyelerinde olduğu gibi günümüzde de rüya tabirleri insanların bilinçaltı ile doğrudan ilgilidir ve hayata dair işaretler verdiği inaniilmektedir.

- Güzel fakat acı bir rüya gördüm. Ellerimde, bir takım parlak, olağanüstü değerlerde anahtarlar; altından, pırlantadan, zümrütten, lalden, mavi elmastan ve ateş haline gelmiş kandan, birer sanat eseri olan anahtarlar tutuyor, neye yaradıklarını bilmediğim bu güzel ve esrarlı anahtarları beğeniyor, seviyor ve bu tılsımlı şeyleri okşamakla zevk duyuyordum... Eski zaman cadısı, titrek, dişleri dökük, değneğine dayana dayana yanıma geldi ve bana dedi ki: ‘Elinde tuttuğun bu oyuncakları seviyor ve okşuyorsun! Fakat bil ki bunlardan sana hiçbir hayır gelmeyecektir! Altın anahtarın sana hiçbir hazinenin kapısını açmayacak, pırlanta anahtarın ilkel insanların tattığı gözyaşlarının tesellisini sana açmayacak, zümrüt anahtarın sana doğaya uyanların duydukları lezzetlerin sırrını açmayacak, lal anahtarın sana eş olacak bir kalbin aşkını açmayacak ve mavi elmas anahtarın sana göklerin sonsuz vaatlerini açmayacaktır! Çünkü gururu durmaksızın seni insanlara uymaktan, ona göre mutlu olmaktan alıkoyacak

ve aşkın verdiği tutku seni yakacak ve sen imanının tesellisinden ve geleceğin vaatlerinden yoksun kalacaksın! (CÖYÇH, s. 56-57)

3.1.2.13.9. Adak

“Halk arasında adak ve ziyaretler, çocuğu olmak, yaşamak, yürümek, bir hastalıktan kurtulmak, bir felaketi hayırlısıyla atlatmak, bir işe girmek, kısmet açmak, borçtan kurtulmak, yağmur yağdırmak, askerde bulunan birinin sağ salim dönmesi, çocuğun konuşması, çocuğun huzursuzluğunun giderilmesini sağlamak, neşelenmek, yaz mevsimini, bereketi kutlamak, boşanmak, beladan kurtulmak, aile saadetini sağlamak vb. amaçlar için yapılmaktadır. Adak ve ziyaretler İslam dinine ters düştüğü için din tarafından yasaklanmış olmasına rağmen, Allah rızası için yapılması ve etkisinin hala sürdürülmesi nedeniyle halk arasında yaygın olarak yapılmaktadır (Şanlıer, 1997, s. 414).”

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında “adak” kavramı çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Çocuk sahibi olmak için yapılan adaklar, çocuklarının tutsaklıktan kurtulması için yapılan adaklar... Adaklar kişinin içinde bulunduğu müşkül duruma göre çeşitlilik göstermektedir fakat genel olarak Tanrı'ya hayvan hediye etmeye yönelik kurban etme amaçlı adaklara rastlanmıştır. Dede Korkut Hikâyelerinde adak olarak vurgulanan hayvanlar “aygır, buğra, koç, koyun, at, deve” kanlı kurban adı verilen adaklar, içinde bulunulan müşkülden kurtulmak için kan akıtılarak kurtulma inancının yaygın olduğu görülmektedir. Dede Korkut Hikâyelerinde kurban adağının yanı sıra açları doyurmak, borçluyu borcundan kurtarmak, yoksulları giydirmek gibi zor durumda olan insanlara yardım yaparak da adaklar verildiği görülmektedir. Bu şekilde yapılacak yardımlarla duaların kabul olacağı inancı hâkimdir.

“Metinlerde karşılaşılan kurban örnekleri, bize Özer Çetin'in “ Kurban Teorileri” makalesinden hareketle hediye teorisine uygun olduğu görülmektedir. Çetin'nin hediye teorisine göre, insanlar günlük hayatta başkalarını etkilemek, sevgi kazanmak, yaşanan olumsuzlukları unutturmak, hataları telafi etmek, gelecekteki kötülükleri önlemek veya azaltmak için Tanrı'ya hediye sunarlar. Bu yaklaşım, kurbanı rüşvete benzetmektedir. Tüm dinlerde kurban, insanların bir şeyler vermesiyle gerçekleştirilir. Bu nedenle, tüm kurbanları "bir şey alabilmek için verme" fikrine indirgemek, bazı kurban uygulamaları için geçerli olabilir, ancak tüm kurban uygulamalarını açıklamaktan uzaktır (2009).”

- Aygır kestir, buğra kestir, koç kestir; tepe gibi et yığıdır, göl gibi kımız sağdır, dilek dile ola ki dileğin gelir yerine... (DKH, s.20)
- Açları doyurdu, yoksulları giydirdi, borcundan kurtardı borçluları.(DKH, s.21)
- Kırk köleyi azad eyledi oğlunun başı için. (DKH, s. 50)
- Verirse eğer tanışımsınız ki, Bay Büre Bey'in oğlunun beşik kertme yavuklusu olsun. (DKH, s.52)
- Bir yiğit çıkıp diri haberini getirirse, sırmalı kaftanlarla altın akça verirdim ona. Ölü haberini getiren olsa, kız kardeşimi verirdim ona da. (DKH, s.65)
- Bre ozan, gördü isen söyle bana, karabaşım kurban olsun ozan sana.” (DKH, s.73)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Hikâyeler kitabında da adak inancına rastlanmaktadır. Ağaca bez bağlayarak, dualarla nişanlılarının veya eşlerinin savaştan sağ salim dönmesi için dilekler dilenip adaklar verilmektedir.

- Askere giden delikanlılar bir defa buraya uğramadan geçmezler ve sağ salim dönmek için kendisine adaklar adarlar... Kocaları veya nişanlıları harpte olan kızlar, kadınlar, yüzlerini Ses Duyan Kızın Türbesine doğru çevirip haykırırlardı...(CÖYÇH, s. 88)
- Bu yeşil kaya parçalarının üstüne doğru uzanan dalların birinden kırık dökük bir kandil sarkıyor, bu kandilin sarktığı dalda rengârenk yüzlerce bez parçaları, biraz ötede ayakta (CÖYÇH, s. 85)
- Kaygusuz İbrahim Baba ile Karacaahmet Sultan'ını ziyarete giden kadınlara okunmuş, üflenmiş adak mumları satmaktan öteye geçmedi. (CYÇH, s.93)

3.1.2.13.10. Kurban

“Erman Artun'a göre kurbanlar, kanlı ve kansız olmak üzere sınıflandırılmaktadır. Dede Korkut Hikâyelerinde kurban olarak vurgulanan hayvanlar “aygır, buğra, koç, koyun, at, deve” kanlı kurban adı verilen, içinde bulunulan müşkülden kurtulmak için kan akıtılması inancının yaygın olduğu görülmektedir İslami bir inanıştır. Anadolu'da en yaygın görülen kanlı kurban ritüeli İslami kökenli olup, dinsel buyruktan kaynaklanandır. Bu ritüelde kurban olarak sunulacak hayvanın belirli özelliklere sahip

olması aranmaktadır. Anadolu'da Kurban Bayramı dışındaki kanlı kurban uygulamalarının dinsel bir boyutu yoktur. Bunlar bütünüyle halk tarafından din ile ilişkilendirilmiş, değişik neden ve kökenli taklide dayalı ritüellerdir (Erginer, 1997, s. 146-1 52).”

- Ad konmazdı oğlanlara o zamanlar kan döküp, baş kesmeden. (DKH, s.53)
- Yine atın, devenin, koyunun erkeğini kestirmiş...(DKH, s.17)

“Ergin’e göre Dede Korkut Destanları'nda şükür amaçlı olarak kurban kesiminin yapıldığına da rastlanmaktadır. Örneğin, Kan Turalı'nın Selcen Hatun ile düşmanlardan kurtulmaları üzerine Kan Turalı'nın babası Kanglı Koca, bu olayı şükürle karşılamıştır. Yurtlarına döndüklerinde Kanglı Koca, şükranlarını ifade etmek için at, aygır, deve, koyun gibi hayvanlardan kurban kesmiştir. Benzer şekilde, Uşun Koca'nın oğullarının yaşadığı sevinçli haberi aldığı da at, aygır, deve, koyun gibi hayvanlardan kurban kesilmiştir. (2010).”

Dede Korkut Hikâyelerinde dileklerin yerine gelmesinde Tanrı'ya kurban kesmenin, kan akıtmanın yeri oldukça büyüktür. Akan kanla birlikte kötü ruhların etkisinin kaybolacağı inancı hâkimdir.

- Aygır kestir, buğra kestir, koç kestir; tepe gibi et yığıdır... (DKH, s. 20)

“Kurban verme” Dede Korkut Hikâyelerinde kavram olarak da karşımıza çıkmaktadır ki bu kavram günümüzde de halen konuşma dilinde oldukça önemli yer tutmaktadır.

- Arabaşım kurban olsun suyum sana. (DKH, s.38)
- Arabaşım kurban olsun kurdum sana. (DKH, s.39)

Dede Korkut Hikâyelerinde en çok kurban edilen hayvanlar koç, aygır, deve, buğra, at, koyun olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Han kızı boyu uzun Burla Hatun, duyunca Kazan'ın geldiğini, attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi... (DKH, s. 94)

- Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirdi... (DKH, s.136)
- Begil'in önüne çektiirdi koç aygırı. (DKH, s.162)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında kurban kavramı sadece "Abdal Han'ın Pehlivanı" hikâyesinde karşımıza çıkmaktadır. Adak amaçlı kanlı kurbanların kesilerek yoksulların doyurulması şekliyle yer almıştır.

- Üçüncü gün divana(meclis) çıkarak bütün dostlarıyla konuşup, nice bin adet kurbanlar kesilip, yoksullara dağıtılmıştı. (CÖYÇH, s.10)

3.1.2.13.11. Sayılarla İlgili İnanışlar / Formulistik Sayılar

"Sayı isimleri, bir dilin en temel kelimeleri arasında yer aldığından, varlıkları hemen hemen dilin varoluş dönemlerine kadar uzanır. Sayı kullanımları, o dili konuşan milletlerin mitolojileri, dünyayı algılama biçimleri, inançları, sosyal yaşamları, etkileşim halinde oldukları kültürler, gelenek-görenekleri ve daha pek çok değerleri hakkında bilgiler verir. İşte bütün bu yönüyle sayıların, milli özellikleri yansıtan en iyi kelimeler arasında olduğu söylenebilir (Şavk, 2001, C.7, s. 50-52)."

"Artun'a göre, Türk kültüründe sayılar büyük önem taşır ve birçoğu dini inançlardan etkilenir. İslam dininde belirli sayılar kutsal kabul edilir. Örneğin, bir, üç, dört, beş, yedi, dokuz, on, on iki, kırk gibi sayılar çeşitli dini ve manevi anlamlar içerirler (2005)."

"Kırkı çıkmak" deyimini doğum sonrasının önemli simgelerindendir: "Çocuğun doğumundan itibaren ilk kırk gün anne ve çocuğun sağlığı için önemli bir süredir. Doğum yapan kadın kırk gün boyunca yatmasa da yemesine, içmesine, dinlenmesine dikkat eder. 'Lohusanın mezarı kırk gün açıktır' inancıyla aile çevredekiler onun bakımını üstlenirler" (Altun, 2008, s.139)."

"Lohusa kadının veya yeni doğan çocuğun doğumdan sonraki kırk gün içerisinde hastalanması 'kırk basması olarak' isimlendirilmiştir (Koca, 2012, s. 74)."

"Ölümlle ilgili inanış ve uygulamaların önemli sayıdır: Türk halk kültürü içinde doğum sonrasında gündeme gelen "kırklama" nın benzer bir biçimi ölüm sonrasında uygulamalara da yansımıştır. Ölümü takip eden günlerden "kırkıncı gününde ölünün yemeği verilir, helva, su, kırıklığı dağıtılır, mevlidi okutulur, hatim indirilir, Yasin'i okunur, 'kırk duası' okutulur (Örnek, 1995, s. 220)."

Dede Korkut Hikâyelerinde her kahramanın yanında kırk yiğit vardır. Kırk rakamının kutsal olduğuna inanılmaktadır. İslamiyet'te de Kur'an' da sayılar önemli yer

tutmaktadır. Dede Korkut Hikâyelerinde en çok karşılaştığımız rakamlar üç, dokuz, yedi, kırk rakamlarıdır.

- Oğul oğul ay oğul, dokuz ay dar karnımda taşıdığım oğul, on ay diyince dünyaya getirdiğim oğul, dolması altın beşikte belediğim oğul...(DKH, s.43)
- Birbirinden dilber dokuz esir kızı...(DKH, s.32)
- Dokuz köle kız... (DKH, s. 87)

“ Alsaç’a göre, Türk kültüründe ve edebiyatında sıkça kullanılan bir sayı formeli olan kırk, genellikle gizem ve güç anlamlarını ifade eder. Bu sayı, olgunluk ve bütünlüğü simgeler ve hatta Hz. Muhammed’in kırk yaşında peygamberlikle müjdelenmesi gibi örneklerde olduğu gibi önemli dini ve manevi bağlamlarda da kullanılır (2018).”

Dede Korkut Hikâyelerinde “kırk” rakamı önemli bir yer tutmaktadır ve çokça kullanılmıştır.

- Aldı kırk yiğidini yanına... (DKH, s.18)
- Kırk yiğidini anmaz oldu artık ... (DKH, s.23)
- Yirmisi bir yandan, yirmisi öte yandan... (DKH, s.23)
- Dirse Han sustu, kırk uğursuz söze girdi...(DKH, s.25)
- İnce belli kırk kızla düştü yollara...(DKH, s. 25)
- Bunu duyan ince belli kırk kız koştu...(DKH, s.26)
- Kırk günde iyileşti yaraları oğlanın. (DKH, s.27)
- Dost sandığın kırk hayırsız düşman oldu. (DKH, s.27)
- Kırk yiğidiyle birlikte... (DKH, s.28)
- Kırk yoldaşım, aman... (DKH, s.28)
- İnce belli kırk kız ile... (DKH, s.34)
- Kırk yiğitle oğlun Uruz yalınayak buradan geçti...(DKH, s.40)
- Kırk yerden ses geldi... (DKH, s.43)
- Kırk günün sonunda bir çulsuza verirsiniz. (DKH, s.63)
- Kırk yiğidiyle yiyip içip söyleşirken... (DKH, s.63)
- Kırk atlı düştüyse de peşine... (DKH, s.70)

- Kırk gün kırk gece toy düğün eylendi. (DKH, s.86)
- Hey kırk eşim, kırk yoldaşım! (DKH, s.120)
- Kırk yiğidiyle gelip bir beyin oğlunun, doğru mu bir kız için ölmesi? Duyunca bunu kırk yiğit, kırkı birden ağlamaya koyuldu. (DKH, s.121)
- Otuz dokuz yiğidiyle düşmana esir düştü. (DKH, s.63)
- On iki bin düşman kılıçtan geçirildi. (DKH, s.50)
- Evnük Kalesinden saldırıp beş yüz atlı saldırıp, yağmaladı bütün mallarını... (DKH, s.53)
- Ağlından on bin koyun gider ise...(DKH, s.29)
- On beş bin düşman askerinin kimisi kırıldı... Oğuz'dan üç yiğit şehit oldu. (DKH, s.103)
- Kim yenerse bu üç canavarı, ona verecek kızını. (DKH, s.117)
- Üç yerimden yaralandım... (DKH, s.41)

“Alsaç’a göre av, kahramanlık ritüellerinden biri olarak sürdürülen bir geleneğe işaret eder ve genellikle yedi gün yedi gece devam eder. Esaret durumları ise genellikle yedi yıl kadar sürebilir. Beylerin uyuması da yedi gün boyunca devam eder ve bu uyku genellikle küçük bir ölüm olarak kabul edilir (2018).”

- Yedi bin atlı o gece...(DKH, s.34)
- Yedi başlı ejderhaya yetişip vardım. (DKH, s.201)
- Yedi gün yedi gece” şenlik yapılır.(DKH, s.50)
- Bamsı Beyrek’in yedi kız kardeşi...(DKH, s.64)
- Altı yüz atlı yolladı Şöklü Melik koyunları almaya. (DKH, s.35)
- Üç yüzü devrildi taşlarla, üç yüzü kaldı. (DKH, s.36)

Kaşıkçioğlu Rasim Ağa'nın oğluna üç günden beri kuduz düğünü yapıyordu. (CÖYÇH, s.98)

- Ve yine İlyas Dayı'nın “Atla” komutasıyla ateşin alevleri arasından sıçradı. Bu hareket kırk defa tekrarlandı. (CÖYÇH, s.100)
- Kır gün sonra bu çukuru açalım, göreceğiz ki çamaşırlar kudurmuş ter ter tepiniyor...(CÖYÇH, s.100)

Cumhuriyet Öncesi yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında sayılarla ilgili inaniş az rastlanmıştır. Bu hikâyelerde sayılara, rakam anlamlarıyla kullanılan birkaç cümleinin yanı sıra “Kuduz Düğünü” hikâyesinde “üç ve kırk” sayıları geleneksel kültürdeki inanca göre kullanıldığı görülmektedir.

3.1.2.13.12. Renklerle İlgili İnanışlar

“Yeryüzünde insanoğlunun yaşamaya başladığı günden beri birtakım tabiat olayları nasıl insanların dikkatini çekmiş ise tıpkı onun gibi tabiattaki çeşidi renkler, çiçekler ve başka renkli şeyler de dikkat çekmiştir. Giderek insanlardaki zevk unsuru renklere olan ilgiyi çoğaltırken bir taraftan da bazı inanmalara bağlı olarak renkler bazı anlamlar kazanmış ve birtakım renkler bir taraftan sembol değerler kazanırken diğer taraftan da manevî ve millî değerler kazanmıştır. Dolayısıyla, bütün diğer milletlerde olduğu gibi, Türk milletinin de, en eski zamanlardan başlayarak tarihî seyir içinde renklere çeşitli sembol anlamlar ile millî ve manevî değerler kazandırdığı görülmektedir (Genç, 1997, s. 1075-1110).”

- Ak, kızıl ve bir de kara otağ kurdu muştı... (DKH, s.17)

Dirse Han Oğlu Boğaç Han destanında, Oğlu veya kızı olmayanların "kara" otağa yerleştirilmesi ve "kara" keçeyle kaplanması, önüne "kara" koyun yahnisinin getirilmesi gibi ayrıntılarda, "kara" renginin uğursuzluk veya önemsizlik sembolü olarak işlev gördüğü görülmektedir. Günümüz Anadolu inanışlarında da, kara rengi benzer bir olumsuzluk anlamıyla kullanılarak, "karatavuk, kara kedi, kara bayram, kara baht, kara cahil" gibi nitelemelerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

- Kara keçe serin altına, kara koyun... (DKH, s.17)
- Kara otağa, kara keçe serdiler altına, kara koyun... (DKH, s.18)
- Ak ve kızıl otağda, suçum ne ki kara otağa kondurdu beni? (DKH, s. 19)
- Soralım kimdendir üstümüze ağan bu kara leke... (DKH, s.19)
- Oğulluyu ak otağda, kızılıyı kızıl otağda ağırladı. (DKH, s.19)
- Develerden kızıl deve var ise... (DKH, s.29)
- Kara otağa kondurdu beni de... (DKH, s. 19)

- Kara giysili azgın düşmanlara...(DKH, s.24)
- Kara sicimle bağladılar ellerini...(DKH, s.27)
- Kara kaygılı bir düş gördü... (DKH, s.35)
- Yedi kız kardeş akları çıkardı, kara giydi. (DKH, s.64)
- Haberi alınca Banı Çiçek, karalar giydi al gelinliğini çıkarıp... (DKH, s.64)
- Gördü ki kardeşleri karalı mavili oturmakta...(DKH, s.74)
- Ak otağı bırakıp kara otağa giren kızlar, ak çıkarıp kara giyen kızlar (DKH, s.74)
- Seni tanıyan bey oğulları ak çıkardı, kara giydi, kaza benzer kızım, gelinim ak çıkardı, kara giydi... (DKH, s.99)
- Kara kılıcını kuşanmış, kara aygırına atlamış... (DKH, s.101)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında renklerle ilgili bulguya rastlanmamıştır. Hikâyelerde sıkça kullanılan renklerden biri de "kızıl-kırmızı"dır. Bu renk, ergenlik, güç, mutluluk ve bereket gibi olumlu özelliklerle ilişkilendirilir ve olumluluk sembolü olarak sıkça vurgulanır. "Yerli" otağın oğlu olanlara, "yabancı" otağın ise kızı olanlara ayrılmasında, "yerli" ve "yabancı" renklerinin olumluluk ve üstünlük sembolü olarak kullanıldığı görülmektedir.

3.1.2.13.13. Dinsel Kişilikler / Kutsal Sayılan Kişi

“Ergin’e göre Dede Korkut Hikâyelerinde, Dedem Korkut önemli bir figürdür; saygı duyulan, sözü dinlenen ve adeta kutsal bir konumda olan biridir. Oğuz beylerinin serüvenlerini anlatan bu hikâyelerde, Dede Korkut diğer karakterlerle akraba değildir çünkü o manevi ve mistik bir figürdür. Dede Korkut'un bu manevi yanı, özellikle mukaddime ve metinlerde iki kez vurgulanmıştır. Mukaddimede, Dede Korkut'un gaipten haber aldığı ve Allah'ın ona ilham verdiği belirtilir. Bir başka örnekte ise, Deli Karçar, Dede Korkut'u öldürmek için elini kaldırdığında Dede Korkut'un "elin kurusun" demesi sonucunda eli havada donakalır çünkü Dede Korkut'un dileği kabul olmuş ve onun kutsal bir kişi olduğu görülür (1989).”

- Dede Korkut, ‘ O kılıcı indirirsen, elin kurusun’ dedi (DKH, s. 61)

“Fordham’a göre aksakal, toplumun rehberi ve kutsal değerlerin bilge temsilcisidir. Atalara ait bir bilgelik ve deneyimi içinde barındıran yaşlı ve bilge bir kişidir. "Aksakal" terimi, koruyucu, bilge ve soylu bir figür olarak kullanılır ve genellikle ata, baba veya dedeyi temsil eder. Bu kişi, beyaz saçlarıyla yüce bir figürü sembolize eder ve kahramanın başarısında ona rehberlik eden bir bilge olarak görülür. Bu yaşlı adam, insan yaşamının tüm acılarını ve deneyimlerini tecrübe etmiş, evrensel deneyimi insan ruhunda yansıtan imgeleri bünyesinde barındırmış ve insan ruhunda evrensel bir durumu simgeler (2004).”

- Aksakallı ihtiyarlar gider ise... (DKH, s.29)
- İçlerinde yaşlı atan var ise...(DKH, s.29)
- Dedem Korkut geldi destan söyledi...(DKH, s.50)
- Varıp onun elini öptüler önce. (DKH, s.55)
- Dede Korkut’u uygun buldu kız istemeye. (DKH, s.60)
- Dedem Korkut geldi Han’ım hey...(DKH, s.86)
- Öperim keşişin elini...(DKH, s.88)
- Dedem Korkut geldi...(DKH, s.103)
- Aksakallı kocaları yanına alıp...(DKH, s.116)
- Aksakallı Dede Korkut öğütler verdi bana. (DKH, s.140)

“Artun’a göre, halk arasında Hızır'a atfedilen çeşitli roller, yüzyıllardır sözlü ve yazılı eserlerde (efsane, destan, masal, menkıbe, şiir vb.) sıkça karşımıza çıkar. Hızır'ın özellikleri, insanlara şifa, sağlık ve uğur getirme yeteneği gibi niteliklerle ifade edilir. Aynı zamanda tabiattaki canlılık ve dirilişin insan üzerindeki etkisini simgeler. Hızır ile ilgili inançlar, efsane ve menkıbeler aracılığıyla yayılmaya devam eder ve zamanla çeşitlenir. Hidrellez adlı törenlerde Hızır'a atfedilen özellikler, geçmişteki sosyal ve dini yaşamın İslami etkileriyle birleşerek yeni bir yapı oluşturur (1990).”

İncelemiş olduğumuz Dede Korkut Hikâyeleri kitabı sadeleştirilerek kısaltılmış olup ilköğretim düzeyindedir bu sebeple bulgular en sade halleriyle karşımıza çıkmaktadır.

- Hızır geldi, dağ çiçeği, ana sütü sana merhem dedi. (DKH, s.26)

- Âdem'e taç giydirdin, bir suçtan* ötürü sürdün onu katından. İbrahim'i yakalattın, ham deriye sardırın, götürüp ateşe attırdın, ateşi bahçeye dönüştürdün. (DKH, s.175)

Bu hikâyede Âdem ve İbrahim Peygamberlere vurgu yapılmıştır. Hz.Adem'in yasak elmayı yemesi ve İbrahim'in ateşe atılması hatırlatılmaktadır.

- Tanrı'nın verdiği umudun kesilmesin, günahını adı güzel Muhammet'e bağışlasın... (DKH, s.177)
- Begil Oğlu Emren' in Destanı hikâyesinde görüldüğü üzere dinsel inanişâ göre, yemelerini yasakladığı bir meyveyi- bazı açıklamalara göre elmayı-yedikleri için Tanrı'nın Âdem'le Havva'yı cennetten kovma konusuna dikkat çekilmiştir. Yine aynı hikâyede inanişâ göre, İbrahim Peygamber cezalandırılmak üzere Kral Nemrud tarafından ateşe atılır. İbrahim Peygamber Tanrı'ya yakarınca ateş bir bahçeye dönüşür. Begil' in oğlu Tanrı'dan İbrahim'e yardım ettiği gibi, kendisine de yardımcı olmasını istemektedir.
- Melek Ahmet Paşanın önünde yer öperek dua sırasında Peygamberi, on iki imamları, büyük Osmanlı Hükümdarı ile onun veziri Melek Ahmet Paşa'yı, Abdal Han'ı bütün kızlarını, oğullarını alıp, duadan sonra elini yüzüne sürüp” Destur ey Eflatun gibi ön görüşlü, uyanık vezir! (CÖYÇH, s.10)
- Çırpınarak köyün yoluna girerken dünyada Hilkat-i Âdem başlamış gibi etraf insan sesinden, hayatından ariydi. (CÖYÇH, s.60)
- Yeni Türkiye'yi inşa edecek millete yine Hazreti Âdem'den sonraki devlere benzeyen kudret ve mesai kabiliyeti lazımdı.”(CÖYÇH, s.63)

Geçmiş dönemlere bakıldığında kutsal sayılan kişilerin, genellikle “deli” olarak nitelendirilen, sıradan insanlardan farklı davranışlar göstermeleri, olağanüstü meziyetlerinin olduğuna duyulan inanç bu kişilerin kutsal, ilahi güçlerle korunduğu yargısını yerleştirmiştir. Bu sebeplerden ötürü de kutsal sayılmışlardır. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyelerde de az da olsa kutsal sayılan kişilere yer verildiği görülmektedir.

3.1.3. Oyunlar / Eğlenceler

3.1.3.1.Çocuk Oyun ve Eğlenceleri

Dede Korkut Hikâyelerinde çocuk oyunları içerisinde ava çıkmayı değerlendirmek mümkün. Göçebe kültürü yansıtan bu dönem için ava çıkmak ve orada hüner gösterebilmek aynı zamanda çocuğa ad verilmesini sağlayan önemli bir etkinliktir. Hikâyelerdeki genç kahramanların ok atma, ata binme, kılıç kullanma gibi becerileri genellikle oyun niteliğindedir ve bu becerilerini göstermeyi amaçlarlar. Çocuk oyunları arasında “âşık oyunu” da dikkat çekmektedir.

- Bayındır Han meydanında cenk etmiş, boğa öldürmüş senin oğlun adı Boğaç olsun.” (DKH, s.22)
- Üç çocuk âşık oynarlardı... (DKH, s. 21)
- Bayındır Han’ın meydanında cenk etmiş, boğa öldürmüş senin oğlun. (DKH, s.22)
- Bay Büre Bey’in adı konmamış civan oğlu atlandı, ava çıktı bir gün. (DKH, s.53)
- Alıp bu oğlanı yedi günlük yola ava gideyim ben de ok attığım, kılıç çalıp baş kestiğim yerleri göstereyim. Karaca Dağlara ava çıktılar. Av avladılar, kuş kuşladılar, yaban geyiği vurdular. (DKH, s.90)
- Altın âşık oynar Sancıda’nın erleri. (DKH, s.201)

Çocukken oyuncaklar içinde en çok uçurtmaları sevmiş olduğumu hatırlıyorum. Hala yüreğime dokunan oyuncaklar kız çocuklarının ellerinde bebekler ve erkek çocuklarının ellerinde uçurtmalardır. (CÖYÇH, s.54)

- Öğretmenler çocuklara marş söyletmeye başlamışlardı. (CÖYÇH, s.79)
- Dükkânında yalnızca Karagöz bulundururdu. O da sanırım Karagözü çok yaygın bulduğu içindi. İşleyen arabaları seyrederdi. (CÖYÇH, s.91)
- Karagözler, kapsül tabancalar, aynalı yaldızlı Eyüp beşikleri, kursal düdükları... Atlı tramvaylarla, piyanolarla oynayan çocuklar...(CÖYÇH, s.94)
- Sınıf arkadaşlarımızla top oynamak için ancak ikindiüstü evden ayrılabilirdik. (CÖYÇH, s.123)

- Kartoplarını mahalle arkadaşlarının kafalarına doğru savurmak... (CÖYÇH, s.123)
- Akıllı çocukla uçurtma uçurmaya başladım...(CÖYÇH, s.124)
- Dersten çıkan arkadaşlardan kimi voleybol oynamaya, kimi tek kaleye şut çekmeye başlamıştı. (CÖYÇH, s.135)
- Engin, önünde Lorel ve Hardi satan bir kuklacıdan, kendisine “şapkalı cüce” alması için babasına yalvardı... Boyları uzayıp kısalıyordu... Kuklanın elbisesinin altında makasa benzer iki tahta parçasını sıkığı zaman cücenin boyu uzuyordu. (CÖYÇH, s.141)
- Cam misketlere ilişti. (CÖYÇH, s.148)
- Maça, sinemaya filan da beraber gideriz. (CÖYÇH, s.148)
- Fikri Bey kâğıtlardan fırıldaklar, bebekler, arabalar yaptı. (CÖYÇH, s.157)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler’de çocuklar yerleşik düzen içerisinde daha çeşitli oyunlarla karşımıza çıkmaktadır. Yaygın olarak oynanan oyunlar arasında “uçurtmalar, top oynamak, Karagöz seyirlik oyunları, kartopu, atlıkarıncalar, misket oyunu” en sevilen oyunlar arasında sayılabilir.

3.1.3.2. Yetişkin Oyun ve Eğlenceleri

Geleneksel kültürde yetişkinlerin eğlenceleri dönemin yaşam koşullarına göre erkek egemen bir eğlence anlayışı dikkat çekmektedir. Göçebe yaşamı yansıtan Dede Korkut Hikâyelerinde ava çıkmak, toy düzenlemek, şölenler yapmak, ok atma yarışları... Gibi sözlü kültürü yansıtan çeşitli oyun ve eğlence çeşitlilikleri dikkat çekmektedir.

- Yılda bir kez toy eder...(DKH, s.17)
- Şölene çağır tüm Oğuz beylerini...(DKH, s.20)
- Buğra da bunları dövüştürürdü, beyleriyle onları izleyip eğlenirdi yüce Han (DKH, s.21)
- Şölen için beklerken kocasıyla oğlunun dönüşünü... (DKH, s.23)
- Yiyelim, içelim, eğlenelim. (DKH, s.33)
- Şöklü Melik şenlik kurmuş yiyip içiyordu beyleriyle. (DKH, s.43)
- Şenlik kuruldu, yedi gün yeme içme oldu Han’ım Dedem Korkut geldi destan söyledi, deyiş dedi, bu Oğuznameyi düzdü... (DKH, s.50)

- At binip yarıştılar, Beyrek kızı geçti. (DKH, s.58)
- İnip atlarından tutuştular, pehlivanca sarmaştılar. (DKH, s.58)
- Deli Karçar ok atışı yapıyordu dostlarıyla. (DKH, s.60)
- Gördü ki düğünde güveyi, beylerle ok atıyor... (DKH, s.76)
- Sultanım beni bıraksan da şölen yemeğine katılsam... (DKH, s.78)
- Kocaya varan kız benim, oynayayım. (DKH, s.81)
- Şölen hazırladı oğlu avdan dönüyor diye. (DKH, s.94)
- Boz atlara binip yarıştılar. (DKH, s.136)
- Şenlik yapıldı, yenildi, içildi. (DKH, s.147)
- Ava çıktıkları bir gün... (DKH, s.23)
- Av avlayalım, kuş kuşlayalım, dağda geyik vuralım... (DKH, s.33)
- Alaca Dağ'da av peşine düşüldü. (DKH, s.34)
- Hep birlikte ava çıktılar sonra. (DKH, s.56)
- Boz aygırına binip Beyrek de düştü av peşine. Sürüyle geyik geldi beylerin üstüne. Önüne çıkan geyiği kovalarken Bamsı Beyrek... (DKH, s. 56)
- Önce avını vurdu otağın önünde, sonra sokuldu ileriye. (DKH, s.57)
- Gel şimdi ava çıkalım. (DKH, s.58)
- Atımın da okumun da önüne geçtin... (DKH, s.58)
- Güreşte yenersen beni onu da yenersin. (DKH, s.58)
- Ok attılar, Beyrek'in oku ileri düştü. (DKH, s.58)
- Hele bir de güreş turalı, bakalım neylersin... (DKH, s.58)
- Alıp bu oğlanı yedi günlük yola ava gideyim ben de ok attığım, kılıç çalıp baş kestiğim yerleri göstereyim. Sınır boylarına gideyim, Cızığlara, Ağlağan'a Gökçe Dağ'a çıkayım. (DKH, s.90)
- Karaca Dağlara ava çıktılar. Av avladılar, kuş kuşladılar, yaban geyiği vurdular. (DKH, s.90)
- Gördü Kan Turalı konduğu yerin avı boldur, turnalar, sülünler, keklikler uçuşur ortalıkta. (DKH, s.129)
- Yiğitler ava çıkıp geyik üstüne yürüdüğünde, ne yay çeker, ne ok atar Begil. Yayı bileğinden çıkarır, atar boynuna boğanın, yaban geyiğinin, çekip durdurur. Kulağını deler cılız olanın, avda belli olsun diye, salar; semiz olanı hemen orada boğazlar. Bir geyik vurduğunda beylerimiz, kulağı delikse, 'Begil sevincidir' diye Begil'e yollarlar hemen. (DKH, s.163)

- Bir erkek geyik çıktı önüne av avlayıp gezerken, sürdü atını Begil geyiğin peşinden, yetişip yay kirişini boynuna taktı. (DKH, s.165)
- Bre yarın sabah al şahinleri birlikte ava gidelim... (DKH, s.195)
- Altın âşık oynar Sancıda'nın erleri. (DKH, s.201)
- Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler de karşılaşılan eğlenceler yerleşik düzeni yansıtan niteliktedir. İncelemiş olduğumuz hikâyelerde elde ettiğimiz bulgular aşağıda verilmiştir:
- Abdal Han ise hemen koşup kispetini giyip, davullara vurdurtup, eline terazisizi alarak... Örümcek tırmanışıyla ipin üzerine çıkıp 'ecel beşiği' denen salgı ip üzerinde nice hünerler göstermeye girişti. (CÖYÇH, s.9)
- Şimdi deve güreşi yapacaklar da sağlayacaklar beş on kuruş...(CÖYÇH, s.133)

Cumhuriyet öncesi dönemlerden itibaren eğlence anlayışında belirgin değişimler göze çarpmaktadır. İnsanlar gazino adı verilen eğlence merkezlerinde geceyi geçirip eğlendiği görülmektedir. Bu durum halkın içinde bulunduğu psikolojik ve sosyal değişimi yansıtmaktadır.

- Sen gecelerini böyle dışarda geçirince, kuruntuları, ışıl ışıl caddeleri ve gazinoları masal mağaralarına çeviriyor.(CÖYÇH, s.178)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında da avcılık yetişkin eğlenceleri arasında yerini almaktadır. Fakat Dede Korkut Hikâyelerinden farkı Cumhuriyet Dönemlerine doğru halkın yaygın olarak silah, tüfek, kurşun... Gibi savaş unsurlarını kullanmış olması yönüyle farklılık göstermektedir.

- Danacının İsmail köyün tanınmış avcılarındandı. İşe giderken belki önüne sapkın bir çakal, bir tavşan, bir keklik çıkar diye çiftesini yanında götürür, bir gözüne saçma, bir gözüne kurşun sıkılardı. (CÖYÇH, s.204)

3.1.4. Kalıplaşmış Sözcükler, Dil ve Anlatım

3.1.4.1. Ağızlar

“ "Ağız" kavramı için Ergin, bir dilin farklı şiveleri içinde bulunan ve konuşma farklılıklarına dayanan alt dallara verilen addır. Bir ülkenin çeşitli bölgeleri ve şehirlerindeki kelimelerin farklı söyleyişlerini ifade eder. Ağızlar, sadece ses (söyleyiş) farklılıklarına sahipken, şivelerde ses ve şekil, lehçelerde ise kelime ayrılıkları ve kelime kullanımı gibi farklılıklar da bulunabilir (1998).”

“Yıldız ve Ölker’e göre Dede Korkut hikâyeleri, sözlü edebiyat geleneğiyle aktarılan ve daha sonra yazıya geçirilen bir eserdir. Bu hikâyeler, Oğuz ağzını yansıtan ve üst düzey kelimeler olarak adlandırabileceğimiz yaklaşık 275 kelimenin üçte birini içermektedir (2009).”

İncelenen hikâyelerde, farklı dönemleri yansıtmaları açısından belirgin söyleyiş çeşitliliğini yansıtan ağızlara rastlanmıştır.

- Şaman dedeler soyundan gelme bir **bilici** yaşardı (DKH, s.15)
- Yıldı bir kez **toy** eder...(DKH, s.17)
- Görelim Han’ım ne söyledi... (DKH, s.26)
- Ak **pürçekli**...(DKH, s.26)
- **İlenme** Kazılık Dağı’nın suyuna... (DKH, s. 26)
- Başındaki **tolgayla** mı övünürsün? (DKH, s.36)
- **Yekinip** doğruldu yerinden... (DKH, s.42)
- Yenersen düşmanı, **tavlacıbaşı** yapacağım seni. (DKH, s.42)
- Üç **telekli** kayın oklar atıldı... (DKH, s.50)
- ... **yüket** kimin?
- **Ant içerim** boğaz kırsırağa bindiğim yok... (DKH, s.80)
- Deve kadar büyüksün **köşek** kadar aklın yok. (DKH, s.89)
- **Hay demeden** başlar kesen celladı olur. (DKH, s.92)
- Sakalları akça gözleri **çönge** koca... (DKH, s.105)
- Gözümün **çöngeliğini** beğenmezsin gökçek gözlü nice kızın canını almışım. (DKH, s.106)
- Gözüm görür iken oğul, seni **evereyim**. (DKH, s.115)
- Devenin dişisini **yüklü** koydum...(DKH, s.144)
- Ahırımın kırsırağını **yüklü** koydum... (DKH, s.144)

- Ağılımda koyunumu **yüklü** koydum... (DKH, s.144)
- Ala gözlü sevdiğimi **yüklü** koydum... (DKH, s.144)
- Oğlan şu **kümbeti** gördün mü? (DKH, s.156)
- Tut beni **döşeğime** götür. (DKH, s.166)
- Bir parça **şamata** yapın. (DKH, s.171)
- Babasına **müjdecı** yolladı oğlan. (DKH, s.176)
- **Yavuklusu** vardı oğlanın. (DKH, s.184)
- Yağız atlarımı görünce **yılıkcım** mısın? (DKH, s.192)
- Sizi yamru yumru dadım **dayam** sandım. (DKH, s.197)(Erkek dadı)
- Bak **imdi**. (CÖYÇH, s.9)
- Hemen onun **kispetini** giyip... (CÖYÇH, s.9) (dar paçalı don)
- **Meni** bu siyaset meydanına ne **çağırmissız**? Ziyafet meydanında **çağımazzız** kim, perişan sevabı vardır, **dirsiz**. Şimdi de menden marifet **istersiz!** (CÖYÇH, s.12)
- Önünüzde böyle **çılbah** gezmemiz terbiyeyi terk etmektir. (CÖYÇH, s.12)
- Sonra yukarıdan halkın üzerine **su dökmeye** (işemek) başladı. (CÖYÇH, s.13)
- **Purası** Kuzgunderesi, teyze! (CÖYÇH, s.63)
- Hani sana, pampırcı mı olacan sen **yaamız** (yavrumuz)? (CÖYÇH, s.133)
- Zaten onun için **geldiydim** İzmir'e (CÖYÇH, s.134)
- Artık **evzinmelere** (telaş etmek) paydos...(CÖYÇH, s.135)
- Terden kağşamış, **iğri** büğrü olmuş cüzdan...(CÖYÇH, s.135)
- Ne gibi **amıca**? (CÖYÇH, s.149)
- Sabahleyin erkenden **tüyerim**. (CÖYÇH, s.148)
- Talebeler **kımlanıyor**.(CÖYÇH, s.164)
- Nuri Conker'in **mahdumlarının** bulunduğu sınıflardı. (CÖYÇH, s.164)
- Atatürk arkasında **mutat zevat** içeri girdiler. (CÖYÇH, s.168)
- **Hadin** yürüyün. (CÖYÇH, s.182)
- Aha **şimdıcik** oturduk...(CÖYÇH, s.183)
- **Cigaralar** yakıldı. (CÖYÇH, s.185)
- Selim'in oğlu katırı arabaya koşmuş, **kesiğın**(sebze bahçesi) yanına, yol kıyısına çekilmişti. (CÖYÇH, s.210)

- Birkaç yıl önce bir gün **hasıl** (ekin) biçmeye gittiğinde...(CÖYÇH, s.213)
- **Buba** dedim, hee dedi, dişim **acuyo** dedim...(CÖYÇH, s.213)
- **Ayakkapların** çamurlu...(CÖYÇH, s.218)
- Ay gölgesini **huğun**(bahçe evi) sazlarının üstüne düşürüyordu. (CÖYÇH, s.222)
- Gün tepeye doğru **yekindi**. (CÖYÇH, s.225)
- **Dedum** ya... **denuzun otesindeçi yabancı memleçetten**. (CÖYÇH, s.243)
- Bu **nefeli**, çimse kuramaz böyle. (CÖYÇH, s.243)
- **Açluktan**...(CÖYÇH, s.244)
- Tamam, işte **öğrendun... Eşiciden**...(CÖYÇH, s.244)
- **Değiştiremez... bildircunun kuyruğı çok kisadur**, dümen yapamaz, bodoslamadan ağa **bindurur**. (CÖYÇH, s.245)
- Çok **cittum... uzaktur denizun otesinde... cidersun...**
cidarsun...(CÖYÇH, s.247)

3.1.4.2. Atasözleri

Kalıplaşmış sözlerin başında gelen atasözleri, geçmişten günümüze, kültürümüzde büyük bir öneme ve yere sahiptir.

“Atasözleri yıllar boyunca edinilen tecrübelerle dayanan, halkın ortak ürünü olmuş ve nasihat verici nitelikte olan özlü sözlerdir (TDK, 2019, s. 180).”

“Boratav'a göre, atasözleri türkü veya masal gibi türlerden farklıdır çünkü bu sözler, gereksinim duyulduğunda veya ani bir şekilde söylenen ifadeler değildir. Bir masal anlatıcısına "Masal anlatır mısınız?" denildiğinde masalcı hemen anlatmaya başlar. Benzer şekilde, bir ozandan türkü istendiğinde o türküyü söyler. Ancak atasözleri için durum farklıdır. Bir atasözünün söylenmesi için o sözün söylenmesini gerektirecek bir durum veya olayın yaşanması gerekmektedir (2015).”

Kalıplaşmış ifadelerdir. Atasözlerinde anlatılanlar halk tarafından genel geçerliliği olan kurallar olarak kabul edilir. Dede Korkut Hikâyelerinde sık kullanılan, genel yargı bildiren halkın inanişine göre oluşturulmuş birkaç kalıp cümleye rastlanmaktadır. Dede Korkut Hikâyelerinde sık kullanılanlar:

- “Atın ayağı çabuk, ozanın dili çevik olur Han’ım, hey!”(DKH, s.52)
- “At işlemezse er övünmez, hüner atındır.” (DKH, s.163)

- “Alp ere korku vermek ayıp olur.” (DKH, s.119)
- “At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur.”(DKH, s.21)

Türklerin geniş bozkırlarda savaşırken atları tercih etmesinin nedeni ayağının çabuk olduğunun düşünülmesindedir. Ozan dilinin çevik olması, ozanların söz söyleme konusunda becerikli olduğunu anlattığı gibi ozan sözünün de at ayağı gibi uzaklara yayıldığını anlatmaktadır.

- “Ayağı olan buraya gelmez ağzı olan suyumdan içmez. (DKH, s.60)
- “Övünmekle kadın er olmaz.” (DKH, s.134)
- “Tekme atan hayvanın canını, boynuzu vuran alır.” (DKH, s.189)
- “Günümüzdeki ‘Dinsizin hakkından imansız gelir’ atasözünün karşılığıdır.”
- “Eri aldatarak yakalamak kadın işidir.” (DKH, s.219)
- “Hoca Efendi! Eti senin kemiği benim vasiyetiyle...”(CÖYÇH, s.17)
- “Lafla peynir gemisi yürümez.”
- "Bak bakalım lafla peynir gemisi yürür mü?" (CÖYÇH, s.94)
- “Delik büyük, yama küçük.”
- "Delik o kadar büyük, yama o kadar küçük"tü ki... (CÖYÇH, s.138)
- Bekâra karı boşaması kolaydır.
- “Beyefendi, bekâra karı boşaması kolay gelirmiş, dedim.”(CÖYÇH, s.155)
- Oğlan dayıya, kız halaya çeker.
- “Köpeklerin kuyruğuna teneke bağladığından “oğlan dayıya çeker” sözünün ilkin”(CÖYÇH, s.200)

3.1.4.3. Deyimler

Genellikle içinde bulunulan bir durumu ifade etmek için kullanılan deyimlerin, incelenen hikâye kitaplarında yoğun olarak kullanılmış olması; halk kültüründeki önemini gözler önüne sermektedir. Hikâyelerde yer alan deyimler aşağıda alfabetik sıralamaya uygun biçimde verilmiştir.

- **Abuk sabuk konuşmak.**
"Bre abuk sabuk söylenme..." (DKH, s.219)
- **Ağzına kadar.**

“Ağızına kadar ayrılanla dolu olan...”(CÖYÇH, s.104)

- **Ağız köpürmek.**

“ağız da köpüklenerek...”(CÖYÇH, s.185)

- **Ağız sulanmak.**

“Ekmekleri görünce ağız sulandı...”(CÖYÇH, s.69)

- **Ağızını aramak.**

“ağızını aradı anasıyla babasının...(DKH, s.181)

- **Ağızına geleni söylemek.**

“Selamını almadan Dede’nin, saydı ağızına geleni Deli Karçar...” (DKH, s.60)

- **Ağızının tadını kaçırmak.**

“Ağızının tadı kaçmıştı sanki.”(CÖYÇH, s.144)

- **Akıl vermek, Yol göstermek.**

“akıl verir, yol gösterirdi. (DKH, s. 15)

- **Akla kararı seçmek.**

“akla kararın seçildiği(DKH, s.18)

- **Aklı başından gitmek.**

“aklı başından gitti” (DKH, s.40)

- **Aman dilemek.**

“aman dileyeni öldürmedi” (DKH, s.50)

- **Adak adamak.**

“sağ salim dönmek için kendisine adak adarlar...”(CÖYÇH, s.88)

- **Aklını oynatmak.**

“Emine aklını oynattı sandılar.”(CÖYÇH, s.87)

- **Ayak sürümek.**

“...ayakları gittikçe sürünerek boyu boşu çökerek evin içinde dolaşıyordu...”(CÖYÇH, s.37)

- **Ayaklarına dolanmak.**

“Yatağın içinde de yorgan ayaklarına dolanmış durumda.”(CÖYÇH, s.52)

- **Aradan çıkarmak.**

“...seninki de aradan çıkardı.”(CÖYÇH, s.97)

- **Akıl ermek.**

“Aklımın erdiği kadarını yaptım.”(CÖYÇH, s.98)

- **Aklı başına gelmek.**

“Bu bunalımlar geçtikten sonra aklı başına gelip...”(CÖYÇH, s.101)

- **Aldırış etmemek.**

“O günler bana pek aldırış etmezlerdi.”(CÖYÇH, s.125)

- **Avazı çıktığı kadar.**

“Şimdi de bu korkuyla avazı çıktığı kadar bağıriyordu.”(CÖYÇH, s.108)

- **Açığa vurmak.**

“Bir hafta sağlam gibi dolaşırsın da sonra birden bire açığa vurur.”(CÖYÇH, s.129)

- **Alın teri dökmek.**

“Alın teriyle kazanılmayan paranın gideceği yer belliydi.”(CÖYÇH, s.139)

- **Aklı almamak.**

“Değişebileceğini aklımız almıyor.”(CÖYÇH, s.178)

- **Alkış kopmak.**

“Atatürk görününce alkışlar koptu.”(CÖYÇH, s.174)

- **Ağzı köpürmek.**

“...ağzı da köpüklenerek...”(CÖYÇH, s.185)

- **Aklı başına gelmek.**

“Soğuğu yiyince aklı başına gelmişti.”(CÖYÇH, s.186)

- **Altüst olmak.**

“Yüreğim alt üst oldu birden.”(CÖYÇH, s.188)

- **Akıl etmek.**

“Zeynep akıl etti de başına bir kova su döktü.”(CÖYÇH, s.227)

- **Alıp başını gitmek.**

"Yoksa alır başını gider." (CÖYÇH, s.233)

- **Avazı çıktığı kadar.**

"Avazı çıktığı kadar bağıririr sade." (CÖYÇH, s.233)

- **Aklı ermek.**

“Koyun kısmının iyiye kötüye aklı ermez.”(CÖYÇH, s.206)

- **Arası olmamak.**

“...Yusuf’la arası pekiyi değildi.”(CÖYÇH, s.194)

- **Ayağa kaldırmak.**
“...bağırıp ortalığı ayağa kaldırırlardı çünkü.”(CÖYÇH, s.200)
- **Başının çaresine bakmak.**
“... başınızın çaresine bakın...” (DKH, s.37)
- **Başının çaresine bakmak.**
“Üstünüze geliyor düşman, başınızın çaresine bakın.”(DKH, s.168)
- **Baş koymak.**
“Ben Kazan uğruna başımı koymuşum.” (DKH, s.219)
- **Baskın yapmak.**
“Karun iline at ile baskın yaptım.” (DKH, s.202)
- **Başım gözüm üstüne.**
“Baş ve göz üzerine...”(CÖYÇH, s.13)
- **Başının etini yemek.**
“...lala hala rica ediyor, başlarının etini yiyor...”(CÖYÇH, s.40)
- **Bağrına basmak.**
“Kadın var gücüyle çocuğu bağrına bastı.”(CÖYÇH, s.220)
- **Bari bir işe yarasa.**
“Bari bir işe yarasa.”(CÖYÇH, s.231)
- **Bezginlik getirmek.**
“...duygularına bir gevşeklik, bezginlik geliyor, ayakları gittikçe sürünerek ...”(CÖYÇH, s.37)
- **Benzi sararmak.**
“Betin benzin sapsarı kesilmiş.”(CÖYÇH, s.127)
- **Başına kalmak.**
“Bu israfı da başıma kaksın razıyım.”(CÖYÇH, s.141)
- **Başa çıkmak.**
“...başa çıkılmaz bu bacaksızlarla...”(CÖYÇH, s.192)
- **Bir baltaya sap olamamak.**
“...hayal içinde yaşamaktan bir baltaya sap olamamıştı.” (CÖYÇH, s.238)
- **Burnundan solumak.**
“...burnundan soluyordu.”(CÖYÇH, s.162)
- **Bel bağlamak.**
“...Martin’in övünmelerine bel bağlıyorduk.”(CÖYÇH, s.164)

- **Boş bulunmak.**
“Boş bulunma, kaldır başını yiğit.” (DKH, s.191)
- **Can vermek.**
“Bu kıyamet savaşta can verdi beş yüz Oğuz yiğidi...” (DKH, s.50)
- **Can atmak.**
“Kocalarını kıskanan hanımlar bizim büyücülükteki ustalığımıza can atıyorlar.”(CÖYÇH, s.28)
- **Cennete çevirmek.**
“...çocuğa dünyayı cennet ediyorlardı.”(CÖYÇH, s.68)
- **Canına yetmek.**
“Üç günden beri uykusuzluk canıma yetti.”(CÖYÇH, s.99)
- **Canı sıkılmak.**
“Canım sıkıldı.”(CÖYÇH, s.155)
- **Çekidüzen vermek.**
“Kılığını kıyafetini çeki düzenle.”(CÖYÇH, s.190)
- **Dar etmek.**
“...kalkarsa dar eder bize geniş ovayı...” (DKH, s.190)
- **Dalga geçmek.**
“...çalışır görünüp dalga geçtikten sonra...” (CÖYÇH, s.238)
- **Deliye dönmek.**
“ Duyunca bunları deliye döndü Kazan Han.” (DKH, s.40)
- **Dara düşmek.**
“ Kara başın dara düşünce lazım olur.” (DKH, s.92)
- **Dilin kemiği yok.**
“Kemiği yok ki dilin...(DKH, s.167)
- **Donatmak.**
“...donattılar oğlanı.” (DKH,s.170)
- **Dara düşmek.**
“...gelinimiz darda kaldı.” (DKH, s.214)
- **Demir atmak.**
“...otuzla kırk arasına demir atmıştır.”(CÖYÇH, s.24)
- **Dişinin kovuğuna gitmemek.**
“...insanı dişinin kovuğuna tıkar...” (CÖYÇH, s.21)

- **Dümen çevirmek.**
“...bir zamanlar başlarınızda değirmen çevirmiş olduğunu unutmayınız.”(CÖYÇH, s.28)
- **Düşman olmak.**
“Biz Kazan’a düşman olduk.” (DKH, s.215)
- **Dişini sıkmak.**
“Dişimi sıkar, açlığa iki güneğiz dayanıveririm.”(CÖYÇH, s.68)
- **Dişten tırnaktan artırmak.**
“Babası dişten, tırnaktan arttırarak Mehmet’e ikinci bir mevki bilet almaya...”(CÖYÇH, s.67)
- **Dört duvar arasında kalmak.**
“...sadece bir dört duvar arasında bulunmak...”(CÖYÇH, s.113)
- **Dört dönmek.**
Bizi ağırlamak için dört dönüyorlardı. (CÖYÇH, s.151)
- **Dizlerine kapanmak.**
“...annemizin dizlerine kapanarak yarım saat izin alıp...”(CÖYÇH, s.123)
- **Dört duvar arasında kalmak.**
“...sadece bir dört duvar arasında bulunmak...”(CÖYÇH, s.113)
- **Demir gibi.**
“Demir gibiyim...”(CÖYÇH, s.127)
- **Deliyeye dönmek.**
“...deliyeye döner, bir hafta çaresi bulunmazdı.”(CÖYÇH, s.166)
- **Dört dönmek.**
“Bizi ağırlamak için dört dönüyorlardı.”(CÖYÇH, s.151)
- **Donup kalmak.**
“Reşat dondu kladı.”(CÖYÇH, s.189)
- **Dört dönmek.**
“Osman dört dönüyor.”(CÖYÇH, s.229)
- **Donup kalmak.**
“Reşat dondu kaldı.”(CÖYÇH, s.189)
- **Eceli gelmek.**
“...be hey eceli gelmiş arsız herif...” (DKH, s.172)

- **Elini kana bulamak.**
“Gidip o gömleği kana buladı.” (DKH, s.65)
- **Esir düşmek.**
“...düşmana esir düştü.” (DKH, s.63)
- **El emeği göz nuru.**
“Yağı, pirinci, soğanı, pişirme ücreti, el emeği filhanı.”(CÖYÇH, s.29)
- **El pençe divan durmak.**
“...videla suratlı ağanın huzurunda el pençe divan durmadık kaç tanesi görülebilir.”(CÖYÇH, s.28)
- **Elinden gelmek.**
“Elinden gelmeyecek, kurtulacak hiçbir şey yoktur.” (CÖYÇH, s.9)
- **Eli boş gelmek.**
“...elleri boş geldikleri yere dönerlerdi.”(CÖYÇH, s.66)
- **El sürmemek.**
“...Kimsenin el sürmesine razı olmayacaktı.”(CÖYÇH, s.33)
- **Esirgemek.**
“...onları herkesten kıskanır, esirgerdi.”(CÖYÇH, s.33)
- **Eli kolu bağlı durmak.**
“İssız adada eli kolu bağlı durmamış...”(CÖYÇH, s.148)
- **Eski kulağı kesiklerden olmak.**
“Ne de olsa eski kulağı kesiklerdendi.”(CÖYÇH, s.202)
- **Fetva çıkarmak.**
“...olmasına dair fetva çıkarmak derdine düşülmez.”(CÖYÇH, s.26)
- **Fırsat vermek.**
“Fırsat vermedi davranmasına...” (DKH, s.211)
- **Fırsat bulmak.**
“...söz söylemeye fırsat bulmadan...”(CÖYÇH, s.97)
- **Falso vermek.**
“Neme lazım, adamcağız hiç falso vermedi...”(CÖYÇH, s.173)
- **Fırın ekmek yemesi lazım.**
“Bu acemi çaylağın... bir fırın ekmek, yüz leğen yal yemesi gerekirdi.”(CÖYÇH, s.201)
- **Gözünün önünden gitmemek.**

“...çocuk gözleri, gözümün önünden gitmeyecek...”(CÖYÇH, s.193)

- **Gözü aydın.**
“Müjdeler olsun, gözün aydın...” (DKH, s.194)
- **Gözü tutmak.**
“...kimi tutarsa gözün...” (DKH, s.185)
- **Gözüne kara çıkarmak.**
“... kara çıkarma yüzümü benim.” (DKH, s.16)
- **Göz dikmek.**
“...gözlerimi komşu hanımın yüzüne diktim.”(CÖYÇH, s.26)
- **Gözüne dizine durmak.**
“...bilmez isem değerini gözüme dursun.” (DKH, s.218)
- **Gözdağı vermek.**
“...göz dağı verilir...”(CÖYÇH, s.18)
- **Göz kesilmek.**
“Bütün vapur sanki göz kesilmiş ve ona bakakalmıştı.”(CÖYÇH, s.69)
- **Gönlünü yaralamak.**
“...onun gönlünü yaralayacak bir latife ederlerse...”(CÖYÇH, s.47)
- **Göz açıp kapayınca kadar.**
“Göz açıp kapayınca kadar yıl geçiyor...”(CÖYÇH, s.35)
- **Göz vermemek.**
“Garsonlara göz vermiyordu...”(CÖYÇH, s.47)
- **Geçmiş olsun.**
“Sana da bana da geçmiş olsun.”(CÖYÇH, s.97)
- **Göğsünü gere gere.**
“Muhallebiciye göğsünü gere gere girdi.”(CÖYÇH, s.142)
- **Gözleri fıldır fıldır etmek.**
“Gözleri fıldır fıldır.”(CÖYÇH, s.156)
- **Göğüs vermek.**
“...düşman süngülerine göğüs germişti.”(CÖYÇH, s.186)
- **Gözleri dönmek.**
“Yuvalarında fir fir dönüyordu gözleri...”(CÖYÇH, s.186)
- **Gözünü korkutmak.**
“Şimdiden gözünü korkutmazsan...”(CÖYÇH, s.192)

- **Gözünün önünden gitmemek.**
“...çocuk gözleri, gözümün önünden gitmeyecek...”(CÖYÇH, s.193)
- **Gününü görmek.**
“Görür gününü o.”(CÖYÇH, s.232)
- **Gözleri yaşarmak.**
“...aynı şefkatle gözleri yaşararak onu bağrına basıp öptü.”(CÖYÇH, s.220)
- **Haber etmek.**
“Haber etti Tekfur’a hemen.” (DKH, s.167)
- **Harap olmak.**
“Gelmezsen ülke harap olur dağılır.” (DKH, s.169)
- **Hayır yok.**
“...paşadan hayır yok.”(CÖYÇH, s.14)
- **Hoş görmek.**
“...övünen yiğitleri hoş görmedim.” (DKH, s.200)
- **Hor görmek.**
“...yaratılıştta olursanız olun sanat ve sanatçı pek hor görülür ve aşağılanır.”(CÖYÇH, s.29)
- **Hüner göstermek.**
“...hünerler göstermeye girişti.” (CÖYÇH, s.9)
- **Hayır gelmemek.**
Fakat bil ki bunlardan sana hiçbir hayır gelmeyecektir!”(CÖYÇH, s.56)
- **Hayal kırıklığı.**
“...karşı karşıya geldikleri zaman hayal inkisarına uğradıkları sık sık vakidir.”(CÖYÇH, s.126)
- **Hatır sormak.**
“...hatırını soranlar da oluyordu.(CÖYÇH, s.47)
- **Hakkını helal etmek.**
“Hey, çocuk, hakkını helal et!”(CÖYÇH, s.109)
- **Hayal kırıklığı.**
“...karşı karşıya geldikleri zaman hayal inkisarına uğradıkları sık sık vakidir.”(CÖYÇH, s.126)
- **Hakkını helal etmek.**

“Hey, çocuk, hakkını helal et!”(CÖYÇH, s.109)

- **Harekete geçmek.**

“..küçüklük günlerinden kalma hatıraların sesiyle harekete geçmeye hazır sevinçler...”(CÖYÇH, s.121)

- **Heves etmek.**

“Bizimki de heves etmiş.”(CÖYÇH, s.123)

- **Hapı yutmak.**

“Şimdi hapı yuttun Fikri Bey...”(CÖYÇH, s.156)

- **Hak etmek.**

“Kendi istedi hak etti de ondan.”(CÖYÇH, s.137)

- **Halt etmek.**

“Ama Hüseyin halt etmişti işte.”(CÖYÇH, s.136)

- **Hava almak.**

“En çok maçı ama, hava alıyoruz.”(CÖYÇH, s.148)

- **Halt karıştırmak.**

“Karıştırmadıkları halt kalmamak.”(CÖYÇH, s.193)

- **Halt yemek.**

“..Gidi kırık, yediği halta bak şunun.”(CÖYÇH, s.195)

- **Hıncını çıkarmak.**

“Titriyordum, hıncımı alamamıştım.”(CÖYÇH, s.136)

- **Harekete geçmek.**

“..başlarına buyruk olduklarını göstermek ister gibi harekete geçtiler.”(CÖYÇH, s.170)

- **Harap olmak.**

“...bittik, harap olduk ama usanmadık...” (CÖYÇH, s.241)

- **Hatırına gelmek.**

“...şimdi acı bir sevinçle hatırıma getiriyorum.” (CÖYÇH, s.241)

- **İçi sızlamak.**

“Bunu duyunca Dirse Han’ın içi sızladı...” (DKH, s.28)

- **İçi yanmak.**

“Bunları duyar da içi yanmaz mı Bamsı Beyrek’in?” (DKH, s.68)

- **İki eli yakasında olmak.**

“...iki elim yakasında olsun Kazan Han’ın...” (DKH, s.220)

- **İncir çekirdeği doldurmamak.**
“Arap akı bir inir çekirdeği doldurmaz hükmüyle bizimle eğlenirler.”(CÖYÇH, s.28)
- **İçine kurt düşmek.**
“İçime kurt düştü bir kere.”(CÖYÇH, s.96)
- **İçi rahat etmek.**
“Bununla birlikte içi rahat değildi.”(CÖYÇH, s.144)
- **İş görmek.**
“Ne iş görüyorsun.”(CÖYÇH, s.146)
- **İç çekmek.**
“Ana durup durup içini çekiyor.”(CÖYÇH, s.222)
- **İşe yaramak.**
Bari bir işe yarasa.(CÖYÇH, s.231)
- **İç geçirmek.**
"İç geçirdi..." (CÖYÇH, s.243)
- **Kılıçtan geçirmek.**
“Kılıçtan geçirdiler yedi düşman beyini, zapt ettiler Bayburt Hisarı'nı. (DKH, s.85)
- **Kendine gelmek.**
“...kendine geldi Boğaç oğlan...” (DKH, s.26)
- **Kulak kesilmek.**
“...tek harfî bile kaçırmamak için bütün vücudu kulak kesilmiş dinliyordu.”(CÖYÇH, s.102)
- **Korku vermek.**
“Yiğit ere korku vermek ayıp olur.” (DKH, s.173)
- **Kaşla göz arasında.**
“Yine yere ayak basınca kaşla göz arası...” (CÖYÇH, s.11)
- **Kanı yerde koymak.**
“Koymayın kanımı yerde.” (DKH, s.222)
- **Kanına susamak.**
“...kanına susama, gel ant iç.”(DKH, s.219)
- **Kendine gelmek.**
“Kendine gel Ferhunde.”(CÖYÇH, s.31)

- **Kul etmek.**
“...beylerini kul ettim.” (DKH, s.201)
- **Keder vermek.**
“Gariptir ki bu haber Emine’ye fazla keder vermedi.”(CÖYÇH, s.86)
- **Kendinden geçmek.**
“Ve kendimden geçerek diyordum ki...”(CÖYÇH, s.58)
- **Kendini tutamamak.**
“Önüne geçmeye çalıştı fakat kendini tutamadı.”(CÖYÇH, s.77)
- **Kuvvetten düşmek.**
Bu bekleyişin heyecanı onu sarartıyor, kuvvetten düşürüyordu...”(CÖYÇH, s.37)
- **Kulak asmak.**
“...midesinin ezilmelerine kulak asmadan...”(CÖYÇH, s.108)
- **Kulak vermek.**
“...hiç kimsenin işitemediği bir sese kulak veriyordu.”(CÖYÇH, s.86)
- **Kafasını tütsülemek.**
“...Haydarpaşa’da kafayı tütsüleyen ayyaş...”(CÖYÇH, s.94)
- **Külahını ters giydirmek.**
“...Sana külahı tamam şimdi giydirdi!”(CÖYÇH, s.94)
- **Kusur etmek.**
“Biz tedbirde kusur etmeyelim.”(CÖYÇH, s.96)
- **Kıskıvrak yakalamak.**
“...Çocuğu kıskıvrak yakaladılar.”(CÖYÇH, s.96)
- **Kulak kesilmek.**
“...tek harfi bile kaçırmamak için bütün vücudu kulak kesilmiş dinliyordu.”(CÖYÇH, s.102)
- **Kulak asmak.**
“...midesinin ezilmelerine kulak asmadan...”(CÖYÇH, s.108)
- **Kanaat getirmek.**
“... iyice kanaat getirdikten sonra... kendisi basıyordu imzayı.”(CÖYÇH, s.181)
- **Karar vermek.**
“Biz direnmeye karar verdik onun için.”(CÖYÇH, s.133)

- **Katıla katıla gülmek.**
“Katıla katıla güldü.”(CÖYÇH, s.147)
- **Kendine gel!**
“Kendine gel yahu!”(CÖYÇH, s.130)
- **Kıkır kıkır gülmek.**
“Çocuk kıkır kıkır gülüyor.”(CÖYÇH, s.163)
- **Kıkır kıkır gülmek.**
“...inandırmak için kıkır kıkır güldü.”(CÖYÇH, s .199)
- **Korktuğuna uğramak.**
“Korktuğuna uğramıştı demek!”(CÖYÇH, s.144)
- **Kanaat getirmek.**
“... iyice kanaat getirdikten sonra... kendisi basıyordu imzayı.”(CÖYÇH, s.181)
- **Kulağını çekmek.**
“Çok çok çekersin kulağını.”(CÖYÇH, s.192)
- **Kalbi dayanmamak.**
“Benim kalbim dayanmaz buna.”(CÖYÇH, s.193)
- **Kan ter içinde.**
“Sabahları kan ter içinde dönerdi.”(CÖYÇH, s.207)
- **Kanına dokunmak.**
“Sarıbaş’ın kanına mı dokundu nedir...”(CÖYÇH, s.202)
- **Kılı kıpırdamamak.**
“...inen yumruklara kılını kıpırdatmadan dayanıp...”(CÖYÇH, s.211)
- **Kıkır kıkır gülmek.**
“...inandırmak için kıkır kıkır güldü.”(CÖYÇH, s.199)
- **Kaşla göz arasında.**
“Osman kaşla göz arası parayı kaptı.”(CÖYÇH, s.229)
- **Korku vermek.**
"Sur dibindeki mağara bana korku verirdi." (CÖYÇH, s.237)
- **Layık görmek.**
“Ömerlerin ikbaline layık görüyordum.”(CÖYÇH, s.177)
- **Leş gibi.**
"Evin içi leş gibi kokuyor." (CÖYÇH, s.234)

- **Mal olmak.**
"Nihat Bey amcanın hayatına mal oldu." (CÖYÇH, s.238)
- **Mahşere dönmek.**
"...ortalık mahşere dönmüştü." (CÖYÇH, s.10)
- **Mekik dokumak.**
"...harmanla desteciler arasında mekik dokuyor."(CÖYÇH, s.223)
- **Murat almak.**
"Murat al, murat ver de öyle git... (DKH, s.185)
- **Musallat olmak.**
"...milletin yeşilliğine musallat oldular."(CÖYÇH, s.119)
- **Nutku tutulmak.**
"... onu karşısında görünce nutku tutulmuş."(CÖYÇH, s.173)
- **Oralı (bile) olmamak.**
"Kasım Usta oralı bile değildi."(CÖYÇH, s.96)
- **Omuz silkmek.**
"Çocuk omuz silker gibi..." (CÖYÇH, s.246)
- **Peşine düşmek.**
"Yağız atına atlayıp düşmanın peşine düştü." (DKH, s.38)
- **Pusu kurmak.**
"Şöklı Melik sana büyük pusu kurdu." (DKH, s.172)
- **Pusuya yatmak**
"...hem de bizim için pusuya yat oğul." (DKH, s.93)
- **Payına düşmek.**
"...evlenme meselesinden kendine de pay düşeceğinden emindi."(CÖYÇH, s.31)
- **Pişman olmak.**
"...çünkü bu ilkel hazlardan nasıl pişmanlık duyacağımızı bilirim..."(CÖYÇH, s.57)
- **Para etmemek.**
"Ne yalvarmak, ne zor kullanmak para etmiyordu."(CÖYÇH, s.101)
- **Peşine takılmak.**
"Babam da kötü bir kadının peşine takılınca..."(CÖYÇH, s.147)
- **Punduna getirmek.**

“...punduna getirip durumumu açayım...”(CÖYÇH, s.172)

- **Ruhu şad olmak.**

“...ruhu şad olsun...” (CÖYÇH, s.12)

- **Rahat bırakmak.**

“...ama şu büyükler rahat bırakmazdı insanı...”(CÖYÇH, s.195)

- **Sahip çıkmak.**

“...Oğuz iline sahip çıktı Uruz.” (DKH, s.212)

- **Salık vermek.**

“...fazla yorulmamasını salık vermemiş olsalar...”(CÖYÇH, s.116)

- **Sırta kadem basmak.**

“Emine sırta kadem basmış.”(CÖYÇH, s.88)

- **Siniri oynatmak.**

“...sözü bile sinir oynatırdı.”(CÖYÇH, s.18)

- **Suluk soluğa.**

“...başkalarına bırakarak soluk soluğa koşar...”(CÖYÇH, s.30)

- **Sözünü esirgememek.**

“...sözünü esirgemedi...” (DKH, s.44)

- **Sözünü tutmak.**

“Sözünü tuttu babasının Uruz ...” (DKH, s.93)

- **Şaka etmek.**

“...diye şaka etmişse de...” (CÖYÇH, s.9)

- **Şaşırıp kalmak.**

“Şaşırıp kaldılar.”(CÖYÇH, s.15)

- **Şeytan geçti.**

“Salonda “şeytan geçti” Denilen bir susukluk oluyor.”(CÖYÇH, s.151)

- **Şeytan dürtmek.**

“Ama çocukluk işte, şeytan dürttü.”(CÖYÇH, s.168)

- **Şeytan diyor ki.**

“Şeytan diyor, git al onu mümkünse...”(CÖYÇH, s.189)

- **Tutsak olmak.**

“...tutsak oldu.” (DKH, s.53)

- **Telaşa düşmek.**

“Herkes korku ve telaşa düşerek...” (CÖYÇH, s.13)

- **Taşa tutmak.**
“...taşa tuttu bunları.” (DKH, s.206)
- **Tir tir titremek.**
“...sık sık vurduğu değneğin çat patından tir tir titrerlerdi.”(CÖYÇH, s.17)
- **Tüyleri ürpermek.**
“...kinle baktığımı hatırlayınca tüyleri ürperiyordu.”(CÖYÇH, s.108)
- **Talkın vermek.**
“...ele talkın verip ...”(CÖYÇH, s.155)
- **Üstüne yürümek.**
“Şöklü Melik’in üstüne yürüdü yiğit beyler...” (DKH, s.50)
- **Üstüne varmak.**
“Doğrulun yattığınız yerden, varın üstüne, Bey Begil’i tutun.” (DKH, s.167)
- **Üstüne gelmek.**
“...bir daha gelmezsin üstümüze sen de...” (DKH, s.207)
- **Umacı.**
“...herkesin baş umacısı idi.”(CÖYÇH, s.18)
- **Üzerine yürümek.**
“...diye üzerine yürürdü.”(CÖYÇH, s.93)
- **Üstüne yürümek.**
“Selim üstüne yürüyünce...”(CÖYÇH, s.211)
- **Veresiye vermek.**
“Öbür kötü huyu da veresiye mal vermemesiydi.”(CÖYÇH, s.92)
- **Yola düşmek.**
“...düştü yollara...”(DKH, s.25)
- **Yolun açık olmak.**
“...yolun açık olsun, sağ gidip esen dönesin döneceğin var ise.” (DKH, s.186)
- **Yolu açık olmak.**
“...yolun açık olsun, sağ gidip esen dönesin döneceğin var ise.” (DKH, s.186)
- **Yüreği oynamak.**

“Yüreği oynadı, yaş ile doldu kara süzme gözleri.” (DKH, s.95)

- **Yüreğini dağlamak.**
“...bağrım ile yüreğimi ne dağlıyorsun?” (DKH, s.169)
- **Yüreğine korku salmak.**
“Ölesiye bir korku sardı yüreklerini.”(DKH, s.27)
- **Yüzünü kara çıkarmak.**
“... Kara çıkarma yüzümü benim.” (DKH, s.16)
- **Yan gözle bakmak.**
“...ay ışığına yan gözle bakardım.”(CÖYÇH, s.53)
- **Yara bere içinde olmak.**
“...vücudu yara bere içinde ...”(CÖYÇH, s.88)
- **Yoksun kalmak.**
“...en özlü zevklerimizden yoksun kalıyoruz.”(CÖYÇH, s.54)
- **Yüreği burkulmak.**
“Hasan yüreği burkularak sordu.”(CÖYÇH, s.77)
- **Yüreğine dokunmak.**
“Hala yüreğime dokunan oyuncaklar, kız çocukların kucaklarında...”(CÖYÇH, s.54)
- **Yüz vermemek.**
“Garsonlara yüz vermiyordu...”(CÖYÇH, s.47)
- **Yüzünü kara çıkarmak.**
“Senin yüzünü kara çıkartmam!”(CÖYÇH, s.134)
- **Yüreğine kurt düşmek.**
“...yüreğime kurt saktular.(CÖYÇH, s.97)
- **Yerden yere vurmak.**
“...köpükler saçarak yerden yere vuruyordu.”(CÖYÇH, s.101)
- **Yüreği yerinden oynamak.**
“...” yüreği yerinden çıkacak gibi oldu.”(CÖYÇH, s.102)
- **Yolunu tutmak.**
“...parmaklıklı kapıyı iterek yolunu tuttu.”(CÖYÇH, s.112)
- **Yağma yok.**
“Yağma yok!”(CÖYÇH, s.136)
- **Yüzünü kara çıkarmak.**

“Senin yüzünü kara çıkartmam!”(CÖYÇH, s.134)

- **Yüzüne bakamaz olmak.**

“...korkudan başımı kaldırıp yüzüne bakamıyorum.”(CÖYÇH, s.168)

- **Yüreğine su serpmek.**

“Yüreğine biraz su serpildi.”(CÖYÇH, s.144)

- **Ya herrü ya merrü.**

“Ya herrü ya merrü deyip birden daha yukarı bakıverdim.”(CÖYÇH, s.168)

- **Yanına kâr kalmak.**

“Beyoğlu’nda sürtüp durdukları yanlarına kar kaldı.”(CÖYÇH, s.174)

- **Yok ananın örekesi.**

“Ananın örekesi ...” (CÖYÇH, s.163)

- **Yüzü suyu hürmetine.**

“Galiba bu tarihi günün yüzü suyu hürmetine...”(CÖYÇH, s.174)

- **Yaka silmek.**

“...okulda yaka silkelediği ama şimdi...”(CÖYÇH, s.183)

- **Yerini ısıtmak.**

“...yerimizi bile ısıtmadık dediler...”(CÖYÇH, s.183)

- **Yol vermek.**

“Fasfas Hikmet Bey’e yol verdiler.”(CÖYÇH, s.186)

- **Yüzü asılmak.**

“Yüzü epey asılarak..”(CÖYÇH, s.183)

- **Yeri göğü inletmek.**

“...seğirtirken yeri göğü inleyen bir sesle...”(CÖYÇH, s.201)

- **Yüreği götürmemek.**

“Kadın ‘Hiç yüreğim götürmüyor’ dedi.”(CÖYÇH, s.223)

- **Yan gözle bakmak.**

“...ay ışığına yan gözle bakardım.”(CÖYÇH, s.53)

- **Yara bere içinde olmak.**

“...vücudu yara bere içinde ...”(CÖYÇH, s.88)

- **Yoksun kalmak.**

“...en özlü zevklerimizden yoksun kalıyoruz.”(CÖYÇH, s.54)

- **Yüreği burkulmak.**

“Hasan yüreği burkularak sordu.”(CÖYÇH, s.77)

- **Yüreğine dokunmak.**

“Hala yüreğime dokunan oyuncaklar, kız çocukların kucaklarında...”(CÖYÇH, s.54)

- **Yüz vermemek.**

“Garsonlara yüz vermiyordu...”(CÖYÇH, s.47)

- **Yüzünü kara çıkarmak.**

“Senin yüzünü kara çıkartmam!”(CÖYÇH, s.134)

- **Yüreğine kurt düşmek.**

“...yüreğime kurt saktular.(CÖYÇH, s.97)

- **Yerden yere vurmak.**

“...köpükler saçarak yerden yere vuruyordu.”(CÖYÇH, s.101)

- **Yüreği yerinden oynamak.**

“...” yüreği yerinden çıkacak gibi oldu.”(CÖYÇH, s.102)

- **Yolunu tutmak.**

“...parmaklıkları kapıyı iterek yolunu tuttu.”(CÖYÇH, s.112)

- **Yağma yok.**

“Yağma yok!”(CÖYÇH, s.136)

- **Yok ananın örekesi.**

“Ananın örekesi ...” (CÖYÇH, s.163)

- **Yüzünü kara çıkarmak.**

“Senin yüzünü kara çıkartmam!”(CÖYÇH, s.134)

- **Yüzüne bakamaz olmak.**

“...korkudan başımı kaldırıp yüzüne bakamıyorum.”(CÖYÇH, s.168)

- **Yüreğine su serpmek.**

“Yüreğine biraz su serpildi.”(CÖYÇH, s.144)

- **Ya herrü ya merrü.**

“Ya herrü ya merrü deyip birden daha yukarı bakıverdim.”(CÖYÇH, s.168)

- **Yanına kâr kalmak.**

“Beyoğlu’nda sürtüp durdukları yanlarına kar kaldı.”(CÖYÇH, s.174)

- **Yok ananın örekesi.**

“Ananın örekesi ...” (CÖYÇH, s.163)

- **Yüzü suyu hürmetine.**
“Galiba bu tarihi günün yüzü suyu hürmetine...”(CÖYÇH, s.174)
- **Yüzüne bakamaz olmak.**
“...korkudan başımı kaldırıp yüzüne bakamıyorum.”(CÖYÇH, s.168)
- **Yaka silmek.**
“...okulda yaka silkelediği ama şimdi...”(CÖYÇH, s.183)
- **Yerini ısıtmak.**
“...yerimizi bile ısıtmadık dediler...”(CÖYÇH, s.183)
- **Yol vermek.**
“Fasfas Hikmet Bey’e yol verdiler.”(CÖYÇH, s.186)
- **Yüzü asılmak.**
“Yüzü epey asılarak...”(CÖYÇH, s.183)
- **Yeri göğü inletmek.**
“...seğirtirken yeri göğü inleyen bir sesle...”(CÖYÇH, s.201)
- **Yüreği götürmemek.**
“Kadın ‘Hiç yüreğim götürmüyor’ dedi.”(CÖYÇH, s.223)
- **Zıvanadan çıkmak.**
“...zıvanadan çıkarak olanca gücüyle bağırdı...”(CÖYÇH, s.186)
- **Zangır zangır titremek.**
“Müthiş bir korku ile zangır zangır titremeye başladı.”(CÖYÇH, s.112)
- **Zapt etmek.**
“...polisler kaldırımlardan taşan halk kitlesini zor zapt ediyorlardı.”(CÖYÇH, s.174)
- **Zıvanadan çıkmak.**
“...zıvanadan çıkarak olanca gücüyle bağırdı...”(CÖYÇH, s.186)
- **Zangır zangır titremek.**
“Osman’ın bacakları zangır zangır titriyordu.”(CÖYÇH, s.226)

3.1.4.4. Dualar (Alkışlar)

“Alkış sözcüğü Arapçadan dilimize geçen dua, sena, Allah’a yalvarıp yakarma anlamına gelen münacat karşılığı “hayır dua” anlamındadır. Alkış kelimesinin Dede Korkut Hikâyelerinde geçen “alkala-” kökünden geldiği düşünülmektedir (Artun, 2014, s. 36).”

Halk kültüründe alkış kökü oldukça eskilere dayanmaktadır. Bireylerin, birlikte yaşamının gerektirdiği sorumluluklar karşısında acıyı, sevinci iyi niyetlerle, güzel sözler söyleyerek sağlanabileceğinin ve bunların karşılıklı olması gerektiğinin önemini bilmektedir.

“Dede Korkut hikâyelerinde karşımıza alkış örnekleri çıkmaktadır. Bu konuda Harmanacı, Dede Korkut Hikâyeleri’ nde alkışların uzun bir yaşam sürdürme, şansın daim olması, kazalardan ve belalardan korunma, kötü kişilerin şerrinden uzak olma, güçlkle karşılaşmama gibi iyi dileklerde bulunmanın yanı sıra, kişilerin sahip oldukları olumlu nitelikleri sayarak onları yüceltme fonksiyonlarında da kullanıldığını öne sürmüştür (Harmanacı, 2012, s. 3).”

İlköğretim seviyesinde sadeleştirilmiş olan Dede Korkut Hikâyeleri kitabında yer alan dua(alkış)a yönelik bulgular aşağıda belirtilmiştir:

- “...adını ben verdim, yaşını Tanrı versin...” (DKH, s.22)
- “...yakardı Tanrı’ya güçlü Oğuz beyleri, bir oğul versin diye...” (DKH, s.52)
- “Bir kez de benim için yakarın yakarın ki bana da bir kız versin Tanrı.” (DKH, s.52)
- “...adını ben verdim, yaşını Tanrı versin.” (DKH, s.56)
- “Devletli Han’ım ömrün uzun olsun.” (DKH, s.65)
- “Üç güne varmadan Tanrı sevindirsin sizi?” (DKH, s.74)
- “Her yay çekene “Elin var olsun!” (DKH, s.76)
- “Keşke’ dedi içinden, ‘Kırdırmasa babam şu yiğidi, başlık kesip verse beni.” (DKH, s.121)
- “ Tanrı’ya şükürler eyledi.” (DKH, s.136)
- “Yücelerden yücesin, Kimse bilmez nicesin. Yüce Tanrı, Sen anadan doğmadın, Sen babadan olmadın, Bütün yerlerde birsin. Büyüklüğünün sınırı yok, Boyunun ölçüsü yok. Kaldırdığını göğe eriştiren güzel Tanrı, Kızdığını yok eden ezici Tanrı, Yardım diliyorum senden. Kara giysili düşmana at sürüyorum, Sen kolay kıl işimi.” (DKH, s.143)
- “...kavuşturan Tanrı’ya şükürler kıldılar...” (DKH, s.145)

- “Yerli kara dağların yıkılmasın! Gölgele koca ağacın kesilmesin! Aksakallı babanın yeri cennet olsun! Ak pürçekli ananın yeri cennet olsun! Ak alnında beş kelime dua kıldık, Kabul olsun Han’ım hey!” (DKH, s.145)
- Adını ben verdim, yaşını Tanrı versin.” (DKH, s.147)
- “Yerli kara dağların yıkılmasın, Gölgele koca ağacın kesilmesin, Tanrı’nın verdiği umudun kesilmesin, Günahını adı güzel Muhammet’e bağışlasın Han’ım hey!” (DKH, s.177)
- “Tanrı aşkına kalkıver.” (DKH, s.191)
- “Yüce Tanrı ayırmasın imandan! Günahınızı Muhammet Mustafa yüzü suyuna bağışlasın, Âmin diyenler Tanrı’nın sevgisine ersin...” (DKH, s.194)
- “...sen sağ olasın Han’ım...”(DKH, s.221)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında da çeşitli dualara rastlanmaktadır.

- “Han ocağı daim olsun... Ruhu şad olsun.” (CÖYÇH, s.12)
- “Çok yaşa evladım. Elini öpenler çok olsun!” (CÖYÇH, s.20)
- “Kısmetin gür olsun!”(CÖYÇH, s.42)
- “Allah razı olsun...”(CÖYÇH, s.94)
- “Sağ olasıca...”(CÖYÇH, s.152)
- “Tanrı eksik etmesin.”(CÖYÇH, s.164)
- “Birden yağmur boşandı... ‘Ver Tanrım ver! Dedi.”(CÖYÇH, s.208)
- “Allah kimsenin yavrusunu, kimsenin eline koymasın.”(CÖYÇH, s.224)

Bazı cümleler hem dua hem beddua olarak karşımıza çıkmaktadır.

- “Çıkmadı. O kadar uğraştım. İnşallah bir bela gelir de kurtuluruz. Allah’ım şunu öldür”(CÖYÇH, s.232)
- “Keşke hiç gelmese bu Havva.”(CÖYÇH, s.232)
- “Allah korusun hepimiz ölmüşüz... Allah’ım ne olur ölmesin dedim. Allah’ım öldürme onu...”(CÖYÇH, s.234)

3.1.4.5. Beddualar (Kargışlar)

İnsanoğlu, Tanrı'dan dileklerini dilerken, eskiden sıradan sözcükler kullanmış, fakat zaman içinde bu sözleri, deyimleştirme yoluna giderek, daha yoğun, öz bir anlatım yoluyla ifade etmiştir. Bunun sonucunda dilde kalıp ifadeler yerleşmeye başlamıştır. Bu kalıp sözler ya iyi olanı isteme şeklinde yani dua / alkış ya da kötülüğü isteme yani beddua/ kargışlar olarak iki başlık altında ele alınmıştır.

“Beddualar, çaresiz olan, acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak, teskin olmak gayesiyle söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren, ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış sözlerdir. Kısaca “kötü dilek ” olarak niteleyebileceğimiz beddua, Farsça bed “kötü” ile Arapça dua sözlerinden meydana gelmiştir. Anadolu'nun muhtelif yörelerinde; “ah, bedat, ilenç, inkisar, kargış, karış, lanet ” gibi adlarla da anılırlar (Toygar, 1961, s.2367-2369 ; Kaya, XI, s.231, 10, 1968; Akalın, 1990, s.19-201).”

İncelenen hikayelerde çeşitli alkış örneklerine rastlanmıştır. Bunlar aşağıdaki şekliyle karşımıza çıkmaktadır:

- “Akarsuların Kazılık Dağı, akmaz olsun. Biten otların Kazılık Dağı, bitmez olsun, Koşan geyiklerin Kazılık Dağı, koşmaz olsun. “ (DKH, s. 25)
- “Ağzın kurusun çoban, dilin çürüsün çoban, başından dert eksilmesin çoban!” (DKH, s.40)
- “Ağzın kurusun ana, dilin çürüsün ana...” (DKH, s.44)
- “ Beni sana asacaklar çekme ağaç, çeker isen yiğitliğim tutsun seni ağaç!” (DKH, s.46)
- “O kılıcı indirirsen, elin kurusun.” (DKH, s.61)
- “Elin kurusun! Diye bağırdı Beyrek. Parmakların çürüsün, sen güveyilere kurban ol...” (DKH, s.76)
- “...tatlı canından ayırsın Tanrı seni.” (DKH, s.157)
- “Sen şeytanı lanetledin.”(DKH, s.175)
- “Ana ağzın kurusun! Ana dilin çürüsün! ...kara çelik öz kılıcımı çekerdim, Güzel başını habersizce keserdim, Al kanını yeryüzüne dökerdim. Ana, ana, zalim ana! (DKH, s.182)

Dede Korkut Hikâyelerinde bazen, kişi bazı eylemleri gerçekleştirememesi durumunda, kendine beddua ettiğini, kötü dileklerde bulunduğu rastlanmaktadır.

- “...Bilmez isem değerini gözüme dursun... Bilmez isem değerini tabutum olsun... Bilmez isem değerini kefenim olsun... Bilmez isem değerini zindanım olsun.” (DKH, s.218)
- “Yoksa sana verdiği emekleri helali hoş olmasın...”(CÖYÇH, s.23)
- “Harp çıkarmanın gözü kör olsundu.”(CÖYÇH, s.139)
- “Allah senin de belanı versin, onun da...”(CÖYÇH, s.224)
- “Düşsün de atın ayağının altında parçalansın it eniği!”(CÖYÇH, s.227)
- “İnşallah bir bela gelir de kurtuluruz.”(CÖYÇH, s.232)
- “Hay Allah kahretsin, dedi...”(CÖYÇH, s.243)

3.1.4.6. Hitaplar – Unvanlar

Hitap kelimesi sözlükte bir kişiye seslenme olarak geçmektedir. Toplumlar içerisinde kişilere seslenme şekilleri olarak ifade edilmektedir.

“Ergin, "Dede Korkut'ta unvan grubunda dikkati çeken şey unvanların başa da getirilmesidir. Dede Korkut, Dedem Korkut, Han Kazan, Big Yigenek, Big Begil, Han Kazan, Han Beyrek misallerinde olduğu gibi. Bu Azeri sahasının hususiyetidir. " diyerek unvanların başta yer alabileceğini, "burada kaydedilecek bir nokta da Dede Korkut'ta “koca” kelimesinin unvan olarak dikkati çekmesidir (Dede Korkut kitabı 2, s.474).”

- “ Korkut Atam, hey!”
- “ Dedem Korkut, hey!” (DKH, s.16)
- “ Kam Gan oğlu, hanlar hanı Bayındır Han...” (DKH, s.17)
- “Dediler:” “Han’ım, şöyledir buyruğu...”(DKH, s.19) “ Beri gel başımın bahtı, evimin tahtı, salınarak yürüyen servi boylum, kara saçı topuğuna sarmaşanım, çift bademin sığmadığı küçük ağızlım, güz elması gibi al yanaklım, obamın direği kadını... (DKH, s.19)
- “ Söyle bana han kızı, yerimden kalkayım mı?” (DKH, s.20)
- “ Hey Dirse Han...” (DKH, s.20)
- “...can oğul...” (DKH, s.25)

- “Gül bedeninde can kaldıysa söyle oğul...” (DKH, s.26)
- “...ak sütünü emdiğim kadın anam, ak pürçekli canım anam...” (DKH, s.26)
- “Görür müsün ay oğul...”(DKH, s.27)
- “...canım oğul...” (DKH, s.28)
- “Kırk yoldaşım...” (DKH, s.28)
- “Bakalım neler dedi Han’ım, hey...” (DKH, s.28)
- “...yiğit senin günahın yok...” (DKH, s.30)
- “Boğaç Han geri durur mu Han’ım hey!”(DKH, s.30)
- “...gel bre düşman!” (DKH, s.173)
- Ana, ana, zalim ana! (DKH, s.182)
- “Bre huysuz herifin kızı...” (DKH, s.184)
- “Destur ey Eflatun gibi ön görüşlü, uyanık vezir!” (CÖYÇH, s.10)
- “Ya hey!” (CÖYÇH, s.10)
- “Ya Allah!” (CÖYÇH, s.11)
- “Ey burada hazır olanlar ve dostlar!” (CÖYÇH, s.12)
- “Canım Abdal Han’ım, Melek Ahmet be canım!” (CÖYÇH, s.12)
- “Ey akıllılar, ey uyuyanlar, ey falan...” (CÖYÇH, s.12)
- “Ey Molla!”(CÖYÇH, s.13)
- “Ey Han’ım!” (CÖYÇH, s.13)
- “Sultanım, hünerdir.” (CÖYÇH, s.14)
- “Bre elbisem, bre bıçağım, bre hançerim!” (CÖYÇH, s.15)
- “Monşer, soğanların sırma perçemleri bulunduğunu...”(CÖYÇH, s.23)
- “Purası Kuzgunderesi, teyze!”(CÖYÇH, s.63)
- “Ya habibi! Ya ayni!”(CÖYÇH, s.74)
- “Ses Duyan Kız, Ses Duyan Kız!”(CÖYÇH, s.89)
- “Oyuncakçı amca...”(CÖYÇH, s.92)
- “Oğlum, maşallah...”(CÖYÇH, s.92)
- “...efendibaba!”(CÖYÇH, s.93)
- “Git yumurcak!”(CÖYÇH, s.93)
- “Gelsene ulan!”(CÖYÇH, s.109)
- “Hey, çocuk...”(CÖYÇH, s.109)

- “Ana... Anacığım... Ana!”(CÖYÇH, s.114)
- “Söyle cancağızım!”(CÖYÇH, s.127)
- “Haydi, evine azizim.”(CÖYÇH, s.127)
- “Oğulçem, oğulçem!”(CÖYÇH, s.132)
- “Allasen, bu Fikri Bey neci...”(CÖYÇH, s.153)
- “Saat be oğlum...”(CÖYÇH, s.159)
- “Burun ulan...”(CÖYÇH, s.161)
- “Al evladım şu evrakı...”(CÖYÇH, s.166)
- “Hâlbuki rahmetli aynı zamanda İstanbul’un maarif müdürü de olurdu.”(CÖYÇH, s.167)
- “Biz yine Ata’mıza dönelim.”(CÖYÇH, s.174)
- “Paşa’nın izmaritini sen içeceksin, ben içeceğim...”(CÖYÇH, s.173)
- “Karım, belirmeye başlayan pencerenin önünde oturuyordu.(CÖYÇH, s.175)
- “Ah benim saz benizli, kır saçlı bebeğim.(CÖYÇH, s.176)
- “Talihsizler işte, Allahın garipleri...”(CÖYÇH, s.192)
- “Gidi kırık, yediği halta bak şunun.”(CÖYÇH, s.195)
- “Adın ne senin... Korkut ama Cukcuk diyorlar...”(CÖYÇH, s.196)
- “Hobraaa, elime bir geçirirsem seni...”(CÖYÇH, s.200)
- “Kuçu, kuçu; nah, nah, nah!”(CÖYÇH, s.200)
- “Ama Ağa dinlemedi.”(CÖYÇH, s.206)
- “Çoban Sülo ağladı.”(CÖYÇH, s.206)
- “Sabri Kâhya’nın kulaklarını kesişi...”(CÖYÇH, s.206)
- “Git ulan eşek hırsızı!”(CÖYÇH, s.211)
- “Yapma be hayvan!”(CÖYÇH, s.212)
- “Gidi reziller...”(CÖYÇH, s.217)
- “Saribaaaaş!”(CÖYÇH, s.218)
- “Anam, dedi... ’Cannnn! Dedi...”(CÖYÇH, s.220)
- “Yavrum uyudun mu?”(CÖYÇH, s.221)
- “Kadın: ‘Herif’ dedi”(CÖYÇH, s.223)
- “Korkma bacı, Osman’ı incitir miyim hiç.”(CÖYÇH, s.225)
- “Yavru, dedi.”(CÖYÇH, s.228)

- “Torun dedi.”(CÖYÇH, s.242)

3.1.4.7. Nasihatler

Nasihatler, daha çok toplumsal mesaj içeren ifadelerdir. Nasihat eden kişiler kendilerini sorumluluk sahibi olarak gördükleri için, dinî, geleneksel bilgi ve birikimlerini kitlelere ulaştırma çabasında olmuşlardır.

Türk toplumunda büyüklerin sözlerine önem verilmesi yaygın bir davranış şeklidir. Yaşça büyük kişilerin deneyimlerine duyulan saygı, onların sözlerinin önemli ve geçerli olmasını sağlamıştır.

“Dede Korkut Hikâyelerinin önemli bir özelliği de öğütler içeren bir yapısının olması, “At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur.” (Ergin, 1969, s.45) ve “Eski dutun biti, öksüz oğlanın dili acı olur.” (Ergin, 1969, s. 203) gibi atasözlerine çokça yer vermesidir.” Metinlerde karşılaşılan örneklerde, Dede Korkut bilge kişi olarak karşımıza çıkmaktadır ve hikâyelerin sonunda nasihatlerde bulunan, önemli görevleri üstlenen, kutsal sayılan önemli kişidir.”

- “Ayağı olan buraya gelmez ağzı olan suyumdan içmez. (DKH, s.60)
- “Alp ere korku vermek ayıp olur.” (DKH, s.119)
- “Övünmekle kadın er olmaz.” (DKH, s.134)
- “At işlemezse er övünmez, hüner atındır.” (DKH, s.163)
- “Eski giysinin bitiyle öksüzün dili sert olur.” (DKH, s.180)
- “Aç görürsen doyur, çıplak görürsen giydir, borçluyu borcundan kurtar.” (DKH, s. 20)
- “Aygır kestir, buğra kestir, koç kestir; tepe gibi et yığıdır, göl gibi kımız sağdır, şölene çağır tüm Oğuz beylerini, dilek dile ola ki dileğin gelir yerine...” (DKH, s.20)
- “...senin de içinde bineğin varsa söyle bana, savaşmadan, vuruşmadan alıvereyim dön geri...” (DKH, s. 29)
- “...sesimi duy, sözümü dinle...” (DKH, s.40)
- “Sesimi anla, sözümü dinle!” (DKH, s.77)
- “Aksakallı Dede Korkut öğütler verdi bana.”(DKH, s.140)
- “Oğul bir insansın sen, hayvanla yoldaş olma,
- Bin güzel atlara, güzel yiğitlerle at koştur.

- Kıyan Selcük'tür büyük kardeşinin adı.” (DKH, s.147)
- “...Aksakallı ben babanı ağlatma, yaşlanmış anacığını sızlatma.” (DKH, s.183)
- “...bize ne öğüt verirsin?” Ayağına at kösteği vurun.” (DKH, s.184)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında da nasihatlere rastlanmaktadır. İncelemiş olduğumuz bu hikâyelerde nasihat eden kişilerin, Dede Korkut hikâyelerinden farklı olarak, halkın içerisinde yaşayan, tecrübesine, yaşına saygı duyulan, sözüne kıymet verilen ve halk tedavilerini meslek edinmiş olan kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır.

- “O bütün fakir semt halkı doktordan çok komşu teyzelerine inanıyorlardı.” (CÖYÇH, s.139) “Onların ilaçlarını daha haysiyetli buluyordu. Sarmısakla kabak çekirdeğini dövüp, sabahları yutturdular mı, yüzünün sarılığı da giderdi, karnının şişliği de inerdi. Hadi bilemedin solucan şekeri yedirirdin. Bak o zaman bir şeysi kalır mıydı oğlanın... Harp çıkmasaydı bu çocuk böyle mi olurdu? Ona yatarken 250 gram süt içirse, sabahları tereyağını, yumurtasını, reçelini yedirse, yanakları böyle solar mıydı?” (CÖYÇH, s.139)
- “...sizin de onun da çabuk kurtulması için bir çare var... Üzerine su eleyin.”(CÖYÇH, s.102)
- “...Dispanserin gözlüklü doktoru... İştahsızlığı için bir şurup, kanlanması için de iğneler veriyordu. ‘Mümkün olursa günde üç dört yumurta yedirmelisiniz.’ Dedi.” (CÖYÇH, s.140)
- “Nasıl bu kadar neşelisiniz beyefendi? ... Bunun sırrı basit, hiçbir şeye kızmayacaksınız.” (CÖYÇH, s.154)

Cumhuriyet Dönemine ait hikâyelerde, yaşça büyük olan ve belli eğitim seviyesinde olan insanların, genç ve tecrübesiz anne ve babalara, çocuk eğitimine yönelik nasihatlerde bulunduğu karşımıza çıkmaktadır.

- “Yooo, böyle olmaz, dedi, çocuk bu saatte uyuyacak. Uyutmuyorsanız, o da büyüklerin yanında oturacak.”(CÖYÇH, s.155)

- “...Bir çocuk ne kadar sorarsa, o kadar zeki demektir, memnun olun. Hiç bıkmadan usanmadan, onların sorduklarına cevap vereceksiniz. Çocuk yetiştirmek kolay mı? Usanmayacaksınız, her sorusunu, büyük adama anlatır gibi açıklayacaksınız.”(CÖYÇH, s.156)
- “Hiç kızılmayacak, dedi, çocuk terbiyesinde kızmak diye bir şey yok.”(CÖYÇH, s.158)
- “Kızmak yok, dedi, sabır işi. Hiç kızmayacaksınız.”(CÖYÇH, s.159)
- “Hiç yılmayacaksınız, dedi, çocuk öğreninceye kadar tekrarlayacaksınız. On kere, yüz kere, bin kere. Ta ki çocuk öğrensin.”(CÖYÇH, s.160)
- “Sigara içmekle adam olunmaz, dedi dedesi.”(CÖYÇH, s.247)
- “Hep böyle olacaksınız, hep böyle! Yumruk yok, tokat yok Uluğ!”(CÖYÇH, s.137)
- “İyi amma, biraz kendine bak azizim. Betin benzin sapsarı kesilmiş. Bu hal hiç de iyiye işaret değil doğrusu...”(CÖYÇH, s.127)

3.1.4.8. Küfürler ve Argolar

Dil yaşayan canlı bir varlıktır. Küfür ve argo toplumumuzda hoş karşılanmasa da dilin zengin yapısı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Küfür ve argo da kalıplaşmış ifadeler arasında yer almaktadır.

“Argo özelliği gösteren kelimelerin jargonla karıştırılmamasını ifade eden Devellioğlu’na göre “Argo ‘özel dildir, fakat her özel dil argo değildir. Çünkü her özel dil genel dildeki kelime yapılarını bozmaz ve bunları atıp yerine başkasını kullanmaz, ancak özel kelime ve deyim kullanır, bu dilin bayağı bir tarafı da olmadığını ifade etmiştir (1990, s.22).”

- Gerçekliği olduğu gibi yansıtan bu hikâyelerde, küfür ve argo sözcükleri de aynı şekilde yansıtılmıştır. Kişiler bu hikâyelerde yaşamın bir parçası olarak kullandıkları küfürlü sözcüklerin küfür veya argo olarak algılanmadığı, kalıp ifadeler olarak dilimize yerleşmiş kelimeler olarak görülmektedir.
- “...kırk **uğursuz** söze girdi...” (DKH,s.25)
- “...kırk **hayırsız** sonunda.” (DKH, s.27)
- “Söylenip durma bre **itim düşman**, yalakta yıkandığım suyu itimle birlikte içen düşman.”(DKH, s.36)

- “Bre **akılsız, densiz, düzen bilmez** Şöklü!” (DKH, s.48)
- “Bre **utanmazlar**, öpülür mü oğul eli baba dururken?” (DKH, s.55)
- “...bir **çulsuza** veririz.” (DKH, s.63)
- “...**domuz oğlu domuz**...” (DKH, s.76)
- “Bre **deli herif**...” (DKH, s.76)
- Hikâyelerde karşılaşılan bazı küfürlü kullanımların, kişilerin karakteri ve düşman olarak gördükleri kişiler üzerinden yapıldığı dikkat çekmektedir.
- “**Abuk sabuk** konuşma bre **itim düşman!**”(DKH, s.172)
- “Oğuz’un **arsızı**, Türkmen’in **delisine** benzer.”(DKH, s.173)
- “Bekle bakalım **huysuz** herif...” (DKH, s.174)
- “Bre **huysuz herifin** kızı...” (DKH, s.184)
- “Ayağı **uğursuz** gelin diyeceklerine, **utanmaz** gelin desinler...” (DKH, s.186)

Hikâyelerde yer alan argo sözcüklerin, hayvanlar üzerinden yapıldığı dikkat çekmektedir. İnatçılığı simgeleyen domuz, aptallığı temsil eden eşek, başıboşluğu anlatmak içinse köpek türündeki hayvanlara çokça yer verilmiştir. Argo ve küfürlü kullanımlarda hayvanlara sıklıkla yer verilmesi, insanların hayvanları, kendi türlerinden düşük ve aciz varlıklar olarak görmesi düşünülebilir.

- “İt gibi havlayan kötü huylu, küçücük domuz şölenli, bir torba saman dөşekli, yarım kerpiç yastıklı, yontma ağaçtan Tanrılı köpeğim düşman...”(DKH, s.203)
- “Bu ne kepazelik?” (CÖYÇH, s.23)
- “Biz atalar sözü halini almış bu beyinsizliğimizle beyaz hanımların saflığından faydalanarak yaşıyoruz.”(CÖYÇH, s.28)
- “Bırak şu züppeliği!”(CÖYÇH, s.128)
- “Eşekler, hayvanlar...”(CÖYÇH, s.131)
- “Bre Haydut...!”(CÖYÇH, s.137)
- “İşin içinde bir düzenbazlık var gibiydi.”(CÖYÇH, s.145)
- “Bu işte bir dalavere olmasın?”(CÖYÇH, s.149)
- “Ananın örekesi...”(CÖYÇH, s.163)

- “...nasıl oluyor da etrafını saran mideci dalkavukların ikiyüzlülüğünü anlamıyordu.”(CÖYÇH, s.170)
- “...budalanın sevinci kadar komik değildir.”(CÖYÇH, s.170)

Hikâyelerde bu tarz kelimelerin kullanılması, anlatımların daha vurgulu ve anlamın yerinde olmasını sağlama amacıyla yapılmasının yanı sıra, halk kültüründe yaşamın bir parçası olması yönüyle de gerçeği yansıtır niteliktedir. Fakat bazı küfürlü kullanımların, ilköğretim seviyesindeki bir çocuğa yönelik olan hikâyelerde yer alması doğru değildir. Çünkü bu hikâyelerle çocuklara Türkçeyi düzgün kullanmak ve çocuklara en doğru şekliyle öğretmek esastır.

- “Belki de küçük bir **orospu**.”(CÖYÇH, s.178)
- “Bütün **budalalık** bizde.”(CÖYÇH, s.178)
- “**Hinoğlu hin**...”(CÖYÇH, s.191)
- “Siz bilmezsiniz o **bacaksızları**...”(CÖYÇH, s.191)
- “**Hoşt ulan**... **hınzır**.”(CÖYÇH, s.200)
- “**Ulan aşağılık köpek!**”(CÖYÇH, s.202)
- “**Ulan aşağılık insan!**”(CÖYÇH, s.202)
- “**Ulan tüyü bozuk**, anlarmış gibi...”(CÖYÇH, s.207)
- “**Gidi reziller!**”(CÖYÇH, s.209)
- “...**it eniği!**”(CÖYÇH, s.227)
- “**Miskin**... **Pis hırsız**.”(CÖYÇH, s.231)
- “...pencereyi açmış el sallıyor **utanmaz**...”(CÖYÇH, s.232)
- “**Aptal**.”(CÖYÇH, s.232)
- “ Bu kız kedi canlı gebermez... Domuz gibi yiyor... Nerden de görmüş **fesat**...”(CÖYÇH, s.233)

3.1.4.9. Lakaplar

“Lakap kavramının sözlükteki karşılığı Püslüllüoğlu’na göre, bir kimseye ya da bir aileye, bir özelliğinden dolayı, adından ayrı olarak sonradan takılan ad olarak yorumlamıştır (2004, s.869).”

Lakaplar; aileden tutun da, insanların yaşam içindeki davranışlarından, fiziksel farklılıklarından ötürü, adlarının önüne getirilen unvanlardır. İncelenen hikâyelerde

“deli” lakabına çokça yer verilmesi sıra dışı davranışlara sahip olan insanlara yönelik kullanıldığı görülmektedir. “Kara” lakabı da kötü anlam içeren lakaplar olarak karşımıza çıkmaktadır.

- “Kıyan Selçuk oğlu **Deli** Dünder onayladı.” (DKH, s.33)
- “Kara Göne oğlu **Kara** Budak dedi.” (DKH, s.33)
- “Öfkesi tutunca kara taşı kum eden Kazan Bey’in kardeşi yiğitler ejderhası **Kara** Göne dötrnala yetiştı...”(DKH, s.48)
- “**Deli** Karçar derler bir kardeşi var...” (DKH, s.59)

“Kısırca ve Boğazca” gibi kullanımlar kişilerin karakteristik özelliklerine dayatılarak kullanılan lakaplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuğu olmadığı için “kısırca yenge” ve boş boğaz olduğu içinse “Boğazca Fatma” çok yalan söylediği için “Yalancı Yaltacuk” lakapları kullanılmıştır.

- “**Kısırca** Yenge çıktı ortaya ...” (DKH, s.79)
- “**Boğazca** Fatma derler bir hatun...” (DKH, s.80)
- “Görünce olanı biteni **Yalancı** oğlu Yaltacuk...” (DKH, s.85)
- “Duha Koca Oğlu **Deli** Dumrul derler.” (DKH, s.104)
- “Kalkmıştı yerinden Kam Gan oğlu **Han** Bayındır...” (DKH, s.137)
- “Kıyan Selçuk oğlu **Deli** Dünder ile başladı saymaya **Deli** Evrenle bitirdi saymayı.” (DKH, s.140)
- “...Konur Koca **Sarı** Çoban...” (DKH, s.147)

Cumhuriyet dönemi hikâyelerinde de kullanılan lakapların karakter özelliklerinin yanı sıra yapılan mesleklere göre lakap kullanılması dikkat çekmektedir.

- “Bu serüvenini bana ve bizim **Melek** Ahmet Paşa’ya taklit yaparak anlattığı zaman...” (CÖYÇH, s.10)

“Fellah” sözcüğü TDK ‘ya göre Arapça’dan dilimize yerleşmiş çiftçi, köylü, Arap anlamlarına gelen bir kelimedir. Cumhuriyet dönemine ait incelediğimiz hikâyelerde lakap olarak karşımıza çıkmaktadır.

- “Arap aşçılar, o **fellahlar** hırsız olur derler.”(CÖYÇH, s.29)

Cumhuriyet Dönemi hikâyelerde lakapların mesleklerle kişileri özdeşleştirilmesiyle oluşturulduğu görülmektedir. Dadı, kalfa, kahveci, çoban, mühendis, çerçi, bahçıvan, hikayelerde sıklıkla karşılaşılan meslekler ve lakaplardır.

- “Ferhunde **Kalfa**... Ferhunde **Dadı**...”(CÖYÇH, s.37)
- “...köylülerden biri **Çoban** Mehmet adında biri...”(CÖYÇH, s.88)
- “**Ses Duyan Kız!**”(CÖYÇH, s.89)
- “**Kahveci** sevimsiz bir adamdır.”(CÖYÇH, s.116)
- “**Mühendis** Ahmet Bey...”(CÖYÇH, s.120)
- “**Gazi Paşa**’nın büstünü diktiler Pazar yerindeki alana.”(CÖYÇH, s.133)
- “Vali Rahmi Bey tarafından atılmıştı temelleri.”(CÖYÇH, s.133)
- “**Kokulu Berber** Osman barıştı Kübra ablanla... **Dönme** Bekir’in topal kızı vardı ya...Evlendi **Çerçi** Hasanla! **Nalıncı** Bahri’nin oğlu da parasız yatılı imtihanı kazandı...”(CÖYÇH, s.133)
- “...köpürdü **Büyük** Yaşar...”(CÖYÇH, s.180)
- “**Çoban** Sülo ağladı.”(CÖYÇH, s.206)
- “**Danacının** İsmail’i görünce...”(CÖYÇH, s.204)
- “**Bahçıvan** Selim’in bahçesi...”(CÖYÇH, s.205)

İncelenen hikâyelerde kişilerin fiziksel özelliklerinin de lakap olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir. Kara, cukcuk, sarışın, sakallı, koca kafa, filiz bunlardan bazılarıdır.

- “...**Kara** İsmail...”(CÖYÇH, s.180)
- “Adın ne senin... Korkut ama **Cukcuk** diyorlar...”(CÖYÇH, s.196)
- “Bana da **Sarışın** der.”(CÖYÇH, s.196)
- “Uçan kuştan bile kuşkulanan iri yarı **Koca** Ahmet yanında duran birinin kulağına bir şey fısıldadı.”(CÖYÇH, s.213)
- “... Sarıbaş’tı adı... Ama şimdiki sahibi nedense “**Ayıcık**” diyordu.”(CÖYÇH, s.197)
- “**Sakallının** Recep o sıra eve giriyordu.”(CÖYÇH, s.209)
- “**Çerkez** Memedali kocaman lahanaya iki tokat attı.”(CÖYÇH, s.211)

- “...artık karısının tarlasını işlemeyen **Arnavut** Mustafa’ydı.”(CÖYÇH, s.211)
- “...ağladığı söylenen uzun boylu **Filiz** Mehmet...”(CÖYÇH, s.212)
- “**Hacı** Selman’ın Hüseyin...”(CÖYÇH, s.212)
- “...hoplaya zıplaya pantolonunu çıkaran **Kocakafa** Salih...”(CÖYÇH, s.212)

Eski dönemlerde kişilerin, kimlerin çocuğu olduğunu ifade etmek amaçlı anne ya da baba isimlerinin lakap olarak kullanılması karşımıza çıkmaktadır.

- “Karısından sık sık dayak yediği söylenen ve karısının adıyla: “**Fatma**’nın Kadir” denen ağı bir adam hiçbir şey söylemedi.”(CÖYÇH, s.212)
- “Birkaç yıl önce bir gün hâsıl biçmeye gittiğinde ekinin ortasında karısını bir oğlanla suçüstü yakalayıp döve döve eve getirdiği için adı “**Kazak** Veysel” kalan **Nekesin** Veysel...”(CÖYÇH, s.213)
- “**Uzun Satılmış**’ı kimsenin dinlediği yoktu.”(CÖYÇH, s.213)
- “**Berber** Rıza’ya gidelim de...”(CÖYÇH, s.213)
- “... Her fırsatta köyünü öven **Kamil Çavuş**’un Nazmi...”(CÖYÇH, s.213)
- “Çok konuşmanın sık sık zararını çektiği halde bir türlü uslanmayan, her söylenen ve yapılanın olumsuz yanını gören **Horoz** Ali...”(CÖYÇH, s.214)
- “...her zaman herkese yardıma hazır **Kilidin** Hayrullah...”(CÖYÇH, s.215)

İncelenen hikâyelerde kişilerin rahatsızlıklarının da lakap olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir. Tik sahibi olan kişiye takılan “yalama” lakabı buna örnektir.

- “...köyün tanınmış ayyaşlarından **Yalama** Sait dudaklarını yalayıp...”(CÖYÇH, s.216)

3.1.4.10. Selamlar ve Vedalaşmalar

Selamlaşma amaçlı kullanılan sözcükler, insanların birbirleriyle olan yakınlık, dostluk derecelerine göre ve kişilere duyulan saygıya göre şekil alan sözcüklerdir. Veda sözleri ise kişilerin birbirinde ayrılırken kullandığı sözlerdir.

Günümüzde selam almak ve selam vermek, önemli değerlerden sayılmaktadır. Kültürümüzde selamlaşmanın yeri çok önemlidir. Arapça bir sözcük olan “selamünaleyküm” sözcüğü Allah’ın selamı, bereketi üzerinize olsun anlamında kullanılan dini inançla bütünleşmiş bir ifadedir. Bu ifade Türk toplumunda yaygın biçimde kullanılmaktadır. İncelemiş olduğumuz “Dede Korkut Hikâyelerinde ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Hikâyeler” adlı kitaplar, iki farklı dönemi yansıtan kitaplar olmasına rağmen selamlaşmanın kültürümüzdeki önemini aynı oranda yansıtan içeriğe sahip olduğunu gösteren bulgulara rastlanmaktadır.

- “Bezirgânlar geldiler, baş eğip selam verdiler.”(DKH, s.55)
- “Dede Korkut ulaştığında obasına, selamını almadan Dede’nin...” (DKH, s.60)
- “ Bayındır Han’ın divanına gelip diz çöktü...” (DKH, s.65)
- “Sağda oturan sağ beyler, Solda oturan sol beyler, eşikteki güvenilir kişiler, dipte oturan soylu beyler, kutlu olsun davetiniz.” (DKH, s.78)
- “Duyunca bana, vedalaştı anasıyla, babasıyla Kan Turalı...” (DKH, s.118)
- “Geri dönene kadar bey baba, hatun ana kalın.” (DKH, s.119)
- “ Gördüler ki durmayacak oğlan, esenlik dileyerek uğurladılar Kan Turalı’yı.” (DKH, s.119)
- “Kan Turalı gerilip selamladı kara giysili Tekfur’u.” (DKH, s.120)
- “ Kan Turalı’yla sarı giysili kız aşkına bir huuuuuuu!” (DKH, s.122)
- “...el kavuşturup selam ver o yiğide, elini öp, sarıl boynuna.” (DKH, s.182)
- “Ala gözlü oğlunuzu görene kadar, bey baba, hatun ana, esen kalın.” (DKH, s.183)
- “ ‘Sür atını git oğul yolun açık olsun, sağ gidip esen dönesin döneceğin var ise.’ Öpüp babasıyla anasının elini...”(DKH, s.186)
- “Sarıp kucaklaştı iki kardeş. Boynunu öptü Egrek kardeşinin, elini öptü Segrek ağabeyinin.” (DKH, s.193)
- “ Hoşça kal” dedi Kılbaş, kalkıp gitti.” (DKH, s.215)
- “Selamlar olsun!” (CÖYÇH, s.12)
- “Han, paşanın elini öpüp...” (CÖYÇH, s.14)

Cumhuriyet öncesi dönemlerde İslamiyet'in etkileri selamlaşma ve vedalaşmalara Arapça sözcüklerle –selam un aleyküm, aleyküm selam- yansıdığı dikkat çekmektedir.

- “Selamün aleyküm!”(CÖYÇH, s.94)
- “Allaha ısmarladık.”(CÖYÇH, s.129)
- “Anamın selam ve sevgilerini söyledi önce.”(CÖYÇH, s.133)
- “Onu bahçe kapısından elini öperek uğurladım.”(CÖYÇH, s.135)

Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemlerde halkın batı kültürünün de etkisiyle farklı selamlaşma şekilleri hikâyelerde yer almaktadır. Bu selamlar saygı ifadesi olarak da yapılan davranış şekilleridir.

- “Tekrar ayağa kalkma, reverans.”(CÖYÇH, s.171)
- “...birbirlerini ilk orada görmüş gibisine, nasılsın iyi misinlerle, ne var ne yoklarla, yarenliği koyulaştırmışlardı.”(CÖYÇH, s.185)

İslamiyet öncesi dönemlerden günümüze kadarki süreçte vedaların örneklerde görüldüğü üzere dua ederek ayrılma, iyi dileklerde bulunma, kucaklaşmalarla yapıldığının yanı sıra selamlaşmalarda da el öpme, uzaktan eli başa kaldırarak selam verme, el öperek selamlaşma, el kavuşturarak verilen selamlaşma gibi çeşitli şekillerde yapıldığı dikkat çekmektedir.

3.1.5. Anonim Halk Edebiyat

“Köprülü’ ye göre, anonim halk edebiyatını ilk söyleyeni zamanla unutulmuş, ağızdan ağıza aktarılarak halka mal olmuş edebiyat ürünlerinin adı olarak tanımlamaktadır. Ona göre bu edebiyatın en önemli özelliği sözlü oluşudur. Anonim edebiyatta şiirle musiki iç içe bir geçerek tarihi süreç boyunca birbirini tamamlamıştır (1981, s.12).”

İncelenen eserlerde Anonim Halk Edebiyatı unsurları manzum ve mensur türler olarak başlıklandırılmıştır.

3.1.5.1. Manzum Türler

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler Kitabında Halk Edebiyatı'nın yanı sıra Divan Edebiyatı'nın da etkisi gözlenmektedir. "Abdal Han'ın Pehlivanı" hikâyesinde şöyle bir beyit verilmesi, Divan Edebiyatının etkisi olarak düşünülebilir.

- *"Bir kusurumu görürseniz meydanda olurum kayıp
Eğer hünerimi beğendirmezsem bana çok ayıp !"* (CÖYÇH, s.10)

3.1.5.1.1. Ağıt

Anonim şiirimizin çok zengin bir türünü oluşturan ağıtın kaynağı çok eski çağlara uzanmaktadır. Türk şiir geleneğinde ağıtların ilk örneklerini çok eski dönemlerde dini amaçlarla yapılan yuğ ayinleri ve bu ayinlerde ölü için dua özelliğinde söylenen sözler oluşturmuştur.

"Yakıcı'ya göre, Türk kültüründe yas tutma geleneği çerçevesinde devam ettirilen adetlerden biri olan ağıt yakma, Türk kültürünün en eski dönemlerinden günümüze kadar varlığını sürdüren yas ritüellerinin bir parçasıdır. Ağıtlar, Türk edebiyatının en eski türlerinden biri olarak bilinmektedir(2007)."

"Gözünaydın'a göre, Firdevsî'nin Şehname adlı eserinde Türk kahramanı "Alp Er Tunga" için söylenen sagud, ölüm üzerine söylenen ağıtların en eski örneklerinden biridir (1989)."

"M. Fuad Köprülü'ye göre, Alp Er Tunga için söylenen bu sagu, günümüze ulaşan en eski Türk destanının bir parçasıdır (1980)."

"Talat Tekin'in "XI. Yüzyıl Türk Şiiri" adlı eserinde belirttiği gibi, Divan-ı Lügat-it Türk'te yer alan Alp Er Tunga sagusu, Türk Halk Şiiri içinde ağıt türünün önde gelen bir örneğidir (2017)."

"Boratav, ağıtları, acıklı bir olayı anlatan ve hem metni hem de melodisiyle bu olayı canlı bir şekilde yansıtan türküler olarak tanımlar. Ona göre, ağıtlar bir ölüm üzerine yapılan törenlerde söylenen türkülerdir ve bu türküler, geleneğe uygun olarak söylendiği törenlerde yanı sıra, sonrasında da hatıralarda yaşamaya devam eder (1983)."

"Şükrü Elçin, ağıtları; insanların ölümle yüzleştiği, kayıplar yaşadığı, korku, telaş ve heyecan içindeki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını ve talihsizliklerini düzenli ya da düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türküler olarak tanımlar (1986)."

Dede Korkut Kitabı, Türk kültürü için oldukça önemli bir kaynaktır ve içerdiği unsurlar kültürümüzü aydınlatmaktadır. Yas tutma ve ağıt yakma geleneğiyle ilgili

anlatılarda birçok örnek bulunmaktadır. Dede Korkut Kitabı, yas tutma ve ağıt yakma geleneği açısından incelendiğinde, konuyla ilgili en zengin malzemeye sahip anlatmalar sırasıyla; "Bay Büre Bey Oğlu Bamsı Beyrek, Salur Kazan'ın Evi Yağmalanması, Dirse Han Oğlu Boğaç Han ve Kazan Bey Oğlu Uruz'un Tutsak Olması" anlatmalarındır.

“Ergin’e göre Dede Korkut Kitabı’nda yasin başlangıcı, "şiven koptu" ve "kara şiven koptu" ifadeleriyle belirtilir. Kitapta yas tutma durumları, Boğaç’ın av sırasında vurulması ve memleketine geri dönmemesi, Uruz’un Burla Hatun’u ve namusunu korumak için kendi canını feda etme teklifi, Bamsı Beyrek’in Bayburt Hisarı’nın beyi tarafından esir alınması, Yalancı Oğlu Yaltacuk’un Beyrek’in kanlı gömleğini göstererek ölüm haberini vermesi, Deli Dumrul’un köprüsüne yakın bir obada bir yiğidin ölümü, Uşun Koca Oğlu Egrek’in Alınca kalesinde tutsak olması ve Beyrek’in ölümü gibi örneklerde görülebilir. Bu durumlar genellikle ölüm ve ayrılık gibi sebeplerle ortaya çıkar (1989).”

- “ Biricik oğlun haberini a Dirse Han söyle bana!
Karşı yatan Aladağ’dan
Bir oğul uçurdunsa söyle bana!
Aslanlara kaplanlara
Bir oğul yedirdinse söyle bana!
Kara giysili azgın düşmanlara
Bir oğul kaptırdınsa söyle bana!” (DKH, s. 24)
- “Kara gözlerini uyku bürümüş oğul aç gözünü,
Kemiklerin örselenmiş ay oğul,
Tatlı canın gezmelerde dur oğul,
Can kaldıysa gül bedende söyle bana,
- Karabaşım kurban olsun sana can oğul...”(DKH, s.25)

“Arslan’a göre, derin yaralar ve büyük yangınlar, izlerini daha kalıcı hale getirdiğinde, ağıt adı verilen bu sanatsal ve kültürel ifade daha belirgin ve vurgulu bir şekilde ortaya çıkar. Genç yaşta ve arzularına kavuşmadan ölenlerin, hayatlarını tamamlamadan ölen bitkilerin ardından yakılan ağıtların yüzlerce yıldır hiç eksik olmadan söylenmesinin gerçek nedeni budur. Bu hikayede, yiğit Beyrek’in genç yaşta ve tam arzularına ulaşmadan öldüğü inancına kapılan eşi Banu Çiçek’in söylediği ağıt

da anlamlıdır ve bu geleneğin bir yansımasıdır. Ayrıca, yedi kız kardeşin bir erkek kardeşleri olan Beyrek'in ölümü, kız kardeşlerini de yasa sürüklemiştir (2009).”

Ağıtlar destanlarımız içerisinde yaygın bir yere sahiptir. Bu tür, manzum şeklinde söylendiği gibi diyaloglarda mensur biçimiyle de karşımıza çıkmaktadır:

- “...boncuk boncuk yaşla doldu gözleri, saçını başını yolup oğul, oğul diyerek ağladı.” (DKH, s.45)
- “Vay al duvağımın sahibi,
Vay alnımın, başımın umudu!
Vay şah yiğidim, güzel yiğidim, yüzüne doyasıya bakamadığım canım
yiğidim!
Nerelere gittin beni yalnız bırakıp da?
Gözüm açıp gördüğüm, gönlüm ile sevdiğim, bir yastığa baş koyduğum,
yolunda öldüğüm, kurban olduğum yiğidim!
- Vay Kazan Bey’in yoldaşı güçlü Oğuz’un kıvancı Beyrek, beni bırakıp da nerelere gittin? Diyerek gözlerinden kan akıtıp ağladı.” (DKH, s.64)
- “Beyrek’in babasıyla ak pürçekli anası inerken yaş döküp “Oğul, oğul” diye.”(DKH, s.64)
- “...gülüp eğlenecek yerde, ağlaşmaya durdular.” (DKH, s.64)
- “... Tırnaklayıp yırttı al yanağını boydan boya acı içinde.” (DKH, s.64)
- “Yedi kız kardeşini yedi yol ayırımında ağlar gördüm, al yanaklarını yırtar gördüm Bamsı.” (DKH:68)
- “Yandı bağrım, yakıldı içim.
Senin ağan yok mu olmuştur?
Yüreğine kızgın yağlar mı dökülmüştür?” (DKH, s.71)
- “Niye ağlar, niye bağırırsın?
Yandı bağrım, yakıldı içim.” (DKH, s.72)
- “Çalma ozan, söyleme ozan!
Yaslı ben kızın nesine gerek ozan!
Karşı yatan kara dağı sorar olsan,
Ağam Beyrek’in yaylası idi.
O gideli yaylayanım yok.
Karlı soğuk sularını sorar olsan,

Ağam Beyrek'in bineği ydi.
 O gideli binenim yok.
 Katar katar develeri sorar olsan
 Ağam Beyrek'in yükletiydi.
 O gideli yükleyenim yok." (DKH, s.72)

- "Ağıllarda akça koyunu sorar olsan,
 Ağam Beyrek'in şöleniydi.
 O gideli şölenim yok.
 Karalı mavili bey otağını sorar olsan,
 Ağam Beyrek'in otağıdır.
 O gideli göçenim yok.
 Beyrek adlı bir yiğide rastladın mı?
 "Karşı yatan kara dağdan geçer iken,
 Beyrek adlı bir yiğide rastladın mı?
 Taşkın akan suları aşar iken,
 Beyrek adlı bir yiğide rastladın mı?
 Ağır adlı şehirlere den gelir iken
 Beyrek adlı bir yiğide rastladın mı?
 Karşı yatan kara dağım yıkılmıştır,
 Ozan senin haberin yok.
 Gölge lince ulu ağacım kesilmiş tir,
 Ozan senin haberin yok.
- Dünyalıkta bir kardeşim olmamıştır", (DKH, s.73)
- "Ozan senin haberin yok.
 Çalma ozan, söyleme ozan,
 Ben yaşlı kızın neyine gerek türkülerin,
 İleride bir düğün var, git de orada öt." (DKH, s.74)
- "Kara süzme gözlerin sönmeseydi,
 Ağam Beyrek derdim ozan sana.
 Yüzünü kara saçların örtmeseydi,
 Ağam Beyrek derdim ozan sana
 Güçlü sağlam bileklerin solmasaydı,
 Ağam Beyrek derdim ozan sana.

Hızlı çevik yürüyüşünden,
Aslan gibi duruşundan,
Ardına dönüp bakışından
Ağam Beyrek'e benzettim ozan seni,
Sevindirdin, yerindirme ozan beni.” (DKH, s.75)

- Çalma ozan, söyleme ozan,
Ağam Beyrek gideli bize ozan gelmez oldu.
Üstümüzden kaftanımızı almaz oldu
Başımızdan örtümüzü almaz oldu
Boynuzu burma koçlarımızı almaz oldu.”(DKH, s.75)
- “Oğul oğul mürüvvetim oğul,
karanlıklı gözlerimin aydınlığı oğul.
Sam yelleri esmeden Kazan kulağım çınlıyor.
Acı sarımsak yemeden Kazan içim yanıyor.
Sarı yılan sokmadan Kazan akça tenim şişiyor.
Oğlumun haberini söyle Kazan bana,
Söylemezsen beddua ederim Kazan sana.
Kargı mızrak oynatanlar döndü geldi,
Altın mızrak oynatana Tanrım n' oldu?
Asker geldi, sağdıç geldi,” (DKH, s.95)
- Yalnız bir oğulcuğa Tanrım n' oldu?
Oğlumun haberini söyle Kazan bana
Söylemezsen beddua ederim Kazan sana.” (DKH, s.96)
- “Bir ağladı bir söyledi boyu uzun Burla Hatun, bir yakardı, bir inledi.(DKH, s.96)
- “Oğul senin varacağın yerin
Çok dolambaçlı yolları olur.
Atlı batıp çıkamaz, onun balçağı olur,
Alaca yılan sökemez, onun ormanı olur,
Gök ile boy ölçüşen, onun kalesi olur,
Gözüyle bakıp gönül yakan onun güzeli olur,
Hay demeden baş kesen celladı olur,
Sırtında kalkan oynatan yaylası olur.

Yaman yerlere yeltendin oğul, geri dön.

Ağlatma aksakallı babanı, yaşlı ananı.” (DKH, s.118)

- “Akıntılı güzel suyumun taşkını kardeş!
Güçlü sırtımın dayanağı kardeş!
Kara gözlerimin aydınlığı kardeş!
Kardeşimden ayrıldım!” (DKH, s.153)
- “Kalkıp yerimden doğrulayım derdim,
Güçlü Oğuz beyleriyle andımı bozayım derdim,
Yeniden doğanını öldüreyim derdim,
Bir kerecik adam etine doyayım derdim,
Güçlü Oğuz beyleri toplanıp üstüme gelsin derdim,
Kaçıp Salahana kapısından gireyim derdim,
Ağır taşı mancınıkla atayım derdim,
Taş inip başıma düşsün de öyle öleyim derdim.
Ala gözümden ayırdın yiğit beni...” (DKH, s.159)
- “Aksakallı kocaları çok ağlattım,
Aksakalın laneti mi tuttu gözüm seni?
Ak pürçekli anaları çok ağlattım,
Anaların gözyaşımı tuttu gözüm seni?
Bıyıkları tüylenmemiş yiğitleri çok yemişim,
Onların yiğitliği mi tuttu gözüm seni?
Elleri kınalı kızcağızları çok yemişim,
Onların ilenci mi tuttu gözüm seni?
Öyledir ki bu çektiğin göz acısı...” (DKH, s.159)
- Gözüm gözüm, ay gözüm, bir tanecik gözüm!” (DKH, s.160)
- Vay Kazan Bey’in yoldaşı güçlü Oğuz’un kıvancı Beyrek, beni bırakıp da nerelere gittin? “...yırtıp giysisini tırmaladı al yanağını, ağladı.” (DKH, s.66)

İnsan hayatında ölüm gerçeği bilinmesine rağmen, örneklerden de anlaşılacağı üzere ölen kişinin yakınlarının, annesi, kız kardeşleri, sevgilisi ve yaşamını etkileyen silah arkadaşlarının ölene ağıt yakarken elbiselerini parçalamaları, yüzlerini tırnaklamaları,

çeşitli duygusal söylemlerle ve benzer davranış şekilleriyle yaslarını tuttukları gözlemlenmektedir.

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında ağıt örneğine rastlanmamaktadır. Bu hikâyeler ilköğretim seviyesindeki çocuklara yazılan hikâyeler olduğu için bu yaş grubunu olumsuz etkileme düşüncesiyle, ölüm konusuna fazla yer verilmediği ve az oranda yer verilmesinin sebebi olarak ise ölüm gerçeğinin varlığını bilmeleri gerektiği düşünülebilir. İncelenen hikâyelerde mensur şekliyle küçük bir ağıt örneği sayılabilecek bir cümleye rastlanmıştır.

- “Ah kadın anam! Ah gel de bir kez halımı gör! Dedi.” (CÖYÇH, s.66)

3.1.5.1.2. Türkü

İncelenen hikâyelerde türkü örneklerine rastlanmamaktadır. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında “Bizans Definesi” hikâyesinde, türkünün adı geçmektedir.

- “Komşu bahçeden küçük ağabeyimin sevgilisi ‘ Ayva çiçek açmış’, türküsünü bize duyurmaya çalışıyor...”(CÖYÇH, s.237)

3.1.5.1.3. Mani

Mani, küçük bir nazım biçimi olarak, çeşitli duyguları kısaca dile getiren ahenkli sözlerdir.

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyelerde sadece bir yerde mani örneği geçmektedir. Bu mani tek dördlükten oluşan 7’li ve 8’li hece ölçüsünde bir manidir. İncelemiş olduğumuz İlköğretim seviyesindeki Dede Korkut Hikâyeleri kitabında mani örneğine rastlanmamıştır.

- “Dağda gezen dağcı baba
Bir elinde kanlı sopa
Himmet edin uyusun
Zindandaki Cafer baba.”(CÖYÇH, s.18)

3.1.5.1.4.Tekerleme

“Tekerleme; çeşitli işlevleri bulunan, söz ustalığı gösterme, dinleyicilerin dikkatini çekme, belli konuda bilgi verme amacı taşıyan nazım-nesir karışık anonim halk edebiyatı ürünüdür. Genellikle çocuklar tarafından söylenebilir. Tekerlemeler kafiyelerle elde edilen ses oyunları ve çağrışımlarda birbirine bağlanan düşüncelerin, şiir düzenin söylenen hayal ve düşünce oyunlarıdır (Artun, 2014, s. 454).”

“Boratav’ a göre tekerlemeler çeşitli türlere ayrılmaktadır. Bunlar:

1. Masal tekerlemeleri,
2. Oyun tekerlemeleri,
3. Tören tekerlemeleri,
4. Bağımsız söz cambazlığı değerinde tekerlemeler” (Boratav, 2000, s. 156).”

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında tekerleme türünde iki örneğe rastlanmaktadır. Bunlardan biri masal tekerlemeleri olarak değerlendirilebilir:

- “Ayşe kadın dolma pişirme
Burnuna sokarım,
Ayşe kadın aside pişir,
Entari yaparım.”(CÖYÇH, s.28)
- “Çok eskiden, deve deveyken, sinek sinekken, insanlar gemilere, uçaklara, trenlere, arabalara, köpeklere binerken...”(CÖYÇH, s.196)

Bu tekerlemeleri, masal tekerlemeleri ve bağımsız söz cambazlığı değerinde tekerlemeler olarak değerlendirmek mümkündür. İncelediğimiz hikâyelerde tekerlemeler, çocukların ilgisini çekme amaçlı oluşturulmuş olup, masal anlatmadan önce dikkatleri toplamak için söylenen eğlenceli bir söz grubu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında tekerleme tarzı söyleyişlere rastlanmıştır.

- “Karşı yatan kara dağını aşmağa gelmişim.
Akıntılı suyunu içmeye gelmişim.
Dar eteğine, geniş koltuğuna sığınmaya gelmişim.

Tanrı'nın buyruğuyla, peygamberin sözüyle, kızını almaya gelmişim.”(DKH, s.121)

- “At ayağı çabuk, olur ozan dili çevik olur” .”(DKH, s.21)
- “Gelimli gidimli dünya, son ucu ölümlü dünya!” (DKH, s.224)
- “Ağzın için öleyim oğul, dilin için öleyim oğul.” (DKH, s.182)

Bu tür tekerleme tarzı söyleyişler çocukların dikkatini çekecek nitelikte akıcı ve akılda kalıcı özellik taşımaktadır.

3.1.5.1.5.Ninni

“Dede Korkut Hikâyeleri” kitabında ninni türünde bir örneğe rastlanmamıştır. “Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Hikâyeler ”de ise ninni türü sadece kavram olarak yer almaktadır, bunun dışında bir örneğe yer verilmemiştir.

- “...vaktiyle kendi çocuğumu uyuturken söylediğim ninniye söylemek istedim.”(CÖYÇH, s.64)
- “Lahanalar akşam oldu sandılar; tekdüze, ninni gibi bir çıtırtıyla yapraklarını oynatmaya başladılar.”(CÖYÇH, s.208)

3.1.5.2. Mensur Türler

3.1.5.2.1. Masal

“Masalın hikâye olarak tanımlanması sözlü anlatıya dayalı olmasından kaynaklanır. Masalları, mensur ürünler olarak ortaya çıkmış ve günümüze kadar da bu şekilde devam etmiş türler olarak değerlendiren Sakaoğlu, bundan dolayı genellikle masalların içerisinde belli kurallara bağlı kalındığını, eklenen manzum ürünler dışında manzum kısımların olmadığını ifade etmiştir (Sakaoğlu, 2002, s.323-327).”

Dede Korkut Hikâyelerinin, İlköğretim düzeyindeki sadeleştirilmiş ve kısaltılmış haliyle, olayların, asıl bölüm olarak anlatıldığı görülmektedir. Masallara özgü olağanüstü varlıklardan peri, Tepegöz gibi masal unsurları, dil ve anlatım yönüyle masala yaklaştırıldığı görülmektedir. Masallar olağanüstü varlıkların ve hayali unsurların kullanıldığı metinlerdir. Bu tür kullanımlar, çocukların dikkatini çekmesi açısından önemlidir. Masallara özgü olan abartılı unsurlar Dede Korkut Hikâyelerinde

bu kavramlarla sağlanmaktadır. “Kafdağı, peri, Tepegöz” gibi unsurlar metinde yer alan anlatılara farklılık katarak, okura masal tadı yaşatmaktadır.

- “ Gelince pınarın başına, gördüler kümeyi onlar da.
Birkaç yiğit indi, tekmeledi bu tuhaf şeyi.
Tekmeyi yedikçe şişti, büyüdü küme.
Aruz Koca’nın mahmuzu deyince, küme yarıldı,
Bir oğlan çıktı içinden, gövdesi insan, tek gözü var tepesinde...” (DKH, s.148)
- “Altın bezeli beşikte belediğim oğul.” (DKH, s.44)
- “Aruz aldı eteğine sardı oğlanı, dedi: “Han’ım bana verin bunu, büyüteyim oğlum Basat’la birlikte... Aldı Tepegöz’ü Aruz evine getirdi.
- Bir dadı geldi verdi memesini ağzına.
Bir emdi oğlan, olanca sütünü içti bitirdi;
İki emdi, kanını da birlikte götürdü;
Üç emdi, canını aldı dadının.
Hepsini öldürdü gelen dadıların.
Gördüler olmayacak sütle beslediler oğlanı.
Günde bir kazan süt yetmiyordu doyurmaya.””(DKH, s.148- 149)

İncelenen Dede Korkut Hikâyeleri ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitaplarında, hikâyeciliğe masal unsurlarının karıştırıldığı örneklere rastlanmaktadır. Özellikle Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler’de bu unsurlara yer verilmesinin, çocukların ve okurun dikkatini çekmek, hikâyeleri daha eğlenceli kılmak amacıyla oluşturulduğu düşünülebilir.

“Deli Karçar’ın deve, aygır, koç, köpek ve pireyi başlık olarak istemesi dikkat çekicidir. Burada bulunması zor olan hayvanların sayılmasını, hikâyelere masal unsurlarının karıştırmış olmasına ya da amacın, işi zora sokmak olduğuna bağlayabiliriz (Gönen, 2006, s. 63).”

- “Gelip peri anası bir yüzük taktı parmağına. Dedi: “Oğul, ok batmasın sana, kılıç kesmesin tenini.” “...Adam yolladılar üstüne; ok atılar batmadı, kılıç vurdular kesmedi, mızrak sapladılar, o da işlemedi.” (DKH, s.149)

- “Yedi başlı ejderhaya yetişip vardım.” (DKH, s.201)

Cumhuriyet Öncesi Dönemlere ait Hikâyelerden “Korkut’a Masal” hikâyesinde hayvanların konuşutulması özellikle dikkat çekmektedir ki belirgin bir masal özelliğidir.

- “Köpek başını salladı ‘Şaşılacak şey’ diye mırıldandı... ‘İnsan gibi konuşuyorsun sen’ dedi.” (CÖYÇH, s.196)
- “Korkut’a Masal” hikâyesinin giriş kısmı da yine masal tekerlemelerini andırır niteliktedir.
- “Çok eskiden, deve deveyken, sinek sinekken, insanlar gemilere, uçaklara, trenlere, arabalara, köpeklere binerken...”(CÖYÇH, s.196)

Aynı hikâyede diğer bir olağanüstülük kurşunla köpeğin aynı hızda ilerliyor olup hatta elini uzatıp kurşuna dokunması yine masalarda olabilecek türden detaylardır.

- “Oysa namludan ayrılan kurşun Sarıbaşla Korkuta yetişmiş, geçmiş az önlerinde ilerliyordu.”(CÖYÇH, s.204)

Masal unsurlarından biri olan “Peri” kavramı da Cumhuriyet Öncesi Döneme ait hikâyelerde geçmiştir.

- “Geceleri sürüyle çıkmaya başladığında... Her gece peri kızını görüyordu. Bütün gece ardından koşturur yanına yaklaştırmazmış.”(CÖYÇH, s.207)

“Korkut” un lahananın içine girip orada uyuyakalması ve epeyce içinde yaşaması da masal unsuru olarak düşünülebilir.

- “Korkut’u saran lahananın yanında durdu... Toprağın içinden lahananın kökünü kesti yan çevirdi, artık lahana hiç açılmazdı...”(CÖYÇH, s.208)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında yer alan ‘Bizans Definesi’ hikâyesinde masal unsurlarına rastlanmıştır.

- “Sözde o hazine ile Bizans Prensesi oraya gömülüymüş...Günün birinde prensesin tabutunu defineyle birlikte bulacaktıyız. Geceleri mezarından kalkıp bahçede geziyor muydu?” (CÖYÇH, s.240)

3.1.5.2.2. Destan

Dede Korkut Hikâyelerini, destan kaynaklı hikâyeler olarak gören Muharrem ERGİN, "Dede Korkut bir milli destandır. Milli destanlar taşıdıkları vasıflar dolayısıyla, bağlı oldukları dil ve edebiyat sahaları içinde müstesna bir yer işgal ederler." Demektedir (1989).”

“ Destan kaynaklı bu hikâyelerin anlatıcısı sayılan Dede Korkut, özellikleri sebebi ile yalnızca bir anlatıcı değil, XV-XVI. Yüzyılları kapsayan, Türk kültürünü yansıması bakımından ilk Türk hikâyecisi olarak düşünülmektedir. Dede Korkut; hikâyelerde anlatılan her mücadelenin sonunda yapılan şenliklerde kopuz çalıp, destanlar söyler. Bütün hikâyeler mücadelelerin sonunda onun tarafından düzenlenerek, sahiplerine ithaf edilmektedir (Ergin, 1989, s.255).”

Bilgin Ardalı'nın, ilköğretim düzeyine uygun olarak kaleme aldığı Dede Korkut Hikâyelerinin 12' sinde, sözlü geleneğin şiirini yakalamayı amaçlamış, öykülerdeki düzyazı olarak yer alan bölümlerdeki şiirsel anlatımı, şiir diliyle okuyucuya anlatma yolunu seçmiştir.

Dedem Korkut bu Oğuznameyi düzdü Han'ım hey; destan söyledi, dedi:

- “Onlar da bu dünyadan geldi geçti,
Kervan gibi konu göçtü.
Onları da ecel aldı, yer gizledi,
Ölümlü dünya yine kaldı.
Gelimli gidimli dünya,
Son ucu ölümlü dünya hey...”(DKH, s.31)
- “Beri gel başımın bahtı, evimin tahtı
Han babamın güveysi,
Kadın anamın sevgisi,
Babamın anamın verdiği,
Göz açıp da gördüğüm,
Gönül verip sevdiğim Dirse Han.
Yekinip yerinden doğruldun,

Yelesi kara yağız atına atladın,
Göğsü güzel dağda ava çıktın.” (DKH, s.23)

- “Engin düz ovalardan gelen kervancı!
Bey babamın, kadın anamın armağanı kervancı,
Ayağı uzun yağız ata binen kervancı!
Sözümü dinle, dediğimi anla kervancı!
Güçlü Oğuz içinde dostlarımı sorsam, sağ mı kervancı?” (DKH, s.67)
- “Aksakallı babamı,
Ak pürçekli anamı sorsam sağ mı kervancı?
Gözüm açıp gördüğüm gönlüm ile sevdiğim
Bay Bican kızı Banı Çiçek evde mi oturur,
Yoksa birine vardı mı kervancı?
Gel söyle bunları bana, karabaşım kurban olsun kervancı sana...” (DKH, s.67)
- “Şimdi nerede dediğim yiğitler,
‘Dünya benimdir’ diyenler?
Ecel aldı, yer gizledi,
Ölümlü dünya kime kaldı?
Gelimli gidimli dünya,
Son ucu ölümlü dünya, hey...” (DKH, s.103)
- “Şimdi nerede dediğim bey yiğitler,
‘Dünya benimdir’ diyenler?
Ecel aldı, yer gizledi,
Ölümlü dünya kime kaldı?
Gelimli gidimli dünya,
Son ucu ölümlü dünya, hey...” (DKH, s.136)

İncelemiş olduğumuz “Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler” kitabında destan türüne rastlanmamıştır.

3.1.5.2.3. Bilmece

“Çocuk edebiyatı; çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce yeteneklerine, zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerdir. İyi bir çocuk edebiyatının yalnızca eğitici ve öğretici olması, ahlaki değer yargılarını içermesi yetmez. Aynı zamanda onun edebi değer taşımasına, estetik zevk ve düşünce içerisinde kaleme alınmasına ihtiyaç vardır. Özellikle edebiyatımızda diğer dünya edebiyatları ile karşılaştırılmayacak kadar zengin bir halk edebiyatı ürünü bulunmaktadır. Bunların çocuklarımızın eğitiminde kullanılması konusuna ise günümüze kadar yeterli önem verilmemiştir. Öğretmenlerimizin, okullarımızın, eğitimcilerimizin ve yardımcı ders aracı hazırlayan uzmanların bu malzemeyi doğru ve etkili kullanmaları eğitimimizin kalitesinin gelişmesine büyük katkı sağlayacaktır (Yalçın-Aytaş, 2002, s. 5- 38).”

MEB’in Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın genel amaçları içerisinde “Milli, manevi, ahlaki değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır (MEB, 2006, s. 4).” maddesi yer almaktadır. Bu amaca ulaşmak, Dede Korkut gibi hem sözlü edebiyatın hem tarihin taşıyıcısı konumundaki eserlerle mümkündür. “Çocuk edebiyatında destan, masal ve bilmece gibi folklor ve edebiyatın ortak malzemesinden yararlanarak eser vermek orijinal eser vermekten daha önemlidir. Dünyanın bütün büyük çocuk edebiyatçıları da büyük ölçüde masal ve folklordan yola çıkanlardır. Kaynaklar yeterince ortaya çıkmadığı toplumlarda yalnız yabancılaşma değil kültürsüzleşme de yaygınlaşır. Çocukların ilgi alanlarını dolduran kaynaklara ve konulara ağırlık vermemiz de kaçınılmaz olacaktır (Miyasoğlu, 1987, s. 385).”

İncelemiş olduğumuz Dede Korkut Hikâyeleri kitabı ilköğretim seviyesinde sadeleştirilmiş olan hikâyelerden oluşmaktadır. Bilmece tütünde örneklere fazla rastlanmamıştır.

- “...deniz gibi kararıp gelen nedir?
- Güneş gibi ışıdayıp yıldız gibi parlayan nedir?” (DKH, s.90)
- “Güneş gibi ışıdayıp gelen düşmanın miğferidir.
Yıldız gibi parlayıp gelen düşmanın mızrağıdır.” (DKH, s.91)

Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında bilmece örneğine rastlanmamaktadır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Halk bilimi, halka ait olan bütün ürünleri inceleyen bir bilimdir. İnsanın yaşamıyla başlayan halk bilimi unsurları, sözlü kültürün yazılı kaynaklara aktarılmasıyla varlığını günümüze kadar sürdürmektedir. Bu ürünlerin kaynağını, halkın uzun yıllar sonucu edinilmiş tecrübelerin yarattığı kültürel birikimler oluşturur. Bu birikimler nesilden nesile aktararak, zamanın getirmiş olduğu değişimleri de bünyesine alarak günümüze kadar aktararak ulaşmasını sağlar. Edebi ürünler de, kültürün gelecek nesillere aktarılmasına yardımcı kaynaklardır.

Dede Korkut Hikâyelerinde Türk kültürünü çocuklara aktaracak, örnek teşkil edecek pek çok davranışa, kültürel değerlere yer verilmiştir. Milli bir destan özelliği taşıyan bu eser, geleneksel kültüre ait değerleri büyük oranda geçmişten günümüze yansıtan, ata yadigarı bir hediyedir. Türk gelenekleri, aile bağlarının gücü, misafirperverliği gibi milli değerlere, öze ait birçok unsuru hikâyelerde yaşatılmaktadır. Geleneksel kültürün modern çağın içerisinde teknolojinin gelişim hızını da temel alarak çocuklara aktarabilmek oldukça zordur. Bu anlamda Dede Korkut Hikâyeleri oldukça önemli yer tutmaktadır.

1000 temel eser arasından seçmiş olduğumuz Dede Korkut Hikâyeleri ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitapları gerek İslamiyet öncesi ve sonrasını gerekse Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrasını ele alma, geçmişten günümüze kültürel değişimi yansıtabilme ve zamanla değişen değerleri karşılaştırabilme açısından oldukça önemli eserlerdir. Pek çok Halk Edebiyatı metinleri, ilköğretim ve lise çağı öğrencilerin seviyelerine göre uyarlanabilmektedir. Eserler, okul sürecindeki tüm yaş gruplarında, öğrencilerin dikkatini çekecek biçimde sadeleştirilerek, yaş ve algı seviyeleri dikkate alınarak yapılan çeşitli değişimlerle oluşturulmuş önemli eserlerdir. Hikâyelerin çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmesi, milli kültüre dair bir bilinç oluşturması ve dönemseller karşılaştırmaların yapılabilmesi açısından etkili olacaktır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Dede Korkut Hikâyeleri' ni 1000 temel eser kapsamına alması, çocukların geçmiş yaşamlara ait sözlü ve yazılı kültürü tanımaları açısından önemli bir harekettir. "Dede Korkut Hikâyeleri ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler" örneklerinde görüldüğü üzere eserlerin ilköğretim düzeyinde eğitim gören çocukların algı seviyelerine uygun olarak kullanılmış olup, geleneksel kültürün yeni nesil gençlerine aktarılması, bilinçaltılarının beslenmesi bu eserler yoluyla sağlanmıştır.

Dede Korkut Hikâyeleri, göçebe kültürle yerleşik düzen arasındaki geçişi, halk kültürü açısından nefis bir biçimde ortaya koyan, Türklerin atalarından günümüze kadar ulaşmayı başarmış kıymetli bir eserdir. İncelenmiş olunan eserler, ilköğretim düzeyinde olup, çocukların psikoloji, yaş ve algı seviyeleri doğrultusunda kısaltılarak sadeleştirilmiş kitaplar olduğundan bu doğrultuda kısıtlı oranda bulgulara yer verilmiştir. Sözlü kültürü yansıtan Dede Korkut Hikâyeleri kitabı, İslamiyet öncesi ve sonrasını yansıtan bir kitap olması, Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabı da Cumhuriyet öncesi ve sonrasını yansıtması, geçmişten bugüne kültürel geçişleri değerlendirme açısından oldukça önem taşımakla birlikte, Dede Korkut Hikâyelerinde, Cumhuriyet dönemine kıyasla halk yaşamına dair daha detaylı bulguya rastlanmıştır. Sınırlı oranda bulguya yer verilmesine rağmen, her iki kitap da, farklı dönemleri yansıtmak, günümüzde yaşatılmaya devam ettirilen değerleri görmek, bunları günümüz değerleriyle karşılaştırmak ve çocuklara bu dönemlerdeki hayatlardan örnekler sunmak yönüyle bize ışık tutmaktadır.

Dede Korkut Hikâyeleri kitabında çocuk sahibi olmanın ne kadar önem taşıdığı, çocuğu olmayanların toplum içinde uğursuz olarak nitelendirilerek renklerle ayrıştırıldığı, çocuk sahibi olmak için ne tür çarelere başvurulduğuna dair dair bulgulara yer verilmiştir. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında ise bu bulgulara yer verilmemiştir. Evlilik öncesine ait geçiş döneminde, görücülük-kız isteme-söz kesme, nişan, çeyiz, düğün, gerdek gibi bulgular tespit edilmiş olup bunların günümüzde de devam ettirildiği yargısına varılmıştır.

Eserler arasında Halk Hekimliği bulgusu oldukça kapsamlı yer tutmaktadır ki bu durum Halk hekimliği başlığı altında çeşitli bulguları ortaya koymaktadır. Dede Korkut'ta süt, kan, kavramlarıyla sağaltma uygulamalarının yanı sıra, Cumhuriyet öncesi hikâyelerde “Kuduz Düğünü” hikâyesinde kuduz hastası olan bir çocuğun, işkence gibi çeşitli yöntemlere başvurularak sağaltılması yöntemi oldukça dikkat çekmektedir. Bunların dışında çeşitli bitkilerle şifa içeren bulgulara da yer verilmiştir. Bu uygulamaların yarı tıbbi bir şekilde, yani birtakım bitkilerle yapıldığını görmekteyiz. Bunun yanı sıra kuduz tedavisinde çocuğa canlı canlı kunduz böceği yutturulması, ateş üzerinden atlatılması, sarılık tedavisi için sarımsak ve kabak çekirdeği kullanılması, baş ağrısı için limon, diş ağrısı için tuz basılması, anne sütü, parmaktan akıtılan kan, zehirlenmelere karşı yoğurt yedirilmesi, gibi birçok tedavi yöntemi uygulanmıştır. Bu uygulamalar halkın kendi derdine çözümü yine kendisinin sağladığı yargısını

oluşturmaktadır. Bu yöntemler kimi zaman ateş ve su, kimi zaman dualar ve adaklar kimi zaman da bitkilerle oluşturulmuş sağaltma yöntemleridir.

Hikâyelerde yeme içme, halk ekonomisi, meslekler, halkın yaşam şekliyle doğrudan ilişkilidir. Çadır hayatının hâkim olduğu sözlü kültür döneminde, halkın geçimini avcılık ve yağmalamalarla sağladığı fakat yerleşik düzene geçilmesiyle birlikte tarım ve hayvancılığın hakim olduğu açıkça yansıtılmıştır. Yaşam koşullarının farklılaşması gerek beslenme alışkanlıklarında gerekse ekonomik şartlar, ulaşım, konut çeşitlilikleri açısından büyük oranda etkisini göstermektedir. Sözlü kültür dönemindeki etle beslenme yoğunluğu, zamanla yerini, yerleşik hayatla birlikte, sebze ve meyveye bıraktığı gözlemlenmiştir.

İslamiyet'in kabulüyle birlikte, inanç gereği domuzun uğursuz ve haram sayılması gerekçesiyle, sadece küfür ve argo amaçlı kullanılması, çalışmada tespit edilen bir başka unsurdur. Eski dönemlerde yük ve insan taşımacılığında kullanılan at, eşek, katır gibi hayvanların yerini zamanla, teknolojinin gelişmesi ve modern çağın etkisiyle birlikte hayatımıza giren otobüs, otomobil, vapur, uçak gibi motorlu taşıtlara bıraktığı tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada, halk müziği başlığı altında müzik aletlerinin isimlerine yer verilmiştir. Müzik aletleri arasında göçebe yaşama ait olan ve kutsal kabul edilen "kopuz" dikkat çekmektedir. Çalışmada yer alan bulgularda, halk hekimliğinde "davulun" kullanılması, ritmin sağaltıcı etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Kaval, zurna, davul, gibi aletler de bulgular arasında tespit edilen müzik aletleri arasındadır.

Türk toplumu sözlü kültürden itibaren yazılı kültüre kadar ki dönemlerde hak, hukuk konularında oldukça duyarlı olmuştur. Sözlü kültürde yazılı olmayan kanunların, İslamiyet'in kabulüyle birlikte daha çok İslami hassasiyete dayandırıldığı, toplumsal düzeni bu dengelerle sağladıkları, Dede Korkut Hikâyelerinde açıkça görülmektedir. Cumhuriyet Dönemiyle birlikte bu hikâyelerde, hak, hukuk, dava, mahkeme, avukat gibi adalet kavramlarının hayata dâhil edildiği görülmektedir.

Halk ekonomisi bölümünde, Dede Korkut Hikâyeleri kitabı göçebe düzenle yerleşik düzen arasındaki dönemde yer alan bir eser olduğundan meslek olarak davulcu, zurnacı, çobanlık gibi çadır hayatını yansıtan mesleklere az da olsa rastlanmaktadır. Hikâyelerde karakterlerin çeşitli mesleklerle adlandırıldığı tespit edilmiştir. Meslek isimleri çoğu karakterin aynı zamanda lakabı olarak kullanılmıştır. Bu meslek adları kişi adları ile birlikte "Eskici", Oyuncakçı Affan Dede" gibi hikâye başlığı olarak da yer almıştır. Çağın gelişmesiyle birlikte meslek grupları da modern çağa uygun olarak çeşitlilik

kazandığı tespit edilmiştir. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında ise meslekler, insanların ihtiyaç çeşitliliklerinin artmasıyla farklılıklar göstermektedir. Pedagog, ressam, bilgin, avukat, diplomat, artist, gibi farklı meslek grupları da hikâyelerde yer almıştır.

Yapılan araştırmada Dede Korkut Hikâyeleri, göçebe yaşamla yerleşik düzen arasında olan bir sürecin anlatıldığı hikâyeler olduğundan, konut çeşitliliği yoktur, yaşam alanları otağ adı verilen çadırlarla sınırlıdır. Bu otağlar renklerine göre oğlu veya kızı olanların ayrıştırıldığı yerler olması açısından dikkat çekmektedir. Cumhuriyet öncesi ve sonrasını konu alan hikâyelerde ise konut çeşitliliği fazladır. Büyüyen ve çağa ayak uydurmaya çalışan toplumun, ihtiyaçlarının çeşitlenmesiyle birlikte konutlarda da çeşitliliğin arttığı dikkat çekmektedir. İslamiyet öncesine ait olan sözlü dönemdeki göçebe yaşamdan başlayan kültürel birikim, gelişen zamanla birlikte yerini, çeşitli odaların olduğu büyük evler, “misafir odaları, yemek odaları, oteller”... Vb. gibi konutlara bırakarak değişimi bizlere yansıtmıştır.

Yapılan araştırmada yemek kültürü bölümünde, içinde bulunulan dönemlerin etkisiyle geçmişten günümüze kadar ki süreçte, yaşam biçimlerinin değişmesiyle birlikte farklılık gösterdiği görülmüştür. Göçebe kültürü yansıtan Dede Korkut Hikâyelerinde “et” en önemli besin kaynağıdır ve yemekler daha çok “yahni, kavurma” olarak karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyet dönemlerine doğru artık yerleşik kültürün de etkisiyle tarıma yönelen insanların çeşitli sebze ve meyveler yetiştirmesiyle yemek çeşitliliğinin de arttığı gözlemlenir. İçecek türlerinde ise şarabın eski dönemlerden itibaren tüketildiği dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra ayran, rakı gibi içeceklere de rastlanmaktadır. Yeme ve içki kültürü beraberinde mutfak araç ve gereçleri hakkında da bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Mutfak araç ve gereçlerinin yeme- içme kültüründe önemli yeri vardır. Bu araç ve gereçler incelememizde tespit edilmiştir. Keyif verici maddeler başlığı da halk mutfağı başlığının altında verilmiştir.

Giyim, kuşam ve süslenmelerle ilgili öğeler genellikle yaşam şekilleri hakkında bilgi vermektedir. Savaşçı kimlik taşıyan Türkler’in, İslamiyet öncesi ve sonrasına ait dönemi yansıtan Dede Korkut’ta erkek ve kadın giyimleri savaşımlara ve avcılığa yönelik giysilerdir. Cumhuriyetle birlikte kadın ve erkeklerin giyimlerinde belirgin değişimler gözlemlenmiştir ve bunların tespiti yapılmıştır. Her iki dönemde de insanların varlık durumlarını çeşitli takılarla giysilerini süsleyerek sergiledikleri bulgularına da rastlanmaktadır.

Bayramlar başlığı altında ise sadece dini bayrama yer verilmiştir. Fakat bayramlardaki uygulamalardan bahsedilmemiştir.

Yapılan araştırmada halk inançlarının Dede Korkut Hikâyelerinde özellikle İslamiyet'in kabulüyle birlikte dine dayandırıldığı anlaşılmaktadır. Cumhuriyetle birlikte okuryazar oranının artması, yapılan bilimsel çalışmalar halkın daha bilinçli olmasını sağlamıştır fakat atalar kültürüne ait inançların da devam ettiği gözlemlenmektedir. Örneğin yatır ziyaretlerinde, halkın bu ziyaretlerden sağlık, çocuk istemesi, tedavilerde koca karı uygulamalarının yapılması gibi unsurlar örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca büyü, nazar gibi inanışlara rastlanmamıştır bu bize kitapların yaş seviyesine ve psikolojik düzeye göre sadeleştirildiğini göstermektedir. Formülistik sayılarla ilgili inanışların özellikle “kırk, yedi, üç ve dokuz” sayılarına Dede Korkut Hikâyelerinde çokça yer verilmesine karşın Cumhuriyet dönemine ait hikâyelerde az oranda yer verilmiş olması zaman içinde bu inanışlardaki değişimi ortaya koymaktadır.

Oyun ve eğlenceler bölümünde çocuk oyunları ve eğlenceleri ve yetişkin oyun ve eğlenceleri başlıkları olarak iki başlıkta incelenmiştir. Çocuk oyun ve eğlencelerinde âşık oyunu, ava çıkmak, uçurtma uçurmak, Karagöz seyirlik oyunları izlemek, kartopu, misket, atlıkarınca gibi oyunlar tespit edilmiştir. Çocukların oynadığı âşık oyununun yetişkin eğlencelerinde de kullanıldığı görülmüştür. Yaptığımız araştırmalarda halk kültüründe âşık oyununu çocuklar kadar yetişkin gençlerin de oynadığı tespit edilmiştir. Ayrıca kitabımızda tespit ettiğimiz yetişkin oyun ve eğlencelerinde toylar, at yarışları, ava çıkmak, deve güreşinin de önemli bir yer tuttuğunu söyleyebiliriz.

Yapılan araştırmada, halk edebiyatı unsurları başlığında, eserlerde yer alan halk edebiyatı unsurları; kalıplaşmış sözler, manzum türler, mensur türler olarak, alt başlıklarında incelenmiştir.

Dede Korkut Hikâyeleri ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Hikâyeler kitaplarında kalıplaşmış sözlerden atasözleri, deyimler, dualar (alkışlar), beddualar (kargışlar), hitaplar-unvanlar, nasihatler, selamlaşma, küfürler ve argolar, lakaplar tespit edilmiştir. Özellikle deyimlere, diğer halk bilimi unsurlarından daha çok yer verildiği gözlemlenmiştir. Hikâyelerin çeşitli bölümlerinde kalıplaşmış sözlere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Halk edebiyatı alt başlığında yer alan manzum türlerden ağıt türüne yoğun olarak rastlanmaktadır, ardından tekerlemelere de yer verildiği gözlemlenmiştir fakat diğer halk edebiyatı ürünlerine az rastlanmıştır. Dede Korkut Hikâyeleri kitabında Bilgin Adalı “destan” türünde yazılmış olan bu eser için “ *Bu kitabı yazarken, dilimize daha*

önce kazandırılmış olan Dede Korkut kitaplarından farklı bir yol izlemeyi seçtim. Öykülerde düz yazı olarak yer alan bölümlerdeki gizli şiiri yakalamaya, tüm metni şiir diliyle yazmaya çalıştım.” ifadesi çocukların keyif alarak, sıkılmadan okuyabilmelerinin amaçlandığını ve bu sayede öz değerlere sahip çıkmalarının önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler kitabında ise manzum türlerde eserlere rastlanmamıştır. Mensur türlerde ise CÖYÇH’de masal türüne yaklaştırılan bir hikâye tespit edilmiştir. “Korkut’a Masal” adlı hikâyede masal türünü tam olarak yansıtmaya da hikâyenin girişinde verilen tekerlemeye benzer cümleler, hayvanların konuşturulması, Korkut’un bir lahananın içinde uyuyakalması gibi olağanüstülüklerle masalı andıran unsurları hatırlatmaktadır.

Her iki kitapta, çeşitli halk bilimi unsurlarına yer verilmiş olmasına karşın atasözleri ve deyimler olmak üzere kalıplaşmış sözlerin yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu da kitapların halk kültürünü yeni nesile aktarmadaki başarısını göstermektedir.

Çalışma sonucunda hikâye kitaplarında, halk bilimi unsurlarının, edebî eserlerdeki kullanım yoğunluğunun tespiti, içinde bulunulan dönemleri yansıtmaları ve bunların birbiriyle karşılaştırılmaları açısından oldukça önemli oldukları tespit edilmiştir. Bu kitaplar, halk bilimi unsurlarından, özellikle deyimlerin ve atasözlerinin kullanım yoğunluğunun ve halk hekimliğine dair bulguların zenginliği gözlemlenmektedir.

Sonuç olarak, halkın öz kültürünü yaşatmasının neden önemli olduğunu, öz değerlerimizin gelecek nesillere, bu eserler aracılığıyla öğretileceği, bu değerlere sahip çıkmanın önemini kavratmak için, halk bilimi unsurlarının eserlerde yaşatılmaya devam ettirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Adalı, B. (2017). Dede Korkut Hikâyeleri. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.
- Akalın, L. S. (1990). Türk Dilek Sözlürinden Alkışlar ve Kargışlar. Çıldır Âşık Sempozyumu, (2000), Ankara.
- Aksoy, Ö. A. (2013). Atasözleri ve deyimler sözlüğü 1 / atasözleri sözlüğü (35.bs., C.1). İnkılâp Yayınları.
- Alaskan, A.M. (2012). Strüktürel özelliklere bağlı olarak deride müziksel ses ve özelliklerinin araştırılması. Basılmamış Doktora Tezi. İzmir.
- Alekseyev, V. (1981). “Domaşnaya loşad mongolii”. Arheologičeskiye, etnografičeskiye i antropologičeskiye issledovaniya v mongolii. Novosibirsk. Arhceologiya Kazahstana, Almatı.
- Altun, I. (2004). Kandıra Türkmenlerinde doğum, evlenme ve ölüm. Yayıncı Yayınları, Kocaeli.
- Aça, M. (2019). Halk bilimi el kitabı. Nobel Yayınları.
- Artun, E. (2005). Türk halk bilimi. Karahan Kitabevi.
- Artun, E. (2014). Ansiklopedik halkbilimi / halk edebiyatı sözlüğü terimler-motifler-kavramlar. Karahan Kitabevi.
- Artun, E. (2017). Türk halk edebiyatına giriş. Karahan Kitabevi.
- Artun, E. (2018). Türk halkbilimi. Karahan Kitabevi.
- Artun, E. (1990). Halk kültüründen derlemeler, “Hıdrellez özel sayısı”, Ankara, 1-23.
- Artun, E. (2014). Ansiklopedik halkbilimi / halk edebiyatı sözlüğü terimler-motifler-kavramlar. Karahan Kitabevi.
- Artun, E. (2017). Türk halk edebiyatına giriş. Karahan Kitabevi.
- Aydemir, E. (2018). Latife Tekin’in romanlarındaki halk edebiyatı ve halk kültürü unsurları üzerine bir inceleme. Yüksek lisans tezi.
- Aydın, B. (2012). Halide Edib Adivar’ın romanlarında halk bilimi unsurları. Yüksek lisans tezi.
- Aydın, E. C. (1999). Türk halk oyunlarına eşlik eden ritim sazların yörelere göre dağılımı ve çalgılama açısından incelenmesi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Ayverdi, İ. (2012). Türk kültür tarihi. Bilgi Yayınevi. İstanbul.
- Ayverdi, İ. (2008). Misalli büyük Türkçe sözlük (3 cilt). Kubbealtı Yayınları.
- Avcıoğlu, D. (1995). Türklerin tarihi. Tekin Yayınevi. İstanbul.

- Banarlı, N. S. (1987). Resimli Türk edebiyâtı târihi destanlar zamanına kadar, Millî Eğitim Bakanlığı Yay. İstanbul.
- Banarlı, N. S. (2004). Resimli Türk edebiyâtı. İstanbul. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Baran, M.(2006). Halk mimarisinin halkbilimi bağlamında değerlendirilmesine Harran evleri örneği. Millî Folklor. 18(72), 141-156.
- Beardsworth, A., & Keil, T. (2011). Yemek sosyolojisi. İstanbul: Phoenix yayınevi.
- Boratav, P. N. (1997). 100 soruda Türk folkloru. Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. N. (1998). Türk halk edebiyâtı. Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Başçetinçelik, A. (2009). Adana halk kültüründe doğum- evlenme- ölüm. Altın Koza Yayınları, Adana.
- Bayat, F. (2006). Türk mitolojisinde dağ kültü. Folklor/Edebiyat. (12)46.
- Bayat, F. (2010). Türk kültüründe kadın şaman. İstanbul. Ötüken Yayınları.
- Bekki, S. (2016). Dede Korkut araştırmaları. Manas Yayıncılık. Elazığ.
- Beydili, C. (2005). Türk mitolojisi ansiklopedik sözlük. Çev. E. Ercan. Ankara. Yurt Kitap-Yayın.
- Binyazar, A. (1996). Dede Korkut. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.
- Boratav, P. N. (1982). Folklor ve edebiyat 1-2. Adam Yayınları. İstanbul.
- Boratav, P. N. (2015). 100 soruda Türk halk edebiyâtı. Bilgesu Yayınları. Ankara.
- Boratav, P. N. (1959). Zaman zaman içinde. İstanbul.
- Boratav, P.N. (1992). 100 soruda Türk halk edebiyâtı. Gerçek Yayınevi.
- Boratav P. N.(1983). “Türk ağıtlarının işlevleri, konuları ve biçimleri”, Folklor ve Edebiyat (1982) II. İstanbul. Adam Yay. ss. 444-453.
- Boratav, P. N. [1983b]. “Kemal Sadık Göğçeli’nin ağıtlar adlı kitabı üzerine”, folklor ve edebiyat (1982) II. İstanbul. Adam Yay, ss. 471-474.
- Boratav, P. (2000). Tekerleme. İstanbul.
- Connerton, P. (2014). Toplumlar nasıl anımsar? Çev. Alâeddin Şenel. İstanbul. Ayrıntı.
- Çetin, Ö. (2009). Kurban Teorileri. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9 (1), 189-221.
- Çetinkaya, G. (2015). Dede Korkut hikâyeleri’nde semboller. Ankara. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çınar, A.A (1999). “Dede Korkut destanı’nda at ve at kültürü”. Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni Bildirileri. Ankara.

- Çifçi, M. (2006). Argonun niteliği ve argoya bakış açımız. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 6(2), 297-301. Akçağ Yayınları, s.1079-1084. Ankara.
- Çobanoğlu, Ö. (1997). "Türk kozmolojisinde değişme ve süreklilik dinamikleri üzerine tespitler". Bir: Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, S.8. İstanbul.
- Çobanoğlu, Ö. (1994). Halk bilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş. Akçağ Yayınları. Ankara.
- Çoruhlu, Y. (1997). "Türk sanatında av sembolizmi", arkeoloji sanat V, 76 :13-25.
- Deniz, T. , Diker, O. Çetinkaya, A. (2017). Somut olmayan kültür ögesi olarak yerel iklim bilgisi ve halk takvimi. Safranbolu'da (Karabük) bir saha araştırması. Doğu Coğrafya Dergisi, 22(38), 205-226.
- Devellioğlu, F. (1990). Türk Argosu inceleme – sözlük. Aydın Kitabevi Yayınları. İstanbul.
- Develioğlu, F. (1993). Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat. (2. Bs.) Dil Kurumu Yayınları.
- Dilçin, C. (1997). Örneklerle Türk şiir bilgisi. Ankara. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğan, M. (2014). Doğan büyük Türkçe sözlük. Yazar Yayınları. İstanbul.
- Durmuş, M.(2009). "Türk kültüründe yas rengi olarak mavi", uçmağa varmak Kitabı. İstanbul. Kitabevi Yayınları, ss. 171-180.
- Duymaz, A. (1999). "Dede Korkut Kitabı'nda alpların eğitim ve geçiş törenleri". Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni. Ankara.
- Duymaz, A. (2005). "Oğuz Kağan destanı'ndan Dede Korkut'a toy geleneğinin simgesel anlamı ve Türk paylaşım modeli". Karadeniz Araştırmaları, Cilt 2, Sayı 5. Bahar, s. 37-60.
- Harmancı, M. (2012). Dede Korkut hikâyelerindeki alkış ve kargışlara işlevsel bir yaklaşım. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23, 1-17.
- Hançerlioğlu, O. (2010). Dünya inançları sözlüğü. 5. İstanbul. Remzi Kitabevi.
- Heyet, C. (1996). "Türklerin tarihinde renklerin yeri". Nevruz ve Renkler. Haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç. Ankara.TDK Yay. 55-61.
- Elçin Ş. (1986). Halk edebiyatına giriş. Ankara. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Eliade, M. (1981). Kutsal ve dindışı. Gece Yayınları. Ankara.
- Ercilasun, A. B. (2002). "Dede Korkut". Korkut Ata Dergisi. S. 1, Erzurum.
- Ergin, M. (1994). Dede Korkut kitabı I, giriş - metin - faksimile. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara.
- Ergin, M. (2003). Dede Korkut kitabı-inceleme. İstanbul. Boğaziçi Yay.

- Ergin, M. (2011). Dede Korkut kitabı. Ankara. Türk Dil Kurumu.
- Ergin, M. (2014). Dede Korkut kitabı-I (Giriş-Metin-Tıpkıbasım). Ankara. Türk Dil Kurumu Yay.
- Ergin, M. (2017). Dede Korkut kitabı. İstanbul. Boğaziçi Yay.
- Ergun, M. (2017). Türk kültüründe ağaç kültü. Ankara. Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Ergin M. (1998). Edebiyat ve eğitim fakültelerinin Türk dili ve edebiyatı bölümleri için Türk dil bilgisi. İstanbul. Bayrak.
- Ergin M. (1989). Dede Korkut Kitabı I (Giriş- Metin- Faksimile). Ankara. TDK Yay.
- Ergin, M. (1964). Dede Korkut kitabı / metin - sözlük. Türk kültürünü araştırma enstitüsü yayınları. Ankara.
- Ergin, M. (1989). Dede Korkut kitabı I. / giriş - metin - faksimile. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara.
- Ergin, M. (1997). Dede Korkut kitabı II (İndeks-Gramer). TDK. Yayınları. Ankara.
- Ergin, M. (2001). Dede Korkut kitabı. Boğaziçi Yayınları. İstanbul.
- Ergin M. (1997). Dede Korkut kitabı I-II. Ankara. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. , (2010). Dede Korkut kitabı. İstanbul. Boğaziçi Yay.
- Ergin, M. (1989). Dede Korkut kitabı I. TDK. Ankara.
- Ergin, M. (1964). Dede Korkut kitabı. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ergin, M. (1969). Dede Korkut Kitabı. İstanbul. MEB Yayınları.
- Erginer, G. (1997). Kurbanın kökenleri ve Anadolu 'da kanlı kurban ritüelleri. Yapı Kredi Yayınlan. Ankara.
- Fordham, F. (2004). Jung psikolojisinin ana hatları (Çev. Aslan Yalçın). Say Yayınları. İstanbul.
- Genç, İ.- Kılıç A.-İ. Aksoyak H. (2014). Dede Korkut kitabı (han'ım hey), C. I. Ankara. TOOB Yayınları (Özyurt Matbaacılık).
- Görkem İ. [2001]. Türk edebiyatında ağıtlar- Çukurova ağıtları- inceleme metinler. Ankara. Akçağ Yay.
- Gökyay, O.Ş. (1973). Dedem Korkudun kitabı. İstanbul. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı.
- Gökyay, O.Ş. (2000). Dedem Korkudun kitabı. İstanbul. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Gökyay, O. Ş. (2007). Dedem Korkudun kitabı. İstanbul. Kabcı Yay.

- Gürsoy, D. (2005), ‘‘Yemek üzerine denemeler’’, Türk mutfak kültürü üzerine araştırmalar. Ed: Kamil Toygar ve N. Berkok Toygar. Ankara. THKATV Yayınları. 12.
- Gönen, S. (2006). ‘‘Dede Korkut hikâyeleri’nden günümüze yansıyan evlilik adetleri’’. Millî Folklor. Bahar. Yıl 18. Sayı 69, ss. 62-71.
- Gözaydın N. (1989). ‘‘Anonim halk şiiri üzerine’’. Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri), S. 445-450, Ankara. TDK Yay. , ss. 3-104.
- Güney, E. C. (1971). Folklor ve halk edebiyatı. Ankara. Millî Eğitim Basımevi.
- Günay, D. (2003). Metin Genç, İ.- Kılıç A.-İ. Aksoyak H. (2014). Dede Korkut Kitabı (han'ım hey). C. I, Ankara. TOOB Yayınları (Özyurt Matbaacılık).
- Gottdiener, M. (2005). Postmodern göstergeler. Ankara. İmge Kitabevi.
- İnan, A. (1995). Tarihte ve bugün şamanizm. TTK Basımevi, Ankara.
- İnan, A. (1954). ‘‘Tarihte ve bugün şamanizm - materyaller ve araştırmalar’’. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara
- İnan, A. (1987). Makaleler ve incelemeler. C. 1. Ankara. Türk Tarih Kurumu Yay.
- Kabaklı, A. (1994). Türk edebiyatı I. İstanbul. Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kaplan, M. (1958). ‘‘Oğuz Kağan destanı ile Dede Korkud kitabında eşya ve aletler’’. Jean Deny Armağanı Mélanges Jean Deny. Haz. Janos Eckmann vd. Ankara. Türk Tarih Kurumu Yay. 135-161.
- Karakaş, A. , (2005), Feke halk kültürü araştırması, yüksek lisans tezi.
- Karakaş, A. (2015). Osmaniye halk hekimliğinde ocaklar ve bunlara bağlı uygulamalar. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(31), 320-336.
- Karataş, T. (2018). Ansiklopedik edebiyat terimleri sözlüğü. İz Yayıncılık.
- Karaalioğlu, Seyit, K. (1999). Sözlü/yazılı kompozisyon, konuşmak ve yazmak.
- Kaya, D. (2014). Büyük Türk dünyası ansiklopedik Türk halk edebiyatı terimleri sözlüğü. Akçağ Yayınları.
- Kaya, E. (1968). Van bedduaları. TFA, XI,231, 10.
- Kılıç, S. ve Albayrak, A. (2012). ‘‘İslamiyetten önce Türklerde yiyecek ve içecekler’’. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic, 7(2), 707-716.
- Köprülü, M. F. [1980]. Türk edebiyatı tarihi. İstanbul. Ötüken Yay.

- Keskin, A. (2018). Türk kültüründe alkışlar (dualar/iyi dilekler) ve kargışlar (beddualar/kötü dilekler). Metin ve bağlam merkezli bir inceleme. Doktora tezi.
- Koz, M. S. (2003). Yemek kitabı. İstanbul. Kitabevi.
- Köksal, H. (1997). Türk inanç ve geleneklerinde "zifaf". Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, II, 211-216.
- Köksal, F. (2019). Refik Halid Karay'ın memleket yazılarında halk bilimi unsurları [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi].
- Köprülü, M. F. (2004). Türk edebiyatı tarihi. Ankara. Akçağ Yay.
- Köprülü, F. (1981). Türk edebiyatı tarihi. Ötüken Yayınları.
- Kutlu, M. M. (1992). Yaşayan bir alt kültür geleneği. Anadolu Göçer Kültürü. IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri. Ankara.
- Közleme, O. (2012) "Türk mutfak kültürü ve din". Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Meb. (2006). İlköğretim Türkçe tersi (6.7.8. Sınıflar) öğretim programı. Ankara.
- Miyasoğlu, M. (1987). Çocuk edebiyatı yıllığı. İstanbul. Gökyüzü Yay.
- Nahya, Z. (1987). "Kız isteme ve söz kesme gelenekleri üzerine bir atlas denemesi". III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi, c. IV, (Gelenek Görenek ve İnançlar). KBMFAD Yayınları. Ankara.
- Odabaşı Y, Barış G. 2013. Tüketici davranışı. MediaCat Yayınları. 404s.
- Ödekov, R. V. (2011). Türkmen gelenek ve görenekleri. Allâme Tanıtım Matbaacılık.
- Ortakçı, A. (2014). Halk bilgisi yönüyle Fakir Baykurt romanları. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(1), 67-84.
- Ögel B., (2000). Türk kültür tarihine giriş, cilt IV, Ankara. TTK Yayınları.
- Ögel, B. (1988). "İslamiyet'ten önce Türk kültür tarihi orta Asya kaynak ve buluntularına göre." TTK yayınları. Ankara. 63.
- Ögel, B. , (1991). Türk kültür tarihine giriş. C. VI. Ankara. Kültür Bakanlığı Yay.
- Örnek, S. V. (1995). Türk halk bilimi. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara. 264s.
- Örnek, S. V. (1977). Türk halkbilimi. Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Örnek, S. V. (2014). Türk halkbilimi. Bilge Su Yayınları.
- Örnek, S. V. (1979). Anadolu folklorunda ölüm. A.Ü. DTCF Yayınları. Ankara.
- Örnek, S. V. (1995). Anadolu folklorunda ölüm. Ankara Üniversitesi Yayınları. Ankara.
- Örnek, S. V. (2000), Türk Halk Bilimi. Kültür Bakanlığı Yayınlan. Ankara.

- Özdemir, N. (2005). Cumhuriyet dönemi Türk eğlence kültürü. Akçağ Yayınları. Ankara.
- Püsküllüoğlu, A. (2004). Türkçe sözlük (7. Baskı). Arkadaş Yayınevi. İstanbul.
- Roux. J. P. (2012). Eski Türk mitolojisi. Ankara.
- Rişvanoğlu, M.(1978). Doğu aşiretleri ve emperyalizm. İstanbul. s. 168
- Sakaoğlu, N. & Akbayar, N. (2008). Binbir gün binbir gece Osmanlı'dan günümüze İstanbul'da eğlence yaşamı. Denizbank.
- Sakaoğlu, S. (1998). Dede Korkut kitabı incelemeler derlemeler-aktarmalar. Konya. Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2002). Gümüşhane ve Bayburt masalları. Ankara. Akçağ Yayınları.
- Sever, S. (2003). Çocuk ve edebiyat. Ankara. Kök Yayıncılık.
- Sezen, L. (2005). Türkiye'de evlenme biçimleri. A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 27, 185-195.
- Sümer, F. (1972). Oğuzlar / (Türkmenler) tarihleri - boy teşkilatı - destanları. Ankara. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Şahin, M. (2012). Müzikte, mitolojide ve folklorik inançlarda maya kullanımı üzerine bir inceleme. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 29(2), 273-286.
- Şanlıer, N., & Baykan, S. (1997). Ziyaret ve adak yerlerinde kullanılan eşyalar. Yayımlanmamış araştırma raporu. Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü. Ankara.
- Şavk. Ü. Ç. (2001). Manas ve Maaday-Kara'da sayılar. Milli Folklor, 7(50), 52.
- Şişman, B. (2002). "Samsun yöresinde geçiş dönemleriyle (doğum, sünnet, evlilik ve ölüm) ilgili yaşayan halk inançları ve bunlara ait uygulamalar". Erdem Dergisi. Türk Halk Kültürü Özel Sayısı III, c.13, S.39. Can Ofset. Ankara.
- Şirin, M.R. (2007). Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış. Ankara. Kök Yayınları.
- Uçan, A. (1996). İnsan ve müzik insan ve sanat eğitimi (2. Baskı). Ankara. Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Uçar, A. (2017). Talip Apaydın'ın yoz davar romanında halk bilimi unsurları. TÜRKÜL Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi, (9), 128.
- Vural F. G.(2013). "Orta Asya Türk dünyasında 'davul'un önemi ve simgesel anlamı". Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi, C. 5, S. 20, s. 2.
- Yakıcı A. (2007). Halk şiirinde türkü tanım- tasnif- inceleme- metin, Ankara. Akçağ Yay.

- Yalçın, A. ve Aytaş G. (2002). Çocuk edebiyatı. Ankara. Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M., & Ölker, G. (2009). Dîvânü Lugâti't-Türkteki Oğuzca kelimelerin Dede Korkut hikâyelerindeki durumu. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi(26), 1-19.
- Yılmaz, E. (2006), "Dede Korkut kitabı'nda tasvir dünyası". Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 2003/I. TDK Yay. 871/1. Ankara. s.:123-149.
- Yolcu, M. A. (2016). Evlilikle İlgili İnanış ve Uygulamalar. In M. Aça (Ed.). Halk Bilimi El Kitabı (ss. 458-478). Kömen Yayınları. Konya.
- Tekin, T. (2017). XI. Yüzyıl Türk Şiiri. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara.
- Tepealtı, B. (2018). Osman Çeviksoy'un eserlerinde halk bilimi unsurlarının tespiti. Yüksek lisans tezi.
- Teyek, S. (2013). "Kitab-ı Dede Korkut'ta diplomatik lisan: halkbilimi bakımından bir anlam incelemesi". Yüksek Lisans Tezi. Ankara. Gazi Üniversitesi.
- Tezcan, M. (2019). Giyim olgusuna sosyo-kültürel bakış ve Türklerde giyim. Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 16(1), 255-276.
- Toygar, H. K. (1961). Ankara folklorunda ilençler. Türk Folklor Araştırmaları, VI,141, 4, 2367-2369.
- TDK (1998) Türkçe Sözlük I-II. c. Ankara. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük. (2019). Ankara. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tuncer, M. (2011). Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerindeki halk edebiyatı unsurları üzerine bir inceleme. Yüksek lisans tezi.
- Turan, Ş. (1990). Türk kültür tarihi. Bilgi Yayınevi. İstanbul.
- Türük, (2017) .Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi. Talip Apaydın'ın yoz davar romanında halk bilimi unsurları.
- Zülfikar, H. (2011). "Yemek kültüründe etin yeri". Türk Kültürü, 46 (553), ss. 78-89.

İNTERNET TABANLI KAYNAKLAR

<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-oncesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi> [Erişim tarihi 06.05.2024]

<https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/yazarlar/bilgin-adali-3> [Erişim tarihi 13.05.2024]

<https://www.turkcenindirilisi.com/turk-tarihi/dede-korkut-un-3-nushasi-bulundu-kayip-olan-13-efsane-ortaya-h98957.html> [Erişim tarihi 01.05.2024]

<http://www.erayhaciosmanoglu.com/renklerinpsikolojik-etkileri/>. (Erişim Tarihi: 20. 02. 2017).

<https://diyanet.gov.tr/tr-TR/Content/PrintDetail/11720> (Erişim Tarihi: 20. 05. 2017).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Dede_Korkut_Kitab%C4%B1 (Erişim tarihi 12.06.2024)

EKLER

EK A. Etik Kurul Onay Belgesi

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ/ ARAŞTIRMA/ ANKET/ ÇALIŞMA İZİNİ/ ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Dilek KAVİ
ÖĞRENCİ NO	2022012026
TEL. NO.	
E - MAIL	
ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	TÜRK DİLİ EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLIK KAYDININ YAPILIP- YAPILMADIĞI	2023/2024 KAYDIMI YENİLEDİM
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	İlköğretim seviyesinde dede korkut hikâyeleri ve cumhuriyet öncesi yazarlardan çocuklara hikâyeler adlı kitaplarda halk bilimi unsurları
TEZİN AMACI	İslamiyet öncesi ve sonrası dönemi içine alan Dede Korkut hikâyeleri ve Cumhuriyet Dönemi öncesi doğumlu yazarlara ait hikâyelerden "Cumhuriyet Önce Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler" kitaplarında bulunan halk bilimi unsurlarını tespit etmek ve değerlendirmektir.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Bu çalışma; daha önce 100 Temel eser içerisinde bulunan, günümüzde 1000 Temel Eser arasında yer alan İslamiyet öncesi- sonrası ve Cumhuriyet Dönemi öncesi- sonrasında yer alan "Dede Korkut Hikâyeleri ve Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler" adlı kitaplarda bulunan halk bilimi unsurlarının tespiti ve değerlendirilmesini yapmak amacıyla hazırlanmıştır. Söz konusu hikâyelerde halk bilimi unsurlarına yer verilip verilmediği belirlenerek, halk bilimi unsurlarının bu hikâyeler yoluyla hayatın içerisinde ne oranda yaşatıldığı ve ilköğretim düzeyindeki çocuklara gelenek-göreneklerini tanıtmak, değerlerine sahip çıkmanın önemini vurgulamak amaçlanmıştır. Halk bilimi alanında pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen, ilköğretim düzeyinde daha önce 1000 Temel Eser arasında yer alan, Türk yazarlara ait öykülerde halkbilimi unsurlarının çalışılmamış olması, eğitim alanında halkbilimi kullanımına yönelik araştırmaların fazla olmadığı, gözlemlenmiştir. Bu eksiklikten yola çıkılarak, çalışmada "Dede Korkut Hikâyeleri ve Cumhuriyet Dönemi Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler" kitaplarındaki halk bilimi unsurları belirlenmiş, bu unsurların toplum hayatında ne oranda yer aldığı ve ilköğretim düzeyindeki çocuklara, toplum kültürüne ait değerleri doğru bir biçimde aktarmanın neden önemli olduğunu göstermek amaçlanmıştır.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇEKLERİN UYGULANACAĞI	
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) 2) 3) 4) 5)
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Dilek KAVİ	ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. TARİH: 21/ 05/ 2024

TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU						
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan konu faaliyet alanı içerisine girmektedir.						
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI		SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI		
Adı - Soyadı: Prof. Dr. Sevin ARSLAN	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Prof. Dr. Sevin ARSLAN		Adı - Soyadı: Prof. Dr. MURAT KOÇ		
Unvanı:	Unvanı:	Unvanı:		Unvanı:		
İmzası: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. 21.05.2024	İmzası: / / 20.....	İmzası: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. 21.05.2024		İmzası: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. 21.05.2024		
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Şirvan KALSIN	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FISUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. 21.05.2024	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. 21.05.2024	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. 21.05.2024	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. 21.05.2024	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. 21.05.2024	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. 21.05.2024	İmzası : Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. 21.05.2024
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, / / 20..... - / / 20..... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli izin verilmesi taraflarımızca uygundur.				
OY ÇOKLUĞU İLE	☐					
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

EK B. Tez Etik Kurulu İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.04.04-2400004144

21.05.2024

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: Rektörlük Makamının 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazısı.

İlgi tarihli yazı kapsamında Türk Dili ve Edebiyatı tezli yüksek lisans programında tez aşamasında kayıtlı Görkem ADIYEKE, Dilek KAVİ, Hacer MODUK isimli öğrencilere ait tez evraklarının "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayı" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Prof. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : Öğrencilere Ait Dosya.

EK C. Etik Kurul Kararı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2400004596
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

06.06.2024

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi : a) 31.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004417 sayılı yazınız.
b) 31.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004405 sayılı yazınız.
c) 30.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004372 sayılı yazınız.
ç) 30.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004367 sayılı yazınız.
d) 30.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004359 sayılı yazınız.
e) 29.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004314 sayılı yazınız.
f) 24.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004223 sayılı yazınız.
g) 21.05.2024 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2400004144 sayılı yazınız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen Görkem ADIYEKE, Dilek KAVİ, Hacer MODUK, Ennur ÖZTÜRK, Merve KOÇAK, Fadim Dila TÜREMEN, Mehmet Çağrı YILDIRIM, Hatice ŞAHBAZ KANAK, Muhammed Nur SUNA, Muhammet Berkay BOZKURT, Nurcan BAL, Özlem ÖZÜ, Sebahat AKDEMİR ÜNDAĞ, Emine Nur AS isimli öğrencilerimize ait tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

EK. D. Dede Korkut Hikâyeleri:

“ Dede Korkut Kitabı'nın ilk olarak nerede, ne zaman, hangi şartlarda oluştuğu bilinmemektedir. Fakat kabul edilmiş genel bir görüş söz konusudur ki bu da 15.yüzyılın ikinci yarısına ait olduğudur. İki nüshadan birincisi 150 yıl önce Dresten Kral Kitaplığında bulunmuş olan 12 hikâyeden ibaret tam nüshadır. İkincisi, 1950'de Vatikan Kitaplığında ele geçen 6 hikâyelik eksik nüshadır. Vatikan yazmasında olan altı hikâye, Dresten yazmasındaki altı hikâyenin aynısıdır. Ancak ufak tefek kelime ve cümle farkları vardır. Eski ve tam nüsha olduğu için Dede Korkut hakkındaki bütün inceleme ve araştırmalar, Dresten yazması üzerinden yapılmıştır. Bu yazmayı bulan Fleischer'den sonra, ilk önemli araştırmaları H. F. Vön Diez (1811–1815) ile W. Barthold (1894) yapmıştır. İki nüshanın üzerine son dönemlerde Dede Korkut'un 3. nüshası ortaya çıktı ve kayıp olan 13. efsane bulunmuş oldu. Almanya ve Vatikan'daki nüshalardan farklı olarak yeni kitapta kayıp 13. destan da bulunuyor. 13. destan, Salur Kazan'ın Ejderhayı Öldürdüğü Boy'u içermektedir. Türk edebiyatının en önemli eserlerinden ve Türk kültür tarihinin de en büyük kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir. Türk tarihi için büyük önem taşıyan gelişmenin müjdesi, Türk Dil Kurumu, Bayburt Valiliği, Bayburt Üniversitesi ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Türkiye Milli Komisyonu iş birliği ile düzenlenen “Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu” nda verildi.

(<https://www.turkceindirilisi.com/turk-tarihi/dede-korkut-un-3-nushasi-bulundu-kayip-olan-13-efsane-ortaya-h98957.html>)

Türkiye’de önce Kilisli Rıfat, Dresten yazmasının bir kopyasına dayanarak (1916) kitabı Arap harfleriyle yayımlamıştır. Bundan sonra Orhan Şaik Gökyay (1938) yeni harflerle bastırmıştır. Kitabın son ilmi yayımı ise, Dresten ve Vatikan nüshalarının karşılaştırılması suretiyle ve transkripsiyonlu olarak (1958) Prof. Dr. Muharrem Ergin tarafından yapılmıştır (Kabaklı, 1994, s.202). Bu hikâyelere isim veren Dede Korkut’un kim olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte efsanevi bir Türk atası olduğu söylenmektedir. Hikâyelerin asıl kahramanı olmayan Dede Korkut, halkın sıkıntılarını danıştığı bir hâkim, Oğuz’un zorlu düşmanlarını yenmesi için kolaylık bulup bu yolda kerametler gösteren bir mübarek, yaşlı ve bilgili bir ozandır. (Banarlı, 2004, s.400, Gökyay, 1973).

“Destanların oluşumunda çekirdek, gelişme ve saptama olmak üzere üç aşama ve koşul vardır. Ulusun ilk çağlarında onu toptan sarsan tarihsel bir olay üzerine destan çekirdeği oluşur. Sonra bu çekirdek, uzun zaman bir destan dönemi yaşayan o ulus tarafından yeni olaylarla geliştirilir. Bu gelişme tamamlandıktan sonra, ama erimeden, canlı iken, yazılı dönemde bir sanatçının onu yazıya geçirmesi gerekir. Dede Korkut da bu aşamalardan geçmiş, Oğuzların Asya’daki eski yurdunda ilk çekirdek oluşmuş, sonra Batı’ya yerleşmelerine kadar geliştirilmiş ve sonunda, biraz geç de olsa, yazılı dönem bir hayli ilerledikten, destan dönemi bitip destanlar halk hikâyesine dönüşmeye başladıktan sonra, 15.yüzyılın sonu ile 16.yüzyılın başlarında, bilinmeyen bir sanatçı tarafından kâğıda geçirilmiştir.” (Ergin, 1969, s. 13)

“Günümüze kadar gelmiş olan ve on iki epik hikâyeden oluşan Dede Korkut Hikâyelerinin diğer adı Oğuz Destanı’dır. Kuzeydoğu Asya’daki Göktürk Devletini oluşturan halklardan biri olan Oğuzlar, sonradan güneybatıya doğru göç ederek Maverâünnehir ve civarındaki bozkırları yurt edinmişlerdir. İşte Dede Korkut Hikâyeleri, Oğuz boylarının savaşlarını, yiğitliklerini, sosyal hayatlarını konu alan hikâyelerden oluşur (Erişim tarihi 12.06.2024).”

Her kültürün, adeta kendisiyle bütünleşmiş şaheserleri vardır. O kültürü yaşayan insanlar bu şaheserlerde tarihten sosyolojiye, halk biliminden dile, edebiyattan etnografyaya kadar değişik alanlarla ilgili bilgi ve örnekler bulabilir. Türk kültür dünyasının en önemli, en değerli ve başta gelen şaheseri Dede Korkut kitabıdır. Eserin çok cepheli olması edebiyattan dile, gelenekten atasözlerine, tarihten coğrafyaya pek çok alana kaynaklık etmesi, bu esere paha biçilmez bir değer kazandırmıştır (Sakaoğlu, 1998, s.5).

Türk edebiyatının her bakımdan zengin ve değerli bir mirası olan bu hikâyeler, tek kişinin hikâyesi değil, bir toplumun hikâyesidir. Türk’ün ruhundan çıkmış, Türk’ün öz benliğini yansıtan eser Türk kültürünün ana dayanağı, Türk töresinin, Türk yaratıcılığının, Türk değerbilirliğinin, insan severliğinin ve aile anlayışının bir simgesidir (Binyazar, 1996, s.32).

Bilgin ADALI: “(11 Aralık 1944, Safranbolu - 29 Eylül 2012,Antalya) AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu'nda radyo ve televizyon programcılığı konusunda sonuçlarını gördüm.1968 -1976 yılları arasında TRT Ankara Televizyonu'nda belgesel filmler, kültür ve sanat programları, çocuk ve gençlik programları hazırlanıyor. 1973'teTürk Dil Kurumuna seçildi.1976'da Dokuz Eylül

Üniversitesi GSF Sinema TV bölümün öğretim görevlisi, daha sonra bölüm başkanı oldu. 1984'te üniversiteden ayrılarak İstanbul'da reklam yazarlığı, yaratıcı yönetmenlik yaptı. Toplu Şiirleri Eskimeyen Yüreğim (2011) YKY tarafından yayımlandı. Çocuklar için pek çok kitap yazdı.” (Adalı, 2017, s.225)

EK. E. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler:

Mehmet Seyda'nın Cumhuriyet öncesi doğumlu yazarlardan derlediği başucu kitabı, her biri okuru bambaşka duygulara sürükleyen, bambaşka yerlerde, bambaşka insanlar arasında dolaştıran otuz bir hikâyeden oluşmaktadır. Bu kitap esprili bir tarza sahip olan Evliya Çelebi'den Cumhuriyet'in ilanına kadar gelen dönemde edebiyatımıza emek vermiş olan, ünlü pek çok yazarımızın çocuklarla ilgili hikâyelerinden örnekler veren bir derleme kitabıdır. 1000 Temel Eser arasında yer alan bu kitabı seçilmesinde amaç, Cumhuriyet öncesi doğumlu yazarların, hem Cumhuriyet dönemi öncesine hem de sonrasına ait yaşam koşullarına, kültürel değişim ve gelişime tanıklık ederek kaleme aldıkları eserlerin, bir araya getirilerek, 31 hikâyeye yer verilmesi ve ilköğretim seviyesine uygun hale getirilmiş bir kitap olmasıdır.

(<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-onesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Mehmet SEYDA: 15 Ağustos 1919'da İstanbul'da dünyaya geldi. 13 Temmuz 1986'da İstanbul'da hayatını kaybetti. Tam adı Mehmet Seyda Çeliker'dir. James Sullivan, Necdet Ası, Ömer Sakıp, Mim-sin, Özcan Çeliker, S. Toprak ve Toprak imzalarıyla mizah ve magazin öyküleri, polisiye romanlar ve politik yazılar yayımladı. İlk şiir ve öykülerini 1933 yılında yayımlamaya başladı; psikolojik çözümlerinin öne çıktığı bir anlatımla öykü ve romana yöneldi. Tolstoy'dan esinlenerek kaleme aldığı "Mum" adlı öyküsü Yücel'de S. Toprak imzası ile çıktı. Kendi adı ile yayımlanan ilk öyküsü olan "Alinyazısı" 1937'de Yeni Adam'da çıktı. Klasik Batı romanının etkisinde, bireyin iç dünyasını derinlemesine ele alırken bireyin duygu dünyasını cinselliğiyle birlikte işledi. Ses, Tan, Yeni Adam, Yedigün ve Yeni Edebiyat dergilerinde yayımladığı öykülerinden sonra uzun bir süre edebiyat çevrelerinden uzak kalan Mehmet Seyda, geçim zorluğu sebebi ile takma adlarla Gece Postası, Akşam ve Zafer gazetelerinde otuz kadar tefrika roman yazdı. Ne Ekersen adlı romanının 1958 yılında Yunus Nadi Roman Armağanı'nda üçüncülük almasından sonra yeniden edebiyat çevrelerinde görünmeye başladı ve 1958'de 1980 yılında kadar aralıksız olarak Yelken, Yeditepe, Yeni Dergi, Yeni Ufuklar, Güney, Varlık ve Türk Dili gibi dergilerde yayımlandı.

1970 yılında TRT Sanat Ödülleri Yarışması'nda "başarı ödülü" alan romanı Yanartaş ile ünlendi. Yer yer belgesel özellikler taşıyan iki ciltlik bu büyük çalışmasıyla Zonguldak ve çevresindeki "kömür ocağı" gerçeğine ışık tuttu. Uzun Mehmet'in taş

kömürü bulması rivayeti ile 1829'dan 1940'lı yıllara kadar Zonguldak Kömür İşletmeleri'nin belgelerine dayanan tarihi niteliğindedir. Bu tarih çerçevesinde Yanartaş, kömür madeni işçilerinin yaşamı ve çalışma koşullarına tanıklık eden, belgesel niteliğindeki ilk roman olma özelliği ile Türk edebiyatında ayrıcalıklı bir konum edinmiştir.

Mehmet Seyda, “Ne Ekersen” ile “1958 Yunus Nadi Roman Armağanı” nda üçüncülük, “Baş göz Etme Zamanı” ile “1964 Sait Faik Hikâye Armağanı”, “Bir Gün Büyüyeceksin ile 1964 Doğan Kardeş Çocuk Romanı Armağanında” birincilik, “Yanartaş ve Şehzadenin Başıdır” ile “1970 TRT Sanat Ödülleri Yarışmasında” iki başarı ödülü; “İhtiyar Gençlik” ile “1971 May Yayınevi Edebiyat Ödülü”, “İçe Dönük ve Atak” ile “1974 TDK Roman Ödülü”; üç oyunuyla 1968 Milliyet Gazetesi “Günümüz Dili ve Hayatına Uygun Karagöz Oyunları” konulu “6. Karacan Armağanında” ikincilik ödülünü aldı.

(<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-onesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Eserleri

Hikâye: Zonguldak Hikâyeleri (1962), Beyaz Duvar (1962), Başgöz Etme Zamanı (1963), Oyuncakçı Dükkânı (1964), Garnizonda Bir Olay (1968), Anahtarcı Salih (1969), Kör Şeytan (1974), Bana Karşı Ben (1976), Kapatma (1980).

Roman: Yaş Ağaç (1958), Ne Ekersen (1958), Cinsel Oyun (1960), Bir Gün Büyüyeceksin (1966), Sultan Döşeği (1969), Köroğlu (1969), Nemrut Mustafa (1970), Süeda Hanım'ın Ortanca Kızı (1970), Yanartaş (1970), İhtiyar Gençlik (1971), İçe Dönük ve Atak (1973), Gerçek Dışı (1976), Mavi Siyah Aşk (1989).

Çocuk Kitabı: Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler (1978), Düşleme Oyunu (1979), Bastıbacak Ermiş (1979), Deli Ali (1979).

(<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-onesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

EK.F. Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyelerin Özetleri ve Yazarları:

Abdal Han'ın Pehlivanı: Abdal Han, hünerli zeki bir Han'dır. Bir gün Abdal Han'ın sarayına Melik Ahmet Paşa gelir ve çeşitli pehlivanların hünerlerini sergilemesini izlerler. Bir pehlivan çıkar ki, fııldak gibi dönmektedir kendi etrafında. Bir taklalar atar ki dört, beş kez yere inmeden. Hayran olurlar ona. Sıradaki pehlivan ise halkı hayretlere düşürür. Önce anadan doğma ortada gezerken birden uçmaya başlar aşağıya indikten sonra Han'dan sarayın tüm kapılarının kapatılmasını isteyerek tüm meydanı suyla doldurur. Halk boğulma korkusuyla birbirini yemeye başlamışken bizim pehlivan bir hareketle çeker tüm suyu. Boğulmaktan korkup çıplak kalanların haline ise tüm ahali güler.

(Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinden alıntıdır.)

Evliya Çelebi: Doğumu (1611) ve ölümü (1682) İstanbul'da oldu. Çağına göre açık, duru bir dille gezdiği, gördüğü yerleri ünlü "Seyahatname" sinde tatlı tatlı anlatmıştır.

Falaka: Çocukluktan beri kişiler çoğu şeyden korkarlar. Bebeklikten başlar bu korkutmalar. Bebek ağzına bir şey alacağı zaman, "ö, kaka!" elini tehlikeli bir şeye uzatacağı zaman "cız!" Diyerek engel olunur. Hırsızlardan, düşmekten, cinlerden, periler den küçüklükten beri korkutulur çocuklar. Ama küçük yaşta çocukların en büyük korkusunun hoca olduğu, onun korkusunun tüm korkuları geride bıraktığı, onun öğrencileri dövebilmek için var olan eşyalarından, falakaya yatırdığından bunlar duyulunca da, babalar da hocaya çocuğu teslim ederken " Eti senin, kemiği benim" dediği için çocuklar hocalardan korkarlar. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-oncesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Ahmet Rasim: İstanbul'da doğdu ve öldü. 1864-1932. Renkli, canlı bir anlatımla İstanbul'un gündelik yaşayışını dile getirdi. Sayısı 40'a yaklaşan eserlerinin en önemlileri "Şehir Mektupları, Gülüp Ağladıklarım, Ramazan Sohbetleri, Fuşş-i Atik ve 4 ciltlik Osmanlı Tarihidir.

Menekşe Kalfa'nın Savunması: İkdam gazetesinin yazarlarından biri bir gün yazılarından birinde Menekşe kalfa'ya adında hayali bir kişiye bir satır yazar. Hüseyin Rahmi'nin eski aşçılarından olan Menekşe Kalfa, Hüseyin Rahmi'ye gelerek ona karşılık bir savunma yazmasını ister. Karşılığında da yirmi adet patlıcan dolması yaparak

savunmasını Hüseyin Rahmi'ye yazdırır. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-onesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Hüseyin Rahmi Gürpınar: İstanbul'da doğdu ve öldü. 1884-1944. Geride 70'e yakın eser bıraktı. İstanbul'un kıyı bucak semtlerini, özellikle mahalle kadınlarını büyük bir başarı ile canlandırdı. Yaşama karamsar ve alaycı bir gözle bakar. Belli başlı eserleri: “Şık, İffet, Tesadüf, Gulyabani, Efsuncu Baba'dır.

Ferhunde Kalfa: Ferhunde evin kızı Hasna ile birlikte büyümüş, Hasna'ya ne alınsa aynısının bir düşüğü kendisine de alınmıştır. Yıllar boyu böyle geçmiş Hasna evlenecek yaşa gelmiştir. Ferhunde Kalfa hemen kendisinin de evleneceğini düşünür çünkü bunca yıl Hasna'ya ne olduysa aynısı kendisine de yapılmıştır. Ancak Ferhunde Hasna'nın hizmetine verilir. Yıllar geçer Hasna'nın bir çocuğu olur. Ferhunde evlenmeyi beklerken iyice yaşlanmış hala Hasna'nın çocuğu ile ilgilenmektedir. Böylece yıllar geçer Ferhunde daha da yaşlanır. Bir gün Büyük Bey kendisini evlendirmek istese de Ferhunde artık evlenmeyi istememektedir. Eski hevesi kalmayan Ferhunde yaşlandığının farkında, ömrünün geri kalanını da hizmet etmekle geçirmeyi istemektedir. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-onesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Halit Ziya Uşaklıgil: Cumhuriyet'ten önceki dönemin en önemli romancısı Uşaklıgil, İstanbul'da doğmuş ve ölmüştür: 1886-1945. Roman kahramanlarının ruhsal durumlarını derinliğine işler. Başlıca eserleri “Mavi ve Siyah, Aşk-ı Memnu, Kırık Hayatlar, Bir Yazın Tarihi ve İzmir Hikâyeleri”dir.

Bir Damla Kan: Arkadaşları ile birlikte ava çıkarlar. Adam, bir elinde tüfek bir elinde sopa ile kuş avlamaya çalışmaktadır. Uzunca bir süre uğraşsa da hiçbir kuşu vuramaz. En son vazgeçmiş bir halde otururken bir tane küçük bir kuş vurur. Ancak gidip vurduğu kuşa baktığında içi acımaktadır. Onu vurduğu için derin bir vicdan azabı duyar. O günden beri o kuştan akan bir damla kan adamın yüreğinde siyah bir lekeye dönüşür. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-onesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Ahmet Hikmet Müftüoğlu: Doğum ve ölüm yeri İstanbul'dur: 1870-1927. Önce süslü bir anlatım, giderek arı bir Türkçe kullanmıştır. İki hikâye kitabı vardır: Haristan ve Gülistan, Çağlayanlar.

Gül Hanım'ın Annesi: Babası memur, annesi ev hanımı olan küçük bir kız çocuğu vardır. Bu kız çocuğu çok tatlı ve sevimli biridir. Babasının işi gereği başka bir şehire gelmiş, otelde kalmaktadırlar. Bu küçük kız aşağıya iner, herkesle ahbaplık eder, her şeyi herkese anlatır. Gül hanım adında bir de bebeği vardır. Bu bebeği de herkese gösterir ve kendisine Gül Hanım'ın annesi dedirtir. Bir gün Gül hanıma balık yağı içirmek isterken döken küçük kız, annesinin elbisesini de berbat eder. Küçük kızın annesi daha fazla yaramazlıklara dayanamayarak babayı otelde tek başına bırakır ve kızını alarak İstanbul'a döner. Küçük kız gittikten sonra otelde çoğu kişinin gözleri hala onu aramaktadır. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-onesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Memduh Şevket Esendal: Çorlu'da doğdu. (1883), Ankara'da öldü (1952). Yeni Türk hikâyeciliğinin gerek ele aldığı halktan tipleri, gerekse yalın dili ile öncülerinden sayılır. Yayımlanan eserleri: “Ayaşlı ve Kiracıları, Otlakçı, Mendil Altında ve Temiz Sevgiler” dir.

Çocuklar ve Oyuncaklar: Çocukların dünya için değerinden, onların henüz ölümden haberdar olmadan yaşayışlarından, ileride olacakları bilerek çocuklara bakmanın onlara karşı acıma duygusu uyandırdığından, oyuncaklardan, büyüyünce elimizde olan daha büyük olan oyuncaklardan, uçurtmalardan, bebeklerden bahsedilir. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-onesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Abdülhak Şinasi Hisar: İstanbul'da doğmuş ve ölmüştür. 1883-1963. Eski zaman yaşantılarını şiir diliyle anlatır. Çocukluk dünyasını başarıyla işler. Başlıca eserleri: “Fehim Bey ve Biz, Çamlıca'daki Eniştemiz, Boğaziçi Yalıları ve Eski Zaman Köşkleri” dir.

Himmet Çocuk: Bir gün bir köyde yangın çıkar yangına bakmak amacıyla giden Halide Edip onbaşı, orada bir çocukla karşılaşır. Çocuk küçük yaşında çok şey yaşamış, hayata hep yeniden başlamış birisidir. Yaşı 11 olmasına rağmen çok çalışıp 2 öküz satın almış tarla sürmüş ancak öküzlerini eşkıyalara kaptırmıştır. Halide Edip onun hikâyesinden çok etkilenir.

(<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-onesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Halide Edip Adıvar: İstanbul'da doğmuş ve ölmüştür. 1884-1964. Önce süslü, çapraşık bir üslupla, sonraları açık bir dille, gerçekçi romanlar yazdı. Türk edebiyatının en ünlü kadın romancısı oldu. Harap Mabetler, Dağa Çıkan Kurt, adlı hikâye kitaplarının yanı sıra Ateşten Gömlek, Kalp Ağrısı, Sinekli Bakkal gibi romanlar yazdı.

Dönmeyen: İzmir ortaokuluna gitmek üzere Mehmet İstanbul'dan sefere biner. Babası güverteye zar zor bilet bulabilmiştir. Ancak gemiye biner binmez cebindeki parayı ve yiyeceğini çaldırır. 1 gün aç karnına dayansa da o gece Mehmet'i birkaç kişi denize atar. O günden sonra Mehmet'i bir daha hiç kimse görmez. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-oncesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Halikarnas Balıkçısı: Asıl adı Cevat Şakir Kabaağaçlı olan hikâyeci ve romancımız 1886'da İstanbul'da doğmuş, 1973'te İzmir'de ölmüştür. 1925'te bir hikâyesi yüzünden üç yıl Bodrum'da oturmaya hüküm giyince, gitti, Bodrum'u sevdi ve bir daha İstanbul'a dönmedi. Konularını denizden, deniz adamlarından, balıklardan alırken şiir yüklü bir anlatım kullanır. Ege Kıyılarında, Merhaba Akdeniz, Ege'nin Dibi, Yaşasın Deniz, Gülen Ada, adlı hikâye kitapları, Aganta Burina Burinata, Otellerin Çocuğu, Uluç Reis, Turgut Reis adlı hep denizle ilgili romanları vardır.

Eskici: Hasan İstanbul'da yaşarken annesi babası vefat edince Filistin'e halasının yanına gönderilir. Dilini, yolunu bilmeyen Hasan zamanla dillerini sökse de konuşmak istemez. Ancak bir gün halası bir eskiciye ayakkabı yaptırırken adamın Türkçe konuştuğunu görür ve onunla konuşmaya başlar. Eskici de memleketlisini bulduğu için mutludur ancak işi bitip de gideceği zaman Hasan ağlamaya başlar. Hem eskici hem Hasan ayrılacakları için çok üzgündür. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-oncesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Refik Halit Karay: İstanbul'da doğmuş ve ölmüştür. 1888-1965. Geride güzel bir İstanbul Türkçesiyle yazılmış 37 kitap bırakan yazarın en ünlü eserleri: Memleket Hikâyeleri, Gurbet Hikâyeleri, İstanbul'un İç yüzü ile Yezidin Kızı'dır.

Gamsız: Gamsız, okulun köpeğidir. Yıllar önce 3 tane çocuğunu gözünün önünde zehirlemiş, öldürmüşlerdir. Gamsız bu acıya dayanabildiği için mahalle halkı da onun adını Gamsız koymuştur. Gamsız yalnızca çocuklarla oyun oynasa da bir gün piknik sabahı başka birinin verdiği zehirli ekmeği yer. Bayram yerine giderken yolda kanlar içinde kalır. Kendisi kanlar içindeyken dereye düşen küçük bir kızı kurtarır ancak kendisi derenin akıntısına kapılarak kaybolur.

(<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-oncesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Reşat Nuri Güntekin: 1889’ da İstanbul’da doğdu,1956’da Londra’da öldü. Çoğu Anadolu insanının, yaşamını yansıtan eserlerin toplamı 100’ü bulur. Bunların içinden 19’u roman, 7’si hikâyedir. Başta Çalığışu olmak üzere, öbür ünlü romanları: Dudaktan Kalbe, Damga, Akşam Güneşi, Yeşil Gece, Kızılılık Dalları; hikâye kitapları ise, Tanrı Misafiri, Sönmüş Yıldızlar, Leyla İle Mecnun ve Olağan İşlerdir.

Ses Duyan Kız: Garipler köyünde Emine adında güzeller güzeli bir kız yaşarmış köyden sevdiği çocukla nişanlarlar Emine’yi ama nişanlısı harbe gider. Bir zaman sonra şehit haberi gelir köye. Emine ilk birkaç gün ses çıkarmasa da sonradan sesler duymaya başlar. Onun ermiş olduğuna inanılır. Belli bir zaman sonra da vefat eder ve ölüsünü türbe haline getirirler. O günden sonra askere giden kişilerin sevdiceklere veya askere gidecek olanlar gelerek ses duyan kızdan haber aldıkları söylenir. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-oncesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Yakup Kadri Karaosmanoğlu: 1889’da Kahire’de doğmuş, 1974’te Ankara’da ölmüştür. Yurt sorunlarını ele alan eserlerinde anlaşılması oldukça güç bir dil kullanırken, 1936’lardan sonra bu dil epey sadeleşir, yalınlaşır. Başlıca eserleri, Bir Serencam, Milli Savaş Hikâyeleri, Yaban, Ankara ve Kiralık Konak’tır.

Oyuncakçı Affan Efendi: Affan Efendi zamana göre eski oyuncaklar satan, sert, veresiye vermeyen bir oyuncakçıdır. Aynı mahalleye oyuncakçı açan İgor Efendi hem daha yumuşak, hem daha yeni oyuncakları olan hem de veresiye veren biridir. O mahalleye gelince Affan Efendi’nin işleri bozulur. Affan Efendi de son oyuncakları sünnet olan çocuklara dağıtarak dükkânı kapatır. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-oncesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Ruşen Eşref Ünaydın: Doğum ve ölüm yeri İstanbul’dur.1892-1959. Dışişlerinde önemli görevlerde bulunmuş bir diplomat ve Atatürk’ü ayrıntılarıyla anlatan ilk yazar olmuştur. “Diyorlar ki, Geçmiş Günler, Damla Damla...” adlı eserleri vardır.

Kuduz Düğünü: Demirci Kasım Usta’nın oğlunu kuduz köpek ısırınca Kasım Usta çocuğun etini dağlar ve İstanbul’a gönderir. Kaşıkçıoğlu Rasim Ağa ise kendi oğlunu köpek ısırınca kuduzu gidermek için onu palgurtlar. Ancak üstünden 40 gün geçmeden çocuk kuduz olur. Yapılan düğün boşa gitmiştir. Palgurtçu İlyas çocuğun üstüne su dökülünce daha çabuk öleceğini söyler. Çocuğun daha fazla acı çekmesine

dayanamayan Kaşıkçıoğlu Rasim Usta çocuğun üstüne su döker bir sabah çocuğa bakmak için dama çıktığında kendisi kalp krizinden çocukta kuduzdan vefat eder. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-onesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Ahmet Naim:1904'te İstanbul'da doğmuş, hikâyelerine ve araştırmalarına kaynaklık eden yazar, Zonguldak'ta 1967 de ölmüştür. Kuduz Düğünü ve Bir Yudum Soluk adlı hikâyede kitapları ancak son yıllarda yayımlanabilmiştir.

Ayran: Küçük Hasan'ın annesi başka bir evde temizlikçilik yapmakta ve haftada 1 kez eve gelerek bir şeyler bırakıp gitmektedir. Ancak annesinin bıraktığı erzaklar Hasan ve iki küçük obur kardeşine ancak 3 gün yetmekte geri kalan günlerde ise Hasan evlerinden uzakta olan tren istasyonunda ayran satmaya çalışarak eve ekmeğe getirmeye çalışıyordu. Ayran satamayıp, eve eli boş döndüğü günlerde kardeşleri ona büyük bir kin ile bakıyor, ekmeğe getirebildiği günlerde ise çoğunlukla kendisi hiç yiyemeden 2 küçük kardeşi tüm ekmeği bitiriyordu. Yine bir gün gece vakti eli boş istasyondan dönerken etraftan gelen hayvan seslerinden korkan Hasan koşarak evine varmaya çalışır. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-onesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Sabahattin Ali: Doğumu 1906'da Gümölcine'de, ölümü 1948'de Kırklareli'ndedir. Daha çok Milli Eğitimle ilgili görevlerde bulunan S. Ali çağdaş, gerçekçi Türk hikâyeciliğinin öncüsüdür. Değirmen, Kağrı, Ses, Yeni Dünya, Sırça Köşk gibi ünlü hikâye kitaplarının yanı sıra Kuyucaklı Yusuf, İçimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna gibi romanlarda yazmıştır.

Son Kuşlar: Bir adaya artık kuşların nasıl gelmeyişi, yeşilliğin bitişini, bir adanın güzelliklerinin son buluş hikâyesini Sait Faik etkileyici bir dille anlatır. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-onesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Sait Faik Abasıyanık: Doğum yeri Adapazarı(1906), öldüğü yer İstanbul'dur(1954). Çağdaş hikâyeciliğimizin büyük ustasıdır. İstanbul'u Burgazada'sıyla, deniziyle, balıkçıları ve yoksul insanlarıyla işlemiş, şiir yüklü üslubu doğanın gizli senfonisini dile getirmiştir. Birbirinden güzel 13 hikâye kitabı vardır.

Çocukluğumuz: Yazarımız herkesin çocukluğunu mutluluk içinde hatırlamasına şaşırmaktadır. Kendi çocukluğunda çektiği acıları anlatarak diğer insanların da çocukluğunun nasıl geçmiş olduğunu sorarak hikâyeyi bitirir.

(<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-onesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

İlhan Tarus: Tekirdağ'da doğdu(1907). Ankara'da öldü(1967). Hikâyeleriyle romanlarında gerçeklere oldukça karamsar, ama deşici bir gözle baktı. Halka bağlı bir dil ve anlatım geleneğine bağlanırken, özel bir üslup sahibi olmayı pek önemsemedi. Belli başlı eserleri Köle Hanı, Apartman, Ekin İti, Var Olmak, Duru Göl ve Vatan Tutkusu 'dur.

Zorla Hastalık: Ömer Seyfettin'in hayatına dair gerçek bir olay anlatılmaktadır. Arkadaşlarının Ömer'e komplo kurarak onu hasta olduğuna inandırmaya çalışmalarıyla, kendini gerçekten hasta zanneden Ömer'in hikâyesidir.

Kenan Hulusi Koray: Doğumu 1908'de İstanbul'da, ölümü 1943'te Adapazarı'ndadır. Romanı "Osmonoflar" gazetede tefrika halinde kaldı, buna karşılık 4 hikâye kitabı yayımlandı: Bir Yudum Su, Bahar Hikâyeleri, Son Öpüş, Bir Otelde Yedi Kişi.

137 Hüseyin: Derslerinde başarılı olan 137 nolu öğrenci olan Hüseyin'in arkadaşlarının, babasına karşı küçümseyici konuşmalar yapması üzerine aralarında geçen kavganın anlatıldığı, bununla birlikte okul idaresi tarafından azarlanmasını konu alınmaktadır.

Mahmut Özay: Manastır 1908 doğumludur. Ölümü 1981. Yurdun çeşitli yerlerinde öğretmenlikler, okul müdürlükleri yaptıktan sonra kendi isteği ile emekliye ayrıldı. "Yorgo, İhtiyar Elma Ağacı, Babam" adlı üç hikâye kitabı yayınladı.

Kaymaklı Tavukgöğsü: Geçim sıkıntısı yaşayan, karısının sözünden çıkmayan Bay Naci Duru'nun, çocuğunu doktora götürmesi üzerine yaşananların anlatıldığı bir hikâyedir. Çocuğu hasta olan Naci, doktor sonrasında yaptığı harcamalar, karısına rağmen çocuğu mutlu etme amaçlı isteklerini yerine getirmeye çalışmasının ardından, cebinde kalan son parayla çocuğuna "tavukgöğsü" yedirme isteğiyle yaşanan diyalogların anlatıldığı bir hikâyedir.

Kemal Bilbaşar: 1910'da Çanakkale'de doğdu, 1983'te öldü. Batı Anadolu kasabalarını bütün kişileri ve özellikleriyle ele alıp, gerçekçi zaman zamana da alaycı bir dille anlatır. Başlıca eserleri "Anadolu Hikâyeleri, Cevizli Bahçe, Pazarlık adlı hikâye kitapları ile Deniz Çağırışı, Cemo ve Memo adlı romanlarıdır.

Harika Çocuk: Annesini küçük yaşta kaybeden, babasının da bir kadının peşine takılarak gitmesi üzerine, on iki yaşında hayatta tek başına kalan, okulu bırakmak zorunda kalmış küçük bir çocuğun, kardeşinin sorumluluğunu üzerinde taşıyan, verdiği

hayat mücadelesini anlatan, müşterisiyle arasında geçen ilginç diyalogun yer aldığı bir hikâyedir.

Orhan Kemal: 1914'te Adana'da doğmuş, 1970'de Sofya'da ölmüştür. Çocuk, genç, yaşlı ayırımı yapmadan yoksul insanları gerçekçi bir üslupla anlatır. Çoğu kendi gözlemlerine ve yaşam öyküsüne dayanır. Başlıca eserleri “Ekmek Kavgası, 72. Koğuş, Avare Yıllar, Bereketli Topraklar Üzerinde, Murtaza” adlı kitaplardır.

Mu ni?: İşinde başarılı olduğuna inanan ve çocuk eğitimiyle ilgili katıldığı davette öğütler veren Pedagog Fikri Bey'in, evin yaramaz ve şımarık çocuğuyla arasında yaşananların ardından, sinir krizi geçirdiğini anlatan bir hikâyedir.

Aziz Nesin: 1915'te İstanbul'da doğdu ve 1995'te öldü. 1944'te subaylıktan ayrılıp gazeteciliğe, mizah yazarlığına başladı. Yurt dışında ve içinde büyük bir ün kazandı. “İt Kuyruğu, Yedek Parça, Fil Hamdi, Ölmüş Eşek...” gibi hikâye kitaplarının yanı sıra romanlar da yazdı: “Saçkıran, Zübük, Şimdiki Çocuklar Harika”.

Atatürk Galatasaray'da: Yazar sekizde ya da dokuz yaşlarındayken, Atatürk'ün Galatasaray mektebini ziyaret etmesiyle Atatürk'ün üzerinde bıraktığı etkiyle, yaşadığı duygu ve düşüncelerini anlattığı bir hikâyedir.

Haldun Taner: 1915'te İstanbul'da doğdu. 1986'da öldü. Klasik hikâye anlayışı içinde gücünü gözlem, mizah ve yergiden alan, konularını büyük şehrin tipik yaşamlarından gelen hikâyeleriyle tanıdı. “Tuş, Şişhaneye Yağmur Yağıyordu, Konçinalar, Sancho'nun Sabah Yürüyüşü...” adlı eserleriyle ünlendi.

Oğlumuz: Bir annenin ve babanın, çocuklarının büyümesi üzerine eve geç gelmelerinin yaşattığı endişeleri, yanlış insanlarla karşılaşma korkularının duygusal biçimde anlatıldığı bir öyküdür.

Tarık Buğra: 1918'de Akşehir'de doğdu, 1994'te öldü. Olayların iç yüzünü araştıran, çözümleyici bir yöntemle çalışan “Buğra'nın Oğlumuz, Yarın Diye Bir Şey Yoktur, İki Uyku Arasında” adlı hikâye kitapları, “Siyah Kehribar, Küçük Ağa, Küçük Ağa Ankara'da,(Osmancık) ve İbiş'in Rüyası” adlı romanları vardır.

Bayramlaşma: Kalabalık bir grup öğrencinin bir araya gelerek, hocalarının evine bayram ziyareti yapmaları üzerine evde oturacak yer kalmaması, buna rağmen gelenlerin oralı olmayıp, adamı çileden çıkararak bir grup saçmalık yapan öğrenci davranışlarının anlatıldığı bir Mehmet Seyda hikâyesidir.

Benim Kalbim: Bir hukuk adamanın adliyede, basit bir hırsızlık suçundan ötürü, elleri kelepçelenmiş, yaşlı küçük bir çocuğu görüp ona üzülmeye, sahip çıkmaya

çalışmasının üzerine elinden bir şey gelmemesi üzerine duyduğu üzüntüyü anlatan bir hikâyedir.

Necati Cumalı: 1921’de Florina’da doğdu.2001’de İstanbul’da öldü. Şiir ve oyun da yazan Cumalı’nın hikâyeleriyle romanlarında daha çok ailece yerleştikleri Urla dolaylarını işlediği görülür. “Yalnız Kadın, Değişik Gözle, Susuz Yaz ve Ay Büyürken Uyuyamam” adlı hikâye kitapları, “Tütün Zamanı” adlı romanları ünlüdür.

Korkut’a Masal: Korkut adında afacan bir çocuğun, yaptığı yaramazlıklar sonucu başına gelenlerin masal tadında anlatıldığı bir hikâyedir.

Yusuf Atılğan: 1921’de Manisa’da doğdu. 1989’da İstanbul’da öldü. Aylak Adam adlı romanı ile Bodur Minareden Öte adlı hikâye kitabı, çok etkileyici anlatımı sayesinde, Atılğan’ı önde gelen sanatçılar arasına katmaya yetti.

Sarı Sıcak: Osman adında küçücük bir çocuğun, zayıf bedenine rağmen tarlada çalışmaya zorlayan babasının öfkeli tavırları karşısında, kendisinin de harçlık kazanıp annesini mutlu etmeye çalışması, sıcağın altında hırsla çalışıp, rahatsızlanmasına rağmen vazgeçmeyişinin anlatıldığı bir hikâyedir.

Yaşar Kemal: 1922’de Adana’da Göğçeli köyünde doğdu. Şiirli bir anlatımla hikâyeler, romanlar, destan- masallar yazdı. Hikâyeleri “Sarı Sıcak” adlı kitabında toplanmıştır. “İnce Memed, Ortadirek, Yer Demir Gök Bakır, Ölmez Otu” adlı romanları, “Ağrı Dağı Efsanesi, Bin Boğalar Efsanesi” adlı efsaneleriyle ünlüdür.

Havva: Küçük yaşta bir ailenin yanına hizmet etme amaçlı verilen bir kızın, uyumsuz hal ve davranışlarının ardından hastalanıp ölmesini konu alan bir hikâyedir.

Vüs’at O. Bener: 1922’de Samsun’da doğdu.2005’te öldü. Eserlerinde en belirgin gerçekleri bile “saydamlıktan ve netlikten” uzaklaştırır bir anlatım kullanır. Kahramanlarının genellikle iç dünyalarına eğilir. Başlıca eserleri: “Dost, Yaşamaz, İhlamur Ağacı”dır.

Bizans Definesi: İstanbul’un surlara yakın bir semtinde geçmiş çocukluk ve ilk gençlik yıllarının akrabalar, arkadaşlar, sinemalar ve hayallerle örülü anılarını, o günlere özlemine dile getirir. Bizans Definesi, bir yanıla bir yerlere gömüldüğü bilinen, fakat yeri bir türlü bulunup çıkarılamayan çocukluğun kendisi olmuştur. (<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-oncesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)

Oktay Akbal: 1923’te İstanbul’da doğdu. Kahramanları, anılarına, sevgilerine, tutkularına bağlı kişilerdir. Hayal gücü ve sanki bir sis perdesi gerisinden anlatılan olaylar ile dikkat çeker. Başlıca eserleri “Önce Ekmekler Bozuldu, Bizans Definesi,

Berber Aynası, Yalnızlık Bana Yasak, Tarzan Öldü”, adlı hikâye kitapları ile “Garipler Sokağı, Suçumuz İnsan Olmak” adlı romanlarıdır.

Nefel: Eskiden kaptan olan bir ihtiyarın, torunu olan küçük bir çocukla arasında bıldırcın merakına yönelik geçen geçen bir diyalogun anlatıldığı hikâyedir.

Zeyyat Selimoğlu: 1922’ de İstanbul’da doğdu. 200’de İstanbul’da öldü. Daha çok Karadenizli denizcileri konu edinmiştir. “Kavganın Sonu ve Başı, Direğin Tepesinde Bir Adam, Kıçüstünde Toplantı adlı hikâye kitapları vardır.

(<https://www.mardinlife.com/kitap/cumhuriyet-oncesi-yazarlardan-cocuklara-hikayeler-mehmet-seyda-kitap-ozeti-konusu-ve-incelemesi>)